

**Møte mandag den 19. desember 2016 kl. 10**

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 37):

1. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2017, kapitler under Helse- og omsorgsdepartementet (rammeområde 15) (Innst. 11 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017), Prop. 1 S Tillegg 1 (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 4 (2016–2017))
2. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2016 under Helse- og omsorgsdepartementet (Innst. 128 S (2016–2017), jf. Prop. 26 S (2016–2017))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2017 vedkommende Utenriksdepartementet mv. (rammeområde 4) og Forsvarsdepartementet mv. (rammeområde 8) (Innst. 7 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbardbudsjettet 2017 (Innst. 17 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017))
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2016 under Utanriksdepartementet (Innst. 140 S (2016–2017), jf. Prop. 23 S (2016–2017))
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2016 under Forsvarsdepartementet (Innst. 127 S (2016–2017), jf. Prop. 27 S (2016–2017))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015, unntatt Riksrevisjonens rapport om revisjon av politiets og Forsvarets objektsikring – tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017) (Innst. 144 S (2016–2017), jf. Dokument 1 (2016–2017))
8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Innst. 143 S (2016–2017), jf. Dokument 3:1 (2016–2017))
9. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2016 (Innst. 152 S (2016–2017))
10. Lov om godtgjørelse for stortingsrepresentanter (stortingsgodtgjørelsesloven) (Lovnummerkning 1 (2016–2017), jf. Lovvedtak 33 (2016–2017) og Innst. 51 L (2016–2017))
11. Referat

**Presidenten:** Representantene Kirsti *Bergstø*, Fredric Holen *Björdal*, Lene *Vågslid* og Sonja *Mandt*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentanten for Nord-Trøndelag fylke, Jorid Holstad *Nordmelan*, tar nå sete.

Representanten Jorid Holstad *Nordmelan* vil fremsette et representantforslag.

**Jorid Holstad Nordmelan (A) [10:01:01]:** På vegne av representantene Hadia Tajik, Ingvild Kjerkol, Torgeir

Micaelsen, Ruth Grung, Freddy de Ruiter, Tove Karoline Knutsen og meg selv vil jeg sette fram et representantforslag om lavterskel psykisk helsetilbud i alle kommuner.

**Presidenten:** Forslaget vil bli behandlet på reglements-messig måte.

Før vi begynner på dagens kart, vil presidenten gi ordet til statsminister Erna Solberg for en meddelelse til Stortinget.

*Ad Norges politiske og diplomatiske relasjoner til Kina*

**Statsminister Erna Solberg [10:01:40]:** Takk for at jeg får komme til Stortinget i dag for å gi en orientering.

Jeg vil informere om at utenriksminister Børge Brende ikke vil kunne delta i Stortingets behandling av hans budsjett i dag, og at statsråd Elisabeth Vik Aspaker vil møte i hans sted. Grunnen til dette er at utenriksministeren i dag er i Beijing og har møter med Kinas statsminister og utenriksminister.

På basis av en felles erklæring etablerer vi fra i dag full normalisering i våre politiske og diplomatiske relasjoner til Kina. Norge har siden 2010 ikke hatt politisk kontakt med Kina. Dette har vært krevende for oss i mange internasjonale sammenhenger og i mange enkeltsaker. Det har vært krevende for norsk næringsliv. Det at vi nå har kunnet normalisere vårt forhold, er et resultat av et langsiktig og møysommelig diplomatisk arbeid på mange nivåer for å gjenopprette tilliten mellom våre to land.

Norge og Kina har en lang felles historie. Norge var et av de første landene som anerkjente folkerepublikken Kina, og vi bygget gjennom over 50 år opp et bredt og nært samarbeid på nærmest alle områder. Jeg er derfor glad for at vi nå i dag er tilbake i et normalt diplomatisk og politisk forhold til Kina. Det har vært en viktig politisk prioritering for min regjering.

Nå ser vi fremover på de mulighetene som åpner seg for samarbeidet med Kina, som er verdens nest største økonomi og fast medlem i Sikkerhetsrådet. Det er viktig for oss å ha et samarbeid om mange av de store internasjonale spørsmålene som vi er opptatt av – fra klima og bærekraftige mål til mange andre temaer på den internasjonale dagsordenen.

Det åpner også store muligheter for norsk næringsliv, som har opplevd at det å ikke ha drakraft fra et politisk samarbeid har vært en barriere. Det er nå enighet om at vi umiddelbart skal gjenoppta arbeidet med en bilateral frihandelsavtale mellom våre to land. Jeg vil nå takke alle som har bidratt til dette arbeidet. Det er som sagt et møysommelig, tillitskapende arbeid som nå er brakt i havn, og som skaper et nytt utgangspunkt for relasjonene mellom Norge og Kina. Det er av stor betydning for norske og nasjonale interesser at vi får på plass igjen denne typen relasjoner.

**Presidenten:** Presidenten finner det naturlig å åpne for en kommentarrunde, og foreslår at taletiden begrenses til 5 minutter til hver partigruppe.

– Det anses vedtatt.

**Jonas Gahr Støre (A) [10:04:40]:** Jeg vil anerkjenne regjeringens arbeid med sikte på å gjenopprette fulle nor-

male forbindelser med Kina. Det har vært et langdrygt arbeid, og jeg tror det som i dag blir avklart mellom Norge og Kina, har vist at det har vært nødvendig å ta den tiden som var nødvendig for å få til en tekst og en forståelse som tar godt vare på begge parterers hensyn.

Jeg deler statsministerens vurdering av de mulighetene dette åpner for Norge, for vårt næringsliv og også for bredere samfunnsinteresser. Det er ikke naturlig for Norge å ikke ha fulle diplomatiske forbindelser med Kina i den verdenen vi lever i i dag.

Jeg vil anerkjenne diplomatene, tjenestemennene og -kvinnene, utenriksministeren og statsministeren for det arbeidet som er gjort, og si at Arbeiderpartiet også ser fram til at vi nå kan gå inn i en ny fase i samarbeidet med Kina.

**Øyvind Halleraker (H) [10:05:52]:** Dette var gledelige nyheter, og det er grunn til å gratulere regjeringen med resultatet av et viktig, langsiktig og møysommelig arbeid for å få dette til.

Jeg synes også det er grunn til å trekke fram Børge Brendes arbeid i andre store og viktige prosesser som har bidratt til bl.a. avtalene i Iran og Colombia. Dette er et utenrikspolitisk arbeid som vil høste stor ære og bli stående i historisk perspektiv etter denne regjeringen.

**Harald T. Nesvik (FrP) [10:06:55]:** Jeg vil også berømme regjeringen for arbeidet som er gjort. Dette er svært viktig, særlig i en tid hvor vi ser at dette for norsk næringsliv kan åpne mange nye muligheter – muligheter som har vært stengt i flere år fordi man har hatt den situasjonen man har hatt.

Det har vært viktig å bruke diplomatiet og alle muligheter der for å prøve å få dialogen i gang igjen. Det viktigste er å få i gang den politiske dialogen nettopp for å kunne åpne for et tettere samarbeid. Det er også svært gledelig at statsministeren sier at det startes samtaler for å se på muligheten for en frihandelsavtale med Kina, et av verdens aller største markeder.

Det er viktig for næringslivet, og det er viktig for innbyggerne. Jeg vil som sagt berømme regjeringen og dem som har jobbet med dette, for det arbeidet som er gjort.

**Knut Arild Hareide (KrF) [10:08:05]:** Eg har òg lyst til å rose regjeringa for det arbeidet som er gjort. På vegner av Kristeleg Folkeparti vil eg seie at eg er veldig glad for den nyheita som statsministeren no kjem med. Det er viktig for Noreg.

Likevel har eg òg lyst til å minne om at det i den dialogen som no blir mellom Noreg og Kina, er viktig at Noreg òg tør å vere kritisk til det me meiner det er grunn til å vere kritisk til. Me skal heller ikkje stikke under stol at me veit at ein del forhold knytte til menneskerettar er krevjande i Kina, og det er viktig at me tør å seie det i den dialogen som blir framover. Men dette er ei god nyheit. Det er ei god nyheit for Noreg; eg meiner òg det er ei god nyheit for Kina.

Eg trur òg me skal kunne avstå det at utanriksminister Børge Brende ikkje er til stades under dagens budsjettdebatt. Det budsjettet har jo blitt så veldig bra etter at Venstre og Kristeleg Folkeparti fekk sett sitt merke på det.

**Trine Skei Grande (V) [10:09:30]:** Jeg vil også benytte anledningen til å gi honnør til regjeringa og alle re-

gjerings folk som har gjort den innsatsen som skulle til for å normalisere et så viktig forhold. Vi er også positive til at man jobber med frihandelsavtaler.

Jeg har også lyst til å løfte fram det samme som Hareide gjorde. Når vi nå har oppnådd disse kontaktene, er det også en anledning for oss til å løfte fram menneskerettigheter og de verdiene som vi ikke har fått løftet fram gjennom dialog de siste årene. Jeg synes at Norge fortsatt skal ha sine idealer i møte med land som har styreformer og bedriver menneskerettighetsbrudd som det er viktig for oss å påpeke, og bruke enhver anledning til å gjøre det. Og vi ser jo en verden der vi har en amerikansk president som beveger seg mer og mer bort fra en del internasjonale avtaler der Kina nå blir viktigere, f.eks. på klimaområdet.

Jeg håper at det at vi nå har normalisert forholdet til Kina, også kan gjøre at vi kan bruke den kontakten til å øve press mot en stormakt i et klimaarbeid som det er viktig at de store maktene også er med og kjemper for.

**Bård Vegar Solhjell (SV) [10:11:09]:** Eg synest det er grunnlag for å gratulere alle som har vore involverte i eit langvarig arbeid med å normalisere det norske forholdet til verdas største land, Kina.

Det er viktig for oss å kunne ha normale politiske og diplomatiske forbindelsar med dei. Det er viktig for samarbeidet på ei rekkje område – klima, fattigdomsnedkjemping og område der Kina er heilt sentralt i verdspolitikken. Det er viktig for norske interesser, som igjen kan blomstre enda meir enn dei har gjort dei siste åra. Det er òg viktig fordi det gjev arenaer for å ta opp dei spørsmåla der vi har eit anna syn enn Kina. Der vi er kritiske til deira politikk, må vi vere til stades på felles arenaer og ha moglegheit til å ha bilaterale møte og normal kontakt.

Eg vil leggje til at vi i dagane framover sikkert får anledning til å gå inn i bakgrunns materialet for det arbeidet som her er gjort – dei felles erklæringane som ligg til grunn. Eg føreset at det på det området ikkje er gjort vedgåingar i det vi elles ville ha lagt til grunn som ein politisk standard for våre synspunkt på Kinas politikk når det gjeld menneskerettar, miljø eller andre ting, og at vi i fortsettinga vil opptre på same måte som vi gjer overfor alle andre land i verda, med grunnlag i dei universelle menneskerettane og dei verdiane vi står for. Det legg eg til grunn – at vi på same måte vil fortsetje med å skryte av det som er rett, samarbeide om felles utfordringar og ta opp kritikkverdige forhold.

Og eg meiner, som representanten Hareide, at det er akseptabelt at utanriksministeren ikkje kjem til budsjettdebatten. Budsjettet hadde jo ikkje vorte betre av det.

**Rasmus Hansson (MDG) [10:13:05]:** Miljøpartiet De Grønne og jeg slutter oss til rekken av gratulanter. Dette er bra for Norge, og det er godt at vi har en regjering og byråkrater i utenriktjenesten som har oppnådd et sånt resultat.

Det å ha en åpen og normal dialog med verdens største land og verdens, etter hvert kanskje, aller viktigste politiske aktør er selvfølgelig uhyre viktig. Kina utøver stadig større politisk innflytelse på stadig større deler av verdens politikk, særlig i sitt eget nærområde, men også andre steder. Kina er verdens fabrikk. Kina er ledende teknologisk samtidig som det går på bekostning av utslipp på 1950-tallsnivå i deres eget land. Kina er en stadig mer interes-

sant motpol i klimapolitikken til det USA som vi kanskje kan komme til å se i Trumps ånd.

Alt dette er veldig bra, og så – som flere har vært inne på – blir det svært interessant å se hvilke betingelser denne avtalen er inngått på. Utgangspunktet for Norges dårlige forhold til Kina var nobelprisen til Liu Xiaobo i 2010. Han sitter fortsatt i fengsel. Kona hans, Liu Xia, sitter fortsatt i husarrest, og det er en viktig forutsetning at Norge opprettholder den posisjonen vi hele tiden har hatt og skal ha i menneskerettighetsspørsmål. Men dette er en veldig god dag, og vi har nå en normal kanal for å snakke med Kina om disse forholdene.

**Janne Sjølmo Nordås (Sp) [10:15:06]:** Det var en gledelig nyhet å få like før jul. Gratulerer til alle som har jobbet med dette.

Jeg deler fullt og helt statsministerens vurderinger av hva det betyr for Norge at man nå får normalisert forholdet mellom Norge og Kina. Det er rett, som det er påpekt, at vi har en lang felles historie. Jeg håper at det nå betyr at næringslivet får et tettere samspill med Kina. Jeg håper vi får et tettere samspill med Kina i klimapolitikken, og jeg håper – som andre har påpekt – at vi også kan påpeke det vi synes er viktig når det gjelder menneskerettighetene. Det er ingen tvil om at det fortsatt er en jobb å gjøre på det området.

En gladnyhet like før jul – det takker vi regjeringen for, og vi takker alle som har bidratt til å få dette på plass.

**Presidenten:** Da får statsministeren ordet til en avsluttende kommentar.

**Statsminister Erna Solberg [10:16:17]:** Jeg vil takke for kommentarene og støtten til det arbeidet som er gjort.

Tidligere hadde vi en MR-prosess gående. Det er naturlig for oss å diskutere og ta den opp igjen etter hvert som vi nå har normalisert prosessen, men foreløpig må vi konstatere at det viktigste var å få en prosess hvor det var politisk mulig å snakke sammen.

Det er ingen andre avtaler enn «joint statement»-avtalen som i dag er offentliggjort av kinesiske myndigheter og norsk utenriktjeneste, så det vil være åpenhet rundt disse samtalerne. Den består etter min mening i å konstatere det som har vært norsk Kina-politikk i mange år, og det har vært viktig for oss. Vi har vært opptatt av at det ikke er sånn at vi skal gi innrømmelser, men bygge opp tilliten igjen. Tillitsbygging har vært viktig de siste årene for å kunne bygge opp samhandlingen og samarbeidet med Kina på nytt.

**Presidenten:** Presidenten foreslår at statsministerens meddelelse vedlegges protokollen.

– Det anses vedtatt.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at Stortingets møte i dag avbrytes kl. 13.45 for Stortingets julelunsj. Videre vil presidenten foreslå at møtet settes igjen kl. 15.30 og fortsetter til dagens kart er ferdigbehandlet.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [10:18:02]

*Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2017, kapitler under Helse- og omsorgsdepartementet (rammeområde 15)* (Innst. 11 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017), Prop. 1 S Tillegg 1 (2016–2017) og Prop. 1 S Tillegg 4 (2016–2017))

**Presidenten:** Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 10 minutter, og at taletiden blir fordelt slik:

Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter og medlemmer av regjeringen 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil tre replikker med svar etter innlegg fra partienes hovedtalere og inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

**Kari Kjønaas Kjos (FrP) [10:19:20]** (komiteens leder): I dag skal vi fordele 189 mrd. kr på viktige og gode tiltak for å forebygge og reparere helse. Om vi ikke på tvers av partiene er enige om alt, er vi i hvert fall i komiteen enige om hvilket nivå budsjettet skal ligge på. Regjeringens forslag, det endelige resultatet og Arbeiderpartiet og Senterpartiet leverer alle et budsjett på 189 mrd. kr.

Gjennomgående snakker vi om å skape pasientens helsetjeneste. I det legger vi å involvere pasienten som partner i utviklingen av tjenesten. Her står ikke partiene sammen. Arbeiderpartiet og Senterpartiet støtter ikke en slik tilnærming, om pasientens helsetjeneste, og har derfor valgt å stå utenfor en del merknader om dette.

Fremskrittspartiet er opptatt av økt brukermedvirkning og økt fokus på pårørende, og vi støtter varmt opp om bruken av erfaringskonsulenter på alle nivåer. Vi tenker nytt og mener dette øker muligheten for å nå målet om å skape pasientens helsetjeneste.

Fremskrittspartiet gikk til valg på mer til frivillige organisasjoner, kortere sykehuskø og kortere ventetid samt færre korridorpasienter. Dette har vi levert og fortsetter å levere med dette budsjettet. Videre gikk Fremskrittspartiet til valg på en opptrappingsplan for rus. Denne er godt i gang, og vi ser noen gode resultater av dette. Samtidig er det slik at det fortsatt er altfor mange kommuner som ikke ser ut til å ville prioritere dette arbeidet. Kommunene har fått klare føringer, nye pålegg, en rekke øremerkede midler de kan ta i bruk, i tillegg til mye friske midler for å følge opp regjeringens og stortingsflertallets vilje.

Fremskrittspartiet gikk også til valg på en styrket innsats for psykisk helse og helsestasjonstjeneste samt en opptrappingsplan for rehabiliteringsfeltet. For psykisk helse og helsestasjoner har vi trappet opp med godt over 1 mrd. kr. Dette har gitt oss mange nye helsesøstre, kommunepsykologer og ACT-lignende team, og opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering starter opp neste år.

Gjennom våre tre år har vi vært med på å løfte helsefeltet med mer enn 40 mrd. kr, og mye godt arbeid skjer over hele landet. Jeg vil benytte anledningen til å takke alle de som hver dag leverer gode tjenester for våre innbyggere. De opplever ofte kjefst og kritikk fordi vi har store ambisjoner og ønsker for befolkningen, og fordi det er viktig for oss å kunne gi likeverdige tjenester til alle. Men uten innsatsen fra de ansatte holder det ikke med gode intensjoner og pengeoverføringer fra Stortinget.

Helsekomiteen avholdt høring om helsebudsjettet, og som vanlig var det stor interesse for høringen. Det som slo meg, var at flertallet av høringsinstansene ville ha øremerkede midler, lovfesting eller norm for tjenestene i kommunen. Om vi legger sammen alle disse ønskene, ser vi at det ikke står igjen et eneste område innen pleie og omsorg som ønskes kommunalt bestemt eller finansiert. Når de politiske partiene stadig fremmer de samme kravene, kan dette ikke oppfattes på noen annen måte enn at alle strengt tatt mener at staten bør overta ansvaret. Og det er det som stadig skjer. Regjeringen har fremmet, og fått flertall for, flere lovendringer som binder kommunene, og det brukes mye tilskuddsmidler og øremerkede midler for å oppnå ønsket effekt, men forskjellene er fortsatt for store mellom kommunene.

Også i dette budsjettet er det flere øremerkede midler til særskilte satsinger, både videreføring og nye. En av de nye satsingene er et nytt program for folkehelse i kommunene med særskilt vekt på barn og unges psykiske helse. Fremskrittspartiet er opptatt av at psykisk helse i større grad integreres i skole og barnehage og støtter opp om dette programmet.

Fremskrittspartiet er glad for at innsatsen for å mobilisere mot ensomhet videreføres. Vi vet veldig mye om hvor skadelig ensomhet kan være for den enkelte, både når det gjelder psykisk helse og fysisk helse. I den forbindelse vil jeg trekke frem Frogn kommune som har et eget program for å fange opp eldre som gjennom et langt liv har hatt samme ektefelle, og som nå opplever å bli enke eller enke-mann. Jeg har selv sett på nært hold hvor fort det kan gå nedover med den gjenlevendes trivsel, søvn, ernæring og helse. For enkelte vil en slik situasjon også kunne medføre økt bruk av medikamenter og/eller alkohol. Det vil være mye å hente for alle parter på å forebygge dette.

Skal vi nå alle og klare å gi alle en god helsetjeneste, må vi stadig tenke nytt. Vi må bruke ressursene og pengene fornuftig, slik at vi treffer riktig. Derfor må vi noen ganger gjøre endringer. Å gjøre endringer er det mest krevende. Alle vil ha mer, men ingen liker at noe blir endret.

I dette budsjettet – som i våre tidligere budsjett – øker vi innsatsen innenfor alle områder, samtidig som vi forbedrer, fornyer og forenkler, til beste for alle brukere av våre helsetjenester.

**Presidenten:** Det blir replikkordskifte.

**Freddy de Ruiter (A) [10:24:44]:** Julegaven fra regjeringa og støttepartiene til kronisk syke, funksjonshemmede og utviklingshemmede som påfører disse gruppene en ekstrautgift på 2 000 kr året, nå rett over nyttår, står i grell kontrast til de store skattekuttene og andre lettelsener som bl.a. milliardærene i det norske samfunnet har fått med denne regjeringa.

Så spørsmålet mitt til representanten fra Fremskrittspartiet er rett og slett: Hvor blir det av den politiske arven etter John I. Alvheim?

**Kari Kjønås Kjos (FrP) [10:25:22]:** Den politiske arven etter Alvheim jobber vi med her i dag. Alvheim var utrolig opptatt av rettferdighet, og selv Arbeiderpartiet skriver i sine merknader at de er kjent med at dagens ordning er urettferdig.

Man kan velge å sitte rolig og se på at mange tusen alvorlig syke mennesker som trenger fysioterapi, som er avhengig av fysioterapi, har en forhøyet egenandel, til tross for at de har dårlig økonomi, mens andre som er i akkurat samme situasjon, får det helt gratis. Så dette handler om å gjøre tilbudet likt tilgjengelig for alle som er i samme situasjon.

**Kjersti Toppe (Sp) [10:26:25]:** Da statsbudsjettet vart lagt fram, gikk både Legeforeninga og Sjukepleiarforbundet ut i ein felles kronikk og åtvare mot eit veldig svakt sjukehusbudsjett. Dei sa at dette er det første steget på vegen til eit todelt helsevesen i Noreg. I regjeringsspartia sine forhandlingar med Kristeleg Folkeparti og Venstre har dette sjukehusbudsjettet vorte ytterlegare svekt.

På Sørlandet sjukehus planlegg dei no for å kutta 200 årsverk neste år. På Sjukehuset Innlandet planlegg dei òg for store kutt, og Legeforeninga på Oslo universitetssjukehus uttaler at dei er svært bekymra for om budsjettforslaget for 2017 er gjennomførleg, og dei meiner at effektiviseringskravet og dei tilhøyrande resultatkrava synest urealistiske.

Spørsmålet mitt til Framstegspartiet er: Er Framstegspartiet fortruleg med det helsebudsjettet som no vert vedtatt for neste år?

**Kari Kjønås Kjos (FrP) [10:27:30]:** Det viktigste for Fremskrittspartiet da vi gikk til valg, var å løfte sykehusenes økonomi. Vi ønsket å løfte den mye, fordi vi trengte å få ned ventetidene, vi trengte å få vekk korridor-pasienter, og vi trengte å få færre som sto i kø.

Så har alle de budsjettene som vi har lagt frem, vært betydelig høyere enn det de rød-grønne greide gjennom åtte år. Så hvis dette budsjettet skal være et stort problem, har vi i så fall hatt åtte rød-grønne svært problematiske sykehusår. Vi kan alle ønske oss penger inn i himmelen for sykehusene, men det er en betydelig styrking i år som i alle de andre årene.

**Karin Andersen (SV) [10:28:31]:** Regjeringen og stortingsflertallet mangler jo ikke penger. Det har aldri vært så mye penger til disposisjon som det er nå, spørsmålet er bare hvordan man bruker dem.

Kvinneklinikken på Ahus sier f.eks. nå at de er nødt til å sende ut flere av dem som har født, veldig mye tidligere, som en følge av det representantens parti og regjering kaller effektivisering. De mener altså at det er 500 av de fødende som skal sendes hjem enda tidligere enn i dag når vi vet hvor alvorlig dette kan være for veldig mange. Jeg synes det er helt grelt at det ikke er viktigere enn skattelette.

Jeg har lyst til å spørre representanten: Hva er det som gjør at Fremskrittspartiet synes det er fornuftig å spare penger på nyfødte og mødre som knapt er ferdig med fødselen, før de skal ut av sjukehuset?

**Kari Kjønås Kjos (FrP) [10:29:28]:** Sykehusene våre drives i dag sånn som de gjorde under de rød-grønne. De har ansvaret for pasientene og deres sikkerhet, og det er de som tar ansvar for hva som er forsvarlig helsebehandling. Ingen sykehus sender ut pasienter hvis de mener det er uforsvarlig. Det ville være i strid med oppdraget deres.

Så er det sånn at hvert eneste år så lenge jeg kan huske, og så lenge jeg har vært på Stortinget, har det i budsjettbehandling vært skreket om at man må gjøre noen kutt eller noen endringer. Dette er ikke noe nytt. Sykehusene står i en omstilling. De må tenke nytt, og de må jobbe annerledes hele tiden. Det er ikke snakk om å kutte i pasientbehandlingen, men det handler om å gjøre ting mer fornuftig og bruke ressursene på en mer riktig måte. Vi vet at det er mange flaskehalser, og at det er mye ressurser å spare på å jobbe mer fornuftig.

**Presidenten:** Replikskordskiftet er omme.

**Torgeir Micaelsen (A) [10:30:49]:** Arbeiderpartiet er tilhenger av en sterk, likeverdig helsetjeneste. Erfaringene fra vår moderne historie viser at det får vi best til når vi er offensive og endringsvillige på vegne av vår felles eide og drevne helsetjeneste. Jeg er glad for at vi i vårt alternative budsjett prioriterer nettopp denne målsettingen. I vårt alternative budsjett peker vi bl.a. på god folkehelse og en lang rekke tiltak rundt det, en styrket sykehusøkonomi, en sterkere kommuneøkonomi enn det regjeringen la opp til, raskere utbygging av tilbudet i eldreomsorgen og digitalisering av helse- og omsorgstilbudet rundt omkring i hele landet, som hovedprioriteringer. Fordi god helse er, som mange vet, dessverre ulikt fordelt.

Bak de gode gjennomsnittstallene i Norge som viser at ja, norske innbyggers helse er god, skjuler det seg store forskjeller. Personer med høy utdanning og inntekt lever lengst og har best helse. De er mer fysisk aktive og spiser sunnere, og det er flere undersøkelser som tyder på at personer med såkalt store ressurser, menneskelig og økonomisk, får bedre behandling når de først blir syke.

Derfor skapes god helse i hovedsak utenfor sykehusene våre. Hvordan vi har det i dag, hvor lett det er å gjøre sunne valg, og hvor lett det er å få hjelp raskt når man har noe å baske med i livet, fysisk eller psykisk, har mye å si for hvordan helsa vår vil være i morgen. Derfor henger morgendagens helseutfordringer – i hvilken grad vi klarer å skape en mer likeverdig helsetjeneste – tett sammen med hvordan vi organiserer resten av samfunnet vårt: tilbud innen kultur og idrett, møteplasser – i familien, nærmiljøet og lokalsamfunnet – naturopplevelser og hva slags mat vi spiser. Derfor finner man i Arbeiderpartiets alternative budsjett på helse en rekke satsinger på alt fra livsgledetiltak for eldre, Den kulturelle spaserstokken, opprusting av idrettsanlegg og frivillige organisasjoner, i det hele tatt en stor satsing på å videreutvikle og være offensive i måten vi organiserer fellesskapet i Norge på, fordi vi vet at det også skaper best helse.

Det sies at norske redaktører hver uke kunne stått overfor et reelt valg: Skal de fylle avisen denne uken med såkalt vanlige nyheter, eller skal de trykke alle de brevene og e-postene de får tilsendt fra tidligere pasienter som vil takke sykehuset og helsepersonellet for den fantastiske hjelpen de fikk på sykehuset da de trengte behandling? De vel-

ger selvfølgelig ikke det siste, og derfor preges overskriftene og den politiske debatten av det som ikke fungerer.

Jeg vil slå fast at sykehusene, også etter tre år med Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen, holder høy kvalitet. Men det er selvfølgelig ikke hele historien når det gjelder norske sykehus. Dessverre opplever for mange pasienter fortsatt feil, mangelfull kommunikasjon og dårlig samarbeid internt i helsetjenesten. Derfor mener vi det skal satses målbevisst på utvikling av ledelse og kultur som setter pasientene i sentrum av arbeidsprosessene i sykehusene. Vi støtter arbeidet med å utvikle kvalitetsbaserte pasientforløp for flere pasientgrupper, vi støtter arbeidet med digitalisering i sykehusene for at pasientene og behandlerne enklere skal kunne kommunisere med hverandre og kunne dokumentere det som er nødvendig.

Men vi vet at alt dette ikke er nok. Flere eldre i samfunnet, flere eldre eldre i samfunnet, økt sykdomsbyrde og nye, fantastiske medisinske fremskritt tvinger oss folkevalgte til å gjøre mer reelle valg: Hvis vi skal beholde og skape en mer likeverdig helsetjeneste, må vi også være villig til å betale for nettopp dette. Derfor har allerede dette replikkordskiftet mellom Fremskrittspartiet og Kjersti Toppe vist at det er grunnleggende forskjeller i hvordan man skal bruke de store pengene i helsebudsjettet. I tillegg har vi i vårt alternative budsjett en lang rekke forslag til forbedringer i eldrepolitikken, med særlig vekt på tilbudet til demente pasienter, men dette blir tatt opp av andre tale-  
re fra oss.

Jeg vil avslutte med å si at vi er overrasket over at denne budsjettthøsten i stor grad har handlet om noen få ting, og at ingen flere enn opposisjonspartiene har stått på barrikadene for et bedre helse- og omsorgsbudsjett enn det vi til slutt fikk etter at forlikspartnerne og regjeringen ble enige forrige lørdag.

Med dette tar jeg opp de forslag Arbeiderpartiet fremmer alene eller sammen med andre.

**Presidenten:** Representanten Torgeir Micaelsen har tatt opp de forslagene han refererte til. Det åpnes for replikkordskifte.

**Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:36:15]:** Høsten 2015 uttalte representanten Micaelsen til NRK at han var bekymret for egenandelene i 2017 med Høyre i regjering. Men ærlig talt, nå ser vi at det folk virkelig burde bekymre seg for, er Arbeiderpartiet, som i 2017 øker egenandelstak 2 for folk som er helt avhengige av fysioterapi, men faller utenfor diagnoselisten. Det er pasienter som er kronisk syke, ME-syke, de har muskel- og skjelettlidelser, og de får et påslag på 722 kr mer enn det regjeringen foreslår neste år. Arbeiderpartiet har selv sagt i merknader i statsbudsjettet at de synes det er en urettferdig ordning. Nå gjør Arbeiderpartiet en urettferdig ordning enda mer urettferdig. Hva synes representanten Micaelsen om dette?

**Torgeir Micaelsen (A) [10:37:02]:** Det er riktig at i vårt alternative opplegg rundt egenandelene, for å bruke regjeringens egne uttrykk, øker med det 40 kr, basert på dagens nivå på egenandelstak 2. Grunnen til at vi gjør det og reverserer forslagene til senkning av taket som regjeringen har foreslått i sitt budsjett, er at vi mener forslaget om å fjerne diagnoselisten – som har fått ganske sterke re-

aksjoner fra veldig mange hold – hvor veldig mange enkeltpasientgrupper over natten rammes av å gå fra 0 til 2 000 kr i egenandelstak 2, er for svakt begrunnet i den forstand at skjermingsordningene for de pasienter som blir utsatt for dette, er for svake. Derfor har vi i våre merknader bedt om andre forslag, og regjeringen kommer tilbake med ny vurdering av saken. I påvente av det foreslår vi at alle forslag nullstilles, og at dagens system bevarer til regjeringen kan fremme bedre forslag til skjermingsordninger for folk med stort behov og dårlig økonomi.

**Bård Hoksrud (FrP) [10:38:18]:** Det er interessant å høre på representanten Micaelsens såkalte brennende engasjement for eldreomsorgen. Jeg registrerer at representanten etter valget sa at man hadde mislyktes i eldreomsorgen og ikke gjort det man burde for å sikre eldre en verdig, trygg og god omsorg. Det er interessant at vi etter åtte år med de rød-grønne så at det ikke hadde skjedd noe på omorganisering eller nye måter å tenke og å gjøre ting på innen eldreomsorgen. Nå har vi en regjering som prøver ut nye metoder og ser på nye muligheter for å få det til, og vi har Arbeiderpartiet, som stritter imot og som i fjor sa at man kanskje burde ha litt mer øremerkede midler. Men i dette budsjettet fjerner man den ordningen hvor man tester ut én statlig finansiering og én med øremerkede midler. Da må representanten svare meg på hvordan han ser at det er fornuftig. Er det viktigere med kommune-skiltet på veggen enn at det leveres gode omsorgstjenester til eldre og pleietrengende mennesker?

**Torgeir Micaelsen (A) [10:39:22]:** Nei, det siste er ikke viktig rent prinsipielt. Arbeiderpartiet lener seg på alle dem som i regjeringens egen høringsrunde om forslaget kraftig advarte mot dette systemet som Fremskrittspartiet har fått med seg regjeringen på. For det må åpenbart være det som har skjedd, at Bård Hoksrud, Siv Jensen og andre har fått overtalt andre i regjeringen til å gjennomføre noe de ellers vet med sikkerhet ikke er noen særlig god idé, er byråkratiserende og fordyrende – en uavklart situasjon for en lang rekke kommuner som gjorde at kommune etter kommune, som i utgangspunktet kunne tenke seg å være med på dette byråkratiske forsøksprosjektet til Bård Hoksrud og andre i regjeringen, tok papirene under armen og løp så langt vekk de kunne, og gjorde vedtak i kommune etter kommune og sier at nei, skal det være på denne måten som de fikk dokumentert, vil vi ikke være med.

Arbeiderpartiet er tilhenger av nytenkning i både organisering og finansiering innen eldreomsorgen i Norge, men for å gjøre det på en ordentlig måte må vi ha tilgang til regjeringskontorene.

**Olaug V. Bollestad (KrF) [10:40:38]:** Alle partier i denne sal har sagt at de ønsker å redusere aborttallene i Norge. Stiftelsen Amatheia er en rådgivningstjeneste som driver gratis veiledning til kvinner og par som har blitt ikke-planlagt gravide. I Norge er stiftelsen alene om å ha veiledningstjeneste som hovedoppgave. I tillegg driver de forebyggende helsearbeid i folkehelseperspektiv. De var med i 2009 og 2010 og arrangerte aksjonsdag mot kjønnslemlestelse i Norge. Hva er Arbeiderpartiets begrunnelse for å kutte til nettopp denne organisasjonen

som har det formålet alle i denne salen er enige om å få til?

**Torgeir Micaelsen (A) [10:41:28]:** Jeg sier ikke at representanten Bollestad er blant dem som av og til påpeker at de av oss som er en sterk tilhenger av kvinners enerådende rett til selvbestemt abort innenfor gitte bestemmelser, at de som forsvarer det, ikke er tilhengere av ulike abortforebyggende tiltak. Slik oppfattet jeg ikke representanten. Men det er dessverre noen der ute som prøver å skape det inntrykket. Selv er jeg blant dem som mener at alle som havner i en ulykkelig situasjon og er ufrivillig gravid, er i en meget vanskelig livssituasjon og har ofte behov for all støtte, alle samtaler og all omsorg vi kan gi hverandre.

Derfor er ikke dette, på spørsmålet til representanten, noe mer hokuspokus enn at vi bevarer det vi synes er et ganske raust tilskudd, også til stiftelsen Amatheia. Med vårt forslag til alternativt budsjett er vi tilbake på det nivået det var på da Stoltenberg II-regjeringen gikk ut av kontorene, og dagens regjering gikk inn. Vi har bl.a. prioritert annerledes ved å støtte f.eks. opprettholdelsen av Klara Klok, som er en nettjeneste der ungdom kan henvende seg med ulike spørsmål i livet.

**Presidenten:** Replikordsdkiftet er omme.

**Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:42:59]:** Det nærmer seg jul. Mange av oss forbinder julen med filmen «Tre nøtter til Askepott». Jeg tenker at det i forliket mellom regjeringspartiene, Kristelig Folkeparti og Venstre falt ned tre ganske magiske nøtter.

Den første nøtten er et stort løft for frivillig arbeid innenfor rus og psykisk helse. En styrking av budsjettet med over 100 mill. kr til frivillig og ideelt arbeid vil gi liv til mye aktivitet og mange prosjekter, som nå kan blomstre – flere gatelag for rusavhengige, mer støtte til gatehospital, til Veien Ut og til viktig arbeid for forebygging av selvmord og selvskading, for å nevne noen få.

Nøtt nr. 2 er like magisk. Våre fire partier har styrket forebyggende helsearbeid for barn og unge med over 1 mrd. kr på fire budsjetter. Det betyr flere åpne dører inn til skolehelsetjenesten. Bare i 2014 og 2015 har vi sett en vekst på 292 helsesøsterårsverk, i sterk kontrast til nedgangen på 9 helsesøsterårsverk i 2013. Vi har snudd en nedadgående spiral og satt fart på kommunenes muligheter til å ansette helsesøstre, fysioterapeuter, jordmødre, psykologer og leger – alt for å bygge trygge barn som lærer å mestre livets utfordringer, og som kan få tidlig hjelp når det kreves. Trygge barn lærer mer på skolen. Det er viktig, for vi vet at den største ulikheten i helse går mellom dem som har fullført sin utdanning, og dem som står uten utdanning og jobb.

Nøtt nr. 3 kunne vært litt hardere å knekke – et økt effektiviseringskrav i spesialisthelsetjenesten som medfører en noe lavere styrking av sykehusbudsjettene enn det regjeringen foreslo. Men sykehusbudsjettet for 2017 rustet sykehusene for fremtiden og legger til rette for en høyere vekst enn det den demografiske utviklingen tilsier.

Vår regjering har i alle sine fire forslag til statsbudsjett lagt til rette for høyere vekst i pasientbehandlingen enn det den rød-grønne regjeringen fikk vedtatt gjennom sine åtte. Selv med et noe høyere effektiviseringskrav er det budsjett-

tert med en aktivitetsvekst på 2,1 pst. i 2017. Det er om lag det den forrige regjeringen fikk vedtatt. Hvis det er slik at Arbeiderpartiet mener at dette er et dårlig sykehusbudsjett for 2017, er det en hard dom over deres egen vilje til å prioritere sykehus da de hadde flertall i Stortinget og hadde mulighet til å prioritere helt fritt det de ville.

I Høyre er vi stolt av de resultatene vi kan vise til på helsefeltet så langt, og som det siste budsjettet i denne perioden legger grunnlag for å videreføre. Dyktige folk i sykehusene har bidratt til at gjennomsnittlig ventetid er redusert med tolv dager. Det står nå 80 000 færre i helsekø enn i 2013.

Pasientene har mer trygghet gjennom pakkeforløp for kreft, og nå utvikles samme metodikk innenfor psykisk helse og for rusavhengige.

Bedret rusomsorg og raskere hjelp for psykisk sykdom er av Høyres viktigste prioriteringer. Under rød-grønt styre så vi en veldig uheldig nedprioritering av rus- og psykisk helsefeltet. Øremerkingen av midler til viktig rusomsorg i kommunene ble fjernet. Sykehusene ble ikke lenger bedt om å prioritere opp rus og psykisk helse. Rusavhengige ventet i lange behandlingsskøer, mens gode institusjoner ble lagt ned – mye fordi de rød-grønne har en ideologisk allergi mot at private kan levere god og riktig omsorg for det offentliges regning.

Vi ser ikke verden slik. For oss handler det om å finne best mulig løsning for den som trenger hjelp, og respektere at den som trenger hjelp, trenger frihet til å velge. Uansett hvor syk en er, skal en ikke fratas muligheten til selvbestemmelse. For rusavhengige kan resultatet av behandling avhenge helt av muligheten til selv å velge behandling.

Arbeiderpartiet snakker ned fritt behandlingsvalg. De nærmest latterliggjør det faktum at 1 000 pasienter hittil har benyttet seg av ordningen – men det er 1 000 mennesker, med sine unike behov og sine ønsker om å velge hvor de vil ha behandling. Jeg ønsker meg ytterligere opptrapping av fritt behandlingsvalg og vil jobbe for det. Jeg tror mange merker seg at Arbeiderpartiet vil frata pasienter denne rettigheten.

I eldreomsorgen ser vi at kommunene tar et krafttak for å bygge nok plasser for fremtidens behov. Etter at vi endret tilskuddsordningen, ved at staten tar halve regningen, planlegges det nå for tre ganger så mange sykehjemsplasser som under de rød-grønne. Vi har satsset kraftig på kompetanse i helse- og omsorgstjenestene i kommunene og bevilger neste år 1,2 mrd. kr til kompetanseheving. Fremtidens institusjonspasienter og hjemmeboende med omsorgsbehov skal møtes med høy faglig kompetanse hos de ansatte.

Nå må kommunene bli mer offensive når det gjelder å møte behovene til mennesker med demens. Vi trenger raskere vekst i antall dagaktivitetsplasser, og vi trenger bedre botilbud for dem som trenger institusjonsplass.

I 2017 investerer vi mer i helse enn årene før. Det må vi fortsette med i årene fremover også, men vi må samtidig fortsette med å få mer helse ut av de ressursene vi har tilgjengelig.

5 minutter går fort. Opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering, som er en del av budsjettproposisjonen, vil vi komme nærmere tilbake til i et senere innlegg.

**Presidenten:** Det blir replikkordskifte.

**Ingvild Kjerkol (A) [10:48:12]:** Den rød-grønne regjeringen økte også sykehusbudsjettene – man skulle nesten ikke tro det når man hører regjeringspartiernes representanter – og den fikk kontroll over økonomien i sykehusene, som er den viktigste premissen for å styre ressursene i helsetjenesten. Så har Høyre løpt fra sine egne løfter til pasientene i sykehusene ved å ikke innfri egne valgløfter om en styrking opp til 12 mrd. kr i løpet av perioden. Det må vi bare erkjenne når det er det siste budsjettet som blir lagt fram. I tillegg forhandler man med samarbeidspartiene i Stortinget om å kutte godt over 400 mill. kr til for sykehusene. Dette utgjør resultatkravet for mange helseforetak alene, altså forskjellen mellom videre drift og kutt.

Målt mot rekordhøy oljepengebruk, behovene i sykehusene med flere eldre og nye, kostbare medisiner, er representanten fornøyd med sykehusbudsjettet som Høyre har levert?

**Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:49:20]:** Både Arbeiderpartiet og Høyre hadde løfter om tall for valget, men begge partier hadde også løfter om resultater. Arbeiderpartiet gikk til valg på én million flere behandlinger og utredninger ved norske sykehus i 2017. Den millionen nådde vår regjering allerede i 2015.

Nå står det 80 000 færre i kø, og gjennomsnittlig ventetid er redusert med 12 dager. Dette viser at vår politikk virker. Vi er mest opptatt av effekten av pengene vi bevilger; pasientene er opptatt av resultatene vi når. Jeg møtte mange pasienter, slik også representanten Micaelsen sa i sitt innlegg, som er svært fornøyd med hvordan norske sykehus fungerer.

Hvis Arbeiderpartiet mener at resultatene i norske sykehus ikke er gode nok, vil jeg gjerne lytte til det, men vi har altså klart å snu både ventetider og helsekøer, som deres regjering ikke klarte da man satt i åtte år.

**Kjersti Toppe (Sp) [10:50:33]:** I budsjettproposisjonen fra regjeringa står det om effektiviseringsreforma som vil bety vel 700 mill. kr for helseforetakene. Men da foreslår regjeringa å leggja tilbake igjen vel 500 mill. kr, sånn at det reelle kravet til effektivisering vert 177 mill. kr. Grunnen til at dei legg tilbake igjen, er at regjeringa meiner at utan vil ikkje sjukehusa klara nødvendige investeringar i bygg og utstyr. Når Høgre på Stortinget likevel har eit anna syn, der dei tillèt nesten opp mot same beløpet i kutt, er spørsmålet mitt: Kvifor meiner Høgre i regjering at eit sånt kutt vil gå ut over nødvendige investeringar i bygg, anlegg og sjukehus, mens Høgre på Stortinget meiner at det er heilt greitt?

**Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:51:31]:** Høyre på Stortinget mener ikke at det ikke skal investeres i sykehus i årene fremover, og det gjøres jo også i 2017. Det er store investeringer i budsjettet for 2017 når det gjelder både sykehusbygg og medisinsk utstyr. Det er slik at de resultatene vår regjering leverer, med den sykehusøkonomien vi har lagt til rette for i fire år, gir svært gode resultater. Vi får ned helsekøene, vi får ned ventetidene, og samtidig ser vi at sykehus har mulighet til å investere både i nye bygg og i medisinsk utstyr. Det er det aller viktigste med politikk – at vi skaper resultater som kommer pasientene til gode.

**Karin Andersen (SV) [10:52:29]:** Noe av det jeg synes det er vanskelig å godta, er at representanter for regjingspartiene fraskriver seg ansvaret for konsekvensene av de kuttene som nå må foretas. Jeg sitter med papirer fra Sykehuset Innlandet i mitt fylke, der psykisk helse kuttes, det er færre sengeplasser, og gjennomsnittlig liggetid for frivillig innlagte pasienter reduseres, noe som fører til økt andel reinnleggelser. Det er økonomien som tvinger det fram.

Det er fullt i barne- og ungdomspsykiatrien. De har en kapasitetsutnyttelse på døgnplasser på 99,7 pst. Det sier seg sjøl at da er det ikke plass til noen ting. SV har fremmet forslag om 1 mrd. kr mer til sykehusene, og også 200 mill. kr til en opptrappingsplan for lavterskeltilbud i psykiatrien i kommunene. Hva er grunnen til at representanten for Høyre mener at det er viktigere med skatteletter enn med slike satsinger?

**Tone Wilhelmsen Trøen (H) [10:53:30]:** SV satt så vidt jeg vet, åtte år i regjering. Sykehusøkonomien som vår regjering leverer, har faktisk gjennom våre fire år lagt opp til en høyere aktivitetsvekst enn det SV selv klarte å bidra til i regjering. Det har skapt gode resultater.

Når det gjelder psykisk helse og rus, var SV i regjering med på å fjerne regelen som instruerer helseforetakene om å prioritere denne veksten høyere. Hva hadde skjedd hvis ikke vår regjering hadde gjeninnført denne regelen? Det er utrolig viktig at vi krever av helseforetakene at de nettopp prioriterer rus og psykisk helse. Så har det skjedd en vridning knyttet til poliklinisk behandling innenfor psykisk helse, som er viktig, og som er ut fra pasientenes behov om å få behandling nærmere der de bor.

**Presidenten:** Replikordskiftet er omme.

**Olaug V. Bollestad (KrF) [10:54:47]:** Når vi er klar over de dramatiske forholdene som barn lever under i store deler av verden akkurat i dag, ikke minst når vi ser på hva som skjer i Aleppo, kan det kjennes litt hult, det vi nå diskuterer og konsentrerer oss om i eget land. Men selv om vi på mange måter har det veldig godt her, og mange vokser opp i trygge omgivelser, er det dessverre sånn at det gjør ikke alle, ei heller i vårt land.

Det blir sagt at en god barndom varer livet ut. Men noe av det viktigste vi politikere kan gjøre, er å hjelpe barna våre som får en dårlig start på livet, slik at de faktisk kan få en bedre start.

I regjeringens framlagte budsjettforslag savner Kristelig Folkeparti et tydelig barnefokus. Kristelig Folkeparti ønsker en sterkere investering i barn og unge – i barn og unges psykiske helse, og ytterligere til bekjempelse av vold og overgrep mot barn. Derfor er Kristelig Folkeparti glad for at vi gjennom budsjettforliket med samarbeidspartiene har fått gjennomslag for ytterligere 150 mill. kr til skolehelsetjenesten og helsestasjonene i kommunene. Sammen med de 100 mill. kr som Venstre og Kristelig Folkeparti fikk øremerket i fjor, har vi sikret 250 mill. kr som skal øremerkes til formål i 2017. Det vil bety betydelig færre stengte dører i skolehelsetjenesten. Det vil bety at flere barn og unge vil ha noen å snakke med når smerten vokser på innsiden av skjorten.

Jeg er glad for at vi gjennom budsjettforliket fikk reddet tilskuddsordningen til psykisk helse i skolene. Vi fikk på

plass ressurser til et arbeid for å få ned den unødige bruken av antidepressiva og sovepiller blant barn og unge. Vi sikret ressurser til en helhetlig og tverrsektoriell strategi for psykisk helse for barn og unge, som blir et viktig forarbeid for den økonomisk forpliktende opptrappingsplanen for barn og unges psykiske helse som et enstemmig storting har bestilt fra regjeringen, med bakgrunn nettopp i et Dokument 8-forslag fra Kristelig Folkeparti. Et slikt løft, gjennom en konkret opptrappingsplan, kan bidra til å endre utfordringsbildet som vi ser i dag, der det er mange som har en stor helseutfordring fordi de sliter psykisk.

Vold og overgrep mot barn er noe av det mest grusomme og mørke i vårt samfunn. Barn og unge i vårt eget land utsettes for grove ting som det er vanskelig for oss andre å forestille seg. Det er langt flere enn vi tror. I gjennomsnitt er det én elev i hver klasse som utsettes for vold og overgrep. Det er noe vi alle blir berørt av, og vi må gjøre det vi kan for å avverge og forebygge for våre barn og unge.

Gjennom budsjettforliket ble det øremerket midler til medisinske undersøkelser ved Statens barnehus. Statistikken viser at under 20 pst. av disse barna får medisinske undersøkelser i dag. Denne statistikken må snus. Kravet om sosialpediater må alle barneavdelinger ha når noe så viktig som å avdekke og forebygge ytterligere vold blir sentralt.

Vi har også fått gjennomslag for å sikre behandlingstilbud til unge overgripere som i dag enten får begrenset hjelp, eller også plasseres sammen med dagens offer. Det er uholdbart, og det er derfor svært viktig å gjøre noe med disse utfordringene.

Det er snart jul. Mange unge og barn gruer seg til akkurat barnas høytid fordi ustabiliteten på hjemmebane blir så forsterket når mor eller far drikker. Jeg er glad for at vi gjennom budsjettforliket de siste årene har lagt inn en betydelig styrking av ideell og frivillig sektor – at det er personer som møter familiene bak den fine fasaden, bak de dyre presangene, bak de fine julekortene; organisasjoner som sørger for en større stabilitet, hjelp og behandling til familier som trenger det aller, aller mest – men aller mest til de barna som nå gruer seg til jul, nettopp fordi det er så ustabil hjemme.

Nå håper jeg at direktoratet også tar de politiske signalene om at dette er en villet politikk. Ideelle aktører skal ha en stor plass i norsk alkoholomsorg.

Jeg tar opp de forslagene Kristelig Folkeparti har sammen med Senterpartiet.

**Presidenten:** Representanten Olaug V. Bollestad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

**Ruth Grung (A) [11:00:03]:** Som representanten var inne på, er kanskje et av våre viktigste samfunnsansvar å beskytte barn mot overgrep og omsorgssvikt. Når vi jobber innenfor rusbehandling, viser det seg at 90 pst. av de tunge rusavhengige har valgt rusen som flukt fra en barndom de ikke mestrer, og veldig mange er blitt utsatt for overgrep. Derfor er det viktig både å hindre at flere blir utsatt, som representanten var inne på i innlegget sitt, og også at de som blir utsatt, blir fulgt opp på en fin og riktig måte. Antall barn som blir avhørt i barnehus, har økt dramatisk. I 2013 var det 227, i 2015 var det 432, og i år, så langt, 595. Det har også vært stilt spørsmål ved finansier-

ingen, at den ikke bidrar til at vi klarer å gi alle den medisinske undersøkelsen de har krav på, verken ut fra rettsmedisinske hensyn eller av hensyn til den videre behandlingen. Hva mener representanten er riktig måte å ta tak i det med finansieringen på?

**Olaug V. Bollestad (KrF) [11:01:15]:** Overgrepsutsatte barn som avhøres ved Statens barnehus, skal tilbys medisinske undersøkelser. Kristelig Folkeparti mener at finansieringsansvaret bør ligge i helsesektoren, som en del av deres sørge for-ansvar. Det vil si at alle barn som blir utsatt for vold og overgrep, og som avhøres på barnehus, skal få medisinske undersøkelser. Uavhengig av om politiet ber om det eller ei, skal dette være en del av rutinen for barnas del. Skal vi kunne avdekke vold og overgrep, må de som er i stand til å se dette, på en helt annen måte enn kun å snakke med barna, faktisk være en del av dette arbeidet. Det er et sørge for-ansvar i helsesektoren.

**Kjersti Toppe (Sp) [11:02:11]:** Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet stod for nokolunde same linja da vi behandla Nasjonal helse- og sjukehusplan opp mot lokalsjukehus og akuttfunksjonar. Difor vart eg litt overraska da eg såg at Kristeleg Folkeparti i sitt alternative budsjett òg har auka effektiviseringskravet til sjukehusa med 0,1 pst., som eg antar utgjør om lag 100 mill. kr – og som egentleg er i strid med det rådet som er gitt frå departementet om at sjukehusa no treng midlar for å kunna investera i bygg og anlegg.

Eg veit at representanten er opptatt av Sørlandet sjukehus, og der er det planlagt å kutta 200 årsverk dei neste åra, og ytterlegare 200 i åra etter det. Spørsmålet mitt er: Korleis vurderer Kristeleg Folkeparti dette med sjukehusøkonomi opp mot dei planane som ligg føre for f.eks. Sørlandet sjukehus no?

**Olaug V. Bollestad (KrF) [11:03:27]:** Først har jeg lyst til å si at de 200 stillingene som det var snakk om å skjære ned i Helse Sør, var det snakk om lenge før Kristelig Folkeparti sa vi skulle kutte 0,1 pst. i budsjettet. Det er noe Helse Sør har gjort uavhengig av Kristelig Folkepartis budsjett.

Når det gjelder effektiviseringen som Kristelig Folkeparti har lagt inn, viser jeg til Dagens Medisin, som viser noe om at veksten ikke alltid har vært knyttet til pasientbehandling. Kristelig Folkeparti viderefører 1,888 mrd. kr, som regjeringen hadde i sitt budsjett. Men veksten i administrasjonen – hvis man går til de regionale helseforetakene – har vært formidabel, og ledernivået har økt veldig. Jeg tror faktisk at Kristelig Folkeparti, sammen med Senterpartiet, er villig til å ta en reduksjon i administrative oppgaver i de regionale helseforetakene. Og Kristelig Folkeparti forventer at effektiviseringen foregår der og ikke i pasientbehandlingen, eller nær pasienten.

**Karin Andersen (SV) [11:04:38]:** Jeg og SV håper også at representanten Bollestad har rett i det. Men jeg har gått igjennom tall fra alle sykehusene, som viser at det er kutt i pasientbehandlingen som kommer til å komme nå – både ved det kuttet som regjeringen la inn, og ved det ekstrakuttet som ble gjort i forliket. Jeg tror Kristelig Folkeparti på engasjementet når det gjelder både rus, barn og psykiatri. Men det er klart at når det kuttes i den spesi-

serte behandlingen av dette, vil presset også lokalt komme opp. SV har i sitt opplegg store satsinger på dette lokalt, både på rus, på psykiatri og på det å ivareta utsatte barn med øremerkede midler. Spørsmålet er da om representanten mener at den prioriteringen som ble gjort i forliket, med kutt på sykehusøkonomi, ikke kommer til å ramme noen av disse sårbare pasientene.

**Olaug V. Bollestad (KrF) [11:05:37]:** Kristelig Folkeparti videreførte regjeringens forslag på 1,888 mrd. kr. Av dem flyttet vi noe fra innsatsstyrt finansiering – vi var uenig med regjeringen i det – over på rammene, og vi øremerket 250 mill. kr nettopp til barn og unges psykiske helse i spesialisthelsetjenesten.

Jeg synes også det er en utfordring at det ikke blir en slik økning som Kristelig Folkeparti hadde tenkt. Jeg mener likevel at vi kan legge politiske styringer på at vi ikke forventer at dette skal være en reduksjon i pasientbehandling, og vi kan legge politisk styringer på at dette skal være kutt i administrative utfordringer i de regionale helseforetakene. Det mener jeg er fullt mulig når vi leser Dagens Medisin, som har eksempel på den formidable veksten som har vært innen administrasjon.

**Presidenten:** Replikskordskiftet er omme.

**Kjersti Toppe (Sp) [11:07:00]:** Fasiten etter regjeringa sitt første heile budsjettår er her. 10 700 fleire nordmenn har vorte fattige, mens dei rike aldri har vore rikare. Det viser Statistisk sentralbyrås publiserte statistikk over dei økonomiske ulikskapane ut frå 2015-budsjettet, det første budsjettet regjeringa laga frå botnen. Tala er klare: Regjeringa sin politikk har ikkje klart å avskaffa Forskjells-Noreg. Forskjellane i samfunnet har tvert imot auka. Den rikaste prosenten har auka sin del av den totale formuen med nesten 1 prosentpoeng i løpet av berre eitt år. Samtidig vart det 10 700 fleire personar under fattigdomsgrensa, og av desse var heile 4 600 barn.

Når fleirtalet i denne salen fører ein politikk som tillèt sosial skeivfordeling av økonomiske ressursar og inntekter i samfunnet, tillèt ein også at sosiale helseforskjellar får utvikla seg. Ein aksepterer enda større skilnader i helse, at helse framleis skal vera enda meir ulikt fordelt mellom samfunnslag.

Det er no ti år sidan den raud-grøne regjeringa la fram stortingsmeldinga om nasjonal strategi for å utjamna sosiale helseskilnader. Denne strategien har dagens helse- og omsorgsminister ikkje følgt opp. Da finansminister Siv Jensen heldt budsjettalen sin for 2017, var folkehelse eller førebygging ikkje nemnt med eitt ord. Både finansministeren, helse- og omsorgsministeren og helsepolitiske talspersonar frå regjeringspartia skryter av kor mange fleire pasientar som vert behandla på sjukehus no enn før, men er dette rett fokus? Burde vi ikkje i staden skamma oss over at vi ikkje klarer å førebyggja betre?

Regjeringas helsepolitikk burde verta målt på kor mange færre pasientar som treng behandling, kor stor nedgangen har vore i t.d. nye tilfelle av dei store folkesjukdomane som diabetes, hjarte- og karsjukdomar, kroniske lunge-sjukdomar og kreft, kva dei har gjort for å hindra at folk treng hjelp frå helsevesenet, frå skulehelsetenesta, frå fastlegen eller frå spesialistane på sjukehuset, at dei har klart å redusera skadeulykkene og nå målet om reduksjon i ska-

deleg bruk av alkohol og tobakksbruk, men det gjer dei ikkje. Ein vert målt på nedgang i ventetider og effektiviteten i sjukehusdrift, kor mange pasientar ein klarer å behandle med minst mogleg bruk av ressursar. Ein vert målt på kor stor auke det har vore i helsestasjonsbudsjetta, men ein måler ikkje på kor god ein er i å skapa eit samfunn og ein politikk som gjer at færre treng hjelp frå helsesøster.

Senterpartiet meiner at målet med helsepolitikken aldri må verta å behandle flest mogleg pasientar eller setja nye rekordar i reduksjon i liggjedøgn. Målet med helsepolitikken er å skapa best mogleg helse for alle. Diagnostisering og behandling av sjukdom er viktige samfunnsoppgåver, men forebygging av sjukdom er enda viktigare.

Primærforebygging er viktig for Senterpartiet. Det betyr tiltak som hindrar at sjukdom oppstår, og at risikoen for å få sjukdom vert redusert. I budsjettet for 2017 satsar Senterpartiet difor på tiltak som fremjar eit helsevenleg samfunn. Difor prioriterer vi ein time fysisk aktivitet kvar dag i skulen. Difor vil vi gjeninnføra ordninga med gratis frukt og grønt og innføra eit gratis skulemåltid for eit klassetrinn frå hausten 2017. Difor satsar vi på friluftsliv. Difor aukar vi alkohol- og tobakksavgiftene og reduserer taxfreeordninga.

Sekundærforebygging og å setja inn tiltak som oppdagar sjukdom tidleg, før han gjer skade, er også viktig. Difor har vi også i år lagt inn øyremerkte midlar til ein kommunal opptappingsplan for psykisk helse i kommunane. Difor aukar vi tilskotssatsen til kommunane, slik at fleire heimebuande personar med demens kan få tilbod om dagaktivitetsplass. Difor gir vi meir midlar til fleire jordmødrer i kommunane.

Sjølv om vi prioriterer folkehelse og kommunehelseteneste, kuttar vi ikkje i midlar til sjukehusa for neste år, slik fleirtalspartia gjer. Vi styrkjer sjukehusbudsjettet. Senterpartiet vil ha nærleik til tenestene, for både sjukehusstilbod, ambulanse og legevakt. Vi meiner det vi sa i samband med Nasjonal helse- og sjukehusplan.

5 minutt går fort, og eg må visa til innstillinga der Senterpartiet sine prioriteringar vert omtalte. Så vil eg ta opp dei to lause forslaga som vi har fremja i dag om helsearkiv. Eg tar også opp Senterpartiet sine forslag i innstillinga.

**Presidenten:** Representanten Kjersti Toppe har tatt opp de forslag hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

**Kristin Ørmen Johnsen (H) [11:12:05]:** Senterpartiet hadde et Dokument 8-forslag der de sa at 25 pst. av den samlede omsorgssektoren skal være drevet og organisert som ideell virksomhet. Senterpartiet hevder at det trygger lokalsamfunn, styrker demokrati og bygger bro mellom innbyggere og det offentlige. Men jeg stusser veldig over at i en merknad i innstillingen til statsbudsjettet under avsnittet om forskning og innovasjon sier Senterpartiet at «det er kun det offentlige som kan foreta helhetlige vurderinger av hva som er samfunnets behov». Det strider nettopp mot det at ideelle organisasjoner er opprettet der samfunnet ikke møter behovet. Det er f.eks. rusorganisasjonen Veien Ut, Kirkens Bymisjon osv. Hvordan kan Senterpartiet forklare denne totale inkonsekvens, at det er kun staten som kan vurdere helsebehov?

**Kjersti Toppe (Sp) [11:13:12]:** Den merknaden trur eg representanten misforstår med vilje. Det er ein merknad som handlar om forskning og balansegangen mellom føretak og den frie forskinga osv. Den merknaden må ein ikkje forstå slik at vi ikkje anerkjenner ideell sektor. Det er vel heller ingen ting i den merknaden som omtaler ideell sektor. Elles vil eg seia at vårt forslag om å setja eit mål for kor stor ideell sektor skal vera i Noreg, var eit representantforslag som faktisk fekk fleirtal i Stortinget, inkludert Høgre og Framstegspartiet, om at regjeringa skulle koma tilbake med ei sak til Stortinget om å setja eit måltal. Det synest eg er veldig positivt.

**Bård Hoksrud (FrP) [11:14:21]:** Det var interessant å høre på representanten Toppes innlegg. Alle er selvfølgelig enige om at det handler om å forebygge og hindre at folk blir syke. Det er vi veldig enige om. Men Senterpartiet prøver å framstille seg som lokaldemokratiets store forsvare og mener det er viktig at kommunene får lov til å drive eldreomsorg. Men jeg opplever at hver gang kommunene ikke gjør som Senterpartiet vil, vil Senterpartiet gjerne overstyre. For å bruke bilder: Hvis det sitter tre barn i sandkassa, den ene er staten, og de to andre er kommunene, og de to kommunebarna ikke gjør som statsbarnet Toppe ofte representerer ved Senterpartiet, vil, skal man ikke få lov til å være lokaldemokrati lenger og få lov til å gjøre som man vil. Jeg ser bøtter med forslag fra Senterpartiet i denne sal hvor de ønsker å overstyre kommunepolitikkerne og overstyre lokaldemokratiet. Da må jeg stille spørsmålet: Hvorfor er man så kritisk til å være med på en statlig finansiering av eldreomsorgen som ville sikre en god, verdig og trygg eldreomsorg?

**Kjersti Toppe (Sp) [11:15:27]:** Takk for eit langt spørsmål. Først må eg ærleg seia at eg tenkte at her snakka representanten om seg sjølv og Framstegspartiet, som lokaldemokratiets største forsvare, men som hyppig går inn frå staten og skal overprøva.

Det er faktisk heilt feil at Senterpartiet har hatt mange forslag om det. Representanten kan lesa vårt budsjett. Ein kan lesa våre prioriteringar, og vi prioriterer minst mogleg øyremerkning. Vi øymerker når det er nødvendig.

Når det gjeld statleg finansiering, er det slik at der er vi på linje med folk flest. Det er ingen der ute som vil ha statleg finansiering av eldreomsorga. Det er knapt nokon kommunar som vil det, sjølv om ein lokkar med pengar. Grunnen er at det er ingen ting i helsepolitikken som er meir lokal enn eldreomsorga, der ein går inn i heimane til folk, der ein hjelper folk – klart det må styrast lokalt, og det vil Senterpartiet kjempa for.

**Presidenten:** Replikordskiftet er avsluttet.

**Ketil Kjenseth (V) [11:16:54]:** Desember 2016 har vært en god måned for framtidens helse, særlig for folkehelsen. Mye kan gjøres utenfor sykehus. Vi har vedtatt at sigarettpakken og snuspakken skal bli nøytrale, og aktørene i dagligvarebransjen har blitt enige om å redusere sukkerinnholdet. Fra før er det også enighet om å redusere saltinnholdet. Dette er en fjær i hatten for helseministeren, som har vært kaptein på laget for å få fram både forslagene her og avtalene.

Venstres mantra gjennom fire budsjettdebatter her i stortingssalen har vært folkehelse – det helsefremmende, forebygging og tidlig innsats. Satsingen på helsesøstre og helsestasjoner har vært formidabel de siste fire årene, som flere har vist til – 292 nye de siste fire årene, mot 9 i minus i 2013. Det er en forskjell på over 300.

Forandringsfabrikken er trygt plassert på statsbudsjettet etter forslag fra Venstre. Vi trenger alle å høre fra BarnevernsProffene og PsykiskhelseProffene. Det de har vært gjennom, er ikke en fryd, men det er en fryd å se forandringen de er med på å skape.

Det har blitt flere psykologer i kommunene, og flere skal det bli. Fra 2020 er de lovpålagt, sammen med bl.a. ergoterapeuter. De trengs for å få til nødvendig innovasjon og forandring i primærhelsetjenesten. Fortsatt er det et par hundre kommuner som ikke har frisklivssentral. Et par hundre kommuner har ikke kommunepsykolog. Det er et par hundre kommuner som knapt vet at de eier en legevakt. Vi må strukturere og organisere annerledes de neste årene for å få de store ressursene til både å finne hverandre og å finne fram.

Jeg bruker av og til min egen hjemkommune, Gjøvik, som et eksempel. Vi har snart 4 000 studenter ved NTNU på Gjøvik. Fagskolen Innlandet, som også er på Gjøvik, har nesten 1 000 studenter, og Gjøvik videregående skole har 1 000 elever. Langt under halvparten av de 6 000 ungdommene som vi huser til studier, bor i Gjøvik kommune. Men det er Gjøvik kommune som har hovedansvaret for helse- og velferdstilbudet til de mange tusen studentene. I nabokommunen Etnedal bor det ca. 1 000 innbyggere. Det er ikke noe galt med Etnedal – jeg bruker så mye fritid jeg kan der – men i fortsettelsen er det vanskelig å se hvordan vi skal behandle Gjøvik og Etnedal likt, tatt i betraktning de store forskjellene vi står overfor.

Nordisk råd har nylig gjennomført en undersøkelse om ungdoms helsetilbud i flere nordiske land. Den viser store utfordringer, og Norge er ikke noe unntak. Dessverre viser den at ungdom må løpe rundt for å finne fram til helsetilbudet selv. Det er for dårlig organisert, det er for ulikt eierskap, og de som er syke, må være så friske som mulig for å finne fram.

Heldigvis har vi fått landets første ungdomshelsestrategi. Vi skal etablere flere lavterskeltilbud. Vi skal ha helsestasjoner som er sommeråpne, og vi skal styrke skolehelsetjenesten, men vi må også gjøre noe med eierskapet og organiseringen.

I dag faller 30 pst. av de mellom 15 og 21 år fra i videregående skole. Vi har et utdanningsløp som ikke passer for alle, mens eierskapet og utfordringene knyttet til veiledningen er delt. Fylkeskommunene har ikke eierskapet til helsetjenestene. Nav har ansvaret for praksisplassene og arbeidstilbudet. Vi må organisere dette bedre.

Det samme gjelder når det kommer til bedriftshelsetjenesten, og jeg synes det er rart at ingen flere engasjerer seg i den. 1,4 millioner av 2,7 millioner arbeidstakere har det. Halvparten har altså ikke det. Mange av dem som ikke har, har heller ikke inkluderende arbeidsliv-avtale der de jobber. De har heller ikke helseforsikring. Det er særlig de unge som ikke har noen av delene, og her må vi gjøre en innsats for å styrke det tilbudet. Så de med minst tilknytning til arbeidslivet, og som kanskje har størst behov tidlig i arbeidskarrieren, har ikke noe helsetilbud. Vi er i ferd med å få et todelt arbeidsliv.

Når det gjelder sykehusinnsatsen, styrer vi i 2017 på Venstres sykehusbudsjett. Veksten siden 2002 har vært på 90 mrd. kr. Det mangler ikke på penger i sykehussektoren. Veksten i denne perioden har vært på 8,5 mrd. kr. Det er viktig at vi styrker innsatsen tidlig, at vi organiserer bedre i kommunene, og det er her vi har en stor oppgave framover med å sette inn en innsats for å skape den gode barndommen vi alle etterlyser, og som varer livet ut.

**Presidenten:** Det blir replikkordskifte.

**Eirik Sivertsen (A) [11:22:12]:** Det er et bredt flertall i Stortinget, hvor Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det er bra å samordne digitale helse- og informasjonstjenester for ungdom i en felles lavterskel elektronisk arena med en tydelig folkehelseprofil. I merknadene blir det sagt klart fra om at det er uklart å bygge ned den kompetansen som i dag finnes hos nettjenesten Klara Klok. Flertallet ber regjeringen i merknaden bygge videre på det fagmiljøet Klara Klok har etablert i Nordland, og at man må vurdere å legge driften av den framtidige e-arenaen for unge til Bodø.

Derfor fremmer Arbeiderpartiet og Senterpartiet i dag et forslag i tråd med den merknaden, hvor vi sier:

«Stortinget ber regjeringen opprettholde telefon- og nettjenesten Klara Klok, og eventuelt legge en mer omfattende nettjeneste for ungdom til det allerede eksisterende, gode miljøet som er bygd opp i Bodø.»

I lys av lørdagens begivenheter og Venstres standpunkt, hvor de ville stemme for sitt eget inntektsopplegg, har jeg bare ett spørsmål til representanten Kjenseth: Vil representanten fra Venstre i dag støtte dette forslaget, som er i tråd med den politikken Venstre står for?

**Ketil Kjenseth (V) [11:23:17]:** Jeg opplever at det er Klara Klok representanten er opptatt av. Det har over mange år vært en tjeneste som Nordland fylkeskommune har bygd opp på en forbilledlig måte.

Venstre er enig med regjeringspartiene om en ungdomshelsestrategi. Ung.no skal være portalen for ungdom framover. Det er det viktigste. Der er ikke helsetilbudet til ungdom bygd opp tilstrekkelig ennå. Det er et mål å bygge den opp til å bli en digital helsestasjon for ungdom. Klara Klok er det første eksemplet på det i Norge. Det er veldig bra at Nordland fylkeskommune har bygd opp tilbudet og inngått avtaler med mye helsepersonell for å drifte det. Det er en anonym tjeneste for ungdom. Det tilbudet skal videreføres. Nordland fylkeskommune kan drifte det når dette overføres til ung.no. Klara Klok avvikes på sikt som en ungdomshelsestasjon på nett.

**Kjersti Toppe (Sp) [11:24:34]:** Eg såg med ei viss forundring at representanten Kjenseth deltok i eit fakkeltog på Lillehammer om sjukehus. Venstre var jo det partiet som skulle skapa føreseielegheit i Helse-Noreg med sin avtale med regjeringspartia i Nasjonal helse- og sjukehusplan, men i dag, omtrent no, kl. 11.30, pågår det ei anna markering i Helse-Noreg. Det er i Odda, der det kl. 11.30 skal vera ein marsj opp mot sjukehuset, for i dag skal ei prosjektgruppe leggja fram si anbefaling om Odda sjukehus skal behalda akuttkirurgi. Der gjekk Venstre ut etter sjukehusavtalen i vår og sa at Venstre var garantisten for at Odda skulle bevare akuttkirurgien.

Spørsmålet mitt er: Dersom – for å ta Odda no – dei mistar akuttkirurgien, kva vil Venstre føreta seg i den saka?

**Ketil Kjenseth (V) [11:25:35]:** Takk for spørsmålet.

Til fakkeltoget på Lillehammer: Det handler om sykehustilbudet i Innlandet, som jeg er veldig opptatt av. Som representanten Toppe vet, gikk jeg til valg på nei til stor-sykehus i Innlandet. Jeg vet at representanten Toppe er enig med meg i det, men Oppland Senterparti er jo ikke enig i det.

Jeg kjemper for sykehustilbudet i Oppland. Over tid har det blitt bygd ned på bekostning av tilbudet ved sykehuse-ne i Hedmark, som har fire akuttsykehus. Det er en utfordring å fordele dette på de sykehuse-ne som vi har. I sykehusavtalen mellom regjeringsspartiene og Venstre står det at ingen sykehus skal legges ned.

Jeg tar for gitt at sykehuset i Odda ikke skal legges ned, og vil gjerne se den rapporten før jeg uttaler meg om det. Som representanten Toppe vet, snakket vi i sykehusplanen om de sykehuse-ne som har et innbyggertall på over 10 000. Så er det utfordringer i Odda som omhandler også lange avstander ... (presidenten avbryter)

**Presidenten:** Tiden er ute, så vi får komme tilbake til Odda senere.

**Karin Andersen (SV) [11:26:57]:** De store utfordringene på helseområdet dreier seg om sosiale forskjeller. Det er entydig at det er forskjeller. Hvis en er vanskeligstilt, har en veldig mye større sjanse for å ha dårlig helse enn hvis en har mye. Det er kjent, og det er forskningsbasert.

Derfor er det rart å høre på representanter for Venstre som snakker veldig klokt om forebygging og alle de tingene som vi burde gjøre for å sikre at alle sammen, særlig fra barndommen av, får muligheter til å utjamne de ulempene man har, f.eks. hvis man kommer fra en vanskeligstilt familie, gjennom bedre tilbud på helsestasjonen, gjennom skolen, osv.

Hva er da grunnen til at Venstre velger å samarbeide med regjeringen og gi så store skatte-kutt – 20 mrd. kr – til de aller rikeste framfor å bruke mer penger på forebygging, slik SV gjør?

**Ketil Kjenseth (V) [11:28:01]:** Jeg hører stadig vekk SV snakke om disse skatte-kuttene. Jeg må ta en runde innom det, for det er i hovedsak formuesskatten som er reduksjonen i skattene. Ute i distriktene, særlig i Oppland og Hedmark, hvor representanten Andersen og jeg hører til, er næringslivet basert på de virksomhetene som har færre enn ti ansatte. De vil gjerne investere disse skatte-kronene i egen virksomhet og i egne arbeidsplasser.

Så forundrer det meg stadig vekk at SV ikke ønsker å strukturere kommunesektoren og primærhelsetjenesten bedre. I 2013 ble det 9 færre helsesøstre i Norge, de siste fire årene har det blitt 292 flere. Vi har lagt nesten 1 mrd. kr i potten for å skape flere. Kommunene har dessverre ikke prioritert det. Vi må strukturere ressursene annerledes for å skape den gode barndommen som skal vare livet ut, i alle norske kommuner.

**Presidenten:** Replikskordskiftet er dermed omme.

**Karin Andersen (SV) [11:29:19]:** De store forskjellene i Helse-Norge går etter sosiale skillelinjer, og de kommer ikke til å utjevnes før man er villig til at de som har de største formuene og de største inntektene, er med på å bygge opp gode tilbud som gjør at man kan utjevne disse forskjellene både økonomisk og helsemessig.

Det heter ikke kutt nå lenger. Heretter heter det omstillingsutfordringer. Det heter ikke kutt, det heter effektivisering, og det heter avbyråkratisering. Sånn kalles det. På pent kalles det vel nytale, men hvis en er litt ærligere, er det en manipulasjon.

Jeg har gått igjennom hva de ulike sykehuse-ne sier de står overfor nå etter regjeringens første kutt og forlikets andre kutt. Vi kan begynne øverst, med Helse Nord. På Finnmarkssykehuset, ved Klinikk psykisk helsevern og rus, er bemanningen sammenlignet med både 2015 og 2016 gått ned. Ventetida budsjetteres økt. Om prehospitale tjenester sier de at hvis antall oppdrag øker, sprekker budsjettet. Pil etter pil går ned.

På Universitetssykehuset Nord-Norge sier de at ytterligere effektivisering nå er krevende å håndtere etter at foretaket har effektivisert for mer enn 10 pst. av budsjettet de siste seks årene. Klinikk etter klinikk får innsparingskrav.

På Helgelandssykehuset sier de det samme, at de må kutte, og de skriver «et trygt helsetilbud» – med anførsels-tegn – i sine egne budsjettdokumenter.

På St. Olav sier de at i perioder med høyt belegg i sykehuset er antall senger helt på grensen til det forsvarlige.

Helse Møre og Romsdal sier at det kuttet i alt. Hvordan det kan være en styrking, vet ikke jeg.

Når det gjelder Helse Bergen, kjenner alle de utfordringene som har vært på kvinneklinikken der.

Helse Sør-Øst har jeg vært inne på. På Ahus skal det først og fremst spares millioner på å få nyfødte og familier sendt ut av sykehuset tidligere – 500 stykker skal ut. Man skal altså føde mer effektivt og fornuftig, som komiteens leder sa i sitt innlegg da jeg spurte henne om dette.

På Oslo universitetssykehus mener de at de må effektivisere med 4 pst. Til sammenligning kan man si at Statsministerens kontor økte sitt budsjett med 17 pst.

På Sykehuset Innlandet budsjetterer man med færre sengeplasser innen psykiatrien, og de varsler sjøl at det kommer til å bli flere innleggelser. Dette er ganske alvorlig.

På Sykehuset Østfold sier de også at de må gå til en reduksjon i bemanning innen alle områder.

Dette er noe annet enn det flere har vært oppe her og sagt, at det bare skal være reduksjoner i administrasjonen. Derfor har SV økt sykehuse-nes budsjett – det mener vi er nødvendig – samtidig som vi har en stor satsing både på forebygging og på rehabilitering, særlig i kommunesektoren.

Jeg må innom regjeringens såkalte opptrappingsplan for rehabilitering, som i realiteten er en nedtrappingsplan. Vi har spurt departementet hvor mye man sparer på å kutte denne diagnoselista, og svaret er 500 mill. kr. Så har man puttet noen penger inn igjen, men mesteparten av pengene kommer fra økte egenandeler for pasientene.

I kommunesektoren har man lagt inn 100 mill. kr, uten øremerking, og krever at kommunene skal ta inn 175 mill. kr i økte egenandeler, noe som KS og fysioterapeutene sjøl sier er umulig, også fordi dette er behandling som krever mange spesialiteter sammen. Hvis pasienten da

ikke har råd til å betale egenandeler, faller hele behandlingen bort. Dette er i realiteten en nedtrapping og ikke en opptrapping, og det er trist. Der trengs det virkelig en satsing framover, for det gjør at mange flere kommer til å klare seg bra. Derfor har SV lagt inn en opptrapping – en reell opptrapping – her.

Vi har i tillegg lagt inn forslag til en opptrappingsplan for lavterskeltilbud i psykiatri, som jeg hørte noen fra Arbeiderpartiet var oppe her og fremmet før i dag. Det fremmet vi i budsjettet, og det er jo litt trist at Arbeiderpartiet ikke var med på det der, men det ønsker vi altså å ha.

Så har vi lagt fram to forslag som jeg ønsker å fremme. Det er løse forslag, for SV sitter ikke i helsekomiteen. Jeg vil komme tilbake til de forslagene i et senere innlegg.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

**Presidenten:** Representanten Karin Andersen har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

**Elisabeth Røbekk Nørve (H) [11:34:54]:** SV har lenge hevdet at noe av det viktigste innenfor helsepolitikken er å satse på forebyggende arbeid blant barn og unge. Dette til tross er det vanskelig å finne noen form for satsing i SVs alternative budsjett som retter seg inn mot forebygging for barn og unge.

Det var også overraskende at SV gikk imot standardiserte tobakkspakninger, der det viktigste formålet er å hindre at barn og unge starter med tobakk. Røyk er fortsatt trolig en hovedforklaring på sosiale helseforskjeller. Derfor er dette et viktig forebyggende tiltak, rettet særskilt inn mot barn og unge.

Mitt spørsmål til representanten er om det forebyggende arbeidet for barn og unge ikke lenger er så viktig for SV, eller om vi kan tolke dette som at SV er fornøyd med den store satsingen som regjeringen allerede har gjennomført på området.

**Karin Andersen (SV) [11:35:54]:** Med disse replikkene lurer jeg på om representanten egentlig har lest SVs alternative budsjett. Det kan hun umulig ha gjort. Der vil hun se at det er en stor satsing i skolen, som er veldig viktig. Vi satser på flere ansatte i barnehagene, som er et veldig viktig forebyggende arbeid. Vi satser 250 mill. kr mer enn det regjeringen har gjort, på å øremerke penger til skolehelsetjenesten. Vi satser på skolemåltid, som er svært viktig. Og ikke minst – blant det viktige vi gjør – ønsker vi å redusere de økonomiske forskjellene, der vi vet at de aller mest vanskeligstilte familiene sliter mest.

Altså: Helseforskjellene er store ut fra at man har ulike økonomiske forhold. Derfor må vi hjelpe de vanskeligstilte. Det er også den beste forebyggende helsesatsingen vi kan ha.

**Morten Wold (FrP) [11:37:03]:** Når man hører på representanten Karin Andersen og SV, er det åpenbart at de har formidabelt med penger. Det er ikke så rart når man ser på deres alternative statsbudsjett, hvor man foreslår å øke skatteinnskrevningen med 23,2 mrd. kr eller – sagt på et litt mer forståelig språk – 23 000 mill. kr.

Da SV satt i regjering, så vi lite til dette. Dagens regjering klarer faktisk å gi skattelettelser til både folk flest og

norsk næringsliv, samtidig som vi sikrer økt behandling og innsats i helsevesenet.

Spørsmålet til representanten Andersen er: Har SV andre løsninger i opposisjon enn i posisjon? Og har de andre virkemidler til å finansiere alle gode formål enn å få sugerøret enda lenger ned i folks lommebøker, på jakt etter enda flere skattekroner?

**Karin Andersen (SV) [11:37:57]:** Det er feil etter feil i representantens innlegg.

For det første bruker SV sju milliarder færre oljekroner enn det representanten, regjeringen og flertallet gjør.

Ja, vi prioriterer å redusere de økonomiske forskjellene i Norge, for det vet vi også er svært godt folkehelsearbeid.

Men til forskjell fra regjeringen og Fremskrittspartiet har vi alle våre skatteletter til mennesker som tjener under 600 000 kr. I vårt opplegg vil alle som tjener under 600 000 kr totalt sett, få mye større skatteletter, mens regjeringens opplegg gir skatteletter til dem som har svært mye fra før og derved også vil være dem som er i best helseposisjon.

Dette handler bare om hvordan man vil bruke pengene. Vi mener altså at å satse på eldreomsorg, gode barnehager, gode skoler og godt helsearbeid er mye viktigere enn at de aller rikeste skal bli enda rikere.

**Olaug V. Bollestad (KrF) [11:39:12]:** Karin Andersen har helt rett i at det er viktig at kvinner som har født, får god hjelp etter fødselen. I 2007–2013 var jeg ordfører i kommunen som hadde yngst befolkning. Over natten fikk vi beskjed om at en skrev ut pasienter fra fødeavdelingen i Stavanger opptil flere dager før det som var gjort tidligere.

Mitt spørsmål, når representanten Andersen er så oppatt av at dette er på grunn av budsjettkutt: Det som skjedde da, var det dårlige budsjetter i helseforetakene som gjorde at de begynte å skrive ut fortere, eller var det også da faglig begrunnet at de skrev ut pasienter fortere fra fødeavdelingen?

**Karin Andersen (SV) [11:40:04]:** Jeg tror det kan være begge deler. At det har blitt en endring i synet på hvor fort pasienter skal skrives ut, også etter en fødsel, er helt på det rene. Da er det veldig avhengig av at jordmøtjenesten i kommunene er god. Det er den nok ikke over hele landet ennå. Vi har jo hatt interpellasjonsdebatter her i Stortinget som viser at denne utviklingen har gått for fort, og at det nå utskrives for mange for tidlig.

Jeg har gått gjennom papirene til helseforetakene som sier hvordan situasjonen er nå, og nå begrunner flere av dem behovet for å utskrive pasienter og fødende tidligere, med de økonomiske innstrammingene som foreligger, og det er det som er bekymringsfullt. Når det ikke er faglige vurderinger som ligger til grunn verken for det sykehuset gjør, eller for at man er sikker på at det er et tilbud i kommunene som kan ta imot disse kvinnene, mener jeg at dette er kritikkverdig.

**Presidenten:** Replikordskiftet er omme.

**Statsråd Bent Høie [11:41:27]:** Budsjettet som Stortinget skal vedta i dag, viderefører og forsterker regjeringens arbeid med å skape pasientens helsetjeneste. Gjen-

nom økte bevilgninger, tydelige prioriteringer og nye løsninger viser vi at vi ønsker å prioritere helse- og omsorgssektoren. Enhver skal ha trygghet for en god, offentlig finansiert helsetjeneste for seg selv og sin familie når en har behov for det.

Viktige mål er å

- redusere unødvendig og ikke-medisinsk begrunnet venting for pasientene
- øke kapasiteten og styrke kvaliteten i omsorgssektoren, i eldreomsorgen
- prioritere bedre behandling og forebygging innen psykisk helse- og rusfeltet

Budsjettavtalen mellom regjeringen og samarbeidspartiene støtter opp under disse målene.

Vi øker bevilgningene til pasientbehandling. Sykehusene kan nå øke pasientbehandlingen ytterligere dersom de har økonomi og kapasitet til det, etter at vi innførte ordningen fritt behandlingsvalg.

Regjeringen har i alle sine budsjettforslag lagt til rette for en høyere vekst i pasientbehandlingen enn det forrige regjering fikk vedtatt gjennom sine åtte år.

Stortinget foreslår å øke bevilgningene til sykehusene med nær 1,5 mrd. kr neste år. En bestiller en vekst i pasientbehandlingen på 2,1 pst. og øker kravet til sykehusenes effektive drift. Regjeringen foreslår i tillegg 363 mill. kr til oppstart av fire nye, store byggeprosjekter i 2017. Vi vil videre sikre etablering av protonbehandling i Norge og foreslår 75 mill. kr i investeringstilskudd neste år. Samarbeidspartiene er enige om at det skal utredes to protonsentre i Norge.

Vi ser nå gode resultater. De nyeste tallene viser at om lag 80 000 færre pasienter venter på behandling og utredning nå enn da vi overtok, i 2013. Gjennomsnittlig ventetid for alle pasienter er på 59 dager. Det er en nedgang på åtte dager, sammenlignet med samme periode for et år siden. Nedgangen er i samme periode størst for ruspasienter.

Vi satser på kvalitet og kapasitet i omsorgssektoren. Budsjettet legger til rette for å innvilge tilskudd til om lag 1 800 heldøgns omsorgsplasser. I årene framover blir det viktig å bygge ut kapasitet for å møte den kommende økningen i antall eldre i Norge. Derfor foreslår regjeringen gradvis å legge om investeringstilskuddet, slik at det fra 2021 utelukkende gis tilskudd til prosjekter som gir flere heldøgns omsorgsplasser. Vi foreslår å styrke kvaliteten i tjenestene gjennom bevilgninger til grunn-, videre- og etterutdanning for ansatte i omsorgssektoren med over 40 mill. kr neste år, til sammen 1,2 mrd. kr.

Regjeringen vil forsterke innsatsen for mennesker med rusproblemer eller psykiske problemer. For 2017 er det fra regjeringens side foreslått 345 mill. kr mer gjennom opptrappingsplanen for rusfeltet. Dette er forsterket i budsjettforliket med over 100 mill. kr. Vi ligger da i forkant av opptrappingsplanen på 2,4 mrd. kr innen 2021. I tillegg kommer veksten i tverrfaglig spesialisert rusbehandling, på om lag 150 mill. kr.

I 2017 etableres det for første gang et stort program for folkehelsearbeid i kommunene – en tilskuddsordning på om lag 56 mill. kr som skal fremme lokalt rusforebyggende arbeid og bidra til å integrere psykisk helse i folkehelsearbeidet, spesielt når det gjelder barn og unge. I tillegg er det i budsjettforliket blitt enighet om å videreføre tilskuddsordningen for psykisk helse i skolen. Til sammen vil dette bidra til virkelig å få fart på det arbeidet som en

ble enig om i forbindelse med folkehelsemeldingen, å integrere psykisk helse som en likeverdig del av folkehelsearbeidet.

I budsjettinnstillingen nå ligger også en opptrappingsplan for rehabilitering og habilitering, som vil bidra til utbygging av tilbudet i kommunene, men som ikke minst også vil bidra til en ny organisering av tilbud, som gir mer sammenhengende tilbud i de ulike tjenestene for mennesker som har behov for rehabilitering.

**Presidenten:** Det blir replikkordskifte.

**Tove Karoline Knutsen (A) [11:46:39]:** I Politisk kvarter 30. september sa statsråden følgende om investeringstilskuddet til sykehjem: Selvsagt skal det være mulig også etter 2021 å søke støtte om renovering, så fremt kommunen også legger opp til økning av antall plasser.

Seinere har jo statsråden i dette hus gått fra dette utsagnet. I budsjettproposisjonen er han faktisk like uklar. Her skriver han at man endrer på investeringstilskuddet slik at det fra 2021 utelukkende gis tilskudd til prosjekter som gir netto tilvekst av plasser. Jeg har et sånt prosjekt. På Kvaløya i Tromsø planlegger man å renovere et stort sykehjem etter 2021, men sånn at man i renoveringa bygger noen ekstra plasser. La oss si man renoverer 50 plasser og samtidig etablerer 10 nye. Statsråden bør avklare følgende spørsmål, som ikke besvares i proposisjonen: Hva slags tall blir lagt til grunn for utregning av investeringsstøtte etter 2021 for prosjektet på Kvaløya? Er det de 60 nye/renoverte plassene, eller kun de 10 nye?

**Statsråd Bent Høie [11:47:42]:** Denne replikken har jeg svart på noen ganger før, og svaret er veldig klart. Hvis Kvaløya ønsker å få statlig støtte til rehabilitering av det gamle sykehjemmet, bør de få av gårde søknaden før 2021. Da er det fullt mulig også å søke om rehabilitering av plasser. Etter 2021 vil de kun få tilskudd for de ekstra plassene de etablerer, rett og slett fordi det Norge vil ha behov for etter 2021, er å øke kapasiteten i eldreomsorgen slik at vi er i stand til å møte den økningen i antall eldre som kommer. Kommunene har ansvar for å vedlikeholde sine egne bygg. Det får de penger til fra staten gjennom kommunerammen. De har nå hatt tiår på å få statlig tilskudd til både å få til ensengsreformen og å rehabilitere eksisterende bygg.

**Olaug V. Bollestad (KrF) [11:48:58]:** Statsråden har prisverdig vært opptatt av å redusere ventelister og ventetid for ulike pasientgrupper. Det er likevel én gruppe hvor ventetiden og køen ikke har gått ned. Det gjelder barn og unge som venter på behandling innenfor psykisk helse i spesialisthelsetjenesten. Hva tenker statsråden om at den køen ikke har gått ned? Det er få som går i fakkeltog for akkurat den gruppen pasienter. Hva vil han gjøre for å få ned den køen?

**Statsråd Bent Høie [11:49:44]:** Der jobber vi på flere områder. For det første mener jeg det er for mange barn og unge i dag som må bli for syke før de får hjelp. Da hender det at de havner i nettopp den køen representanten tar opp. Det mener jeg er unødvendig. Derfor er det slik at regjeringspartiene sammen med samarbeidspartiene nå bygger opp et psykisk helse-tilbud i kommunene. Det an-

settes nå rekordmange psykologer i kommunene. Vi har i tillegg nå brukt til sammen over 1 mrd. kr til å bygge opp skolehelse- og helsestasjonstilbudet. Det tror jeg er det viktigste vi kan gjøre. Så er det sånn at vi har gjeninnført den gylne regel. Jeg er ikke fornøyd med måten helseregionene har fulgt opp den på. Det betyr at det kommer til å bli forsterket oppdrag når det gjelder å bygge opp tilbudet til barn og unge innenfor psykisk helse og i spesialisthelsetjenesten i 2017.

**Kjersti Toppe (Sp) [11:50:50]:** Barns bruk av legemiddel inneber flere og større risikomoment enn hos voksne. Frå nyttår er det i alle fall ein fare for at Noreg mistar eit viktig oppslagsverk for medisinar til barn. Legar treng naturlegvis tilgang til god og oppdatert informasjon når dei skal skriva ut medisinar til barn, og ofte er det medisinar som da ikkje er omtalte i den norske Felleskatalogen. Dette er eit internasjonalt oppslagsverk som helse-tenester i Noreg tidlegare har hatt tilgang til. No vil dette kosta meir pengar frå nyttår, og dette er saka. Heldigvis er det ein samla komité som i dag foreslår at vi ber regjeringa sikra ei løysing som bidreg til at norsk helseteneste får allmenn og nasjonal tilgang til dette nettverket. Men i desse dagar må kompetansenettverket ta stilling. Vil statsråden ta tak i saka?

**Statsråd Bent Høie [11:51:57]:** Det er helsetjenesten som har ansvar for denne type tilgang til de som jobber i tjenesten, og der er det også slik at det hele veien er en vurdering av hvilke tilbud som skal være tilgjengelige gjennom at det enkelte sykehus eller avdeling kjøper tilgang, eller om det skal være en tilgang som er åpen for alle, både de som jobber i helsetjenesten, og befolkningen ellers. Der skjer det forhandlinger. Det skjer endringer i valuta, og det skjer endringer i måten disse ulike tjenestene tilbys på. Jeg tror det klokeste er at det er de som sitter med disse vurderingene og helhetsbildet, som tar den type beslutninger om hvilke typer kontrakter og avtaler som skal inngås.

**Ketil Kjenseth (V) [11:52:54]:** Et av Venstres gjennomslag for 2016-budsjettet er å utarbeide en diabetesplan. I Norge har vi en vekst i diabetes som begynner å ligne på en epidemi, dessverre. Jeg skulle ønske vi hadde fått til mer på den diabetesplanen i 2017, jeg håper statsråden vil sette inn en innsats der. I Danmark har de nå bevilget 60 mill. kr over de neste tre årene til innsatsen mot diabetes. En annen sak den danske helseministeren, statsrådens kollega i Danmark, har gjort, er å bryte gjennom og akseptere bruken av blodsuktermåleren FreeStyle Libre, som jeg har vært opptatt av flere ganger. Nå er det gått mer enn 180 dager siden kunnskapssenteret fikk oppdraget med å utrede bruken av FreeStyle Libre i Norge. Da tillater jeg meg å stille spørsmålet igjen: Vet vi nå mer om hvordan det ligger an i Norge?

**Statsråd Bent Høie [11:53:56]:** Det jobbes med diabetesplanen. Så er det slik at Norge og Danmark har organisert helsetjenesten på ulike måter. I Norge har vi etablert et system for å vurdere og ta i bruk nye metoder, og den metoden representanten her tar opp, er nå til vurdering og beslutning i Beslutningsforum, og det er det som vil kunne gi oss svar på om dette er en tjeneste som skal

høre hjemme i spesialisthelsetjenesten og finansieres av sykehusene, eller om det er en metode som mer naturlig hører hjemme under folketrygden og blir en avtale med helseforetakene.

**Karin Andersen (SV) [11:54:49]:** Det har alltid vært diskusjon om sykehusene har nok penger, men nå opplever de altså det som kalles effektiviseringskutt. Jeg har hørt flere her i salen nå i dag som har fromme ønsker om at dette skal tas administrativt og ikke på pasientene, mens dokumentene fra sykehusene viser klart at dette går på kutt på pasientbehandlingen. Når f.eks. Helgelands-sykehuset i sine dokumenter setter et trygt fødetilbud i anbefølselstegn, er det et varsel. I Sykehuset Innlandet er det altså en overlege som nå har gått på dagen fordi man mener tilbudene ikke er forsvarlige. Slike varslingsaker har det også vært før i helsevesenet, der ansatte blir pålagt å si at noe er forsvarlig, som ikke er forsvarlig. Kan statsråden nå forsikre oss om at alle slike varsler blir tatt på alvor og ikke blir kategorisert bare som en kamp for egne saker, men som en varslingsak?

**Statsråd Bent Høie [11:55:56]:** For det første er det ikke en varslingsak hvis en ansatt og sentral leder i et helseforetak velger å slutte i sin stilling. Det er det viktig at en holder orden i når en bruker varslingsbegrep. Så er det en feil framstilling av situasjonen i Sykehus-Norge representanten kommer med. Denne regjeringen har altså klart å prioritere høyere vekst i pasientbehandlingen enn det forrige regjering klarte å få til gjennom sine åtte år. Til neste år vil det være en bevilgning på 1,5 mrd. kr i vekst i sykehusenes økonomi. Det er på nivå med det som var vanlig under forrige regjering. Så hvis dette innlegget er en beskrivelse av konsekvensene av den typen prioritering av sykehusene, er det en rimelig hard dom representanten kommer med over SVs mulighet for å få gjennomslag for SVs politikk i regjering. Sykehusene har en sunnere økonomi enn på lenge, det investeres rekordhøyt, færre pasienter står i kø, og flere får hjelp. (Presidenten klubber.)

**Presidenten:** Da er tiden ute, og det er også replikkordskiftet.

**Tove Karoline Knutsen (A) [11:57:21]:** Jeg vil snakke om eldrepolitikk, som jo ofte handler om eldreomsorg. Det skal det gjøre, men jeg vil ta for meg utfordringene breiere enn som så. Vi må som samfunn ha både gode pleie-, helse- og omsorgstjenester som spesielt kommer de skrupeligste – ofte de demente – eldre til gode, og en politikk der vi tar i bruk de ressursene som mange seniorer i stor grad har, og som kan være til nytte både for den eldre sjøl, for andre eldre og for samfunnet.

Arbeiderpartiet vil lytte til de rådene som eldre mennesker gir oss. Vi veit at de aller fleste ønsker å bo hjemme og være sjølhjelpen så lenge som mulig. Derfor må vi i større grad enn i dag satse på mer innovasjon, på hjemmebaserte tjenester og velferdsteknologi som gjør dette mulig. Vi må legge til rette for boliger som kan ha livsløpskvaliteter, der god heldøgns pleie og omsorg kan settes inn når den enkelte kommer dit i livet at det blir behov for det. Arbeiderpartiet har bevilget 100 mill. kr ekstra utover regjeringas ramme til velferdsteknologi i det budsjettet som er lagt fram for 2017.

Mange eldre forteller oss at aktivitet, kultur og opplevelser er avgjørende viktig for god livskvalitet. Denne høsten har jeg sammen med Arbeiderpartiets kloke elderråd kommet med innspill til programprosessen for Arbeiderpartiets eldrepolitikk, der vi peker på nettopp dette. Vi må ha tiltak som kan hindre ensomhet når tilknytning til arbeidslivet opphører, og når sykdom og alder fører til isolasjon. Arbeiderpartiet vil legge til rette for flere lavterskel møteplasser for sosialt samvær, aktivitet og medvirkning, der eldre mennesker uansett helsetilstand kan finne en plass å være og trives.

Derfor overfører Arbeiderpartiet 43 mill. kr – byråkratikroner vil jeg si – fra regjeringas håpløse forsøk med såkalt statlig finansiering av eldreomsorgen til en pott for aktivitet, opplevelse og livsgledeprosjekter. Vi er enige med de mange ordførerne over hele landet som peker på at regjeringas forsøk med statlig finansiering av eldreomsorg er feil medisin og helst bør arkiveres under merkelappen «Livsfjerne påfunn».

En god eldreomsorg er avhengig av kompetent fagpersonell. Vi må ha høyere bemanning, økt kompetanse og bedre kvalitet i eldreomsorgen. Da er kommuneøkonomien viktig. Arbeiderpartiet bevilger 3 mrd. kr mer til kommunesektoren i 2017 enn det regjeringa gjør. Kompetanseløftet, som Stoltenberg II-regjeringa satte i verk, bidro til en vekst i antall årsverk i pleie- og omsorgssektoren på over 22 000. Mens det kom over 2 800 nye årsverk i snitt per år i kommunene på rød-grønn vakt, har veksten i årsverk per år under denne regjeringa kun vært 1 370, altså under halvparten.

Investeringsstilskuddet for bygging og renovering av sykehjemsplasser ble innført av Stoltenberg-regjeringa i 2008. Arbeiderpartiet er svært kritisk til at regjeringa foreslår å endre dette fra 2021, slik at det kun gis støtte til nye prosjekter. Dette er nok en skrivebordsreform fra regjeringas side, som ikke tar hensyn til at både mennesker og kommuner er forskjellige. Helseministeren påstår at hensikten skal være å få økt netto antall plasser. Men det henger ikke på greip. Dersom det bare bygges nytt, vil sannsynligvis gamle plasser bli faset ut etter kort tid. Det gir ingen nettogevinst, noe som seniorforsker Karin Høyland ved SINTEF Byggforsk peker på. Hun viser til at det er driften av eldreomsorgen som kommer til å bli mest krevende, og at omleggingen av tilskuddet kan hindre innovasjon, fleksibilitet og nytenking. Vi er enige og vil i likhet med svært mange av landets ordførere peke på at ressursene må være innrettet på å ivareta heile «omsorgstrappa».

Dagbladet har nylig hatt en interessant artikkelserie om eldrepolitikk, der man viser til at i våre naboland Sverige og Danmark går man motsatt vei av det regjeringa gjør. Man bygger ned den institusjonaliserte eldreomsorgen. Det er også verdt å merke seg at seniorforsker Svein Olav Daatland ved NOVA tar til orde for en mye sterkere satsing på omsorgsboliger og bedre hjemmetjenester, noe som etter hans mening vil bety at behovet for sykehjemsplasser vil bli mindre i årene som kommer, stikk i strid med det helseministeren legger til grunn i sin politikk.

Min replikk gikk nettopp på å få statsråden til virkelig å se og skjønne hvor firkantet hans løsning er, og å få han til i alle fall å skriftliggjøre det, slik at kommunene der ute veit hva de har å holde seg til når han snakker så mye fra begge munnvikene, som han faktisk gjør i denne saka.

Finansminister Siv Jensen sa i sommer at regjeringa

ikke har lyktes i sin eldrepolitikk. Det er ingenting som tyder på at det vil bli noe bedre i Solberg-regjeringas siste år.

**Elisabeth Røbekk Nørve (H) [12:02:45]:** I Norge er vi flinke til å redde liv etter ulykker eller alvorlig sykdom. Men vi har fortsatt en vei å gå for å bli bedre på å rehabilitere den enkelte tilbake til et liv med mestring og sosial deltagelse.

I forbindelse med budsjettet for 2017 fremmer regjeringen en lenge etterlengtet opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering. Planen viser dagens utfordringer og peker ut en ny retning for økt mestring, bedre helse og en trygg hverdag. Målet er å styrke brukerperspektivet og bedre kvaliteten, slik at kommunene settes i stand til å gi gode rehabiliteringstilbud til innbyggerne.

Vi har lovet at vi ikke skal bygge ned den spesialiserte rehabiliteringen før tilbudet i kommunene er bygget tilstrekkelig ut, noe som også målet i opptrappingsplanen gjenspeiler, med sitt hovedfokus på kommunene der den enkelte bor og lever sitt liv.

Opptrappingsplanen er en viktig brikke i det å skape pasientens helsetjeneste. Den krever holdningsendringer, endringer i arbeidsform, økt fokus på mestring, og ikke minst krever den gode verktøy som ledelse, kompetanse, teamarbeid og IKT.

Store deler av dette viktige arbeidet er allerede igangsatt gjennom tidligere leverte planer, stortingsmeldinger og lovendringsforslag. Derfor er det positivt at en samlet komité har sluttet seg til at opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering må ses i sammenheng med andre meldinger og planer som regjeringen allerede har levert.

Under arbeidet med primærhelsemeldingen – nærhet og helhet og Nasjonal helse- og sykehusplan kom brukerne med sentrale tilbakemeldinger. De viste til fragmenterte tjenester som ofte sviktet i overgangen mellom primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Meldingen slår fast at rehabilitering er en tankegang som må gjennomsyre alle ledd og deltjenester i de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Et sentralt tiltak er å etablere en mer teambasert tjeneste.

Det er igangsatt forsøk i kommunene. Kjernen i teamet er lege, sykepleier og administrativt personell, som kan utvides med andre fagfolk etter behov.

De dårligste pasientene med flere diagnoser, sammenlagte behov og kroniske lidelser skal følges opp av egne oppfølgingsteam. Gjennom Kompetanseløft 2020 er det iverksatt flere tiltak som skal bidra til å øke kompetansen i tjenestene generelt, og innenfor rehabilitering og habilitering spesielt.

Regjeringen har etablert Nasjonal lederutdanning for primærhelsetjenesten. 102 studenter har allerede fullført utdannelsen. Organisering i team kan føre til at personellgrupper får nye oppgaver og roller, med behov for økt klinisk kompetanse på masternivå. Også dette er igangsatt.

Ved behandling av primærhelsemeldingen ble det gitt tilslutning til at Stortinget skal lovfeste kommunal tilgang til fysioterapi, ergoterapi, logoped og psykolog. Det er innført rekrutteringstilskudd for å skaffe flere psykologer i kommunene. For 2016 la vi til rette for 150 nye psykologårsverk. I 2017 legger vi til rette for ytterligere 65.

Den vanligste definisjonen av god helse er fravær av sykdom. Men god helse handler ikke bare om fravær av sykdom, det handler om god forebygging, om det å mestre

et liv også med sykdom og funksjonsnedsettelse, noe helseministeren snakker både mye og ofte om. Vi må derfor bli flinkere til å se den enkelte bruker av tjenesten, og stille spørsmålet: Hva er viktig for deg? For at pasienten skal oppleve å bli tatt på alvor kreves det mer åpenhet og bedre samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten – økt kvalitet, mer teamarbeid og ikke minst at det er god og åpen dialog med pasient og pårørende.

Opptappingsplanen for habilitering og rehabilitering er derfor et viktig steg mot målet om å skape pasientens helsetjeneste og god helse for flere.

**Morten Wold (FrP) [12:07:28]:** Et hovedmål for Fremskrittspartiet er å redusere ventetider og gi raskere behandling. Derfor er det betryggende å se at med oss i regjering øker bevilgningene, slik at vi kan sikre bedre og mer behandling til det beste for norske pasienter. Faktisk ligger det 1,5 mrd. kr mer i potten til sykehusene neste år sammenliknet med i år.

I dag skal vi ruste spesialisthelsetjenesten for å møte morgendagens utfordringer. Jeg er fornøyd med at regjeringen fikk Stortingets tilslutning til Nasjonal helse- og sykehusplan, en plan som slår fast at vi trenger sykehus i hele landet, og at ingen sykehus vil bli lagt ned som en følge av denne.

Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen foreslo å øke driftsbevilgningene til sykehusene i 2017 med nesten 1,9 mrd. kr sammenliknet med saldert budsjett 2016. Når vi i dag vedtar et budsjett hvor denne summen er noe redusert etter forhandlingene med Kristelig Folkeparti og Venstre, forstår jeg de som er skuffet over det. I Venstres opprinnelige budsjettforslag var kuttet til sykehusene på hele 800 mill. kr, noe det var uaktuelt for Fremskrittspartiet å gå med på. Det gledelige er likevel at det etter forliket gis mer til andre viktige tiltak innen helse. Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen har i alle sine fire forslag til statsbudsjett lagt til rette for høyere vekst i pasientbehandlingen enn det den rød-grønne regjeringen fikk til gjennom sine åtte.

Også neste år er det budsjettert med en aktivitetsvekst på 2,1 pst., som er i tråd med regjeringens opprinnelige budsjettforslag. Derfor gleder jeg meg til å følge debatten og det jeg antar vil bli kraftfulle angrep fra opposisjonen på det den vil mene er et dårlig budsjett. Da faller den i så fall også en hard dom over sin egen vilje til å prioritere sykehusene i perioden 2005–2013.

Sykehusene har et tilnærmet utømmelig behov for penger. Uansett hvor mye vi bevilger, skulle vi alltid bevilget mer. Heller ikke denne regjeringen har noen sareptakrukke å bruke til ett og alt, men må foreta prioriteringer, selv om det for noen er vanskelig å forstå at vi ikke kan finne penger til absolutt alle gode formål i verdens rikeste land. Men vi gir sykehusene muligheter til å påvirke sin egen hverdag og drift, bl.a. ved at vi har fjernet aktivitetstaket og økt den innsatsstyrte finansieringen. Det gjør at sykehus som klarer å effektivisere pasientbehandlingen, har muligheter til å øke aktiviteten utover bestillingen på 2,1 pst. Dette handler ikke om at ansatte skal løpe raskere, men at man organiserer arbeidet smartere og ser nye løsninger. Det kan man finne mange eksempler på – både på avdelings-, klinikk- og helseforetaksnivå.

For som det også er slått fast i Nasjonal helse- og sykehusplan, er sykehusene fremover nødt til å organisere seg annerledes og jobbe smartere, og det arbeidet bidrar vi til

med tydelige effektiviseringskrav. Effektivisering og bedre logistikk i sykehus er ikke noe som står i motsetning til et bedre pasienttilbud, men det er en forutsetning for det – ikke minst i fremtiden.

For eksempel har regjeringen innført pakkeforløp for 28 forskjellige kreftdiagnoser, som reduserer ventetid og skaper mer forutsigbarhet med smartere måter å jobbe på. Det viser noe av potensialet. Og pasientene får standardiserte forløp med kortere ventetider og raskere vei til diagnose og behandling ved mistanke om kreft. Hittil er 36 000 pasienter i pakkeforløp, og flere skal det bli. For vi ser at pakkeforløpene virker, er effektive og oppleves som et stort fremskritt. Derfor vil vi nå innføre slike forløp også innen rus og psykisk helse – og setter av 5,3 mill. kr til dette for oppstart neste år.

Vi ser at ventelister og helsekøer er kortere enn før, og at det er færre korridorpasienter. Flere får behandling, og det er vi glade for. 80 000 færre venter i helsekø nå enn da Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen tiltrådte, og den gjennomsnittlige ventetiden er redusert med tolv dager.

Med Fremskrittspartiet i regjering har vi også oppfylt et av Arbeiderpartiets viktigste valgløfter, nemlig å sørge for en million flere behandlinger og utredninger enn i 2012. Vi klarte det allerede i 2015. Arbeiderpartiets mål var i 2017. Det sier noe om de økte budsjettene og den mer effektive sykehusdriften denne regjeringen leverer.

**Ruth Grung (A) [12:12:10]:** Det er bred enighet om å styrke primærhelse. Det er viktig for at pasientene reelt skal oppleve et helhetlig helsetilbud. Det er også viktig for å vri fokus mot mer forebygging, for å bruke de totale ressursene best mulig, men ikke minst for å ivareta de sykeste pasientene, de multisyke, som trenger bedre samordning mellom kommunehelse- og spesialisthelsetjenesten. Og da snakker vi om veldig mange eldre, ruspasienter og pasienter med psykiske lidelser og mange kronikere.

Det vises til at 90 pst. av helsetilbudet blir gitt i kommunene, mens de økonomiske rammene er 50 pst. mot kommunehelse- og 50 pst. mot spesialisthelsetjenesten. Vi trenger gode spesialiserte sykehus, men også kvalitet i alle ledd, med mer vekt på tidlig innsats og bedre oppfølging i etterkant av behandling. Det vil bidra til et redusert behov for sykehusbehandling i tillegg. Ubalansen mellom kommunehelse- og spesialisthelsetjenesten ser vi også innen forskning, utdanning, spesialisering, rekruttering av fastleger. Egentlig er det en systematisk ubalanse på de fleste områdene.

Et av de konkrete forslagene i primærhelsemeldingen var å prøve ut forskjellige primærhelseteam. Arbeiderpartiet mente Stortinget skulle definere de helsepolitiske målene, men gi kommunene frihet til å bruke sin egen fagkunnskap, erfaring og kreativitet for å prøve ut ulike løsninger. Regjeringspartiene og støttepartiene gikk inn for fire sentralt bestemte løsninger, men ennå er ikke dette arbeidet startet opp, og det er uklart hvor omfattende utprøvingen vil bli, om det også vil omfatte finansieringsordningene. Kommunene er utålmodige.

Mangel på kvalitet i informasjonsutveksling utgjør en betydelig risiko for alvorlige hendelser i helsetjenesten. En av de største IKT-utfordringene i dag er manglende elektroniske kommunikasjonssystemer innen pleie og omsorg. Arbeiderpartiet har etterlyst fortgang i dette arbeidet og

mener det må få førsteprioritet. En konstaterer at regjeringspartiene og mellompartiene ikke har konkrete planer for å sette av offentlig finansiering for å få fortgang i dette arbeidet. Arbeiderpartiet mener dette er så viktig for pasientsikkerheten og et helhetlig helsetilbud at vi har prioritert 10 mill. kr til utvikling av et enhetlig elektronisk pasientjournalssystem.

Vi savner også sterkere engasjement for å sikre god rekruttering av fastleger i hele landet. Det finnes ulike støtteinordninger og et prosjekt som skal evalueres nå til våren, men når vi ser at utviklingen har fortsatt å gå i feil retning, mener vi det er behov for en mer aktiv politikk for å sikre likeverdig tilbud i hele landet gjennom å ha kompetent helsepersonell, ikke bare fastleger, men innenfor alle helsegrupper, og ikke minst se på innholdet i utdanningen, slik at vi utdanner helsepersonell som også ser utfordringer knyttet opp mot primærhelse.

Komiteen fikk presentert akuttutvalget i statsrådsmiddagen sist vår. Vi så fram til å få en helhetlig sak til Stortinget om hvordan vi skal bidra til å øke kapasiteten, kvaliteten og kompetansen i akuttkjeden for å ivareta befolkningens trygghet ved akutt sykdom og skade. Overraskelsen var stor da regjeringen valgte ikke å legge fram en helhetlig plan, men stykkevis og delt. Og der ser vi også at det er spesialisthelsetjenesten som blir prioritert, og at legevakten – som i denne salen er blitt etterlyst, og som er blitt beskrevet som «akilleshælen» – nok en gang blir systematisk nedprioritert og egentlig gjemt bort.

Innen forskning blir primærhelse gradvis løftet fram, men vi tror det er uklokt å fjerne forskningsmidler fra kompetansesenter vi har innen primærhelse. Vi har bedt om en gjennomgang og at vi ikke bygger ned de få, men gode, velfungerende kunnskapsmiljøer vi har innen primærhelse, særlig de som har forskning som en integrert og nødvendig del av sin kompetansefunksjon, slik som Nasjonalt kompetansesenter for legevaktmedisin og Nasjonalt senter for distriktsmedisin. Men vi er svært fornøyd med at vi fant en permanent løsning for Senter for Kripsykologi, og for at det i utdanningskomiteen er flertall for å be regjeringen arbeide for etablering av en femårig masterutdanning for manuellterapeuter og kiropraktorer ved et norsk universitet. Det er muskel- og skjelettsykdommer som er viktigste årsak til sykefravær og nye uføre.

**Kristin Ørmen Johnsen (H) [12:17:16]:** Tilliten til norsk helsevesen er høy; ifølge tillitsbarometeret til TNS Gallup er tilliten økt fra 65 til 74 pst. de siste årene. De fire helseregionene har positive økonomiske resultater. For Høyre er det en målsetting at pasienter og brukere i større grad enn i dag skal være aktivt deltagende i beslutninger om egen helse og behandling. Vi ønsker å skape pasientens helsetjeneste ved å flytte makt fra systemet til pasienten, vi ønsker å gi pasienten flere rettigheter, og ikke minst gikk vi til valg på å redusere ventetiden. I dette budsjettet tilfører vi sykehusene 1,5 mrd. kr, vi øker investeringene, og vi videreutvikler hjemmesykehus for barn i Stavanger. Det er kvalitet og vekst i dette.

Ventetidene går nedover. Over 80 000 færre står i kø nå enn da Høyre og Fremskrittspartiet kom til makten i 2013, og den gjennomsnittlige ventetiden i perioden har gått ned. Med Høyre i regjering blir flere pasienter behandlet. Vi har overoppfylt det viktigste sykehusløftet før valget om å behandle én million flere pasienter i 2017 enn i 2012, og

det klarte vi to år før tiden. Jeg registrerer at Senterpartiet ikke er opptatt av målinger som sier noe om dette, men pasientene er iallfall opptatt av å bli raskt behandlet.

Både Høyre og Arbeiderpartiet hadde et konkret løfte om bruk av penger i 2013, men Arbeiderpartiet hadde også et konkret løfte om antall behandlinger. Det har vi nådd uten å bruke like mye penger. Det viser at politikken virker. For det foregår et omfattende effektiviserings- og moderniseringsarbeid i sykehusene. Det har det gjort hvert år, og det skaper rom for investeringer i nye tilbud til pasientene.

Effektivisering og bedre logistikk i sykehus er ikke noe som står i motsetning til et bedre pasienttilbud, men er en forutsetning for det – ikke minst i framtiden. Dette handler ikke om at de ansatte skal løpe raskere, men at man organiserer seg smartere og finner nye løsninger. Det er det mange eksempler på, på både avdelings-, klinikk- og helseforetaksnivå. Pakkeforløpet er et eksempel på det. Det var en initieffektivisering på 5 mill. kr, og likevel har man nå klart å få 28 pakkeforløp for kreft. Det kommer pasientene til gode.

Denne regjeringen har innført flere rettigheter for pasientene. Fritt behandlingsvalg er svar på et system der alvorlig syke pasienter med rett på behandling ble gående altfor lenge og vente på hjelp, selv om det var ledig kapasitet i både ideelle og private institusjoner. Det er med undring jeg ser at Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil reversere fritt behandlingsvalg. Det vil jo i realiteten bety at pasienter mister valgfriheten og muligheten til å velge hvor de vil bli behandlet. Men det er kanskje ikke så viktig at 1 000 pasienter har fått behandling nå. Tilbudet er kommet i privat og ideell regi.

Jeg har også lyst til å framheve retten til kontaktleger for dem som er alvorlig syke. Vi hadde et system der alvorlig syke ofte ble kasteballer i systemet, følte seg i villrede om veien videre og møtte stadig nye eksempler på det som Per Fugelli kalte «engangslegene».

Det er flott at Nasjonal helse- og sykehusplan fikk tilslutning i Stortinget. Det sikret oss en desentralisert sykehusstruktur i Norge. Planen stadfester at akuttmedisinsk funksjon skal styrkes, og i tillegg la den føringer om at store sykehus skal samarbeide med mindre sykehus når det gjelder kompetanseoverføring, hospitering og rotasjonsordninger. Dette vil sikre kvaliteten i framtiden.

Vi blir flere og flere eldre, og eldre blir oftere innlagt på sykehus enn yngre og har gjerne flere diagnoser – kreft, diabetes, høyt blodtrykk eller kols. Dette krever sykehusinnleggelser fra tid til annen. Det er derfor flott at vi har bestemt at kompetansen i akuttmottakene skal økes, og at det skal komme en ny spesialitet der, ikke minst at det skal være geriatriisk kompetanse på større sykehus.

Den rød-grønne regjeringen fjernet også den gylne regel som skulle sikre en høyere vekst for rus og psykisk helse enn vanlig sykehusbehandling, og det er med undring vi nå ser at den ønskes tilbakeført. Det sies her fra talerstolen at man ikke har fått de ønskede resultater, men det er jo nettopp det vi ønsker, å vri behandlingen, og dette er en sikker beskjed til helseforetakene om at det skal man gjøre.

**Ingvild Kjerkol (A) [12:22:40]:** Arbeiderpartiet ønsker en sterk offentlig helsetjeneste, og helsetilbudet i Norge skal holde så høy kvalitet at de økende forskjellene i helsetilstand og tilgang til helsehjelp som vi ser i mange andre land, ikke skal få utvikle seg her i Norge. Derfor

mener vi at det neste store helseløftet i Norge må handle om barn og unges psykiske helse og forebygging. Derfor har vi gjennom hele stortingsperioden øremerket penger til helsestasjon og skolehelsetjenesten i kommunene. Vi har også satt av mer penger til studenthelsetjenesten, og vi har fremmet forslag i Stortinget om psykisk helse i skolen og etablering av lavterskel psykisk helsetilbud for barn, unge og familier i alle kommuner.

Psykiske helseplager er en stor utfordring for oss som fellesskap. Arbeiderpartiets mål er et helhetlig og koordinert hjelpetilbud til dem som sliter med psykiske helseproblemer. Dette gjelder uavhengig av hvem som har ansvaret for behandlingen og hvilken diagnose pasienten får. Behandlingen som pasienter med psykiske helseplager får på våre sykehus og i våre kommuner, må ivareta menneskene og ikke bare diagnosene de har fått.

Helsedirektoratet har startet arbeidet med å innføre pakkeforløp for pasienter med psykiske lidelser. Arbeiderpartiet mener at tilbudet til psykisk syke skal organiseres som helhetlige og godt koordinerte pasientforløp uten forsinkelser som rammer pasienten i sin behandling. Forløpene må være basert på den enkelte pasients behov og må ta hensyn til at pasienten vil trenge både spesialisthelsetjeneste og kommunale tjenester.

Regjeringen ønsker å innføre diagnosebaserte pakkeforløp innen psykisk helse og rus etter modell fra pakkeforløpene for kreft. Sånne pakkeforløp har vært brukt i Danmark, men den modellen de har valgt, har hatt mangler. Risikoen er at man innfører minimumstilbud.

Standardiserte behandlingsforløp er flere steder i bruk innenfor psykiatrien i Norge, og Arbeiderpartiet mener vi må bygge på disse erfaringene når vi skal innføre en forløpsgaranti for norske pasienter. Forløp innen psykisk helse og rus kan ikke være tilsvarende pakkeforløpene for kreft fordi kreft stort sett skal ha et lineært forløp i sin utredning og behandling. Dette er ikke tilfellet for psykiske lidelser, hvor man ofte prøver ut en behandling og deretter må justere forløpet basert på effekten man oppnår. Psykisk sykdom og rusmisbruk er også påvirket av faktorer som pasientens egne ressurser og det miljøet man lever i. Det gjør at behandlingen må individualiseres.

Vi i Arbeiderpartiet vil ha helhetlige og godt koordinerte forløp for disse pasientene, og vi vil at såkalt uønsket variasjon i behandlingstilbudet skal bort. Det er jo derfor det kalles uønsket. Men for å styrke innsatsen i psykiatrien må sykehusene ha skikkelig finansiering.

Statsrådets parti, Høyre, lovet en styrking på sykehusbudsjettet på 12 mrd. kr i perioden. Ikke bare la regjeringen fram et sykehusbudsjett som var et godt stykke unna å innfri statsrådets egne valgløfter, men i budsjettforliket ble det kuttet enda mer, nærmere en halv milliard. Målt opp mot rekordhøy oljepengebruk, behovene i sykehusene våre og regjeringens egne lovnader, har regjeringen foreslått et sykehusbudsjett for 2017 – som har fått støtte fra samarbeidspartiene – som gir mange sykehus utfordringer.

Arbeiderpartiet ønsker at vår felles helsetjeneste skal være sterk. Det offentlige tilbudet i Norge skal være tilgjengelig for alle og holde så høy kvalitet at de økende forskjellene i helsetilstand og tilgang til helsehjelp som veldig mange andre land har, ikke skal få lov til å utvikle seg i Norge.

**Presidenten:** De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

**Freddy de Ruiter (A) [12:27:15]:** Det er dyrt å være syk. Mange som lever et helt liv med kronisk sykdom og/eller med ulike funksjonsnedsettelse, har også utfordringer knyttet til lave inntekter og høye sykdomsutgifter. I år har mange av dem fått en ekkel julegave fra regjeringa: I 2017 får pasienter som står på den såkalte diagnoselista, en ekstraregning fra regjeringa på 2 000 kr i året. Det er bl.a. kronisk syke og funksjonshemmede som står på denne lista. De fleste av dem er langt fra lønnsadelen i det norske samfunnet, som den samme regjeringa har tilgode sett med milliarder av kroner i skatteuttak de siste årene.

Det er fryktelig urettferdig at regjeringa påfører tusenvis av kronisk syke og funksjonshemmede med lave inntekter ekstra utgifter for å finansiere sin opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering. Det dårligste argumentet fra den kanten er likevel at ordningen ikke treffer alle som trenger den. Derfor må noen av dem som trenger gratis fysioterapi aller mest, fratas dette og nå betale. Det er dessuten trist at støttepartiene til regjeringa er med på å sikre flertall for årets ekleste julegave.

Julefreden har dessverre ikke senket seg på Sørlandet sykehus i år heller. Etter mange år med uro og konflikter trodde vi endelig at det var tid for ro og rom for å videreutvikle sykehusene i Flekkefjord, Kristiansand og Arendal. Etter behandlingen av Nasjonal helse- og sykehusplan og etablering av stedlig ledelse på hvert av de tre sykehusene så det lyst ut. Dessverre har sykehusledelsen enda en gang, med direktøren i spissen, bidratt til å skape uro ved å så tvil om hvorvidt sykehuset i Arendal med nedslagsfelt på ca. 100 000 innbyggere, 500 000 innbyggere til PCI-senteret og over 1 000 fødsler i året er å betrakte som et stort akutt sykehus. Dette gjøres fordi en ønsker å flytte vitale funksjoner, herunder akuttkirurgi, til Kristiansand. Det skaper selvsagt utrygghet og uro. Jeg vil derfor be helseministeren sørge for at Helse Sør-Øst og sykehusdirektøren forholder seg til Stortingets behandling av Nasjonal helse- og sykehusplan i tida framover og slutter med sin frie tolkning.

**Helga Pedersen (A) [12:30:00]:** Arbeiderpartiet har ambisjoner for bedre velferdstjenester i norske kommuner. I helse- og omsorgsbudsjettet foreslår vi flere dagaktivitetsplasser for demente og en tyngre satsing på velferdsteknologi. Det er viktige og nødvendige satsinger. Men det er også grunn til å minne om at en god kommunøkonomi er helt nødvendig for å kunne styrke eldreomsorgen og gjøre de nødvendige investeringene i årene som kommer. Derfor har Arbeiderpartiet i sitt alternative statsbudsjett prioritert 3 mrd. kr mer til kommunesektoren. Vårt økonomiske opplegg for kommunene gir rom for sterkere satsing på eldreomsorg. Vi vil ha flere ansatte i pleie og omsorg, med vekt på heltidsstillinger og variert kompetanse.

Kommunenes organisasjon KS påpekte under kommunalkomiteens budsjett høring tidligere i høst at regjeringens opplegg for kommunene for neste år i beste fall innebærer en nullvekst uten handlingsrom. Det er forunderlig at en finansminister og partileder fra Fremskrittspartiet gjennom sitt statsbudsjett ikke ruster kommunene slik at de kan styrke eldreomsorgen. Tidligere har Fremskrittspartiet ment at det ikke skulle stå på pengene når det gjaldt eldreomsorg. Det skulle koste hva det koste ville. Selv med rekordbruk av oljepenger evner ikke Fremskrittspar-

tiet å prioritere penger til eldreomsorg. Vi har endt opp med et regjerings-Frp som er mer opptatt av å øke drivstoffavgiftene enn å styrke eldreomsorgen.

Når Arbeiderpartiet prioriterer vesentlig mer penger til kommunene enn regjeringen, er det fordi vi ønsker å styrke og bygge ut eldreomsorgen. Med 135 000 ledige mennesker og rekordhøy oljepengebruk burde alt ligge til rette for å få til et løft for eldreomsorgen. Men regjeringen prioriterer annerledes. I januar 2013 sa partileder Siv Jensen til VG at Fremskrittspartiet ville gjøre det like lett for eldre å få sykehjemsplass som for en asylsøker å få plass på et asylmottak. Hun sa:

«Det kan ikke stå på pengene. Det får koste hva det vil.»

Når vi nå behandler det siste statsbudsjettet fra denne regjeringen, er det en anledning til å oppsummere hva denne regjeringen har fått til. Tall vi har fått fra Finansdepartementet, viser at veksten i kommunesektorens samlede inntekter har falt fra en årlig vekst på 2,5 pst. i perioden 2006–2013 ned til 1,9 pst. årlig med Høyre–Fremskrittsparti-regjeringen. Det betyr at kommunesektoren og eldre som trenger omsorg, går glipp av om lag 2,5 mrd. kr per år. Derfor er det ikke så rart at dagens finansminister og fiskeriminister i sommer erkjente at dagens regjering ikke har fått til en nødvendig satsing på eldreomsorg. De lovte å komme tilbake i 2017. Det har de heller ikke levert på.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

**Elisabeth Røbekk Nørve (H) [12:33:25]:** Opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering peker ut en ny retning for økt mestring, bedre helse og en tryggere hverdag der den enkelte brukers egne mål og ressurser skal være utgangspunktet for helsehjelpen som gis. Høyre mener at rehabilitering må ses på i et livsløpsperspektiv og vil derfor jobbe tett på brukerne og pasientorganisasjonene for at hver enkelt skal få et tilbud som passer deres situasjon.

Når regjeringen nå allerede har igangsatt mange viktige grep og lovendringer, er det for at fremtidens habilitering og rehabilitering i størst mulig grad skal kunne tilbys der livet leves – i hjem, i barnehage, i skole, på fritidsarenaer, i bo- og nærmiljø og på arbeidsplassen. Det er viktig at man klarer å gjøre habiliterings- og rehabiliteringstilbudet mer treffsikkert enn det er i dag, opp mot aktuelle aldersgrupper. Behandlingstilbudet som gis, må derfor ta høyde for at barn, ungdom, voksne og eldre er i ulike livsfaser.

Det er svært positivt at regjeringen foreslår å etablere et nasjonalt prosjekt som skal gi bedre behandlingsforløp til barn med hjerneskaide.

Samtidig er det minst like viktig at vi får etablert en god tjeneste som lytter til og møter ungdommen der de er, at ungdom med alvorlig sykdom og/eller nedsatt funksjonsevne gis gode muligheter til å mestre overgangen til voksenlivet.

Det er også positivt at regjeringen ønsker å teste ut nye arbeidsmåter og modeller for bedre oppfølging av pasienter med kroniske sykdommer, herunder at personer som rammes av Parkinsons sykdom, skal kunne koble seg på ParkinsonNet.

Folkehelsemeldingen innlemmer for første gang psykisk helse i folkehelsearbeidet og viser til at:

«Vi kan spares for mye lidelse om vi tilbyr nok terapeutiske tilbud.»

Et godt eksempel kan være å tilrettelegge for gode aktivitetstilbud for personer som rammes av demens, slik at de kan leve gode liv til tross for sin sykdom. Det er tiltak som kan bidra til en bedre helse for den enkelte, i tråd med målene som er i opptrappingsplanen.

**Bård Hoksrud (FrP) [12:36:08]:** Det har vært en interessant debatt. Etter å ha hørt representanten Pedersen tenker jeg at hun kanskje burde ta en tur hjem til kommunen sin og se hvordan man styrer eldreomsorgen der, hvor man altså legger ned sykehjemsplasser til tross for at regjeringen har gitt tilskudd, og tilskuddsordningene er langt bedre enn dem man har hatt noen gang før.

Jeg synes også det er bra at statsråden satte SV på plass når det gjelder økonomi og hvor mye penger man ønsker å bruke på bl.a. sykehus. Representanten Karin Andersen kan ikke være stolt av det hun klarte å få til på åtte år i regjering.

Så til representanten Toppe, som svarte på min replikk med at Senterpartiet var for lokaldemokratiet. Men om Senterpartiet mener kommunene ikke gjør som det statlige Senterpartiet vil, da vil det statlige Senterpartiet overstyre kommunene. Det er jo lokaldemokrati, det også. Fremskrittspartiet mener faktisk at finansiering av eldreomsorgen er en statlig oppgave, og vi ønsker at det skal være en statlig oppgave. Derfor har vi også fått gjennomslag for å få på plass en forsøksordning.

Denne regjeringen har faktisk satset kraftig på styrking av eldreomsorgen. Vi har sørget for kraftige økninger i tilskudd til sykehjem og heldøgns plasser, når det gjelder både antall og muligheten til å søke. Da de rød-grønne gikk av, var det 1 750 plasser, og det har vært 2 500 plasser hvert år fram til det som nå ligger i forslaget, med 1 800 nye plasser. Det økonomiske tilskuddet er økt kraftig i forhold til det den rød-grønne regjeringen la opp til, noe som gjør at kommunene nå faktisk søker, og at det blir mange flere nye sykehjemsplasser og heldøgns pleieplasser i framtiden.

Når det gjelder dagaktivitetsplasser for demensomsorgen, har denne regjeringen foreslått 1 200 plasser hvert år fram til neste år, hvor tallet er redusert til 800, men det er fordi det er under 600 som benytter seg av muligheten. Vi har styrket lovverket som sikrer at folk faktisk skal få en plass hvis de trenger det og oppfyller kriteriene, noe den rød-grønne regjeringen ikke ville gjøre noe med i de åtte årene de satt. Vi har sørget for at man får på plass en ventelisteoversikt, som de rød-grønne ikke ønsket å få på plass, så man faktisk vet hvor mange mennesker det er der ute som ønsker å få et heldøgns pleietilbud eller en sykehjemsplass.

Vi har sørget for at det nå kommer krav om politiattest for ansatte i kommunal omsorgstjeneste. Det er viktig, og det er ting som betyr noe. Vi har sørget for at man gjør noe med hensyn til matglede og matkvalitet, ved at man har satt i gang en konkurranse hvor man har utfordret sykehjem og andre som driver institusjonene, til faktisk å lage god mat som både er ernæringsmessig riktig og ikke minst smaker godt, nettopp for å få opp ønsket om mer mat og få eldre som er underernært, til å spise mer mat. Vi har vedtatt at man skal gjøre noe med legemidler. Det viser at dette er en regjering som vil, som satser, og som vil at de eldre skal ha en trygg og verdig eldreomsorg.

**Ketil Kjenseth (V) [12:39:24]:** Mye av denne debatten handler om penger og hvem som vil putte på aller mest. For opposisjonen er det lett å bruke penger. En bryner seg jo aldri på noen andre partiers ønsker.

Jeg tok i mitt første innlegg opp organisering, for det handler også mye om hvordan man bruker pengene. Ett eksempel jeg vil vise til i sykehussektoren, er organdonasjon. Det dør om lag 850 personer i respirator på norske sykehus per år. Bare om lag 450 blir innmeldt som mulige donorer. Det er altså en forskjell på 400, og hvorfor blir ikke alle 850 innmeldt?

Ute på donorsykehusene finnes det ikke donoransvarlige leger eller sykepleiere som har et dedikert ansvar – et godt eksempel på en sviktende organisering og noe som ikke nødvendigvis koster mye penger.

Opplæringen av legene og sykepleierne som skal spørre og holde noen kunstig i live, er viktig – også med tanke på å møte de pårørende, som skal være enige.

Går vi over til norske blodbanker, tror jeg vi også der har et eksempel på mulige forbedringer når det gjelder organisering. Det er Røde Kors som rekrutterer 90 pst. av norske blodgivere. Stiftelsen Organdonasjon og Røde Kors stimulerer vi ikke til samarbeid om den givergleden som vi er helt avhengige av i norsk helsesektor. Stiftelsen Organdonasjon får 6 mill. kr årlig fra staten. Røde Kors får ca. 2 mill. kr til å rekruttere blodgivere. Hvorfor denne forskjellen, og hvilken effekt gir det?

Her må vi se på hva som virker, og hvordan det skal organiseres. Vi må også tørre å stille oss spørsmålet: Når vi tilbyr Stiftelsen Organdonasjon 6 mill. kr årlig, og stadig flere sier nei til å donere organer, hvordan henger det sammen? Det er ikke sikkert at det er noen sammenheng i det hele tatt. De gjør en god jobb, men vi må tørre å stille oss disse spørsmålene.

Norske blodbanker får heller ikke fram blodplasma til dem som er kreftrammet. Vi må se på hvordan vi kan få til det i Norge.

Så til noen saker som Venstre har fått på plass i dette budsjettet: utredning og prosjektering av luftambulanse i innlandet, 10 mill. kr. – viktig for et av de områdene som er betegnet som et svart hull på norgeskartet; Senter for krisepsykologi i Bergen, som er et operativt nasjonalt kriseseorgan når det oppstår store kriser og ulykker i samfunnet – viktig å få forankret det; og ikke minst har vi fått på plass et klyngeprogram for helse, noe som er viktig.

Apropos avtalen med Kina i dag – norsk velferdsteknologi har stort potensial. Det skal vi vite å utnytte.

**Karin Andersen (SV) [12:42:54]:** Først til debatten om pengene: Ingen regjering har hatt så mye penger som denne regjeringen, så det skulle bare mangle om man ikke har brukt mer på sykehus. SV har valgt å bruke pengene annerledes. Vi har f.eks. prioritert 6 mrd. kr mer til kommunesektoren og 1 mrd. kr mer til sykehusene, og vi har også prioritert vanskeligstilte, både unge og uføre, slik at de får bedre økonomi. Da vet vi også at det i tillegg er et godt folkehelseiltak. Så den debatten blir veldig rar, og det høres ut som om flere her er mer opptatt av SV enn av å høre på pasientene og dem som jobber i helsevesenet, som nå gir veldig mange varskosignaler.

SV har fremmet to forslag her i dag. Det ene handler om basseng og rehabilitering. Nå er det mange bassenger som er lagt ned over flere år. Det siste som kommer nå – det har

jo vært en stor debatt om Diakonhjemmets basseng – er bassenget knyttet til Sykehus Innlandet på avdelingen på Ottestad for bl.a. poliopasienter. Den skal nå flyttes til et sted der det ikke er basseng. Det er snart ingen igjen. Jeg skjønner at helseministeren mener at dette ikke er et ansvar for spesialisthelsetjenesten, men jeg mener at Stortinget først må klargjøre hvilken del av terapibassengbehandling som er en del av den spesialiserte helsetjenesten vår, og man må sikre at slike tilbud er på plass før man legger dem ned.

Det andre forslaget vårt handler om at regjeringen har foreslått å overføre de ansatte ved rettsmedisinsk avdeling på Folkehelseinstituttet til Oslo universitetssykehus, uten å ha rådført seg med fagmiljøene. Selv mener de i hvert fall – for de har ikke fått noen anvisninger på hvorfor dette skal skje – at dette handler om å pynte på tallene om hvem som er ansatt i sykehusene, og hvem som er ansatt i byråkratiet. På papiret ser det ut som det blir mer helsepersonell og færre byråkrater ved å gjøre denne endringen, men det oppfattes ikke slik av dem som er der.

Hvis regjeringen mener at dette er et godt forslag, kan de komme tilbake til Stortinget med det og vise hvordan de mener at dette skal styrke den rent faglige siden av det rettsmedisinske miljøet. Slik det er gjort nå, er det overhodet ikke klart, og derfor mener vi at man bør stoppe dette – som i tillegg koster mye penger uten at det er godtgjort noe sted at dette skal bidra til noen økt faglighet. Så jeg oppfordrer partiene til å støtte disse forslagene.

Når det gjelder bassengforslaget, har det sammenheng med behovet for mer rehabilitering. Der har regjeringen lagt fram en plan som i realiteten er en nedtrapping.

**Eirik Sivertsen (A) [12:46:18]:** Norge – og resten av verden – står foran et fundamentalt skifte. Ofte blir det formulert eller beskrevet som den fjerde industrielle revolusjon. Digitaliseringen slår inn over alle sektorer og endrer måten vi samhandler på og måten vi skaper verdier på. Den gir mange muligheter – og mange utfordringer.

Vi er relativt godt rustet til å møte disse endringene. Vi har en høyt utdannet befolkning, vi har en stort sett godt utbygd infrastruktur, og vi tar tidlig i bruk ny teknologi.

Teknologien gir store muligheter innenfor helse og omsorg: Oppgaver kan løses mer treffsikkert og langt rimeligere. Ressurser kan frigjøres. Flere kan få hjelp. Symptomer kan oppdages tidligere. På sitt beste kan digitalisering gi færre feil, raskere hjelp, bedre kommunikasjon, mer treffsikker behandling og en enklere hverdag for både ansatte og pasienter. Vi kan få en helsetjeneste som i større grad forebygger og løser pasienters problemer utenfor fastlegekontoret og utenfor sykehuset – hvis vi griper mulighetene.

Det offentlige verken kan eller bør utvikle all infrastruktur og alle digitale tjenester selv. Å samarbeide med en offensiv offentlig helsetjeneste kan derimot gi norske bedrifter et viktig fortrinn for å lykkes, for å skape nye arbeidsplasser og for å vokse globalt. Det er også i tråd med den nye anskaffelsesloven som trer i kraft i januar, og med regjeringens egen melding om en digital agenda, som vi har hatt til behandling her tidligere i høst.

Helse Midt-Norge har i flere år forberedt en anbudsprosess for å samle helseinformasjon i én felles journal, både for sykehusene og de kommunale tjenestene, herunder både fastlegene og sykehjem. Anbudet på kontrakten for

Helseplattformen, med en ramme på 2,7 mrd. kr, ble utlyst i år, og det var 11 selskaper – deriblant DIPS ASA – som søkte om prekvalifisering.

Det var fem utenlandske selskaper som nådde opp i den prekvalifiseringen. Det viktigste kriteriet var referanser til store kompliserte prosjekter, men problemet er at det aldri har vært gjennomført sånne prosjekter i Norge før. Dermed er det ingen norske selskaper som har den typen referanser, selv ikke den største leverandøren av denne typen tjenester i Norge, DIPS ASA.

De andre kriteriene var antall fagpersoner og selskapets økonomiske og finansielle størrelse. Ingen norske IKT-programvareselskaper har så mange ansatte eller så høy omsetning som det minste prekvalifiserte selskapet, som har ca. 30 000 ansatte og en omsetning på om lag 4 mrd. kr.

I dag legger vi ned tjenesten Klara Klok, en tjeneste som var digital helt fra starten av. Det er å gå baklengs inn i framtiden. I Arbeiderpartiet er vi opptatt av å gi et løft for digitale verktøy og for digital kompetanse for ledere på alle nivåer, både i Helse- og omsorgsdepartementet, på sykehusene og på det kommunale fastlegekontoret. Digital kompetanse må bli viktigere for utdanningen også i helse-tjenesten. Framtiden er digital. Det må den være for alle.

**Kristin Ørmen Johnsen (H) [12:49:41]:** Jeg har lyst til å bemerke når det gjelder sykehusøkonomi, at ingen av de store prosjektene som regjeringen har kommet med, er redusert. Tvert imot er det økt – en tiltakspakke på 100 mill. kr til områder på Sørlandet og Sør-Vestlandet som rammes av prisfallet i oljen, og det skal gå til rehabilitering av sykehus. Det er også funnet rom til en preforskningsfase – eller forprosjektfase – for protonsteret i Norge, som skal bedre stråleterapi og kreftbehandling innen 2020. Dette er store satsinger som fortsatt ligger i budsjettet.

Andre satsinger som jeg vil komme inn på, er bl.a. at vi har et nytt begrep som kommer, persontilpasset medisin. Ny kunnskap og ny teknologi gir mange muligheter for bedre pasientbehandling, og persontilpasset medisin er en av dem. Det er biologiske data som ventes å bli en permanent del av pasientbehandlingen. Der har vi fått en nasjonal strategi, som departementet har fulgt opp. Det er gledelig at det er bevilget penger til dette – 5 mill. kr til oppbygging og drift av en nasjonal anonym database over genetiske varianter hos norske pasienter, som vil gi en bedre tolkning av prøvesvar, og det er også satt av 3 mill. kr til etablering av et nasjonalt nettverk for tverrfaglig kompetanse. Det er gode bidrag til pasientbehandling.

Helsenæring er et viktig område for utvikling av ny næring i landet. Det er et stort utnyttet potensial for helsenæring i helsesektoren. Det er potensial for omstilling og effektivitet og, ikke minst, at private leverandører av ny teknologi og innovative løsninger får bedre markedsadgang. Merverdiavgiften i helseforetakene kan føre til en motivasjon til mer framtidig egenproduksjon framfor å kjøpe fra private tilbydere.

Fra 2017 innføres nøytral merverdiavgift for helseforetak. Det vil omfatte drift i denne omgang, og departementet skal høste erfaringer med dette før en utvikler det videre. Men selvsagt går Arbeiderpartiet mot dette. Arbeiderpartiet taler varmt for helsenæring, men når det kommer til stykket, faller man tilbake til gamle takter. Det er skuffen-

de. Dette tiltaket er tiljublet av helsenæringen. Senterpartiet har ikke overraskende også hengt seg på. Det er en klippetrio på at så lenge staten leverer tjenester, er kvaliteten sikret. Vi ønsker å gå videre og ser på pasienten.

**Rigmor Aasrud (A) [12:52:51]:** Før valget i 2013 sa Høyre at sykehusene trengte mer penger. Det sa også Arbeiderpartiet. Vi lovte 12 mrd. kr, og Høyre kvitterte ut det samme beløpet. I DN i oktober i år forklarer statsråd Høie at han er fornøyd med situasjonen, selv om han henger etter med flere milliarder for å nå målet om 12 mrd. kr i løpet av perioden. Det er oljeprisfallet som har skylda, sier statsråden. Men målet om skattelette er nådd, så prioriteringen er i alle fall tydelig. Mange sykehus sliter. Sykehuset Innlandet er intet unntak. Tilbud må kuttes, og det er nye runder med å flytte rundt på behandlingstilbud.

I innlandet er vi glad for at det bevilges penger til planlegging av ny luftambulansbase. Venstres Ketil Kjenseth skal ha ros for det, men det er et stort men. Sykehuset Innlandet må i år kutte om lag 50 mill. kr for å få balanse i driften. Situasjonen ble ikke bedre etter at forlikskamera-tene økte effektiviseringskravene med nesten en halv milliard. Det er en fattig trøst at det er bare halvparten av det Venstre har foreslått i sitt alternative budsjett.

Vi skal lete etter muligheter for å jobbe mer effektivt i offentlig sektor, men det går noen grenser. Desentraliserte strukturer koster, men sentralisering gir sjelden de effekter som vi har blitt forespeilet når det gjelder økonomi. Mer effektiv drift innenfor dagens rammer er mulig, og det har sykehussektoren bidratt med over lang tid. Operasjonsstuer og utstyr brukes i flere timer i døgnet, og innleggelser planlegges for å få best mulig flyt i bruk av ressurser. Det er bra, men det er et tak for hva som er mulig å ta ut i effektivisering. Utnyttelse av utstyr begrenses av døgnetts timer og tilgjengelig personell.

Vi bor spredt i Norge. Derfor er det viktig at de lokalmedisinske sentrene får mulighet til å bidra. Men ikke bare fordi vi bor spredt. Det er fornuftig å behandle pasienter på lavest mulig nivå.

Jeg skulle ønske at slike tilbud får en framtreddende plass på helseministerens dagsorden i tiden framover. Vi trenger de lokalmedisinske sentrene. De gjør en god jobb for pasientene, men det trengs større oppmerksomhet for å sikre de økonomiske rammene.

**Jorid Holstad Nordmelan (A) [12:55:51]:** Arbeiderpartiet mener det neste store helseløftet i Norge må handle om barn og unges psykiske helse. God psykisk helse er nødvendig for å leve gode liv, og vi vet at det påvirker gjennomføringen av videregående skole og framtidig arbeidsevne, og sånn sett koster både samfunnet og enkeltmennesket dyrt. I arbeidet for barn og unge må vi i større grad se hele livsløpet, generasjonsperspektivet og familien, med nettverk og ressurser, under ett.

Familier i Norge i dag er ulike i sammensetning og har ulike, mangfoldige og sammensatte behov når de kommer i en situasjon der de trenger hjelp. Felles for de aller fleste familiene er likevel at voksne må ha det bra for at unger skal ha det bra. Det er derfor et stort behov for mer helhetlige tjenester som ser hele familien. Det fremmer jeg og Arbeiderpartiets helsefraksjon et representantforslag om i dag. Vi trenger kommunale lavterskel helsetilbud for fa-

milier, som er tverrfaglige og lett tilgjengelige, med mulighet for «drop in».

Det finnes flere kommuner som lykkes med det. Et eksempel er Stange, som har etablert Stangehjelpa. Der jobber mange forskjellige faggrupper samlet under ett tak med få skott mellom yrkesgruppene. Stangehjelpa tilbyr en rekke tjenester for hele familien, både samlet og individuelt, og en evaluering av resultatene fra Stangehjelpa fra 2013 viste at fire av fem som tok kontakt med dem, fikk det bedre. I tillegg viser evalueringen av pilotprosjektet Rask psykisk helsehjelp, der formålet er å øke tilgangen til behandling for angst og depresjon gjennom kortere ventetider, ingen henvisningsplikt og gratis behandling, at 60 pst. ble friske etter behandling.

For Arbeiderpartiet er det et viktig prinsipp at alle skal ha tilgang på likeverdige helsetjenester, uavhengig av hvor man bor. Det må finnes rom til å finne gode lokale løsninger på hvordan man best skaper et lavterskel hjelpetilbud, men det er også viktig at staten støtter opp med midler for å sikre at et slikt tilbud blir tilgjengelig i alle kommuner. Derfor foreslår vi å gi 100 mill. kr til dette, fordi fellesskapet må stille opp for de ungene og familiene som trenger mer støtte, ved å gjøre det lettere å få hjelp tidlig.

Det er ingen hemmelighet for noen at regjeringen bruker mye penger, og det er første gang det hentes penger ut av oljefondet, og at man ikke bare bruker avkastningen. Det er penger ment for framtidige generasjoner, og da er det ekstra skuffende at man ikke investerer i framtiden gjennom å investere i barn og unges psykiske helse. Vi trenger et løft, og da må vi samarbeide med kommunene om å få på plass gode tjenester – ikke gi kommunene så stramme budsjett at det blir vanskelig å satse på nye ting. Vårt økonomiske opplegg for kommunene, i lag med det vi legger inn i helsebudsjettet, viser at vi tar denne utfordringen på alvor. Vi er villige til å investere i barn og unges psykiske helse.

**Tone Wilhelmsen Trøen (H) [12:58:58]:** Det har vært debatt om avviklingen av den såkalte diagnoselisten for fysioterapi, og det er forståelig at det kan virke urettferdig å måtte betale egenandel for noe en har sluppet tidligere. Men det er svært mange som oppfatter dagens ordning som veldig urettferdig. I Sarpsborg Arbeiderblad i forrige uke uttalte både pasienter og en fysioterapeut at de mener det er mange gode poeng for å endre denne ordningen. Den ene pasienten sa:

«Det er aldri bra å betale noen ting, man vil jo helst ha det gratis. Men når det først er slik, skjønner jeg at man treffer flere på denne måten. Flere kan få behandling hvis alle betaler litt.»

Fysioterapeuten uttalte:

«Diagnoselisten har vært vag og vanskelig å tolke, og den har vært svært urettferdig. For eksempel har mange kreftformer ikke gitt egenandelsfritak. Som fagperson har det vært vanskelig å forsvare logikken i dette her.»

Allerede i 2007 pekte en arbeidsgruppe under Arbeids- og velferdsdirektoratet på at sykdomslisten ikke treffer alle brukere med stort behov. I 2014 nevnte også Norheim-utvalget i sin NOU at sykdomslisten bør revurderes.

Dagens ordning er urettferdig overfor de pasienter som har behov for fysioterapi, men ikke står på sykdomslisten. I Høyre mener vi det er mest rettferdig at alle behandles

likt og i tråd med den praksis vi har i resten av helsetjenesten, der alle pasienter betaler en lav egenandel inntil en frikortgrense. Hvis Arbeiderpartiet, som i dag stemmer imot dette, hadde hatt flertall her i salen, ville 45 000 kronikere som ikke har en diagnose som står på denne sykdomslisten, fått en skjerpelse til neste år på 722 kr. Arbeiderpartiet setter en strek over regjeringens forslag om å gi 9 500 barn mellom 12 og 16 år fritak for egenandeler under egenandelstak. Det er julegaven fra Arbeiderpartiet og representanten Freddy de Ruiter.

Ikke bare gjør Arbeiderpartiet en urettferdig ordning enda mer urettferdig. Vi undrer oss også over om Arbeiderpartiet har inndekning for dette. Etter våre beregninger ser det ut som Arbeiderpartiet mangler over 100 mill. kr, og det ville derfor være fint om vi kunne få en redegjørelse for hvordan Arbeiderpartiet har inndekning til å beholde diagnoselisten og samtidig finansiere opp den viktige opptrappingsplanen for rehabilitering.

Avslutningsvis: Når det gjelder de forslagene som er fremmet i salen i dag, vil Høyre stemme imot disse. Jeg rekker ikke å redegjøre for alt, men når det gjelder forslagene fra Senterpartiet, undrer vi oss litt over hvorfor dette ikke har vært en del av komitébehandlingen. Det er jo et budsjett som har ligget der siden oktober. Vi mener det er for tidlig å vurdere disse synergiene knyttet til Norsk helsearkiv, og at IKT-systemene vil være innordnet under det nye Direktoratet for e-helse.

Når det gjelder dette med forskning, mener vi at det må vurderes av dem som faktisk vurderer hvor og hvordan man skal forske.

**Tove Karoline Knutsen (A) [13:02:13]:** Jeg fikk et visst behov for å snakke om ventetider og ventelister, for det er blitt en debatt som nesten foregår på en annen planet. Når vi hører helseministeren og regjeringspartiene snakke om dette, skulle man tro at man ikke hadde fått med seg det som skjedde i vår, da sykehusene selv og Dagens Medisin avdekket at det ser litt annerledes ut i realiteten hva angår ventetider og ventelister, enn det de offisielle statistikkene viser.

I høst fikk vi altså avdekket at 160 000 pasienter står på interne lister i sykehusene og blir skjøvet på i pasientbehandlingen. Dette er pasienter som ikke reflekteres i den offisielle statistikken. Helseministeren gikk da ut og innrømte at sykehusene nok hadde et logistikkproblem. Det kan han ha rett i, men jeg synes helseministeren også har et forklaringsproblem. For eksempel tallet 80 000 færre pasienter som venter på behandling, hva slags tall er det – eller 80 000 i kø, som han snakker om? Antall pasienter som venter på behandling, sier Norsk pasientregister ikke har noe å si isolert sett for kvaliteten på behandlinga i norske sykehus. Det tallet kan være høyt, og det kan være lavt. Og begge deler kan være positivt eller negativt – alt etter hva som ligger bak de tallene.

Det vi må se på, er følgende: Er det en god match mellom antall pasienter som befinner seg i sykehusene, og de ressursene vi stiller til disposisjon? Det er det vi må spørre om. Og hvordan ser vi det? Det ser vi på mange ting, men vi ser det vesentlig på tre ting. Det ene er ventetidene – reelle ventetider i hele pasientforløpet. Det andre er kvaliteten på behandlingen, og det tredje er hvordan sykehusene kommuniserer med pasientene. Når det gjelder det siste, tror jeg de fleste vil innrømme at vi har en del å gå på.

Kvaliteten må vi hele tida se på og etterprøve om den er god nok. Den er høy i norske sykehus, men vi må hele tida etterprøve den.

Så er det ventetidene. Det er riktig at de ventetidene som vi kan måle – og det er primært fra henvisning er sendt til første konsultasjon – har gått ned. De har gått ned fra 2010 – 2010, ikke 2013. Det året er ikke en tilfældighet, for det var det året alle helseforetakene var i balanse igjen – etter at vi hadde strevd med en sykehusøkonomi som vi fikk i fanget i 2005. Og ikke bare det, vi fikk også et tak på antall behandlinger. Her har man svaret på det spørsmålet helseministeren ikke ville gi meg svar på: Det var den borgerlige regjeringa som innførte et tak på antall behandlinger, i 2004. Jeg vil gjerne at helseministeren forklarer hva som var årsaken til at man innførte dette taket i 2004.

**Ruth Grung (A) [13:05:25]:** Kreft er en av de diagnosene som øker mest. Heldigvis har det skjedd en radikal utvikling i behandlingstilbudet. Protonterapi er mer presis enn stråleterapi. Det vil gi færre senskader og færre bivirkninger og dermed være bedre for den enkelte pasient og også samfunnsøkonomisk ved at det gir mindre påvirkning når det gjelder framtidig funksjonsnivå.

På samme måte som det ordinære stråleterapitilbudet som vi har i dag, er desentralisert, ønsker man også at protonterapitilbudet blir desentralisert. I utgangspunktet ønsker man et slikt tilbud i hver helseregion, men faglig er det anbefalt å starte opp i Helse Sør-Øst og Helse Vest. Det er der vi har de to sterkeste fagmiljøene, og det er viktig at de kan få utfylle hverandre i utbyggingen av et norsk protonterapitilbud. Helse Bergen ligger langt framme faglig sett, kanskje lengst framme. De har allerede tomten klar og har fått en gave på 250 mill. kr som kun kan brukes til dette formålet.

I budsjettforliket står det at man er enig om at det skal planlegges for to protonterapisentre, men bygges ett før 2022, mens det under behandlingen i komiteen kom en flertallsmerknad hvor man ønsker å presisere at man fortsatt ønsker mulighet for at det kan etableres to protonterapisentre parallelt, ved to ulike sykehus. Dette tror vi er viktig, faglig sett. Selv om det er Bergen som ligger lengst framme, er den største populasjonen i Oslo, og det er viktig at disse to miljøene får en faglig utvikling. Sverige har allerede fått på plass sitt protonterapisentre. Det er ingen grunn til at Norge skal holde igjen, spesielt innenfor et område hvor – som jeg sa innledningsvis – antall kreftdiagnoser øker, men også innenfor et område hvor Norge generelt sett ligger langt framme.

Det er litt underlig at man her velger å bryte med den finansieringsformen som man har fått på plass – som kanskje er en av hovedgrunnene til at en har fått kontroll over økonomien i sykehusene – ved å innføre et investeringstilskudd bare til dette formålet og ikke til andre. Jeg tror at det vil få den virkning at man da kan vise til dette når man skal bygge godt senere. Det er uheldig.

Det viktigste er at vi nå legger til grunn flertallsmerknaden, at man planlegger for to, og at man kommer tilbake ved neste budsjett og ser at det kan realiseres to sentre innen 2022.

**Kjell-Idar Juvik (A) [13:08:28]:** Budsjettforliket ga et kutt på foreslått ramme på nesten en halv milliard, det har vi hørt mange ganger i dag. Dette er fakta, og det nytter ikke å benekte det, selv om det er for mange i dag er

ubehagelig. Dette vil gi et dårligere tilbud. Sykehusene står foran store økonomiske utfordringer. Vi vet at befolkningen blir eldre, og vi vet at sykdomsbildet endrer seg. Dette er kostbart. I tillegg skal sykehusene tilby og betale for nye og dyre medisiner. Arbeiderpartiet mener at det framlagte budsjettforslaget stiller sykehusene i en vanskeligere situasjon.

Det er et paradoks at på tross av rekordhøy oljepongebruk i budsjettet og kraftig økt utbytte fra statlige selskap så prioriterer ikke Høyre sitt klareste løfte til landets sykehus og pasienter. Dette er uklok politikk.

Jeg var selv i møte med deler av Nord-Norge-benken med Helse Nord for noen få uker siden. Det var forliket var kjent og kuttene kom. Det er en krevende budsjettprosess, og det er ikke tvil om at det er store forskjeller mellom det å få et kutt på 55 mill. kr til Helse Nord og å få 184 mill. kr mer, som er differansen mellom forliket og Arbeiderpartiets budsjett, som har 1,5 mrd. kr mer til sykehusene.

I samme møte ble nye luftambulanser diskutert. På grunn av økonomi får nå Helgeland et mindre helikopter enn det som er der i dag, med dårligere plass og lavere marsjfart. Svaret fra Helse Nord var at dette var begrunnet i økonomien. Et større helikopter ville kostet 25 mill. kr mer.

Det har også vært planlagt å stasjonere et ambulansejetfly i Nord-Norge, ikke minst med tanke på beredskapen mot Svalbard. Men også her ble økonomien avgjørende. Det ville ha kostet 65 mill. kr mer med et eget jetfly i Nord-Norge. Nå blir løsningen at man må rekvirere dette jetflyet fra Gardermoen.

Det er også gjort endringer i bilambulansetjenesten på Helgeland. Her var også økonomien avgjørende. Dette er bare noen eksempler fra Helse Nord.

Vi fikk også høre at vi ligger etter svenskene på robotisering. Svenskene er kommet lenger med velferdsteknologien enn Norge. Også her var en av grunnene økonomien. Forliket vil gi betydelig mindre til helseforetakene, og det vil bety noe både for pasientene og for de ansatte, og ikke minst for tempoet i digitalisering.

Det er stor forskjell på tilbudet mellom forliket og Arbeiderpartiets budsjett. Helse Sør-Øst ville fått 767 mill. kr mer, men kuttes nå med 229 mill. kr. Helse Vest ville fått 271 mill. kr mer, men får nå et kutt på 81 mill. kr. Helse Midt-Norge ville fått 204 mill. kr mer, men får nå et kutt på 61 mill. kr. Og, som sagt, Helse Nord ville fått 184 mill. kr mer med vårt budsjett, men kuttes nå med 55 mill. kr.

**Karianne O. Tung (A) [13:11:52]:** Også denne gangen ble regjeringspartiene og samarbeidspartiene enige om lite gjennomtenkte kuttforslag i innspurtsrunden til budsjettforliket. For to år siden fikk vi poseavgiften, den ble aldri innført. I fjor kom flypassasjeravgiften, og flere hundre arbeidsplasser på Rygge gikk tapt.

I år er det altså sykehusenes tur. Vær så god: 427 mill. kr mindre er julegaven til landets sykehus. Med de beste ønsker for julen og det neste året! Hilsen Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Disse kuttene er så store at de med stor sannsynlighet vil gi kutt i pasientbehandlingen.

Vi vet at sykehusene står foran store økonomiske utfordringer: Befolkningen blir eldre, og sykdomsbildet endrer

seg. Dette er kostbart. I tillegg skal sykehusene tilby og betale for nye og dyre medisiner. Arbeiderpartiet mener at det framlagte budsjettvedtaket stiller sykehusene i en svært vanskelig situasjon. Nå må de ansatte løpe raskere og jobbe fortere. Legeforeningen og Sykepleierforbundet er rasende.

Til tross for rekordhøy oljepengebruk og kraftig økt utbytte fra statlige selskaper klarer altså ikke Høyre å holde sitt klare løfte til landets sykehus og pasienter.

Når Helse Midt-Norge skal lage budsjettet for neste år, har St. Olavs Hospital i Trondheim og de andre i foretaket 61 mill. kr mindre å rutte med. Psykiatribygget har aldri vært lenger unna. Hvordan Høyres representanter i Sør-Trøndelag kan forsvare dette, fatter jeg ikke. Jeg trodde vi tverrpolitisk var enige om å bygge St. Olavs Hospital opp, ikke ned. Direktøren ved St. Olavs Hospital, Nils Kvernmo, sier at det ekstra kuttet betyr mye for sykehuset, og at det rammer dem hardt:

«Vi har effektivisert i ti år, og forbedret produktiviteten med 40 til 50 prosent. Det er et åpenbart misforhold mellom ambisjonsnivået for spesialisthelsetjenesten og samtidige krav til omstilling.»

Det betyr noe hvem som styrer dette landet.

Sør-Trøndelag trenger ikke store skatteuttak til dem med mest fra før. De trenger en regjering som prioriterer St. Olavs Hospital og midtnorske pasienter. Med Arbeiderpartiet ved roret ville Helse Midt-Norge fått 204 mill. kr mer. I stedet har regjeringen latt oljepengene renne direkte ut i lomma til dem med mest fra før.

Nå gjelder det mer enn før. Norge trenger et nytt flertall, og Sør-Trøndelag trenger en ny regjering som satser på sykehusene, og som holder det de lover.

**Anette Trettebergstuen (A) [13:14:39]:** I et stort budsjett er det ofte slik at det er de små tingene som kanskje blir oversett, som faktisk betyr mest for folk der ute. Den kulturelle spaserstokken er en slik sak.

Det å ha tilgang til og få oppleve kulturaktiviteter i ulike former – enten det gjelder barneteater eller mer profesjonelle utøvere innen sang og musikk, eller det rett og slett bare gjelder høytlesning fra en bok du liker, eller et dikt som minner deg om noe fra hjemstedet ditt, der du kommer fra – er av stor betydning for livskvaliteten til oss alle. Det å oppleve kultur gir bedre helse og bedre trivsel. Det har forskningen vist oss lenge, og hvis vi tenker oss om, er det jo helt åpenbart.

Det at alle skal ha tilgang til kunst og kultur uansett bakgrunn, helse og lommebok, er en helt klar rettesnor i Arbeiderpartiets kulturpolitikk. Derfor har vi prioritert universelle fellesskapsordninger som bygger ned terskler som Den kulturelle nistepakke i barneheten, Den kulturelle skolesekken i skolen og også Den kulturelle spaserstokken. Den ble innført da vi satt i regjering i 2007 og bygger på tanken om at eldre eller andre som ikke så lett selv kan oppsøke ordinære kulturtilbud, har like stort behov for og like stor rett til kunstneriske og kulturelle opplevelser som alle oss andre.

Så er det slik at regjeringen med Høyre og Fremskrittspartiet foreslo å avvike hele ordningen i 2015. Til da hadde ordningen gitt eldre i 387 kommuner kulturelle opplevelser av stor verdi, livsglede og helse. Saken skapte, naturlig nok, store reaksjoner da det til og med ble foreslått at de ansatte, sykepleierne og hjelpepleierne, selv bare

kunne ta over de oppdragene som profesjonelle kulturelle arbeidere tidligere hadde stått for. Heldigvis klarte Kristelig Folkeparti og Venstre å redde «spaserstokken» i land, men nå er pengene som før kom fra helse- og kulturbudsjettet, inne i kommunerammen. Og som med alt annet som forsvinner inn i det store sluket, er det nå helt umulig å si hvordan ordningen benyttes rundt om i kommunene. Men at tilbudet er svekket som følge av det grepet, er det liten tvil om.

Vi i Arbeiderpartiet vil satse på flere ordninger som «spaserstokken». Vi vil kjempe imot alle forsøk på kutt i den type ordninger, og vi vil ha Den kulturelle spaserstokken ut av kommunerammen og inn på budsjettet igjen. Det er trist at en regjering med rekordhøy oljepengebruk kutter i og setter ordninger som Den kulturelle spaserstokken i fare. Det er usosialt, smålig og feil, men det føyer seg bare inn i rekken av slike prioriteringer fra denne regjeringen.

**Terje Aasland (A) [13:17:53]:** Helseminister Høies manglende evne til å følge opp egne valgløfter har blitt nevnt flere ganger i debatten. Det er egentlig ikke så veldig rart, for en kan vel etter hvert oppfatte alle løftebruddene fra dagens regjering som synonymt med noe av det som er verdigrunnlaget til regjeringen.

Da Høyres nestleder, nåværende helse- og omsorgsminister Bent Høie, lovet 12 mrd. kr mer til sykehusene i valgkampen 2013, var det mange som trodde på det. Men tre år etter at valgløftene ble gitt, oppleves nå mange steder rundt om i landet dette løftesviket på kroppen. Sykehuset Telemark er ikke noe unntak og er nå inne i en meget anstrengt og alvorlig økonomisk situasjon. Men det er ikke bare ved Sykehuset Telemark, det er ved Borgestadklinikken i Telemark, og det er ved Betanien Hospital i Telemark. Men i Sykehuset Telemark skal de altså til neste år kutte mellom 60 og 70 mill. kr, og i de påfølgende år 250 mill. kr.

I Sykehuset Telemark var de tidlig ute med å få vedtatt en utviklingsplan. Resultatet av utviklingsplanen er to nedlagte lokalsykehus, økt press på gjenværende avdelinger og en økonomi ute av kontroll. Det er kontinuerlige diskusjoner. Arbeiderpartiet fryktet det da utviklingsplanen ble vedtatt og verifisert i foretaksmøtet. Derfor fremmet vi flere forslag som nettopp ba regjeringen følge situasjonen særdeles nøye og sørge for at det var økonomisk handlingsrom for å gjennomføre utviklingsplanen på en god måte. Men vi talte den gang – og foreslo – for døde ører.

Nå i ettertid ser vi konsekvensene. Administrerende direktør har trukket seg og gått fra stillingen på grunn av situasjonen, styrelederen har måttet gå på grunn av situasjonen, og helseminister Høie, som indirekte verifiserte utviklingsplanen, burde kanskje også tatt konsekvensene av den situasjonen. Det er meget alvorlig, og det er en meget anstrengt situasjon ved Sykehuset Telemark. Nå er ny styreleder på plass. En kan forvente at i løpet av neste år får en på plass en ny administrerende direktør.

Det er direkte løftesvik og manglende oppfølging som er årsak til situasjonen. En kan i hvert fall nå forvente, kanskje, at helseministeren følger situasjonen og tar ansvaret for det han gjorde i foretaksmøtet da han indirekte godkjente utviklingsplanen, og at han gir sykehuset tilstrekkelig handlingsrom i en krevende økonomisk tid og sørger for at investeringer kan komme, i tråd med det som har

vært forutsatt. Men så langt er det eneste en opplever i Telemark nå, et treårsprosjekt med løftesvik fra dagens regjering når det gjelder sykehus og helse.

**Freddy de Ruiter (A) [13:21:13]:** Det er ikke sikkert at jeg rekker å kommentere det med julegaver, så det kommer jeg kanskje tilbake til i et senere innlegg.

Barn, ungdom og voksne med livslange og store hjelpebehov blir i altfor stor grad neglisjert av hjelpeapparatet. Jeg merker meg de siste dagers debatt om BPA, som nettopp er et av mange eksempler på at alt ikke er som det skal være. Utfordringen er at vi verken har en spesialisthelsetjeneste eller kommuner som er spesielt opptatt av å sørge for at disse innbyggerne og foreldrene deres skal ha et fullgodt liv.

La meg først ta en visitt til spesialisthelsetjenesten. Etter mange samtaler med foreldre, brukere, brukerorganisasjoner, ansatte og sykehusledere synes det klart at spesialisthelsetjenesten prøver å skyve fra seg mest mulig av sitt ansvar. Vi er nødt til å tydeliggjøre spesialisthelsetjenestens ansvar for diagnostisering, behandling, oppfølging og veiledning av brukere, foreldre og kommuner. Det kan dessverre se ut som om mange, særlig barn og unge innenfor denne kategorien, blir grovt nedprioritert av sykehusene.

I mange kommuner er bildet dystert. Lista over utfordringer er lang. Stikkord er BPA, avlastning, omsorgslønn, koordinator, botilbud, barnehagetilbud, SFO-tilbud, skoletilbud, m.m. Vi trenger et enda tydeligere regelverk, som sikrer likeverdige, koordinerte og gode tjenester til de mest sårbare og deres familier. Men vi trenger også et tilsyn som i langt større grad følger dette området opp. I dag er det dessverre sånn at fylkesmennene ikke ønsker å ta i disse sakene, og når de gjør det, dekker de seg bak definisjoner som «forsvarlig tilbud» og «lokal handlingsfrihet» – uten å gå inn i realitetene. Dette er uakseptabelt. En vei ut av dette uføret vil bl.a. være å følge opp den nylig avgitte NOU-en På lik linje – åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming.

**Kjersti Toppe (Sp) [13:23:58]:** Til opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering som ligg i budsjettproposisjonen: Senterpartiet foreslår at den planen bør sendast i retur til regjeringa. Den fekk veldig sterk kritikk i høyringsrunden. Han er lite konkret, han er ikkje finansiert, og ein sender rekninga til pasientane ved å innføra eigendelar.

Når det gjeld dagaktivitetsplassar, som mange har vore innom, foreslår Senterpartiet konkret at tilskotssatsen skal aukast til 50 pst. Det er det einaste rette å gjera. I fjor gjekk to tredelar av tilskotet tilbake til staten fordi det sto urørt. Kommunane brukar ikkje tilskotet, og derfor må vi betre tilskotet. Dette føreslo Senterpartiet for to år sidan, og no bør fleirtalet sjå på dette.

Når det gjeld den gylne regelen at vekst innan rus og psykisk helse skal vera større enn veksten innan somatikken, tenkjer eg at det er oppsiktsekkjande at fleirtalspartia i det heile tør å bruka denne regelen som eit bevis på satsinga på rus og psykiatri, for den har jo vore innført i tre år, men har ikkje verka i tre år. Og når styreleiaren på St. Olavs Hospital til NRK spør om regelen kan tolkast slik at den er oppfylt dersom føretaket kuttar mindre i psykiatrien enn i somatikken, så viser det kor gale dette har gått.

Helseministeren nemnde ikkje i sitt innlegg orda «folkehelse» eller «forebygging» med eitt ord, og det er ikkje i den første budsjettdebatten det har skjedd. Regjeringa skal utvikla pasientens helseteneste, og da forstår eg at det er viktig med pasientar. Senterpartiet vil utvikla folkets helseteneste, og det er noko langt meir enn å behandla pasientar. Vi vil ha likeverdige helsetenester, og vi vil ha desentraliserte helsetenester, noko som er grunnlaget for heile vårt solidariske samfunn.

Når det gjeld sjukehusbudsjettet, er det snakka veldig mykje om det i dag. Senterpartiet prioriterer 1,4 mrd. kr meir, som omfattar 500 mill. kr til lokalsjukehus, 100 mill. kr til fødetilbod, 100 mill. kr til rus og psykiatri og 100 mill. kr til fleire turnusstillingar og utdanningsstillingar. Men eg er forskrekka når eg høyrer på debatten i dag, at ein har skylappar på seg når det gjeld kva som faktisk skjer der ute. I føretak etter føretak planlegg dei kutt til neste år, dei planlegg å ta ned årsverk, og det skjer over heile landet. Er fleirtalet innforstått med dette? Eg berre spør.

Til slutt til representanten Aasland: Arbeidarpartiet kunne ha gjort noko anna i denne saka om det ville.

**Eirik Sivertsen (A) [13:27:18]:** Helse Nord har vedtatt et nytt opplegg for ambulanshelikopter i perioden 2018–2024. Det betyr et dårligere tilbud i Nord-Norge. Leger sier tilbudet vil settes år tilbake. Helseministeren toer sine hender og sier at dette er helseforetakets ansvar.

Det er spesielle utfordringer i Nord-Norge, det vet vi som bor der. Det er enorme avstander, områder som er tynt befolket, og vi har ikke så mange sykehus – naturlig nok. Men da holder det ikke med vanlige ambulanser. For å sikre oss et godt nok helsetilbud har vi derfor systematisk bygd ut luftambulansen. Det er åpenbart at en kan ikke kjøre noen i en vanlig ambulanse fra Mosjøen til Tromsø – det er 760 kilometer å kjøre. Men regjeringen bygger nå ned dette tilbudet, som vi har brukt år på å bygge opp.

Fra 2018 vil det være små helikopter i både Brønnøysund og Evenes i Nordland fylke. De små helikoptrene flyr saktere, de har dårligere løfteevne, og de er mer følsomme for dårlig vær. De kan ikke ta med seg hundekvipasjer og annet innsatspersonell uten videre. Muligheten til å fly ut dykkerteam begrenses, brannmenn med klippeutstyr kan ikke tas med til ulykkessteder, muligheten til å fly kuvøse barn svekkes, og pasienter som trenger hjerte-lungemaskin, får ikke lenger det tilbudet.

Hva vil så den reduserte farten fra 2018 for disse helikoptrene bety for f.eks. helseregionen? Det er påvist at det er ca. 17 pst. lavere flyhastighet. Raske ambulanshelikopter blir stadig viktigere ettersom flere hyperakutte medisinske tilstander kan behandles ved sykehusene. Ved akutt hjerteinfarkt er nå standardbehandling at pasienten raskest mulig skal til en spesialisert sykehusavdeling for å få blokket ut den trange blodåren. For befolkningen på Helgeland finnes det i dag sånne senter i Trondheim og i Tromsø, henholdsvis 365 kilometer og 414 kilometer – i luftlinje – fra et sted som Mo i Rana. De siste 15 årene har pasienter med hjerneslag kunnet få blodoppløsende medisin. Nå står en ny revolusjon i hjerneslagbehandlingen for tur. Det innebærer at pasienter med store hjerneslag kan få tilbud om uthenting av blodproppen som har forårsaket hjerneslaget. Det tilbudet er etablert i Trondheim og i Tromsø. Både akutt hjerteinfarkt og hjerneslag er eksem-

pler på hyperakutte medisinske tilstander der hvert minutt teller for å hindre massedød av hjerte- og hjerneceller. Andre typer akutte tilstander med tilsvarende krav til høyspesialiserte sykehus er alvorlige skader og komplikasjoner knyttet til fødsel og for tidlig nyfødte.

I 2008 fikk vi et løft for Brønnøysund-basen, som viste seg berettiget og framtidsrettet, da vi fikk et stort helikopter. Å erstatte denne kvaliteten i 2018 med en helikoptertype som er den minste og langsamste som noensinne har operert ut fra Brønnøysund, er meningsløst og bakstreversk. Helse Nord sparer penger, men det er befolkningen på Helgeland som ikke i samme grad som resten av landet får dra gevinster av vesentlige medisinske nyvinninger.

Vi som bor i Nord-Norge, trenger et like godt helsetilbud som resten av landet. Det krever andre løsninger, tilpasset landsdelens utfordringer, som et solid og robust luftambulansetilbud. Da må tilbudet utvikles, ikke bygges ned, sånn som denne regjeringen legger opp til.

**Janne Sjelmo Nordås (Sp) [13:30:39]:** Nærhet til sykehus er en kvalitet i seg selv, spesielt for eldre pasienter, og gjør at det lettere er mulighet for å samarbeide med kommunehelsetjenesten. Senterpartiet vil styrke lokalsykehusenes mulighet til å behandle de vanligste tilstander og sykdommer og opprettholde akuttkirurgi som en del av breddekompetansen. Derfor styrker vi sykehusøkonomien med 1 mrd. kr utover regjeringen sitt forslag. Etter budsjettavtalen har det beløpet økt til 1,4 mrd. kr. 500 mill. kr av disse er begrunnet i behov for å utvikle lokalsykehusstilbudet og styrke ambulansetjenesten i distriktene. I dag blir to av tre pasienter som blir innlagt på sykehus, behandlet på lokalsykehusnivå.

I dag forsvinner ambulansene mange steder. Det er ikke holdbart. Trygghet og nærhet er utrolig viktig, og prehospitale tjenester må styrkes. Det gjelder bilambulanse, det gjelder båt, det gjelder helikopter, og det gjelder fly. Vi trenger alle de elementene for å sikre at folk raskt kommer seg fram til livreddende behandling. Derfor må ambulansetjenesten bygges ut, ikke sentraliseres, som vi ser nå, og det er helt nødvendig at responstidene følges opp og løv-festes.

Jeg gruer meg mange ganger når jeg er ute og kjører langs veiene på vinterstid. Det er så mange nestenulykker og så mange ulykker. Det er bare et hell mange ganger at man berger seg. En alvorlig ulykke der det er stor skade og man ikke har skikkelig helikopter, og der man ikke har nærhet til ambulansen og må vente, kan få fatale følger. Derfor er ambulansetjenesten utrolig viktig, og det er trassig å se alle kuttene som er, ikke bare i Nordland, ikke bare på Helgeland, der jeg kommer fra, men mange plasser rundt om i landet.

Jeg må si at jeg er forundret over at man ikke vil videreføre Klara Klok-prosjektet, som har levd i mange år, og som har fungert godt. Senterpartiet vil at det skal fortsette, og vi prioriterer 3 mill. kr til dette.

Til sist: Jeg synes det er ganske kjipt at man ikke styrker TT-ordningen. Tilrettelagt transport for brukere med særlige behov er utrolig viktig for folk som trenger tilrettelagt transport for å kunne være med i samfunnet på lik linje med alle andre.

**Odd Omland (A) [13:33:29]:** Arbeiderpartiets alternative budsjett har 1 mrd. kr mer til sykehusene for 2017

enn det regjeringen har. Som mange har vært inne på, lovte Høyre før valget det samme som Arbeiderpartiet – 12 mrd. kr mer til sykehusene over denne fireårsperioden. Arbeiderpartiet har fulgt opp sine lovnader, men det har ikke regjeringen gjort. De ligger vel ca. 3 mill. kr under sitt løfte for hele perioden. Budsjettforliket forverret dessverre situasjonen for sykehusene enda mer. Cirka en halv milliard kuttet i nye effektiviseringstiltak. Dette er et nytt storkutt som Arbeiderpartiet ikke støtter – en regning som nå sendes pasientene og dem som jobber på sykehusene.

Sørlandet sykehus sliter økonomisk, og store kutt i antall stillinger er varslet. For Sørlandet sykehus utgjør Arbeiderpartiets forslag om 1 mrd. kr mer og det nye effektiviseringskravet til sammen trolig ca. 70 mill. kr – penger som sykehusene på Sørlandet kunne brukt til satsing på ansatte, utstyr, nye behandlingsmetoder og raskere behandling. Dette skaper som sagt store utfordringer for de tre sykehusene på Sørlandet. Vi har for ikke lenge siden også vært gjennom en opprivende debatt vedrørende Flekkefjord og funksjonsfordeling, igjennom behandlingen av Nasjonal helse- og sykehusplan. Etter dette ble det nedsatt en bredt sammensatt prosjektgruppe som fikk i mandat å se på hva et samlet akutttilbud ved Flekkefjord skal inneholde fra 2018. Et stort flertall har kommet med sin anbefaling, og disse anbefalingene virker positive. Jeg konstaterer likevel at et lite mindretall ennå refererer til regjeringens opprinnelige forslag og anbefaling av 60 000–80 000 innbyggere for å drive akuttkirurgi, basert på det volumet og den kvaliteten som bør legges til grunn. Her burde etter min mening ministeren gi beskjed om at dette ikke skal være noe kriterium etter behandlingen av planen i Stortinget.

Jeg konstaterer at det budsjettforliket som foreligger i dag, ikke er noe løft for utviklingen av Sørlandets sykehus framover.

**Presidenten:** Representanten Kjersti Toppe har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Kjersti Toppe (Sp) [13:36:06]:** Ein samrøystes komité foreslår at «Stortinget ber regjeringen sikre en løsning som bidrar til at norsk helsetjeneste får en allmenn og nasjonal tilgang til solid, trygg og kvalitetssikret informasjon om alle legemidler som er i rutinemessig bruk til barn».

Til statsråd Høie: Det svaret som vart gitt i replikkordskiftet, synest ikkje eg er akseptabelt. Stortinget ber no regjeringa finna ei løysing, og da synest eg svaret – at ein skal be føretaka vurdere dette vidare – ikkje er akseptabelt, for dette hastar, og ein må finna ei løysing no, før nyttår.

Til representanten Wilhelmsen Trøen om våre to lause forslag om helsearkivet: Dette er ei sak som går på fleire komitear. Vi sit ikkje i kulturkomiteen, så vi tar det no i helsekomiteen. Det er slik at er ein einig i forslaget om å leggja til rette for forskning og brukarkompetanse innan IKT, så røystar ein for det. Det skal i alle fall vi gjera.

Elles støttar vi SV sine lause forslag.

**Presidenten:** Representanten Ketil Kjenseth har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Ketil Kjenseth (V) [13:37:31]:** Tilbake til debatten om hvordan vi bruker pengene: Situasjonen er i dag den at det oppholder seg for mange på sykehus som ikke skulle vært der. Det er fordi vi ikke greier å forebygge, avdekke tidlig nok og sette inn behandling tidlig nok. Dialysesale- ne rundt om i norske sykehus fylles opp. For mange får dialyse på grunn av diabetes, som jeg har vært inne på, for mange må amputere av den grunn, og for mange blir blind- de og svaksynte av den grunn. Venstre drev igjennom det nasjonale forsøket med oppfølging på avstand. Det viser at 40 pst. færre trenger å legges inn på sykehus. Vi har alt- så mye å gå på.

Så til representantene Aasrud og Aasland når det gjel- der Sykehuset Innlandet, Sykehuset Telemark og Sørlan- det sykehus: Hvorfor ikke se på en samordning av Syke- huset Telemark og Sykehuset i Vestfold? Det er 15 år si- den Oppland og Hedmark fikk beskjed om å drifte åtte sy- kehus sammen. Hvorfor skal Telemark drifte ett sykehus?

**Presidenten:** Representanten Kristin Ørmen Johnsen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Kristin Ørmen Johnsen (H) [13:38:43]:** Når Arbei- derpartiet snakker om svik og løftebrudd i sykehusøkon- omien, må de virkelig se seg i speilet. Jeg har lyst til å nev- ne foretaket Vestre Viken. I 2011 manglet sykehusene en inndekning på 190 mill. kr. Fylkeslegen ropte varsku. Hvor var indignasjonen til Arbeiderpartiet og Senterparti- et da? Borte. Vi trenger ikke en ny regjering, for vi vet hva det betyr – økte køer, færre rettigheter til pasientene, mindre penger til forskning, mer klippetpro på systemer og staten og mindre tro på pasientene.

**Presidenten:** Representanten Tove Karoline Knutsen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Tove Karoline Knutsen (A) [13:39:52]:** Jeg er opp- tatt av hva slags verdier vi bygger helsesektoren og helse- vesenet vårt på. Pasientens helsetjeneste, slik regjeringa definerer det, er noe helt annet enn det Arbeiderpartiet legger i det. Vi snakker om pasientenes helsevesen. Vi snakker om folkets helsevesen, som Senterpartiet gjør. Og vi snakker om at vi skal styrke vår felles helsetjeneste.

Pasienter i et marked blir kunder, og da er det den ster- kestes rett som gjelder – den som har de tøffeste pårøren- de, og som bor mest sentralt. Det er den pasienten som vil vinne fram i et system der det blir mer og mer privatisering og marked. Og fritt behandlingsvalg, slik det er rigget un- der regjeringa, understøtter en slik utvikling. Vi kommer ikke til å reversere noen pasientrettigheter eller rett til valg når vi kommer i regjeringskontorene i 2017. Det vi skal re- versere, er privates rett til å ta ut profitt av statlige midler som bevilges til helse.

**Presidenten:** Representanten Tone Wilhelmsen Trøen har også hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Tone Wilhelmsen Trøen (H) [13:41:10]:** Arbeider- partiets representanter fortsetter å fremstille det som om

sykehusbudsjettene kuttes. Det er vitterlig feil. Det blir ikke riktigere om det gjentas og gjentas.

Sykehusbudsjettene for 2017 styrkes med 1,5 mrd. kr, med økt pasientaktivitet på 2,1 pst. – samme nivå som Ar- beiderpartiet lå på i sin periode. For å forklare Arbeider- partiet at sykehusbudsjettene plusses på og ikke kuttes neste år er det fristende å si som tidligere statsminister Jens Stoltenberg sa, at hvis en går inn i en heis og trykker på sy- vende etasje, men heisen stopper i sjetten, så går fortsatt heisen opp – ikke ned.

**Bård Hoksrud (FrP) [13:41:54]:** For det første håper jeg det ikke vil skje at Arbeiderpartiet kommer inn i regje- ringskontorene i 2017. Igjen: Jeg håper fortsatt at den re- gjeringen som sitter, skal fortsette å sitte.

Til representanten Kjenseth må jeg si at Telemarks synspunkt er at vi ikke ønsker å slå sammen Vestfolds og Telemarks sykehusområder, så der er jeg veldig uenig med representanten fra Venstre.

Men det var representanten Trettebergstuen som fikk meg til å ta ordet – etter å ha hørt henne i denne sal. Hun er veldig skeptisk til at penger har gått inn i kommuneram- men, for da forsvinner de og man vet ikke helt hva man skal bruke dem på. Jeg registrerer at i Arbeiderpartiets al- ternative budsjett er det nå foreslått veldig mye inn i kom- munerammen for at kommunene skal få velge hva de skal bruke pengene på. Da er det litt rart at Arbeiderpartiet øn- sker at akkurat det skal være en egen post, mens f.eks. el- dreomsorg, å sikre alle en trygg og verdig eldreomsorg, ikke er viktig nok for Arbeiderpartiet til å si – som Frem- skrittspartiet – at her bør vi få på plass en statlig finansier- ing, og her bør man teste ut en statlig forsøksordning, som handler om noe mer, det er nemlig en ordning med flere øremerkede midler for å sikre en god, trygg og verdig al- derdom og eldreomsorg. Det er litt rart.

Når Arbeiderpartiet ikke ønsker å se på muligheten for å si at man må ha en statlig finansiering i eldreomsorgen, må de jo være svært fornøyd med situasjonen slik som den er der ute. Jeg har lyst til å dra fram noen få eksempler. Det ene er fra mitt eget hjemfylke, Telemark, fra Skien kom- mune, hvor det er sånn at man mener at man gir en trygg, god og verdig alderdom. Og ja, det gjør man heldigvis i de fleste tilfeller. Men det er også folk som ikke får den ver- dige og gode eldreomsorgen de skal ha, f.eks. ved livets slutt. Det har vært oppslag om Ester i Kragerø, som ikke fikk den sykehjemsplassen hun ba om, og rett før helgen var det en reportasje fra Arendal om to eldre som ikke får lov til å bo sammen. Fellesnevneren for alle disse tre kom- munene er at Arbeiderpartiet styrer og har ordføreren i alle sammen.

Det er nok ikke så rart at representanten Tove Karoline Knutsen sier at kommunene ikke vil dette. Nei, dessverre, med bakgrunn i at over 200 av dem er styrt av Arbeider- partiet, er det kanskje ikke så rart. Hadde flere av dem vært styrt av andre, tror jeg resultatet ville blitt noe helt annet. I min egen hjemkommune var det én stemme som gjorde at man ikke ble med i en statlig finansiering av eldreomsor- gen, og mange sa etterpå at de gjerne ville vært med og stemt for det.

**Presidenten:** Klokken er blitt 13.45. Møtet avbrytes for Stortingets julelunsj og settes igjen kl. 15.30.

Møtet avbrutt kl. 13.45.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger kl. 15.30.

President: Olemic Thommessen

**Presidenten:** Representanten Mazyar *Keshvari*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Vi fortsetter debatten i sak nr. 1.

Representanten Freddy de Ruiter har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Freddy de Ruiter (A) [15:30:08]:** Først en liten visitt til representanten Hoksrud og det som ble referert til om eldreomsorgen i Arendal. Den saken behandles seriøst og grundig. Det er alle partiene i Arendal orientert om, inkludert hans partifeller, og de har heller ikke hatt noe å utsette på den behandlingen denne saken får. Det er kanskje ikke alt som kommer fram i et medieoppslag heller, bare så det er sagt.

Når det gjelder Høyres og regjeringas julegave til noen av dem som har minst i samfunnet vårt, og som står på den såkalte diagnoselista, så er det potensielt 236 000, mens det er 45 000 som ikke står der, men som kanskje burde vært inne. Men det har vel aldri vært god fordelingspolitikk å ta fra dem som har lite, for å kunne finansiere tiltak til andre som har lite. Da bør en kanskje se på hvordan en gjør dette. Vi ser også at diagnoselista ikke nødvendigvis er en varig løsning, men vi ønsker tid for å komme fram til gode løsninger som gir gode skjermingsordninger for dem som har minst, og som har høye sykdomsutgifter. Da påfører man ikke dem som har aller minst, en utgift på 2 000 kr over natta. Det er en klein julegave, for å si det sann.

**Presidenten:** Representanten Karin Andersen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Karin Andersen (SV) [15:31:28]:** Det stemmer ikke når representanter fra regjeringspartiene sier at vi som vil beholde diagnoselista, skyver mange pasienter ut. Nei, vi gjør ikke det, vi finansierer det i våre budsjett, slik at de som står på lista, får gratis fysioterapi og flere får behandling. Vi har lagt inn 500 mill. kr til dette i SVs budsjett, så det er 500 mill. kr mer til den typen behandling i vårt budsjett enn det er med regjeringens opplegg.

Så til lokalsykehusene, som vi har diskutert svært lite. SV vil ta kampen opp for dem, for det store volumet av behandling kan foregå på lokalsykehusene. Det handler om vilje og evne til å satse og bygge trygghet for videre drift. Da er det mulig å rekruttere fagfolk også i de lokale sykehusene.

Det er viktig at det øremerkes penger til disse ulike tiltakene i kommunesektoren, for erfaring viser at uten øremerking blir det ikke den satsingen man har lovet.

**Kari Kjønås Kjos (FrP) [15:32:49]:** Det har vært mye diskusjon om sykehus i dag. Jeg har lyst til å minne om at helsebudsjettet har økt med 40 mrd. kr siden Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen overtok. 189 mrd. kr blir foreslått til helse. Det gjelder for alle partier i helsekomiteen, også regjeringens forslag og det som blir vedtatt.

Når man hører debatten, høres det ut som om det er store forskjeller på hvordan vi satser på helse. Innretningen er noe forskjellig. Jeg kunne akseptert kritikk for sykehusbudsjettene hvis den rød-grønne regjeringen hadde satset på sykehusene, men vi hadde åtte år med sulteføring av sykehusene, og det har kommet et løft nå med ny regjering.

Arbeiderpartiet stemmer i dag mot å gi gratis fysioterapi til barn og unge opp til 16 år. Den ordningen som de sier er urettferdig, gjør de enda mer urettferdig ved å øke byrden for dem som ikke har et fritak. Da blir det litt underlig når Arbeiderpartiet skriver i sine merknader at de vet at ordningen er urettferdig, men likevel gjør de den enda mer urettferdig.

Jeg skal ikke trekke ut tiden mer, men bare gjøre oppmerksom på at det ligger to forslag fra SV og to forslag fra Senterpartiet som er nye og fremmet i dag, og jeg anbefaler Fremskrittspartiets gruppe å stemme imot de forslagene.

**Olaug V. Bollestad (KrF) [15:34:44]:** Det har vært mye snakk om svekking av beredskap. Det har vært snakk om ulike sykehus som Flekkefjord, Arendal, Narvik, Gravdal, Odda og Stord. Jeg minner om at dette ble vedtatt i helse- og sykehusplanen, hvor det var noen få partier som stemte imot, fordi vi også ville ha en beredskapsvurdering av både legevakt- og ambulansetjeneste og luftambulansetjeneste i bunn før vi begynner å legge ned akuttberedskap ved de mindre sykehusene.

Derfor tenker jeg at det blir litt søkt å si at de 200 stillingene som skal kuttes i Helse Sør, er på grunn av dagens budsjett. Det var faktisk en debatt som gikk allerede i vinter om nedskjæring av 200 stillinger i Helse Sør.

Så til de forslagene som er kommet fra Senterpartiet og SV. Kristelig Folkeparti støtter forslag nr. 1 fra Senterpartiet og ikke nr. 2, og støtter ikke forslagene fra SV.

**Statsråd Bent Høie [15:36:03]:** Jeg vil bare svare på noen av spørsmålene og kommentarene som er kommet i debatten så langt. Først til diskusjonen om Klara Klok, der det framstilles som om barn og unge nå skal miste et digitalt helsetilbud. Det er ikke korrekt, tvert imot. Gjennom arbeidet med ungdomshelsestrategien kom det fram, som vi også ser av statistikken, at barn og unge bruker Klara Klok mindre og mindre fordi de rett og slett ikke finner fram på samme måte som før. De ønsker én vei inn, og det er ung.no, for alle spørsmål enten det gjelder helse, sosial, rettigheter eller andre typer spørsmål. Det er også det vi nå legger til rette for og har bevilget penger til. Vi er i en god dialog med Nordland fylkeskommune, hvis de fortsatt ønsker å være en mulig leverandør av den typen tjenester inn under ung.no. Men det er noe fylkeskommunen må ta stilling til.

Så har en rekke representanter vært oppe og på ulik måte beskrevet diskusjoner som foregår i ulike deler av landet. Da vil jeg minne om at Stortinget har behandlet Nasjonal helse- og sykehusplan. I Nasjonal helse- og sykehusplan er det lagt opp til et veldig klart oppdrag for at alle helseregionene skal starte arbeidet med utviklingsplaner, og det første de skal avklare i den sammenhengen, er struktur knyttet til akutt og føde. Det er de prosessene som nå er i gang, men innenfor de kravene til prosess og innhold som Stortinget har bestemt gjennom Nasjonal helse-

og sykehusplan.

Det betyr at kommuner, pasientorganisasjoner og fagfolk nå sitter i arbeidsgrupper og diskuterer dette. At det blir beskrevet i media, tror jeg ikke bør overraske noen i denne sal. Det er faktisk en helt naturlig del av at vi har åpne, demokratiske prosesser. Men de beslutningene som skal fattes i løpet av våren knyttet til disse spørsmålene, skal selvfølgelig være innenfor de rammene Stortinget har bestemt i forbindelse med Nasjonal helse- og sykehusplan.

Jeg skal ikke gå mye inn på diskusjonen rundt sykehusøkonomi. Mange har besvart det tidligere. Det må ikke være noen tvil om at sykehusene også får vekst i sin økonomi i 2017. Den kommer på toppen av tre år med høyere vekst enn det sykehusene har hatt tidligere. At det da er enkeltsykehus og enkelte steder der en diskuterer utfordringer med økonomien, er heller ikke noe nytt. Det hender f.eks. at både enkelte avdelinger og enkelte sykehus bruker mer penger enn det Stortinget har bevilget, og da er de nødt til å håndtere det ved å redusere utgiftene sine. Sannr er det også på de andre områdene i samfunnet, og det er faktisk sannr at det er denne salen som bestemmer hvor mye penger sykehusene skal bruke. Vi ønsker ikke å komme i en situasjon der virksomheter under staten over tid bruker mer penger enn det Stortinget har bevilget.

**Torgeir Micaelsen (A) [15:39:18]:** Bare noen korte kommentarer om debatten fra meg. Når det gjelder dette med ungdomshelse eller digital plattform for ungdom som ønsker å komme i kontakt med voksenpersoner og fagpersoner for å diskutere forhold uformelt, hadde f.eks. tjenesten Klara Klok 2,4 millioner besøkende i fjor. Det er ikke noen liten sidetjeneste som er etablert i Bodø. Det er en svært godt besøkt side, og vi mener derfor det er uforståelig at man ikke velger å bygge videre på det når regjeringen sier at den satser på det samme.

Til debatten om den såkalte diagnoselisten: Det er helt riktig, som flere påpeker, at den er ikke perfekt. Den er utformet på en måte som vi mest sannsynlig ikke hadde utformet den på hvis vi skulle lagd denne ordningen helt fra bunnen av i dag. Det er noe annet enn å være kritisk til de forslagene som regjeringen har fremmet på ganske kort tid, uten at man etter vårt syn og etter en lang rekke høringsinstansers syn har klart å fremme konkrete og rause nok skjermingsordninger for de personene og pasientene som har de største medisinske behovene og den svakeste økonomien. Derfor er heller ikke den løsningen som Arbeiderpartiet peker på i innstillingen, perfekt. Det er heller ikke en varig løsning, slik vi ser det, men en måte å skaffe seg økonomisk handlingsrom på fram til f.eks. revidert nasjonalbudsjett, hvor vi hadde håpet at regjeringen kunne komme tilbake med et annet forslag i dialog med dem det faktisk gjelder.

Til spørsmålet om inndekning og proveny har vi etter aller beste evne forsøkt å regne dette hjem basert på budsjettspørsmål som er levert til regjeringen. Vi har til og med gått til det skrittet å øke egenandelstak 2 for neste år for å komme dette i møte. Alt annet nullstilt, sammen med spørsmålet om hva som skjer med pasienters adgang til denne type tjenester når frikortet nå blir automatisert, gjør at det er kronglete å komme helt tilbake til null. Men vi har gjort det etter beste evne.

Til slutt om sykehus: Denne debatten kjenner jeg litt igjen, for å være ærlig. Jeg kjenner den igjen etter å ha vært

med i et parti som i mange år hadde regjeringsmakt når det nærmet seg et nytt valg etter å ha styrt en stund. Da får nemlig ulike regjeringsparti – og det gjorde sikkert vi også – preg av at de er mer opptatt av hvordan man har budsjettet og får det til å se bra ut på papiret og på Excel-arket, uten helt å forholde seg til hva som foregår der ute. Sykehusbudsjettet som blir vedtatt, er omtrent på grensen til å dekke opp de demografiske endringene neste år. Det betyr at all annen kvalitetsheving og alle nye tiltak som sykehusene skal gjøre, som vi i denne sal pålegger dem, skal tas ut gjennom kutt, effektiviseringer eller økt produktivitet. Det er dessverre sannheten.

**Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:42:35]:** Det var innlegget til representanten Bollestad og statsråd Høie som gjorde at jeg tok ordet.

Representanten Bollestad sa at det var noen få partier som stemte imot Nasjonal helse- og sjukehusplan. Ja, det er også en måte å si det på. Senterpartiet var et av dem som stemte imot.

Det som er utfordringen, er at de partiene som stemte for, møter massiv motstand på samtlige steder hvor en ønsker å ta vekk akuttkirurgi eller andre deler av akuttmedisin, som er helt nødvendig å ha for et fullverdig lokalsjukehus. Jeg synes at representanten Bollestad burde ha en litt større respekt for det som skjer ute, og de som er berørt der. Også i representantens nærområde er det veldig sterke talspersoner for å ha fullverdige lokalsjukehus, som altså har akuttkirurgi og akuttmedisin, røntgenlaboratorium og anesthesi. Dette er omforent.

Jeg vil bare forsikre meg om det som statsråden sa om at det er utviklingsplaner. Ja, jeg håper at det skal være reelle utviklingsplaner, hvor de som blir engasjert i det og bruker veldig mye av sin verdifulle arbeidstid – enten det er fagfolk eller folkevalgte – blir reelt hørt på, sannr at det ikke blir skinnprosesser, som det har vært så altfor mye av i denne saken. Jeg vil bare si at fra Senterpartiets side kommer vi til å engasjere oss på sida til dem som ønsker trygghet rundt omkring på de mange store stedene som nå blir utsatt for press for å miste sitt akuttilbud, enten det er på Sørlandet eller i Lofoten, eller det er de som ønsker å få tilbake et fullverdig akuttlokalsjukehus på Kongsberg. Dette er ikke noe å kimse av. Dette er skikkelig alvor. Det er spørsmål om trygghet for folk, og jeg er derfor litt lei meg for at Kristelig Folkeparti ikke har litt større respekt for Senterpartiets engasjement fra denne talerstolen.

**Presidenten:** Representanten Olaug V. Bollestad har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Olaug V. Bollestad (KrF) [15:44:44]:** Hvis representanten Lundteigen opplever at jeg neglisjerte dem, var det på ingen måte meningen. Kristelig Folkeparti er fullstendig klar over Senterpartiets engasjement, og det har vært det samme fra Kristelig Folkepartis side. Derfor gikk Kristelig Folkeparti ut av samtalene som var mellom regjeringspartiene og Venstre, for vi kunne ikke stå inne for den akuttmedisinske behandlingen som ble vedtatt. – Bare så det er sagt fra denne talerstolen.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [15:45:13]

*Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2016 under Helse- og omsorgsdepartementet (Innst. 128 S (2016–2017), jf. Prop. 26 S (2016–2017))*

**Presidenten:** Ingen har bedt om ordet.

Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 3 og 4 behandles under ett.  
– Det anses vedtatt.

Sak nr. 3 [15:45:41]

*Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om bevilgninger på statsbudsjettet for 2017 vedkommende Utenriksdepartementet mv. (rammeområde 4) og Forsvarsdepartementet mv. (rammeområde 8) (Innst. 7 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017))*

Sak nr. 4 [15:45:58]

*Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbardbudsjettet 2017 (Innst. 17 S (2016–2017), jf. Prop. 1 S (2016–2017))*

**Presidenten:** Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 35 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

**Anniken Huitfeldt (A) [15:46:58]** (komiteens leder): Ved utgangen av 2016 opplever vi at verden har blitt mer utrygg. Den humanitære katastrofen som utspiller seg i Aleppo, viser hvordan Syria har blitt åsted for rivalisering mellom globale og regionale stormakter, med forferdelige konsekvenser for sivilbefolkningen. Jeg oppfordrer regjeringa til å øke de humanitære bevilgningene til Syria og nabolandene for å hindre nød, uavhengig av religiøs tilhørighet. Det var riktig og viktig av Norge å delta som medarrangør av den internasjonale giverekonferansen for Syria i London i februar, men som medarrangør påhviler det også regjeringa et særskilt ansvar for å bidra til at givelandene faktisk leverer på sine forpliktelser.

I vår del av verden opplever vi frykt for flyktningkrise – frykt som bidrar til at politiske krefter som nærer opp under motsetninger, får økt spillerom. Blant våre allierte i Europa er demokratiet under press. Heller ikke i Norge bør vi nøre opp under motsetninger mellom folk og religioner, spesielt ikke når man er medlem av regjeringa. I dag trengs

lederskap og ansvar, ikke politikere som bidrar til motsetninger og konflikter.

Et land som Norge er helt avhengig av folkeretten og internasjonale kjøreregler. Vi kan ikke godta tilbakeskritt til prinsippene fra Jalta-avtalen, der stormaktene gjør opp seg imellom om kontroll i sine respektive nabolag. Vi kan ikke godta at Europas grenser i dag blir forsøkt endret ved bruk av militær makt.

Mer handel og færre handelshindringer var nøkkelen til økonomisk vekst etter annen verdenskrig. Handel mellom land skulle bidra til både økonomisk utvikling og gjensidig avhengighet, slik at det ikke skulle bli krig i Europa igjen. De siste årene har flere protestert mot disse ideene – britisk utmelding av EU, Donald Trumps oppslutning i USA og stadige protester fra enkelte fagforeninger mot handelsavtaler som TTIP og TiSA. Dette har gjort at arbeidet med internasjonale handelsavtaler akkurat nå har stoppet opp. Dersom flere land begynner å beskytte sine markeder ved å innføre handelshindringer, begrenser vi muligheten for økonomisk framgang. Det er ingen fordel for Norge – et land som produserer 37 millioner fiskemåltider hver eneste dag er helt avhengig av internasjonal handel.

Norge er et lite land, men vi kan likevel spille en viktig rolle i internasjonal politikk. Fredsprosessen i Colombia viser at vi også kan være modige. Da vi startet arbeidet i Colombia, var det ingen som snakket med FARC-geriljaen, men vi turte å bistå i samtaler, sammen med Cuba.

I en mer utrygg verden må vi våge å engasjere oss mer. Freds- og forsoningsarbeidet bør derfor styrkes. Vårt engasjement i FN må styrkes. Vi foreslår nok en gang å binde 1 pst. av bruttonasjonalinntekt til utviklingshjelp. Jeg skulle ønske at Venstre og Kristelig Folkeparti snart stemmer for dette i Stortinget.

Nordområdene er Norges viktigste strategiske satsingsområde, ikke bare et av de viktigste, slik som regjeringspartiene går inn for i komiteens innstilling. Arbeiderpartiet tar også konsekvensene av denne prioriteringen og går inn for å øke bevilgningen til nordområdetiltak. I nord trenger vi mer dialog, mer samarbeid og nye initiativer. Jeg ser gjerne at regjeringa gjør mer for å støtte opp under dette samarbeidet på tvers av grensene i nord.

Det var nødvendig å øke forsvarsbudsjettet med mer enn det regjeringa foreslo. Derfor inngikk Arbeiderpartiet en avtale med regjeringa om langtidsplanen, som bidro til økt forsvarsbudsjett med tiltak spesielt i Nord-Norge. Økningen på 300 mill. kr utgjør i langtidsplanens tjuårsperiode akkumulert 6 mrd. kr mer til Forsvaret.

Gjennom hele denne stortingsperioden har Forsvaret blitt utsatt for regjeringas såkalte avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform – i realiteten et flatt kutt i hele Forsvaret. Effektivisering mener jeg er veldig viktig, men det fungerer best når Forsvaret selv kan omdisponere disse midlene til prioriterte investeringer og satsinger. Avtalen mellom regjeringspartiene og Arbeiderpartiet hindret regjeringa i å gjennomføre ekstra kutt på dette området. Det var bra.

I en tid hvor vi både må håndtere uforutsigbarhet og opprustning fra øst og motta økt ansvar for sikkerhet i Midtøsten, trenger vi brede løsninger i forsvarspolitikken.

Flere lokalsamfunn blir rammet av omstillingene som er vedtatt i langtidsplanen, men i forsvarspolitikken må vi sette hensynet til Forsvarets operative evne foran alle andre formål. Storsamfunnet må likevel stille opp når lokal-

samfunn rammes. Fra Arbeiderpartiets side går vi derfor allerede i statsbudsjettet for 2017 inn for å bevilge 75 mill. kr ekstra til omstillinger til Andøy kommune.

Til slutt vil jeg gi honnør til regjeringa og norsk utenriktjeneste for arbeidet som er lagt ned for å gjenopprette normale forbindelser med Kina. Avklaringen vi fikk i dag, viser at det har vært helt nødvendig å bruke tid. Nå åpner det seg nye muligheter for Norge, ikke minst for norsk næringsliv, men også bredere samfunnsinteresser. I vår verden i dag er det viktig for Norge å ha fulle diplomatiske forbindelser med Kina, verdens nest største økonomi og verdens mest folkerike land.

**Øyvind Halleraker (H) [15:53:30]:** Samtidig som vi har vår budsjettdebatt, foregår det forferdelige grusomheter i Syria. Jeg synes derfor det er naturlig å stoppe litt opp ved det. Blodbadet i Aleppo som vi ser på nyhetene, må stanse. Rapporter fra FN om regelrette henrettelser av både sivile og hjelpearbeidere gir grunn til dyp bekymring. Men la oss nå håpe at avtalen om evakuering av Øst-Aleppo overholdes. Avtalen skal innebære at både sivile og opprørsstyrker får forlate den beleirede delen.

Regjeringen har økt den humanitære bistanden med 50 pst. siden 2013. En betydelig del av økningen går til å hjelpe befolkningen i Syria og flyktningene i nabolandene. Det er totalt 5 mrd. kr til humanitær bistand på neste års budsjett.

I tillegg deltar vi i koalisjonen som etter anmodning fra FN driver opplæring av grupper for å bekjempe ISIL og deres grusomheter både i Syria og i Irak.

NATO omstiller seg nå fra en tid preget av deltakelse i store internasjonale operasjoner utenfor NATOs territorium til en ny og langvarig normalisering, med fokus på kollektivt forsvar. NATO arbeider nå videre med å styrke alliansens evne til avskrekking og forsvar.

Regjeringen intensiverer arbeidet med å styrke NATOs maritime innretning, med fokus på utfordringene i Nord-Atlanteren. Det er også interessant at Arktis er blitt et tiltagende interesseområde. Det tjener Norge.

Dagens sikkerhetspolitiske bilde er mer krevende enn for få år siden, og NATO og EU må derfor samarbeide for å kunne håndtere alle scenarioer. Etter at EU kom med sin sikkerhetsstrategi på forsommeren, ser vi et stadig tettere samarbeid mellom NATO og EU. Det blir nå viktigere å finne en mest mulig effektiv utnyttelse av ressursene, slik at man kan unngå å duplisere kapasitetene.

Vi debatterer i dag det første forsvarsbudsjettet i den nye langtidsperioden. Med dette budsjettet forsterkes kursendringen regjeringen har påbegynt. Det innebærer en historisk satsing på Forsvaret. Det er viktig å ha med seg, når vi diskuterer de økonomiske rammene som ligger til grunn for den nye langtidsplanen, at i langtidsplanen foreslo man å tilføre forsvarssektoren 165 mrd. kr friske midler, mens sektoren selv skulle frigjøre og omprioritere 40 mrd. kr – altså til sammen ivareta et merbehov for 205 mrd. kr over 20 år. Dette ble også vedtatt av Stortinget.

Den satsingen vi nå ser på strategiske kapasiteter, er en svært viktig del av LTP, og det er derfor gledelig at regjeringen har besluttet å anskaffe fem nye Poseidon-overvåkingsfly. Dette vil videreføre en maritim overvåkingskapasitet som kan møte dagens og framtidens utfordringer. En slik videreføring av aktiviteten siden 1960 med norske fly vil bidra til å sikre fortsatt stabilitet og forutsigbarhet i

våre områder samt at våre egne og alliertes behov ivaretas. P-8A Poseidon er en formidabel plattform for overvåking av havområder og vil gi både norske og allierte, sivile og militære myndigheter et godt grunnlag for beslutninger. Med moderne sensorer og våpen vil de nye Poseidon-flyene representere en fullstendig fornyet plattform.

Det siste året har gitt oss en serie med brå endringer – brexit i juni, presidentvalget i USA i november og en rekke andre valg som har gitt økonomiske og geopolitiske utslag. Da er det viktig å holde på de alliansene og samarbeidsformene vi har bygget vår sikkerhet på og sikret våre interesser gjennom. Norges forhold til EU er godt og tillitsbasert. Når det gjelder brexit og Norges forhold til Storbritannia, registrerer vi gode møter og dialog mellom regjeringene i begge land.

Jeg vil også kort få kommentere den gledelige nyheten om en full normalisering av våre politiske og diplomatiske relasjoner med Kina. Jeg hadde faktisk gleden av å være den første parlamentariker fra Norge som besøkte Kina på seks år, i sommer. Dette gir store muligheter for samarbeid, også bilateralt, gjennom gjenopptakelse av forhandlingene om en frihandelsavtale, normalisering av norsk eksport til Kina og faglig samarbeid om en rekke spørsmål, inkludert klima og Arktis. Den gode dialogen Norge faktisk hadde tidligere om menneskerettighetsspørsmål, er også viktig å ta opp igjen.

Helt til slutt er det på sin plass å takke norske soldater som har tjenestegjort og tjenestegjør på vegne av Norge i Afghanistan, Mali, Jordan, Irak og andre steder. De gjør en svært viktig innsats og bidrar til å følge opp stortingsflertallets sikkerhetspolitiske målsettinger.

**Christian Tybring-Gjedde (FrP) [15:58:45]:** Takk for god lunsj. Jeg trodde i utgangspunktet jeg skulle ha 10 minutters taletid, men nå tror jeg at jeg skal dele dette i to og ta en treminutter etterpå.

Jeg vil gjøre som de foregående talerne og takke regjeringen og det diplomatiske korps for innsatsen som har gjort at vi har fått normale relasjoner til Kina igjen. Det er fantastisk viktig, selvfølgelig også for norsk næringsliv. Kina er et enormt marked med enormt mange mennesker og en stor mulighet for Norge.

Næringsutvikling i privat sektor er helt avgjørende for økonomisk utvikling. De aller fleste arbeidsplasser skapes her. Men lønnsomme og langsiktige arbeidsplasser skapes ikke ved økonomiske bidrag fra utlandet, men først og fremst ved interne prosesser. Økonomisk fremgang forutsetter også at eiendomsretten respekteres, og at det innføres et stabilt skattesystem som oppmuntrer til investeringer.

Mange land må omlegge styringsstrukturen for å skape mer velferd for sine innbyggere. Ingen bistand vil ha langsiktig virkning før landene selv innser dette. Dessverre går utviklingen mange steder i gal retning, til tross for rekordstor utenlandsk bistand. Uten respekt for enkeltindividets rettigheter vil det ikke være mulig å få til økonomisk utvikling. Bistand kan imidlertid være en katalysator. Ikke minst får innbyggerne mulighet til skolegang og kompetansebygging. Det er derfor positivt at regjeringen har et hovedfokus på utdanning. For å ha den ønskede effekten må imidlertid myndighetene selv ta ansvar og legge forholdene til rette.

Land som ikke respekterer verdiene som ligger til grunn for pluralisme, vil oppleve stagnasjon, med unntak

av land som lever av naturressurser alene. For å lykkes må landene selv akseptere og legge til rette for frihetsverdier som ytringsfrihet, likeverd, likestilling, inkludert kvinners rett til å bestemme over egen seksualitet og reproduksjon, religiøs frihet, inkludert retten til å ikke ha en religion og retten til å konvertere. Sekulære rettsregler må ligge i bunnen – toleranse og et pluralistisk demokrati. Uten slike verdier i bunnen vil landene ikke lykkes med å skape en kreativ og innovativ befolkning. Disse friheter er selve livsnerven for økonomisk fremgang.

Det er ikke uten grunn at landene som praktiserer en dogmatisk og politisk-ideologisk versjon av islam, ikke oppnår velferd og fremgang som vi alle ønsker. Det skapes dysfunksjonelle samfunn. Det er også i disse landene borgerkriger, etniske konflikter og intern uro oftest oppstår, og da med en påfølgende flyktningstrøm til land som nettopp opprettholder disse frihetsverdiene. Denne forståelsen må ligge til grunn for norsk utenrikspolitikk generelt og for norsk bistand spesielt.

Når det gjelder intern styring i Norge, er det positivt at regjeringen øker avbyråkratiseringsreformen med 0,3 pst. Det er også positivt at hele komiteen stiller seg bak granskingen av bevilgninger til International Law and Policy Institute, og at komiteen ønsker en bredere gjennomgang av forvaltningen av tilskuddsordningen. Dette inkluderer selvsagt også informasjonen som VG i går formidlet knyttet til Syslab International.

Jeg vil samtidig understreke at Norge må unngå bindinger og økonomiske overføringer til partipolitiske eller politikerstyrte organisasjoner og stiftelser, enten de er hjemme eller ute.

Når det gjelder Norges tilknytning til EØS – til stor overraskelse for statsråden, for øvrig – er det svært positivt at hele komiteen har sluttet seg til Fremskrittspartiets merknad om en reforhandling av EØS-avtalen for å sikre Norge bedre betingelser. Det viser at alle partiene er på riktig side av historien, og at overnasjonalitet har sine begrensninger. De som stusser over det, kan gå til side 5 i innstillingen. Jeg kan godt lese det opp høyt:

«Komiteen understreker at EØS-avtalen over tid har fått noen uante negative konsekvenser. Komiteen presiserer at man vil arbeide for å forbedre EØS-avtalens betingelser med sikte på å sikre norske interesser bedre.» Det er meget positivt.

Forsvarsbudsjettet er første år av langtidsplanen og innleder opptrappingsplanen med en reell satsing på Forsvaret. Forsvaret skal gjenoppbygges på alle områder, og det vil bli anskaffet strategiske kapasiteter som vil gjøre Forsvaret robust for eget forsvar og også for mottak av allierte styrker.

Signalene fra USAs nyvalgte president, senere understreket av NATOs generalsekretær, innebærer høyst sannsynlig at samtlige av NATOs medlemsland over tid vil måtte øke sine økonomiske bidrag til alliansen. Disse signalene sendes ut samtidig som nye krefter i Washington er inne i en prosess hvor USAs strategiske interesser evalueres. Globale allianser er i bevegelse, og det er ikke lenger åpenbart hvem som er hvem – hvem som er venn, og hvem som er fiende.

Det er imidlertid liten tvil om at kampen mot ekstremistene i ISIL vil fortsette for full styrke, noe Norge også bidrar til. Utfordringen er imidlertid at lojaliteten til de stridende parter, i både Irak og Syria, er vekslende. Ulik muslimsk tilhørighet og ulik grad av islamsk fundamentalisme

gjør partene lett påvirkelige. Kampen mot ISIL er derfor også en kamp for å overvinne de krigende parter «hearts and minds».

**Knut Arild Hareide (KrF) [16:04:06]:** Representanten Tybring-Gjedde hadde ei noko fri tolking av EØS-teksten i budsjettinnstillinga. Det er jo enkelte tekstar i alle fall Kristeleg Folkeparti er vane med å rette seg litt meir reglementært etter enn andre, men me har jo fagstatsråden på dette området i salen, så eg forventar at ho gir oss nokre roande ord om dette når ho får ordet litt seinare.

I starten av det 21. århundret kunne me glede oss over at trenden viste færre kriger og konflikhtar og framgang for demokratiet i verdssamfunnet. Dei siste åra viser at det ikkje er sjølv sagt at den framgangen held fram. Det krev internasjonal innsats om me skal sikre verdsfreden, bringe stadig fleire menneske ut av ekstrem fattigdom og nød og handtere dei globale klimautfordringane.

Det budsjettet utanriks- og forsvarskomiteen no behandler, gir oss handlekraft i møte med desse utfordringane, og me får ressursar til å sikre at våre nasjonale interesser blir varetatt i det internasjonale samkvemet som me er ein del av.

Mest pengar blir løyvde til det militære Forsvaret vårt. Forsvarsbudsjettet nærmar seg 50 mrd. kr årleg. Forsvarsramma er den største løyvinga i budsjettinnstillinga. Kristeleg Folkeparti er med i det fleirtalet som i dag vedtar å styrkje forslaget med 300 mill. kr meir enn regjeringa føreslo, spesielt for å styrkje Hæren og Heimevernet, og me hindrar nedlegging av Kystjegerkommandoen i Nord-Noreg. I staden styrkjer me Forsvaret i nord.

Denne styrkinga er berre eit forvarsel om den opptrapninga som kjem innan forsvarssektoren. Den nye langtidsplanen for Forsvaret betyr auka forsvarsløyvingar, men me må dessverre vente til hausten 2017 for å få avklaring av viktige investeringar i landmakta. Forsvaret blir ikkje heilskapleg utan nettopp det.

Me sikrar også eit sterkt utviklingsbudsjett. 1 pst. av brutto nasjonalinntekt gir musklar i kampen mot fattigdom. Det trengst i vårt internasjonale arbeid for å fremje utvikling, demokrati og menneskerettar, rettsstaten og fredeleg konfliktløysing.

På terskelen til 2017 ser me kor forferdeleg situasjonen kan bli når krigens logikk overtar og dei humanitære omsyna blir skyvde i bakgrunnen. Tragedien i Aleppo er ein brutal illustrasjon av dette. Assad-regimet har ved hjelp av russisk luftmakt og iranskstøtta militsar skote opprørskontrollerte delar av denne millionbyen i filler. Ut av ruinane forsøker nå fortvilte menneske å evakuere. Grøne bussar skal frakte dei ut. Men det har blitt skote mot mange bussar. Når bussane slepp ut av krigsinfernoet, går ferda til den opprørskontrollerte byen Idlib. Kanskje er det berre eit forvarsel om at den militære striden nettopp blir flytta dit. I så fall blir dei berre frakta til det som kan bli ei ny dødsmark.

Sjeldan har me sett eit så stort behov for å finne ei fredeleg løysing på ein strid, i staden for ein væpna kamp til siste slutt. Den humanitære krisa set Syria på topp i FN's nødhjelpsappellar. Heldigvis har me eit bistandsbudsjett som gir oss handlekraft til å hjelpe så det monnar.

Samtidig må me ikkje gløyme andre kriseområde som er forferdeleg hardt ramma, f.eks. i Afrika sør for Sahara og i Jemen. FN's nødhjelpsappellar er også der sterkt underfinansierte.

I mange av verdas kriseområde er kortsiktig, akutt nødhjelp ikkje tilstrekkeleg svar på utfordringa. Skal dei varig kome ut av konflikt og nød, krevst det langsiktig utviklingsbistand og statsbygging. Elles er vegen kort til nye kriser. Innsatsen for utdanning og helse er styrkt i denne stortingsperioden. Det er bra. Samtidig styrkjer me også budsjettet for næringsutvikling, jobbskaping og matproduksjon, og bistanden via sivilt samfunn blir auka med 120 mill. kr. Det gjer budsjettet meir i samsvar med Kristeleg Folkeparti sine prioriteringar.

Komiteleiar, Anniken Huitfeldt, etterlyste Kristeleg Folkepartis støtte til Arbeidarpartiets forslag om 1 pst. bistand. Eg kan på denne gode internasjonale dagen for Noreg konstatere at Kristeleg Folkeparti vil støtte det forslaget.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [16:09:32]:** Det er gode nyhende at me får normalisert forholdet vårt til Kina. Det vil kanskje bety at neste gong denne representanten søkjer om visum, får eg det innvilga. Eg måtte sitje heime medan representanten Halleraker reiste på NATO-møte i sommar, sannsynlegvis fordi eg sat i ei raud-grøn regjering som regjerte medan ein fredspris vart tildelt av eit styre. Men Noreg må ikkje slutte med å vere kritisk der me treng vera kritiske, òg i framtida. Viss ein gjer det, har Noreg uansett tapt. Men det er positivt, det som er skjedd.

Det er ikkje så positivt det me har sett finne stad i Syria. Det er bra at eit samrøystes tryggleiksråd no har vedteke at FN-observatørar skal overvake evakueringa av sivile og opprørarar frå Aleppo, men det er ikkje bra at Syria har kome inn i eit spel mellom både regionale krefter og stormakter. Barn, vaksne og gamle lid stor naud. Ingen kan unngå å verte rørt av bileta frå Aleppo i Syria. Difor er det viktig at Noreg nyttar alle høve til å fremje FN og den viktige globale rolla FN bør og skal ha. Det er stor trong for hjelp til mange menneske som ikkje har nok mat, vatn, medisiner eller helsehjelp både i Syria og i nærområda. Ved at me styrkjer dei landa som ligg rundt, i tillegg til Syria, kan me gi heilt naudsynt hjelp til dei som kan hjelpast i flyktningleirar og i Syria sine nærområde. Difor aukar Senterpartiet i vårt alternative budsjett støtta til naudhjelp og humanitær bistand.

Representanten Tybring-Gjedde har ei veldig positiv tolking til merkna den om EØS. Eg støttar sjølv sagt den tolkinga og ser fram til at Stortinget, som no har innrømt at EØS-avtalen har uante negative konsekvensar, sjølv sagt i landet si interesse vil følgje opp det med å få endra EØS-avtalen og verte kvitt desse negative konsekvensane, som Senterpartiet har sett lenge, men det er tydelegvis ei oppvakning i denne salen når òg fleire har sett det.

Eg må prioritere hardt på ein femminuttar på to så store saker. Det verkar nesten som om utanrikskomiteen er vorten debattsyk, så lite tid som me skal bruke på desse sakene.

Eg må òg seie litt om Forsvaret. Me har i eit hastetempo behandla langtidsplanen for Forsvaret i haust. Senterpartiet kjempa beinhardt for ei sterkare satsing på Forsvaret. Det meiner me er heilt naudsynt. Hæren er underfinansiert. Naudsynte investeringar Stortinget vedtok for fire år sidan, er ikkje gjennomførte av regjeringa. Det er ikkje sikra finansiering gjennom neste års statsbudsjett eller i forslaget til langtidsplan. Luftvern, fungerande stridsvogner og artilleri – heilt naudsynt kapasitetar – manglar framleis.

Heimevernet er òg underfinansiert. Regjeringa har ikkje makta å fylle opp områdestrukturen i Heimevernet. Det trengst meir trening og oppgradering av våpen og utstyr. Senterpartiet vil ikkje leggje ned Sjøheimevernet slik regjeringa og dei som dannar fleirtalet, vil. Me vil òg oppretthalde Kystjegerkommandoen vår og viktige element elles i forsvarsstrukturen.

Sikkerheitsnett for norsk forsvar handlar om prioriteringar. Det var dagens regjering som forplikta Noreg til 2 pst.-målet, men ifølgje Norges Offisersforbund og fleire fører ikkje denne langtidsplanen oss nærare det målet, tvert imot. For om lag ein femdel av løyvingane regjeringa vil gi i skattelette, sikrar Senterpartiet i vårt alternative budsjett investeringane som trengst for å sikre ein sterk hær, sterkt heimevern og sterkare kystforsvar. Med dei midlane me legg inn i vårt alternative budsjett, kan ein gå i gang med investeringar i kampluftvern, artilleri, stridsvogner og kommando- og kontrollsystem.

Noreg vil i åra framover kunne stå overfor eit breitt spekter av sikkerheitsstrugsmål, t.d. press mot norsk territorium, hybridkrigsføring, press mot suvereniteten vår over norske naturressursar eller omfattande og koordinert terror. Felles for alle desse trugsmåla er at om dei vert omfattande nok, treng me eit forsvar med eit breitt spekter kapasitetar, og ikkje minst eit forsvar av norske menn og kvinner med forsvarskompetanse. Me står samla bak nye jagarfly, nye ubåtar og viktige element som skal styrkje det norske forsvaret, men den langtidsplanen me har behandla, legg ikkje grunnlag for eit heilskapleg forsvar. Det må rettast opp, og det må gjerast snart.

**Trine Skei Grande (V) [16:14:59]:** Jeg kommer nå til å omtale bare rammeområdet utenriks, og så kommer enten jeg eller representanten Ola Elvestuen tilbake til forsvarsdelen i en treminutter. Det blir litt mye på fem minutter.

Det er ikke alle som gleder seg til denne jula. Det er mange situasjoner vi nå ser utspille seg rundt omkring i verden som handler om mange som lever i veldig utsatte situasjoner, men jeg tror at situasjonen i Syria nok er den som påvirker oss mest. Her ser vi at hele det internasjonale samfunnet rystes. Vi ser enorme lidelser utspille seg foran oss, men mange av oss føler oss maktesløse hvorfor den situasjonen folk i Syria er i i dag. Norge har gjort en stor innsats, men det er også et symbol på en verden som blir handlingslammet, og stormakter som opptrer på ulike sider i en krig som gjør lidelsene enorme og situasjonen ganske fastlåst. I det perspektivet virker mange av de debatene vi har hatt på Stortingets talerstol denne høsten, ganske bagatellmessige, men det viser hvor viktig det er å ha en bistandspolitikk som når fram, og en utenrikspolitikk som hindrer den typen konflikter, og der Norge kan bidra aktivt. Målet er å få til 1 pst. av BNI som bistandsprosenten vår, og jeg kan betrygge representanten Huitfeldt med at det kommer Venstre til å stemme for i voteringen i dag.

Men det handler ikke bare om hvor mye penger vi bruker, men om at vi skal bruke pengene rett, klokt og effektivt. Norge har gått fra å være et veldig fattig land til å være et veldig rikt land. Vi vet hva som skal til for å klare det. Det er ikke oljefunnene som gjør Norge til et rikt land, men et storting som har prioritert kunnskap, utdanning og helse veldig høyt. Det er et storting som har presset fram kvinners rettigheter, slik at kvinner deltar like aktivt som menn

i det å skape verdier i samfunnet vårt og i å bygge et sivilsamfunn som er med på å utvikle velferdsstaten, men også i å utvikle samfunnet på en måte som gjør at folk er med på å produsere og utvikle samfunnet til enhver tid. Dette er de tre nøklene som også bistand handler om. Utdanning, helse, kvinners rettigheter og bygging av sivilsamfunn er nøklene til å bygge et samfunn fra fattigdom til rikdom. Det var løsningen for å bringe Norge den veien, det er løsningen for de andre landene også.

Vi har fått til en budsjettavtale med regjeringa som også styrker deler som Venstre har vært spesielt opptatt av, f.eks. innsats innenfor fornybar energi, innsats mot naturkriminalitet, som er et internasjonalt problem og en internasjonal kriminalitet, og sikring av matsikkerhet og klimarobust landbruk. Det kommer til å bli nøkkelen til å klare de klimaendringene vi vet kommer, og de omstillingene de aller fattigste landene vil ha på det området. For det er dessverre sånn at det er de fattigste som kommer til å merke klimaendringene mest.

I tillegg er Venstre glad for at vi har fått styrket kulturarbeidet med 14 mill. kr, og at vi har fått styrket forskningen. Jeg tror at det å satse på utenrikspolitisk forskning kommer til å bli viktig framover i en verden som er i stadig endring. Da må også Norge ha forskningsmiljø som klarer å gi kunnskap til oss som skal fatte vedtak i utenrikspolitikken, også sett fra et norsk perspektiv.

Ettersom få nevner Svalbard, har jeg lyst til å peke på at vi i budsjettavtalen med regjeringa fikk inn 2 mill. kr ekstra til næringsomstilling på Svalbard, knyttet til lokalstyret der oppe. I dag bruker vi omtrent like mye på å betale Store Norske for ikke å gjøre noen ting, som vi betaler for å drive hele Svalbard-samfunnet. Det er en omtrent lik sum. Svalbard-samfunnet skal igjennom en stor omstilling, og derfor syns vi det er viktig at de også får et økonomisk handlingsrom til den omstillingen som er like stort som det vi i Stortinget har vært villige til å bruke på Store Norske for at de ikke skal gjøre noen ting.

**Bård Vegar Solhjell (SV) [16:20:28]:** Det viktigaste ein skal vite om mellomkrigstida, er kanskje at dei som levde då, faktisk trudde at dei levde i etterkrigstida. Mange oppførte seg lenge sånn i mange land heilt til ulykka var ute på nytt. Eg seier ikkje dette fordi eg trur det går mot ein ny krig, men fordi det er urovekkjande trekk i vår del av verda, i Europa, i eit belte rundt Europa, midt oppe i dei store framstega vi gjer. Historia viser igjen og igjen at ho ikkje er lineær, at ikkje alt berre beveger seg framover i riktig retning. Eg trur vi no står overfor nokre betydelege utfordringar på ulike felt rundt oss. Det er noko av bakteppet for den store auken i utviklingsbudsjettet som SV har lagt inn i sitt alternative budsjett. Den største satsinga vi føreslår, er ein auke på 1 mrd. kr i den humanitære innsatsen.

Det er forstemmende når vi les om det som skjer i Aleppo dag for dag, å vite at det over år gjentek seg at UNHCR, som ein så viktig aktør, er så langt unna å få oppfylt behovet for finansiering i regionen. Eg vil gje ros til regjeringa for det sterke løftet for humanitær innsats i regionen, men det er framleis mogleg å gjere betydeleg meir, og det er riktig som representanten Hareide var inne på, at ei rekkje andre kriser vert gløymde oppe i dette – Jemen, andre kunne vore nemnde. Vi føreslår ei kraftig styrking av kjernebidraga til FNs organisasjonar, som har gått

ned frå Noreg si side dei siste åra, og som er viktige for den langsiktige utviklingsinnsatsen for institusjonsbygging, at land kan byggje opp skattesystem, demokratisystem, fungerande statar – ein svært viktig del av bistanden – ei satsing på fred og forsoning og ikkje minst ei kraftig satsing på miljø og klima utover det regjeringa og fleirtallet har i sine budsjett.

Det som ofte overraskar folk mest når eg fortel frå forsvars- og utanriksfeltet i Stortinget, er når eg fortel at for budsjettet i år føreslår SV å bruke meir pengar både på Hæren og på Sjøforsvaret enn det regjeringa med Høgre og Framstegspartiet gjer. Det gjentek seg også i budsjettet for 2017. Grunnen til det trur eg er ei brei erkjenning av at det er behov for å styrkje forsvaret vårt, særleg fordi det er langsiktige endringar i biletet når det gjeld utfordringar for oss i nordområda: mineralressursar, moglege nye seglingsleier som kan verte kommersielt lønsame, og Russland sin meir aggressive politikk, som gjer det nødvendig. Det er bakgrunnen for det vi kallar ei brei satsing på dei sentrale delane av Forsvaret, og for at vi òg ser for oss at vi i endå større grad enn no skal dra det nordover.

Eg vil òg bruke lite grann tid på dagens gledelege nyheit, om normaliseringa av forholdet til Kina. Eg skrytte av regjeringa før i dag, og eg vil nytte anledninga no til å skryte av dei mange som har jobba over år med dette, representerte ved dei som sit i diplomatlosjen, og mange andre. Eg trur òg det har vore klokt å bruke tid til det var ei anledning der det var mogleg å få det til.

Men eg vil òg understreke at forholdet mellom to land må byggje på ein gjensidig respekt for at ein samarbeider i det breie, roser når det er nødvendig, og kritiserer når det er sakleg riktig. I det korte kommunikeet er det ei setning som når ein les henne, kan forståast som ei innrømming og ei einigheit om å vere tilbakehalden med kritiske kommentarar. Eg føreset at det ikkje er tilfellet, bl.a. fordi eg har sett at statsministeren i media seier at det ikkje er gjort nokon innrømmingar, og fordi eg trur det er heilt nødvendig at to land som skal samarbeide, må akseptere at det vil vere nødvendig å ha kritiske synspunkt på kvarandre. Eg vel å ta opp dette her og be EU-ministeren, som av naturlege grunnar er her i staden for utanriksministeren i dag, om å bekrefte at den avtalen som er inngått, den teksten som er offentleggjort, ikkje inneber nokon innrømmingar, at vi no kan opptre på ein annan måte overfor Kina enn overfor andre land eller på ein annan måte enn vi har gjort tidlegare, dersom vi vil framføre kritiske merknader.

Det er viktig for eit lite land å ha eit godt forhold til Kina. Vi må samarbeide på alle felt med dei – det er i vår interesse – men det er òg viktig at små land ikkje lèt seg presse til å ha klare standpunkt. Det vil setje ein presedens i internasjonal politikk som er uheldig. Eg ber difor statsråden om å adressere det i sitt innlegg.

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [16:25:53]:** De siste tiårene har verden opplevd store framskritt, men de siste årene har vist at fortsatt framgang ikke kan tas for gitt.

Tragedien i Syria tynger oss alle og demonstrerer et utenrikspolitisk alvor ingen kan løpe fra. Over 130 millioner mennesker verden over har behov for akutt nødhjelp på grunn av krig, konflikt og naturkatastrofer. Manglende global problemløsning og geopolitisk ubalanse gir økt usikkerhet og uforutsigbarhet. Det nærer opp under destruktive krefters utbredelse i Midtøsten og andre steder.

Fra folkeretten til frihandel, fra menneskerettighetene til de humanitære prinsippene er flere av bærebjelkene i dagens internasjonale orden under press. Men i et stadig mer krevende utenriks- og sikkerhetspolitisk landskap etterlater Norge seg tydelige og viktige fotavtrykk.

Vi fører en utenrikspolitikk som fremmer norske interesser og bidrar til styrket internasjonalt samarbeid, til stabilitet, til fred, til utvikling og til å lindre nød. Vår politikk må forankres i de verdiene vi deler med våre venner og allierte. Vår politikk må ta dagens store utfordringer på alvor – og det har fått konsekvenser for årets budsjett.

Akutte og omfattende kriser i Midtøsten og Afrika gjør at regjeringen følger opp og fortsetter tidenes humanitære krafttak i norsk utenrikspolitikk. Regjeringens samlede bidrag til humanitær bistand har økt med 50 pst. siden 2014 og er på over 5 mrd. kr for 2017.

Norge er allerede blant de største humanitære bidragsyterne i Syria. Vi tok initiativ til givrelandskonferansen i London tidligere i år. Det er avgjørende at vi bistår nabolandene som tar imot store flyktningstrømmer fra Syria.

Den humanitære innsatsen må ses i sammenheng med strategien regjeringen nå utarbeider for sårbare stater. I strategien vil vi legge vekt på forebygging, fred og forsoningsarbeid, institusjonsbygging og næringsutvikling.

De langsiktige prioriteringene regjeringen legger til grunn i utenriks- og utviklingspolitikken, styrkes med dette budsjettet. I de siste årene har Norge tatt en internasjonal lederrolle i en satsing på utdanning. Regjeringen vil fortsette å styrke satsingen på utdanning i land rammet av fattigdom, krig og kriser. Bevilgningen til utdanning er doblet siden 2013.

Helse forblir en sentral pilar i utviklingspolitikken. Bevilgningene er økt fra om lag 2,5 mrd. kr i 2013 til over 3 mrd. kr i dag. Vi forblir også en av de største finansielle bidragsyterne til FN. Vi arbeider for å styrke menneskerettighetene, både i FN og på landnivå.

Regjeringen satser på næringsutvikling i utviklingsland. Bevilgningene til Norfund har økt med 25 pst. i regjeringsperioden. Vi øker også satsingen på fornybar energi.

Vi bidrar med å bekjempe klimaendringer gjennom strategisk klimafinansiering, bl.a. til Det grønne klimafondet. Regjeringen har samtidig fortsatt arbeidet med å redusere og konsentrere både antall land og antall avtaler i utviklingspolitikken. Vi har gått fra ca. 7 000 avtaler i 2013 til ca. 4 000 i dag.

Vi fortsetter også vår store satsing på nordområdene og øker bevilgningene med over 500 mill. kr.

Det er en styrke for Norge at det er tverrpolitisk enighet om hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk. Budsjettet for 2017 ivaretar våre sentrale norske interesser. Med budsjettet bidrar vi internasjonalt sammen med våre venner og allierte – og viser at Norge tar internasjonalt lederskap på flere sentrale områder.

De europeiske landene er Norges naboer, venner og viktigste handelspartnere. Derfor må norsk utenrikspolitikk begynne i Europa. Gjennom EØS-avtalen, Schengen-avtalen og våre øvrige avtaler med EU deltar Norge aktivt i det europeiske samarbeidet. EUs indre marked, som vi er en del av gjennom EØS, er Norges desidert viktigste marked.

Enkelte har tatt til orde for å trekke Norge ut av EØS-samarbeidet. Som brexit-tilhengerne i Storbritannia vil

man erstatte EØS-avtalen med en frihandelsavtale med EU. Da er det viktig å minne om at EØS-avtalen gir norske bedrifter full adgang til EUs indre marked nettopp ved at vi følger det samme regelverket som EU-landene. Avalen er dynamisk, og regjeringsplattformen er klar. Det er i Norges interesse å hegne om EØS-avtalen og øvrige avtaler med EU. Samtidig er det også i vår interesse å opprettholde et like tett handelspolitisk samarbeid med Storbritannia og like god adgang til det britiske markedet som i dag når Storbritannia forlater EU.

Jeg har merket meg den brede støtten til EØS-midlene. 2017 er siste året med bevilgning fra Stortinget under EØS-ordningen for perioden 2009–2014. EØS-finansieringsordningene for perioden 2014–2021 er på 2,8 mrd. euro, og forslaget for 2017 er på 370 mill. kr. Strategisk bruk av disse midlene er en viktig del av denne regjeringens aktive europapolitikk.

Forhandlingene med mottakerlandene er godt i gang, og det tas sikte på ferdigstillelse av alle avtalene i løpet av 2017. Det er allerede signert avtaler med Romania, Slovakia og Bulgaria. Midlene rettes inn mot felles europeiske utfordringer, herunder vekstkraft, forskning og innovasjon, miljø, energi og klimatiltak og asyl/migrasjon.

Norge har formannskapet i det nordiske samarbeidet i 2017. Vi er opptatt av at det nordiske samarbeidet skal være relevant, effektivt og ha omstillingsevne. Med utgangspunkt i de tre hovedsporene vil fagdepartementene initiere prosjekter som omhandler integrering, grønn omstilling og helse i tillegg til utenrikspolitiske instituttsamarbeid og energisamarbeid.

Svalbardbudsjettet legges fram årlig samtidig med statsbudsjettet og skal gi Stortinget en oversikt over regjeringens satsinger for øygruppa.

Regjeringen vil ha en sterk norsk tilstedeværelse og suverenitetshevdelse i nordområdene. Stortinget har nylig behandlet den nye meldingen om Svalbard. Meldingen går gjennom alle sider ved svalbardpolitikken – alt fra lovgivning, miljøvern, forskning, høyere utdanning, samfunnsikkerhet og beredskap og næringsvirksomhet. Det er bred politisk enighet om norsk svalbardpolitikk: Vi skal ha en fast håndhevelse av suvereniteten, overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd.

Vi skal fortsatt ha en forutsigbar myndighetsutøvelse og en god samfunnsutvikling på Svalbard. I meldingen understreker regjeringen at de overordnede målene for svalbardpolitikken ligger fast. Det å ha en langsiktig og kontinuerlig svalbardpolitikk har vist seg å være vellykket for utviklingen på Svalbard.

Kullselskapet Store Norske har tradisjonelt vært en av bærebjelkene for Longyearby-samfunnet. Selskapet har de senere årene møtt utfordringer, og Lunckefjell-gruva i Svea står i dag i driftshvile. Regjeringen understreker at dagens Longyearby-samfunn fortsatt skal være et familie-samfunn. Longyearbyen skal være et sted hvor norske familier ønsker å leve i en kortere eller lengre periode. Dette har Stortinget sluttet seg til.

Regjeringen har gjennom 2015- og 2016-budsjettet allerede bevilget betydelige midler til omstilling, sysselsetting og videreutvikling på Svalbard, samtidig som det er foreslått en rekke nye tiltak i budsjettet for neste år. Forskning og høyere utdanning er et av de viktigste satsingsområdene for norsk aktivitet på Svalbard. Regjeringen vil styrke norsk vertskap og koordinering av forskningsvirksomhe-

ten i Ny-Ålesund. Regjeringen foreslår derfor bl.a. å bevilge 20,5 mill. kr i 2017 til oppføring av et nytt, felles bygg i Ny-Ålesund. Bevilgningen vil gå over Klima- og miljødepartementets budsjett.

Overvåking og varsling av flom og skred bidrar til å redusere skade ved alvorlige hendelser. For å gi Longyearbyens innbyggere økt trygghet for vinteren 2016/2017 planlegger Norges vassdrags- og energidirektorat i hovedtrekk å videreføre snøskredvarslingen på Svalbard, slik den ble etablert i januar 2016. Regjeringen foreslår å bevilge 1 mill. kr over Olje- og energidepartementets budsjett til dette formålet.

Regjeringen ser et behov for økt kontroll samt tilstedeværelse fra Sysselmannen på Svalbard ved Svalbard lufthavn. Det foreslås derfor i statsbudsjettet for 2017 å øke bevilgningen til Sysselmannen med 7 mill. kr. Dette vil styrke Sysselmannens politiavdeling med tre stillinger til bl.a. økt kontroll og tilstedeværelse ved Svalbard lufthavn. Styrkingen av Sysselmannens politiavdeling vil også bidra til å høyne den generelle beredskapen på øygruppa.

Så til det spørsmålet som representanten Bård Vegar Solhjell reiste knyttet til avtalen med Kina. Jeg må ta det forbehold at jeg har naturlig nok ikke sett avtalen, men det er ingen ting i den avtalen som skal hindre Norge fra å ta opp også det man fra motparten vil kunne betegne som kritiske saker eller vanskelige spørsmål. Det må ikke herske noen tvil om at det svaret som statsministeren her har gitt, er slik avtalen skal forstås og vil bli behandlet fra norsk side.

**Presidenten:** Det blir replikkordskifte.

**Anniken Huitfeldt (A) [16:35:06]:** Aspaker sa i sitt innlegg at hun og regjeringa hadde økt satsingen på fornybar energi. I 2014 var den posten på 1,3 mrd. kr, og i det som er regjeringas forslag nå, er den på 470 mill. kr. Jeg kan vel ikke akkurat se at det er en satsing. Det er en relativt stor reduksjon i denne budsjettposten.

I tillegg lurer jeg på om statsråden er enig med regjeringspartikollega Tybring-Gjedde i at det er nødvendig å reforhandle EØS-avtalen.

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [16:35:45]:** Jeg ber om forståelse for at jeg må få lov til å undersøke det første spørsmålet, og så skal jeg komme tilbake og svare på det.

Når det gjelder EØS-avtalen, er regjeringen helt tydelig på at det er den beste avtalen Norge kan få når det gjelder å sikre markedsadgang for norsk næringsliv og norsk industri. Det er dessuten en avtale som gir oss muligheten til å ha samarbeid med EU på en rekke andre områder. Det er en så viktig avtale at den må vi hegne om.

Men det er vel slik at ingen avtale er perfekt. Vi sitter ikke ved bordet når beslutningene tas, men dersom vi engasjerer oss i viktige saker og tidlig i prosessene i EU, har vi faktisk gode eksempler på at vi også får mulighet til å komme til bordet, og vi får kanskje også mulighet til å oppleve å få gjennomslag for våre synspunkter.

Så EØS-avtalen kan ikke røres. Den er så viktig for norsk næringsliv og så viktig for norsk velferd at den ligger til grunn, og den skal ikke røres ved.

**Anniken Huitfeldt (A) [16:36:50]:** Flere representanter har vært inne på den akutte humanitære katastrofen som utspiller seg i Aleppo. På slutten av året er det jo slik

at regjeringa ofte har noen budsjettposter hvor man ikke har brukt opp alle pengene. Vil Aspaker i samråd med utenriksministeren vurdere å øke den humanitære støtten til flyktningkatastrofen i Aleppo, basert på at det kan være noen gjenværende midler i Utenriksdepartementet som kan bidra i denne svært vanskelige situasjonen?

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [16:37:32]:** Jeg deler representanten Huitfeldts store bekymring for den tragedien som vi ser utspiller seg i Syria, men det kan ikke være noen tvil om at Norge absolutt har tatt på seg ledertrøya. Vi tok initiativ til giverlandskonferansen. Vi har forpliktet oss til store donasjoner til Syria framover, og vi vil gjøre alt vi kan for å bidra når det er behov for det. Så la det ikke herske noen tvil: Syria og nabolandene – som også har store forpliktelser og byrder som følge av alle flyktningene som er der – har absolutt topp prioritet fra vår side.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [16:38:29]:** For få veker siden kunne fiskeriministeren til regjeringa, Per Sandberg, melde at om det hadde vore ei folkerøysting for eller imot EØS i dag, «ville jeg stemt nei». Det er tvilsamt om EØS-avtalen er naudsynt for å sikre eksporten av fisk. Mellom anna har forskarar ved Universitetet i Tromsø rekna ut at forskjellen på dagens tollbelasting og det ein i ytste fall ville kunne risikere ved å seie opp EØS-avtalen og gå attende til den opphavlege handelsavtalen vår med EU, utgjør berre 1,8 prosentpoeng av eksportverdien.

Kan statsråden, som inntil nyleg sjølv var fiskeriminister, forklare kva dagens fiskeriminister ikkje har forstått, når han ikkje trur at Noreg er avhengig av EØS?

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [16:39:20]:** Regjeringsplattformen er helt tydelig på at regjeringen bygger sin politikk på EØS-avtalen. Den er utrolig viktig for både norsk fiskerinæring og varer og tjenester fra mange andre sektorer som har EU som sitt viktigste marked. 80 pst. av norsk eksport går til EU.

Jeg har merket meg at Sjømatalliansen i Norge nå er de fremste pådriverne for å ta vare på EØS-avtalen. Men de har selvsagt store ambisjoner for vekst i sin næring og ønsker seg også flere markeder. Jeg ser også at de jubler over det som har skjedd i forholdet til Kina i dag, for Kina er et viktig marked. Men fra sjømatnæringens side er man også veldig tydelig på hvor viktig EU-markedet er.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [16:40:10]:** Det som har skjedd i forholdet til Kina i dag, er veldig bra. Så sant det ikkje legg munnkorg på Noreg i nokre samanhengar, er det endå betre.

Fiskerinæringa har lenge – i veldig, veldig mange år – sagt at no går det ille: Det er problem med EØS, altså den europeiske marknaden, det har vore problem med den russiske marknaden – det har vore problem med ulike marknader. Likevel har fiskeriekseporten auka år for år, heldigvis, på grunn av at me har dyktige folk, me har fantastiske råvarer – me har råvarer som ei heil verd etterspør.

Spørsmålet mitt er: Korleis kan ein i regjeringa leve med at det eine regjeringspartiet fremjar merknader og uttaler seg som motstandar av EØS-avtalen, mens statsråden no seier at avtalen skal ikkje rørast ved? Kan ein igjen tale med to tunger i denne regjeringa, som ein stadig vekk gjer?

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [16:41:19]:** Jeg har merket meg at det i mange partier nå går mange prosesser knyttet til programarbeid osv. Det er en del av det politiske arbeidet. Men så er jeg like tydelig på at den regjeringsplattformen som alle statsråder er forpliktet på, ligger fast. Statsministeren har også vært veldig tydelig på at for Høyre er det uaktuelt å sitte i en regjering som svekker EØS-avtalen.

Norsk fiskerinæring – ja, vi kan si at man har vært veldig heldig etter alt det trøbbelet man har hatt, enten det er Kina eller Russland, som ble stengt over natta i den perioden jeg var fiskeriminister – har altså greid å finne nye markeder.

Men vi har jo en ambisjon om at vi skal mangedoble produksjonen av laks og ørret. Det betyr at vi må finne oss større markeder i framtida. Derfor er bl.a. det som har skjedd med Kina i dag, så fantastisk viktig, for det er et så stort og viktig marked for norsk fisk.

**Trine Skei Grande (V) [16:42:30]:** Statsråden sa at hun ikke hadde sett avtalen som er gjort med Kina, så da er det kanskje dårlig gjort å bruke formuleringene som står i den. Den er ganske kortfattet og lett å lese.

Vi hadde heller ikke sett den før debatten i morges, og i avtalen står det i punkt nr. 3 at man ikke skal bryte med Kinas interesser eller «major concerns» – hvordan det nå vil bli sett på – og at man ikke skal undergrave noen av interessene deres og avstå fra ting som kan ødelegge de bilaterale relasjonene.

Er statsråden sikker på at det hun forsikret om i innlegget sitt – at dette gir Norge full mulighet til å kritisere – er mulig med punkt nr. 3 i avtalen?

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [16:43:37]:** Jeg viser til det statsministeren har svart, og hennes redegjørelse tidligere i dag.

Det er ingenting i den avtalen som skal forhindre Norge i å ta opp også de mer kinkige eller kritiske spørsmålene. Men for øvrig ber jeg om forståelse for at jeg ikke har lest avtalen. Jeg har ikke hatt mulighet til å sette meg inn i den. Jeg vil vise til at så snart anledningen byr seg og utenriksministeren kommer til Stortinget, vil man få mulighet til både å reise spørsmål og gå mer i dybden på avtalen og teksten som nå ligger på bordet.

**Bård Vegar Solhjell (SV) [16:44:25]:** Vi får sikkert sjansen til å kome tilbake til det, men eg oppfattar svaret til statsråden som ganske avklarande: Nemleg at vi står fritt til å uttrykke dei kritiske eller andre merknadene vi måtte ha, innanfor ramma av eit elles tett samarbeid mellom to land. Eg oppfattar det også slik at ho bekreftar at vi kan gjere det på same måte som vi tidligare har gjort, eller har gjort overfor eit anna land.

Når det gjeld den lille disputten om EØS-avtalen, treng ein verken vere einig i representanten Tybring-Gjeddes eller statsråd Vik Aspakers syn på dette. Ein kan ganske enkelt lese teksten, det som faktisk står i merknaden. Og det som faktisk står i merknaden, er at komiteen understrekar at EØS-avtalen har fått nokre «uante negative konsekvenser», og at ein må arbeide for å forbetre vilkåra med sikte på norske interesser. Det ser eg på som eit stort framsteg i retning av å erkjenne nokre faktisk eksisterande problem.

La meg då spørje på denne måten: Er statsråden einig i det ein samla komité skriv?

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [16:45:27]:** Jeg har ikke deltatt i behandlingen i komiteen, men jeg har forstått at det kanskje har sneket seg inn en feil her, og at det kanskje ikke er et flertall bak denne merknaden, slik det kan framgå av innstillingen, men det tror jeg vi kan få oppklart senere i debatten.

Jeg har lyst til å si at det spilles høyt fra dem som ønsker å si opp EØS-avtalen. Vis meg den avtalen som skal kunne matche den tryggheten som EØS-avtalen gir, både når det gjelder tollfri adgang, og også når det gjelder alt det andre regulatoriske som i en handelspolitisk sammenheng i dag kan være vel så trøblete mekanismer å møte når man skal eksportere.

Jeg tror man tar seg ganske mye vann over hodet når man viser til bl.a. Sveits, som i alle disse årene hvor man har forhandlet om avtaler, er kommet bare halvveis til mål, og hvor man til alt overmål nå møter et EU som stiller tydeligere krav til hva motytelsene skal være, for å få større innrømmelser.

**Presidenten:** Replikordskiftet er omme.

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [16:46:49]:** Jeg vil først få takke komiteen for et godt stykke arbeid med budsjettet. Det er et arbeid som egentlig ble avsluttet for en stund siden da vi fikk en bred enighet om forsvarsbudsjettet mellom Kristelig Folkeparti, Venstre, Arbeiderpartiet og regjeringspartiene.

Jeg vil også benytte anledningen til å sende en hilsen til alle de forsvarsansatte som er på jobb for Norge, enten ute i operasjoner eller her hjemme, og ikke minst alle dem som skal være på jobb gjennom julehøytiden. De får ekstra oppmerksomhet av sine kollegaer nå i jula, og det er vel fortjent.

Regjeringa la fram en solid og ambisiøs langtidsplan i juni. Jeg er samtidig veldig glad for det forliket som sikret langtidsplanen – som vi har diskutert her i salen – men også det som legger grunnlaget for realiseringen av den, nemlig bl.a. budsjettet og budsjettforliket. Enighet om rammebetingelsene er helt avgjørende for å gi forutsigbarhet i gjennomføringen.

Regjeringas budsjettforslag for 2017 representerer et tydelig taktskifte. Budsjettavtalen vi fikk til sammen med Stortinget i forbindelse med langtidsplanen 8. november, er veldig bra. Det er bred enighet om retningen. Det er avsett mer penger til de formålene regjeringa allerede satser tungt på.

På noen områder har partiene hatt ulike prioriteringer, og det er også helt naturlig, men det vi tar med oss videre, må være finansiert både i 2017 og i fortsettelsen. Også her er det bred enighet på Stortinget. Jeg er fornøyd med at komiteen så tydelig i innstillinga har stadfestet behovet for bærekraft og flerårig økonomisk forpliktelse.

Jeg er også veldig glad for enighet om den økningen på 300 mill. kr som kom. Det har ikke alltid vært sånn at det har vært full enighet om å øke forsvarsbudsjettene. Det var et viktig poeng for regjeringa da vi tiltrådte, at vi skulle ha en full åpenhet om den reelle tilstanden i Forsvaret, fordi vi mente det var det beste grunnlaget nettopp for å skape enighet om økte bevilgninger, modernisering og reformbehov.

Forliket sikrer altså at det nå blir en styrking på ca. 2,2 mrd. kr til både langtidsplantiltak og andre tiltak i 2017-budsjettet. Det betyr at vi har en budsjetttramme i 2017 som er på over 51 mrd. kr. Det er et historisk løft for Forsvaret, og det gir en flerårig forpliktelse til å ta igjen etterslepet og etablere et bærekraftig vedlikeholdsnivå innen utgangen av 2020. Som vi har diskutert før, er dette et etterslep vi har tatt med oss fra lang tid tilbake.

I lys av erfaringene med åtte år med Senterpartiet i regjering, må jeg nok innrømme at jeg syns det representanten Navarsete sier, lyder noe hult. Hun og hennes parti bærer en stor del av ansvaret for den situasjonen Forsvaret er satt i, gjennom manglende finansiering over svært mange år.

Budsjettforliket både styrker målsettingene i langtidsplanen og gir den langsiktige bærekraften som er nødvendig. For regjeringa har det vært veldig viktig, som vi forklarer tydelig i langtidsplanen, å bygge opp satsingen i langtidsplanperioden på en logisk måte, dvs. at det som først får prioritet, er det som handler om å bygge grunnmuren – å vedlikeholde, anskaffe reservedeler, beredskapsbeholdninger og å sørge for at det forsvar vi har i dag, fungerer.

Men økte bevilgninger alene er ikke nok, modernisering og reform er også viktig. Vi må være tydelige på hva vi prioriterer, og ha et kritisk blikk på det vi gjør, og hvordan vi gjør det. Budsjettet inneholder derfor også omdispenseringer internt for å oppfylle målene regjeringa har satt, og et bredt flertall på Stortinget har sluttet seg til.

Arbeiderpartiet var opptatt av at regjeringa gjennom såkalt hele perioden har utsatt Forsvaret for avbyråkratisering og effektiviseringsreform. Vel, det har altså gitt Forsvaret langt mer penger enn man har avgitt, og ikke minst har det at alle departementer bidrar til denne helheten, gjort at Forsvaret kan hente ut mye mer penger, også i årene som kommer. Det har vært og er viktig, og ikke minst har jo Arbeiderpartiet nå lagt denne avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen til grunn og akseptert den fullt ut, som en del av de økonomiske forutsetningene for langtidsplanen.

Et veldig viktig poeng å begynne med allerede nå er å kompensere for den spesielle kostnadsveksten i sektoren. Det innebærer ca. 77 mill. kr i dette budsjettet, men det innebærer i 20-årsperspektivet nærmere 50 mrd. kr. Det er altså 50 mrd. kr som ellers hadde vært underkompensert og bidratt til å undergrave forsvarøkonomiens bærekraft.

Jeg er veldig fornøyd med både forliket og den langtidsplanen vi fikk enighet om, og jeg mener vi her staker ut kursen for et bærekraftig, solid og operativt forsvar for framtida.

**Presidenten:** Det blir replikkordskifte.

**Anniken Huitfeldt (A) [16:52:22]:** En svakhet ved den langtidsplanen som ble vedtatt nå i høst, var at investeringene til landmakt trengte utredning i et år til. Nå har vi akkurat sett et bilde i avisen med mange menn som skulle utrede dette. Da tenkte jeg i mitt stille sinn: Det er godt det er kvinner som er flest når man bestemmer dette til slutt, så får vi en viss balanse i dette. Men det er egentlig ikke mitt spørsmål. Mitt spørsmål er: Hva er status for denne landmaktutredningen? Hvilke forventninger har statsråden, og når kan de første investeringene komme? I

den avtalen vi gjorde, la vi opp til at vi allerede nå skulle starte investeringene i kampluftvern, før utredningen er ferdig. Men hva er status for landmaktutredningen akkurat nå?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [16:53:08]:** Jeg er glad for spørsmålet. Jeg kan fortelle at landmaktutredningen er i god gang. Forsvarssjefen ga meg en tilbakelesning av mandatet og oppdraget før han også hadde enrunde med sine sjef, og det er viktig, for alle skal ha en felles oppfatning og forståelse av hvor vi går. Vi holder på å legge siste hånd på verket for de økonomiske planforutsetningene. De har, som representanten er kjent med, blitt justert noe i forbindelse med forliket i langtidsplanen, og dermed må man også sørge for at alle deler av det er med inn i plangrunnlaget for landmaktutredningen. Det er allerede gode og konstruktive diskusjoner i gang. Jeg har veldig stor tillit til at det arbeidet gjøres på en god og solid måte. Jeg vil også legge til at de investeringene vi er i gang med, som f.eks. kampvogner til Hæren, fortsetter, og det er investeringer i både kommunikasjonssystemer og en del andre ting som går også i 2017 – bare kampvognene gir utbetalinger på 1,9 mrd. kr i 2017 til Hæren.

**Anniken Huitfeldt (A) [16:54:19]:** Jeg har et spørsmål om avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen. Det innebærer en del kutt på budsjettet også fra neste år. På Stortinget har vi vedtatt og skal vedta overordnede måltall. Men på hvilke områder skal det effektiviseres i Forsvaret i 2017, slik statsråden planlegger?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [16:54:40]:** Som vi var inne på i forbindelse med behandlingen av langtidsplanen, er en del av de tingene som man nå skal bidra til effektivisering og avbyråkratisering av, ting som allerede er i gang, og som har vært en del av Forsvarets avbyråkratisering og effektivisering over tid, og tanken er at man skal både bruke penger internt i sektoren, og også bidra til reformen. Som representanten er kjent med, er forsvarssektoren unntatt fra det økte kravet som kom i budsjettforliket, og det var viktig, for vi var veldig tydelig på at den enigheten vi hadde, innebar en bestemt ramme i 2017, og også en bestemt ramme framover. Det gjelder både stab- og støttefunksjoner, der det allerede er et veldig godt arbeid i gang. Det gjelder også på merkantile områder, som innkjøpsprosesser, rammeavtaler, osv., og det arbeidet vil fortsette i fireårsperiodene framover. Så vil etter hvert også effektene av omlegging av basestrukturen komme inn.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [16:55:58]:** Noreg og andre småstatar er truleg for små til å halde seg med eit nasjonalt forsvar i framtida – slik karakteriserer ein av regjeringa sine forsvarsideologar, Sverre Diesen, det i eit innlegg. Det er i dag full forvirring mellom regjeringspartia over kor stort forsvarsbudsjettet skal vere dei neste åra. Like fullt er det utan tvil slik at regjeringa og Arbeidarpartiet i sitt forlik ikkje løyver så mykje som forsvarssjefen meinte var naudsynt for å sikre det han kalla eit nøkternt fyrstelindeforsvar. Politikk handlar om å prioritere, noko Senterpartiet har gjort når me i vårt alternative budsjett føreslår å auke midlane til investering og operativ verksemd i Forsvaret med 1,5 mrd. kr. Samstundes føreslår Senterpartiet

å kutte i EØS-midler. For 50 mill. kr kunne ein trene heile HV sin områdestruktur. Det er same summen som Noreg har løyvd i EØS-midler for å sikre aircondition og varme-parameterar i ei bygning for polsk 1800-talskunst. Meiner forsvarsministeren at dette er rett prioritering, og vil ho halde fast på at Noreg skal ha eit sjølvstendig forsvar òg inn i framtida?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [16:57:09]:** Norge har siden 1949 hatt en veldig klar erkjennelse av at vi er avhengig av en allianse for å kunne forsvare oss og også forsvare våre allierte. Det betyr at ingen land i Europa har lagt opp til at de skal kunne forsvare seg helt alene, heller ikke Norge. Det vi gjør i langtidsplanen, og som underbygges av dette budsjettet, er nettopp å gjøre oss i bedre stand til å kunne håndtere det som måtte være av episoder og krisehåndtering, det som handler om forsvaret av vårt eget land, og også det som handler om å bistå våre allierte dersom de skulle trenge det. Vi styrker Forsvaret markant etter mange år, særlig de årene da Liv Signe Navarsete satt som statsråd. Vi hadde en underfinansiering av Forsvaret. Det betaler vi delvis prisen for i dag, men jeg er veldig glad for den brede enigheten det nå er om å styrke Forsvaret og styrke budsjettene. Vi har lagt en nøye avstemt plan for hva som er mulig å omsette av både vedlikeholdsmidler og driftsmidler, og den styrkingen vi gjør på vedlikehold og drift nå, er det som danner basisen for den aktivitetssøkningen som kommer i neste budsjettår.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [16:58:17]:** Når det gjeld den raud-grøne regjeringa, kan eg aldri hugse at det mellom partia i den raud-grøne regjeringa var tvil om kva ramma for langtidsplanen var, verken då me la fram den første, eller då me la fram den andre. Det er ein debatt som har gått føre seg i ulike media, der representantar frå Framstegspartiet har stilt spørsmål ved kva som eigentleg er ramma, og det er det òg mange andre som har gjort, bl.a. nettstaden aldrimer.no.

Kan statsråden no slå tydeleg og sikkert fast kva som er ramma, inkludert dei effektiviseringane og dei kutta som ligg inne for å finansiere totalramma? Og er det truverdig at ein greier å gjennomføre så store kutt, som er langt over det forsvarssjefen meinte var forsvarleg?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [16:59:12]:** Det hersker ingen tvil om hva rammene for langtidsplanen er. Rammene for langtidsplanen er en styrking av det som lå inne, med 165 mrd. kr over 20-årsperioden. Det blir nå noe høyere på grunn av budsjettforliket. Vi holder nå på å finregne nøyaktig hvor mye det blir. I tillegg skal man effektivisere i hele forsvarssektoren, ikke bare i Forsvaret, for ca. 40 mrd. kr. Det tallet kommer til å bli litt lavere på grunn av vedtakene i forliket i langtidsplanen, men det er en kombinasjon av en stor sum på over 165 mrd. kr i friske penger, pluss at man skal omprioritere til andre formål i forsvarssektoren som er høyere prioritert enn dem man prioriterer i dag, for ca. 40 mrd. kr eller litt mindre. Det har jeg også svart utførlig på i et skriftlig svar til representanten Navarsete.

Det jeg derimot ønsker å rette opp som en feilaktig forståelse, er, som representanten Navarsete sa i sitt innlegg, at Hæren ikke er sikret finansiering i langtidsplanen. Det er den. Over de neste 20 årene er det satt av ca. 30 mrd. kr

til investeringer i Hæren, og det framkommer klart av både denne debatten og det som ligger i langtidsplanen.

**Ola Elvestuen (V) [17:00:36]:** Litt om det samme: Vi lever i en usikker verden, og det er behov for å få en styrking av Forsvaret, også på kort sikt, ikke bare på lang sikt. En stor svakhet ved langtidsmeldingen er etter Venstres mening at vi, siden landmaktstudien er utsatt, ikke nå gjør beslutninger om hær, heimevern og kystforsvar, men vi vedtar store investeringer, store flytteprosesser, og det ligger også et effektiviseringsmål her som mange har satt spørsmålsteget ved.

I budsjettet for i år var det forslag om at man skulle forskutere landmaktutredningen, og at Kystjegerkommandoen og Sjøheimetynet skulle nedlegges.

Når alle disse store investeringene vedtas – flytteprosesser, effektiviseringer – er statsråden trygg på at det er nok midler i langtidsplanen for en konklusjon når det gjelder landmakten, om at vi fortsatt trenger en mekanisert brigadestruktur med de nødvendige investeringer som det også gir?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:01:45]:** Som jeg var litt inne på i slutten av svaret til representanten Navarsete, er det for planformålene – også for landmaktutredningen – satt av betydelige beløp til investeringer i Hæren. Vi er veldig opptatt av at vi, gitt et nytt sikkerhetspolitisk bilde, et nytt trusselbilde, nøye må gjennomgå de konseptuelle tilnærmingene og faktisk sørge for at vi har en landmakt som kan møte et veldig annerledes trusselbilde og ofte andre scenarioer enn det som har vært vanlig tidligere. Da må vi sørge for at vi investerer de midlene riktig, slik at vi kan møte de utfordringene. Det er jo det alle disse midlene er satt av til – over 30 mrd. kr til investeringer i landmakten i 20-årsperspektivet.

Jeg vil også her minne om den diskusjonen som vi har hatt, og som jeg synes er en veldig god diskusjon: om man skal ha dedikert helikopterstøtte til Hæren. Det inngår også som en del av landmaktutredningen. Det er en viktig del av det. Det er tydeliggjort i mandatet. Mandatet er relativt omfattende. Det ligger tilgjengelig på våre nettsider. Der vil man også se mye av bakgrunnen for hvorfor det er nødvendig å gjøre denne utredningen.

**Ola Elvestuen (V) [17:02:59]:** Jeg takker for svaret, men synes likevel ikke det er et godt svar på nettopp det presise spørsmålet jeg stilte. Er det rom i langtidsplanen for en konklusjon som sier at vi fortsatt skal ha en brigadestruktur, en mekanisert brigadestruktur, med de investeringene det gir til både luftvern, nytt artilleri, en oppgradering av panser og det som i hvert fall er vårt ønske: at man også kan ha en styrking av personell?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [17:03:34]:** Nå ble jo spørsmålet for så vidt mer omfattende ved andre gangs spørring.

Når det gjelder det som var utgangspunktet, om det er satt av midler til å videreføre strukturen vi har i dag, er svaret på det ja, det er det. Men det er klart at noe av det vi ønsker å gjøre gjennom landmaktutredningen, er å foreta en prioritering for å vurdere hva som er de høyest prioriterte kapasitetene, og når man har en gjennomgang både konseptuelt og med hensyn til trusselbildet, vil jeg ikke ute-

lukke at forsvarssjefen kommer fram til at det er noen andre behov som er viktigere enn behov man til nå har sett på. Det vil være en vurdering som forsvarssjefen og den arbeidsgruppa som jobber under ledelse av brigader Aril Brandvik, vil komme fram til.

Jeg ser veldig fram til det arbeidet, for jeg mener det er viktig, det er interessant, og det er helt nødvendig å sørge for at vi har et forsvar som til sammen gir den beste operative evnen. Da må vi også være villig til å se på landmakten, på samme måte som vi har sett på både Sjøforsvaret og Luftforsvaret de siste årene.

**Presidenten:** Replikskordskiftet er dermed omme.

**Marit Nybakk (A) [17:04:53]:** Jeg skal først få ta opp forslag nr. 1 til sak nr. 3, på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV.

«Vi må se i øynene at verden er blitt farligere.»

– Utsagnet er fra NATO-sjef Jens Stoltenberg i siste VG HELG. Han sier videre:

«Vi er i en verden med stormaktsrivalisering, som preges av uforutsigbarhet fordi vi har fått så mange ikke-statlige aktører.»

Når NATO-sjefen snakker om en gråsone mellom krig og fred, med ustabilitet, vold og terror som viktigste utfordring, er det grunn til å stoppe opp og tenke gjennom de virkemidlene NATO og vi har – for ikke å snakke om ikke har – gjøre seg tanker om sivile og militære tiltak, om NATOs utfordringer, om humanitære katastrofer som følge av krig og borgerkrig, i dag først og fremst Syria, på vår dørstokk, men la oss ikke glemme Afrika, hvor det bl.a. skjer et blodbad i Sør-Sudan.

I kjølvannet av 11. september 2001 var debatten om forebygging av terror veldig viktig. Det var økt satsing på sivilt-militært samarbeid i erkjennelsen av at for å håndtere et terroranslag må man kunne tenke tverrfaglig, noe vi her hjemme smertelig fikk erfare 22. juli 2011.

La meg her få nevne at vi trenger økt satsing på internasjonalt samarbeid om etterretning. Det har trolig, siden 11. september, forebygget og sågar stoppet konkrete planer om terror. Jeg er saksordfører for E-tjenesten i budsjettinnstillingen og pleier sjelden å snakke om den, men komiteen viser nettopp til at økt etterretningssamarbeid over landegrensene de siste 15 årene har forebygget mulige terroranslag. En relevant og effektiv E-tjeneste er viktig for å sikre et beslutningsgrunnlag også for norske myndigheter – en forutsetning for vår sikkerhet og vår trygghet.

Det ustabile trusselbildet krever en kompetent og høyteknologisk etterretningstjeneste, og komiteen understreker også betydningen av økt samarbeid mellom E-tjenesten, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og PST. Det felles kontraterrørsenteret har også vært nødvendig.

Det er mange ofre for terror og terrorgrupper, men igjen er det kvinner som påføres de største lidelsene. Vi har sett med forferdelse på hvordan IS behandler kvinnene, men det gjelder også Boko Haram, som har drevet 2,7 millioner mennesker på flukt, og 20 000 har mistet livet. Jeg var veldig fornøyd da jeg søndag hørte at Norge gir 100 mill. kr i bistand for å hjelpe jentene og kvinnene som er blitt mishandlet av Boko Haram, med vekt på utdanning og støtte til volds- og voldtektsofre. Mange blir voldtatt, mange blir bortført, mange blir tvangsgiftet, og vi husker alle at Boko Haram kidnappet 200 skolejenter i 2014.

Vold mot kvinner, vold mot kvinnekroppen, massevoldtekter, skjending av kvinner, overgrep mot kvinner i flyktningleire, etnisk rensing ved voldtekt i krig – denne listen kan dessverre gjøres enda mye lengre – en uendelighet av smerte og lidelse, av undertrykking og vold. Derfor må også satsing på kvinner og likestilling være en av grunnpilarene i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Det er viktig å satse på kvinners rettigheter. Derfor foreslår Arbeiderpartiet å øke bevilgningene med 50,5 mill. kr. Organisasjoner som UN Women gjør en imponerende jobb ute i felten. Men som også andre har sagt: FN-organisasjonene får ikke nok penger.

Med den virkeligheten vi nå har, ser vi et styrket arbeid med seksuell og reproduktiv helse som vil være helt avgjørende. I Kongo har kirurgen Mukwege operert 30 000 småjenter og kvinner etter voldtekt som virkemiddel i borgerkrigen. Mødrehelse og barselomsorg er faktisk også en forutsetning for at nyfødte skal vokse opp. Jeg mener vi bør øke satsingen på dette området og også bidra til at FN-organisasjonene har de nødvendige midlene for å få utført et nødvendig arbeid.

**Presidenten:** Representanten Marit Nybakk har tatt opp det forslaget hun refererte til.

**Sylvi Graham (H) [17:10:04]:** La meg innledningsvis takke representanten Tybring-Gjedde for å ha gjort salen oppmerksom på den inkurien eller feilen som har kommet inn i innstillingen fra utenriks- og forsvarskomiteen, på side 5. Det har gått litt fort i år, og et par partier i komiteen gikk nemlig ut av merknaden som representantene Tybring-Gjedde og Navarsete var så glade for at vi var inne i på side 5 i innstillingen. Jeg må også skuffe representanten Solhjell, som ikke var til stede i akkurat det møtet, men det er altså feil slik det står nå. Høyre vil derfor gjerne ha i referatet fra dette møtet at vi er inne i setningen der det står:

«Komiteen påpeker at EU er vår desidert største handels- og samarbeidspartner.»

Men vi skal ikke stå inne i de to påfølgende setningene, om negative konsekvenser og omforhandling.

Så til regjeringens forslag til bistandsbudsjett for 2017, som markerer en historisk satsing på flere områder. Norsk bistand er i verdenstoppen både i prosent av BNI og per capita. Høyre ønsker fortsatt et høyt bistandsnivå. Vi satser særlig på fem områder: utdanning, helse, humanitær bistand, næringsutvikling og jobbskaping, og klima, miljø og ren energi.

Det at Norge tar en global lederrolle for å fremme utdanning for utvikling, er viktig. 263 millioner barn og unge går ikke på skole, og over 25 pst. av ungdommene i verden er arbeidsløse. Utdanning er nøkkelen til vekst og velferd. Vi satser særlig på jenter og barn i krise og konflikt. Det er et paradoks at globale bidrag til utdanning har sunket. Lange var heller ikke Norge et godt eksempel i så måte, men denne regjeringen innfrir sitt løfte om å doble utdanningsbistanden i denne stortingsperioden.

Samtidig øker vi satsingen på global helse med 500 mill. kr. Norge øker bidraget til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria for perioden 2017–2019 til 2 mrd. kr. Norge er en av hovedbidragsyterne i Vaksinealliansens arbeid for å styrke barns og kvinners helse, som også omfatter reproduktiv helse og tiltak

rettet mot å redusere mødre- og spedbarnsdødeligheten. Det er behov for å styrke arbeidet mot kjønnslemlestelse, barneekteskap og mødredødelighet. Det er vesentlig at kvinners rettigheter og likestilling fremmes og styrkes gjennom målrettede tiltak og inkluderes i alt utviklingsarbeid, for dessverre ser vi at kvinners rettigheter og likestilling svekkes i en rekke av FNs medlemsland og i områder preget av krig og konflikt.

Behovet for humanitær hjelp i verden øker dramatisk. Konflikten i Syria har skapt den største flyktningkrisen i vår tid. Derfor har vi nå et rekordhøyt humanitært budsjett i 2017, med en økning på hele 50 pst. fra 2013. En betydelig del av økningen går til å hjelpe befolkningen i Syria og flyktningene i nabolandene, men det er også viktig å understreke at nødhjelpen kanaliseres til andre kriserammede områder hvor FNs nødhjelpsappeller er sterkt underfinansiert. Det gjelder ikke minst regionen rundt Sør-Sudan, Etiopia, Somalia og andre kriserammede områder i Afrika sør for Sahara, samt Jemen.

Flyktningstrømmen fra i fjor høst er borte. Det betyr også at summen som i bistandsbudsjettet brukes på flyktninger her hjemme, er nede på et «normalnivå», med 8,5 pst. av bistandsbudsjettet til ODA-tiltak i Norge.

Men vi må ikke glemme at det i verden også skjer en positiv utvikling. FNs bærekraftsmål har fokusert på å utrydde all fattigdom, og aldri har de fattige delene av verden hatt en mer positiv utvikling enn i de siste tre tiårene. Andelen mennesker som lever i ekstrem fattigdom, er mer enn halvert, ja i alt 700 millioner mennesker har kommet over grensen for ekstrem fattigdom.

Tilgang til jobber med gode arbeids- og lønnsvilkår er en av de sterkeste drivkreftene i kampen mot fattigdom. Derfor er satsingen på utdanning og næringsutvikling samt handel og økonomisk vekst vesentlige faktorer, og derfor er regjeringens satsing på handelspolitikk og næringsutvikling i utviklingsland viktig for å sikre gode vilkår for investeringer og jobbskaping i de fattigste landene. Tiltak som bekjemper korrupsjon, etablerer et godt investeringsklima og sikrer skatteinntekter til felles velferd i landene, bidrar også til å skape en varig vei ut av fattigdom. Gjennom økte bevilgninger til prosjekter i regi av Norfund øker den målrettede satsingen på prosjekter innen fornybar energi og bidrar med det til et bærekraftig grunnlag for framtidig vekst og utvikling.

Paris-avtalen er den første globale avtalen som pålegger alle land å sette seg gradvis mer ambisiøse klimamål for å redusere utslipp. Det at avtalen har trådt i kraft så raskt, vitner om at verden står samlet for å forhindre farlige klimaendringer, og det er bra.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

**Jørund Rytman (FrP) [17:15:20]:** Som flere før meg har gjort, kan jeg ikke unngå å kommentere dagens store og gode nyhet – nyheten og kunngjøringen statsminister Erna Solberg kom med fra denne talerstolen i dag kl. 10, der hun fortalte om regjeringens siste seier, at det diplomatiske arbeidet overfor Kina har ført fram. Det betyr en normalisering av forholdet mellom Norge og Kina.

Norge har ikke på ca. seks år, ikke siden oktober 2010, hatt politisk kontakt med Kina. Det har, som vi alle vet, gått ut over norsk næringsliv, og det har rammet kinesisk

næringsliv, som har lyst til å handle og samarbeide med norsk næringsliv. Det har også gått ut over andre norsk-kinesiske prosjekter og samarbeid på en del områder. Det er nå historie. Det gleder meg virkelig at Erna Solberg i dag meddelte at kontakten er gjenopprettet, og at det nå – med god grunn – råder stor optimisme, både fra politisk hold og fra norsk næringsliv. Det er et resultat av et langsiktig og møysommelig diplomatisk arbeid på mange nivåer for å gjenopprette tilliten mellom våre to land.

Det har bl.a. blitt enighet om umiddelbart å gjenoppta forhandlingene om en frihandelsavtale og andre samarbeidsavtaler.

En reaksjon fra en del av norsk næringsliv, som uten tvil vil bli rammet av dette – på en positiv måte – kan oppsummeres med et sitat fra Sigmund Bjørge i Norges sjømatråd:

«Det er realistisk at normaliseringen av forholdet til Kina vil bety en 20-dobling av den norske lakseeksporten.»

Er det noe som har opptatt meg som politiker og folkevalgt i over elleve år her på Stortinget, er det nettopp frihandel og viktigheten av å inngå flere frihandelsavtaler. Frihandel har fått flere hundre millioner mennesker i Kina ut av fattigdom. Frihandel har gjort Norge til et av verdens rikeste land, og frihandel skaper fred og mer dialog i verden.

Venneforeninger på Stortinget er ikke formelt organisert fra Stortingets side. Likevel finnes det mange venneforeninger og informasjonsgrupper. Det som jeg sammen med et par andre representanter har drøftet den siste tiden, og som vi i disse dager hadde tenkt å invitere til, er å etablere en uformell venneforening eller kontaktgruppe for de stortingsrepresentantene som har interesse for Kina, på samme måte som at det i dag finnes flere uformelle, men organiserte vennegrupper eller kontaktgrupper – alt fra Tysklands venner og Amerikas venner til mindre foreninger som Estlands venner, Romanias venner og Palestinas venner. Jeg har selv i mange år hatt den glede å være medlem av flere av disse venneforeningene, og vi har fått godt utbytte og god informasjon via slike nettverk. Jeg synes faktisk presidentskapet bør vurdere å formalisere dette, slik det gjøres i flere parlamenter i andre land i verden. Selv har jeg vært leder av Israels venner og Estlands venner, og nå i høst ble jeg leder av Vietnams venner. At nyheten om en normalisering av forholdet med Kina nå kom, håper jeg vil bli tatt godt imot av mine medrepresentanter, og at man stifter en venneforening for Kina.

Igen: All honnør til regjeringen med utenriksminister Børge Brende i spissen, og ikke minst ros til de ansatte i diplomatiet, spesielt de som har vært utstasjonert i Kina i mange år, som har stått på dag og natt for å bedre forholdet mellom Kina og Norge. Men vi må heller ikke glemme de nordmennene, norsk næringsliv i Kina, som har brukt sine kanaler til å påvirke prosessen i riktig retning.

Det er da selvfølgelig forståelig at utenriksministeren i dag er i Beijing i møter med bl.a. Kinas utenriksminister og statsminister og ikke her i stortingssalen, selv når Stortinget debatterer det gode budsjettet 2017 for Utenriksdepartementet og diplomatiet.

Nå renner tiden ut, men i den lille tiden jeg har igjen, vil jeg framheve bistandsorganisasjonene, spesielt de som har lav administrasjon – med andre ord landets mest effektive pengeinnsamlere. Da er det fire som utmerker seg, og det

er Stiftelsen Pinsevennenes Evangeliesenter, ADRA Norge, Plan Norge og Mercy Ships Norge. Sistnevnte har blitt nevnt av komiteen i en liten merknad, som jeg håper statsrådene tar med seg når de skal påvirke hvem som får støtte, at man verdsetter Mercy Ships, og at de får midler også i 2017.

**Svein Roald Hansen (A) [17:20:32]:** La meg i likhet med representanten Graham gjøre oppmerksom på at den omtalte merknaden på side 5 annen spalte niende avsnitt ikke er et uttrykk for Arbeiderpartiets syn. Det er nok blitt en komitémerknad ved en lapsus i en travel innsjutt. Det som er Arbeiderpartiets syn på EØS, står i merknaden i avsnittet under:

«Komiteens flertall (...) vil understreke betydningen av EØS-avtalen og Norges samarbeid med EU.

Flertallet understreker at EØS-avtalen er av vital betydning for norsk næringsliv.»

Dermed skulle den misforståelsen forhåpentligvis være ute av verden.

En samlet komité viser i innstillingen til den brede politiske enighet om «at norsk utenrikspolitikk skal være forankret i folkeretten og bygge på forpliktende internasjonalt samarbeid».

Dette er en lang linje i norsk utenrikspolitikk, bygd på den grunnleggende tanken at spesielt de mindre landene er tjent med en verden hvor forholdet mellom stater er regulert av internasjonal rett, konvensjoner og med institusjoner som kan løse tvister. Rett skal trumfe makt, også i internasjonal politikk.

Nettopp folkeretten har ligget til grunn for grensdragningen mot vår store nabo i øst, Russland, i 1826 og senere delelinjen i Barentshavet i 2008. Havretten er et annet eksempel på hvilken verdi en internasjonal rettsorden har hatt og har for oss.

Landenes respekt for en 200 mils sone – viktig for et land med lang kystlinje og store havområder.

Alle lands rett til fri ferdsel på verdenshavene, også i de økonomiske sonene – viktig for en sjøfartsnasjon som Norge.

Men dette viktige prinsippet innebærer at vi og andre land er villige til å gi fra oss noe av det vi kaller nasjonal suverenitet. All makt kan da ikke lenger være i denne sal, slik Johan Sverdrup formulerte det. Vi må gi fra oss noe av beslutningsrommet for å oppnå et større gode, sammen med andre land. Eller som Tsjekkias president, Václav Havel, skrev i en artikkel gjengitt i Aftenposten 15. mai 1994:

«Vi er rede til å gi fra oss et stykke av vår statlige suverenitet til fordel for en suverenitet som kan utøves i et europeisk fellesskap. Vi vet det vil være fordelaktig, for oss selv som for andre europeere.»

Da vi forhandlet oss ut av unionen med Sverige i 1905, måtte vi forplikte oss til aldri å endre løpet i de transnasjonale skandinaviske elvene. Konkret var svenskenes bekymring Trysilelva, som jo på svensk side renner ut i Klarälven. Vassdragskonvensjonen av 1905 har innsnevret Stortingets handlingsrom og fratatt Norge en liten flik av vår suverenitet. Det var noe av prisen for å bli et selvstendig land.

Jeg starter i folkeretten og suvereniteten fordi det i denne innstillingen og i debatten for øvrig brukes argumenter som i sin kjerne undergraver den brede enigheten som uttrykkes i felles komitémerknader, om at vi er tjent med en

internasjonal orden basert på folkeretten, konvensjoner og institusjoner. Skal vi ha en slik internasjonal rettsorden, kan vi ikke samtidig predike illusjonen om at vi skal kunne gjøre akkurat som vi selv vil, selv ikke når det ikles folkestyrets gevanter.

Det er selvsagt etterdønningene etter striden om norsk EU-medlemskap, som nå ledes inn mot EØS-avtalen, som utgjør kjernen i dette. Oppmuntringen kommer åpenbart fra britenes beslutning om å gå ut av EU-samarbeidet. «Take back control» var slagordet. Hva slagordet skal fylles med, funderer man fortsatt på i London, mens noen her hjemme ser det de kaller «store muligheter for Norge» i den avtalen de tror britene vil få.

Norge er part i om lag 900 internasjonale avtaler og konvensjoner. Alle fratar denne salen noe handlingsrom – fra vår tilslutning til Meterkonvensjonen av 1875 til Vassdragskonvensjonen fra 1905, fra vårt medlemskap i Europarådet og Den europeiske menneskerettighetsdomstolen til FN- og NATO-medlemskapet – og, selvsagt, EØS-avtalen.

Det er interessant at det ikke er noen debatt her hjemme om Menneskerettighetsdomstolen, som jo kan overprøve norske domstolars avgjørelser. Det er en ganske betydelig suverenitetsavståelse.

Den nye britiske statsministeren, Theresa May, tok for øvrig til orde for at Storbritannia skulle forbli i EU, men gå ut av Europarådet, før avstemmingen i juni. Vi får håpe at inspirasjonen fra brexit ikke smitter over på vårt medlemskap i Europarådet og Menneskerettighetsdomstolen her hjemme.

Vårt forhold til våre europeiske naboland, de europeiske institusjonene og det indre marked er en helt sentral del av vårt utenrikspolitiske ankerfeste, økonomisk og sikkerhetspolitisk. Erkjennelsen av dette må vedlikeholdes. Derfor fortjener det en løpende debatt. Men den debatten må baseres på et reelt og nøkternt grunnlag – nasjonalstatens rolle, muligheter og begrensninger i en verden som i stadig sterkere grad integreres, og som i sterkere og sterkere grad blir det Marshall McLuhan kalte vår «globale landsby». Det er en verden hvor det ikke er mulig å skjerme seg mot påvirkninger fra det som skjer rundt oss. Da to amerikanske boligbanker kollapset, kom det en tsunamibølge gjennom verdensøkonomien. Mangelfulle reguleringer i ett land kan skape rystelser i en hel verden.

I dag hørte jeg på nyhetene at norske bønder anbefales å holde hønene sine innendørs av frykt for fugleinfluensasmitte. Det er vanskelig å stenge grensene for fuglene.

Handel i dag er ikke som i går. Det er en global verdikjede. En Volvo er satt sammen i Sverige, men av titusener av deler produsert i 98 land.

Allerede i stortingsmeldingen om norsk utenrikspolitikk fra 1991 ble det påpekt at begreper som nasjonalstat, selvråderett, sikkerhet og internasjonalt samarbeid gradvis får et annet innhold.

Vi lever i en virkelighet hvor stadig flere av utfordringene – klima, fattigdom, epidemier, terror og grensekryssende kriminalitet – bare kan løses gjennom samarbeid landene imellom, et samarbeid som må være forpliktende hvis det skal gi gode nok resultater.

Se bare hvordan det mest forpliktende samarbeidet som eksisterer, EU-samarbeidet, svikter når det gjelder flyktningene – ikke fordi det ikke fattes virkningsfulle vedtak, men fordi noen av landene sier de vil gjøre som de selv vil, og ikke det de er blitt enige om.

Derfor må debatten om vårt forhold til omverdenen ut av slagordet «Take back control». Det holder ikke å påstå at vi kan få en «bedre avtale» med EU enn EØS-avtalen, uten å fortelle oss hvordan den skal være bedre, og for hvem den skal være bedre.

Det er bekymringsfullt når også et av regjeringspartiene nå nynner på denne melodien og lefler med angrep på EØS-avtalen, når landets fiskeriminister sier han ville stemt mot avtalen i dag – en statsråd med ansvar for en av våre viktigste eksportnæringer. Han hevder å være for frihandel, men altså imot den viktigste handelsavtalen Norge har med vårt nærmeste og viktigste marked.

Senterpartiet stryker i sitt budsjett alle midlene til EØS-finansieringsordningene, både den norske og den vi har sammen med Island og Liechtenstein. De stryker den både for den perioden som avsluttes i 2014, og for den kommende perioden som er inngått fram til 2021. Det innebærer at om Senterpartiet fikk flertall ved neste års valg og kunne gjennomføre dette, ville det være første gang en ny regjering ikke overholder internasjonale forpliktelser Norge har inngått under tidligere regjeringer. Er det virkelig et slikt land Senterpartiet vil vi skal bli – et land som ikke overholder sine inngåtte forpliktelser?

**Elin Rodum Agdestein (H) [17:29:38]:** Norges internasjonale relasjoner, handelspolitikken og ikke minst europapolitikken er viktige tema i et budsjett som handler om å skape flere jobber, bedre velferd og større trygghet. Norge har en liten, åpen økonomi. Handel er det vi lever av, eksportinntektene er grunnlaget for arbeidsplassene, velferden og det vi ellers bevilger over statsbudsjettet.

I norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk står samarbeidet med EU sentralt, ja, norsk utenrikspolitikk begynner i Europa. 2016 ble på mange måter et krisepreget år for Europa, med terroranslag, trusler fra voldelig ekstremisme, en migrasjonsbølge fra et nabolag preget av krig og humanitære katastrofer, et uforutsigbart Russland og økende polarisering internt i EU. Som om ikke det var nok, har britene valgt brexit.

Vi opplever en generell stemningsbølge av «anti-establishment», anti-globalisering og økte tendenser til proteksjonisme. Det komplekse trusselbildet og den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen setter de verdiene vi bygger våre liberale demokratier på, frihet, menneskerettigheter og rettsstat, under sterkt press. Situasjonen i Europa kan potensielt innebære store tilbakeslag for det som er bygd opp de siste tiårene, og for de ideene det europeiske samarbeidet er fundert på.

Omstendighetene krever politisk ansvarlighet her hjemme, og at Norge styres trygt. Derfor følger regjeringen og samarbeidspartiene opp langtidsplanen med en historisk økning til Forsvaret, og derfor fører regjeringen en aktiv utenrikspolitikk både for å ivareta norske interesser og for å være en positiv bidragsyter internasjonalt.

Arbeidet bærer frukter. I dag kom den gledelige nyheten om full normalisering i de diplomatiske og politiske relasjonene mellom Norge og Kina, og at arbeidet med en bilateral frihandelsavtale skal gjenopptas. Regjeringen og særlig utenriksministeren fortjener stor honnør for et lang-siktig og møysommelig arbeid.

EØS-avtalen er det mest omfattende avtaleverket Norge har internasjonalt, selve bunnplanken for norsk europapolitikk og for Norges samarbeid med EU. Foruten han-

del omfatter det justis-/schengensamarbeid, migrasjon, nordområde- og arktispolitikk, energi- og klimasamarbeid og ikke minst programmer som Horisont 2020 og Erasmus+.

EØS-avtalen tjener Norge godt. Den gir markedsadgang til 31 land med 500 millioner mennesker, et marked for 80 pst. av vår samlede eksport. Det siste norsk næringsliv nå trenger, er at det skapes usikkerhet om den avtalen. Derfor er Høyre garantisten for EØS-avtalen.

Brexit skaper ikke bare usikkerhet innad i EU, men også for Norge som EØS-medlem. Storbritannia er en viktig partner for oss, landet er det største enkeltmarkedet for norsk vareeksport og for norsk gass, som står for en tredjedel av det britiske forbruket. Derfor er det viktig at regjeringen følger utviklingen tett og har fortløpende dialog med britene. Regjeringen legger vekt på å sikre norsk næringsliv stabile og forutsigbare rammebetingelser, et fortsatt godt samarbeid med britene og like god adgang som nå til det britiske markedet også etter brexit.

Siden 1994 har Norge bidratt til sosial og økonomisk utjevning i Europa gjennom EØS-midlene. Den nye avtalen for perioden 2014–2021 som ble signert i mai i år, er på om lag 26 mrd. kr. I budsjettet for 2017 bevilges 370 mill. kr under ordningene, som også skal bidra til å styrke båndene mellom Norge og mottakerlandene.

Det er grunn til bekymring når utviklingen i en del mottakerland viser tegn til å gå i en negativ retning. Fra vårt største mottakerland, Polen, kommer meldinger om innskrenkninger i pressens rammer. Det er viktig at Norge stiller krav om etterlevelse av demokratiske prinsipper og treffer tiltak om så ikke skjer. Det er verdt å minne om at utbetaling av EØS-midler til Ungarn ble suspendert for en periode etter overtrap mot NGO-er som Norge samarbeider med.

Ved inngangen til 2017 spør mange seg: Vil limet i EU holde? Mye vil avhenge av utfallet av valgene i Frankrike, Nederland og Tyskland neste år og kreve ansvarlig politisk lederskap. At Europa lykkes i å stå samlet, er viktig for Norge. Dette er ikke tiden for å sette spørsmålsteget ved verdien verken av våre europeiske eller av transatlantiske bånd. Tvert imot må vi stå sammen med våre venner og allierte og mobilisere for felles verdier skal vi unngå at tiår med framgang for demokrati, fundamentale friheter, internasjonalt samarbeid og rettsorden drives tilbake.

**Regina Alexandrova (H) [17:34:29]:** Budsjettet vi i dag debatterer, er det første i den kommende langtidsplanen for Forsvaret. Det er på over 46 mrd. kr, og regjeringen fortsetter å fornye og forsterke forsvarsevnen, med 2,2 mrd. kr i økning det første året. Det gir et betydelig løft.

Representanten Navarsete gjentar også i dag usannheten om at det ikke satses på hær og HV, men bare i første året av langtidsplanen for Forsvaret økes budsjettet med 400 mill. kr, pluss 5–6 mrd. kr i fireårsperioden, pluss ca. 30 mrd. kr i 20-årsperioden. Dette er ikke småpenger. Det kan virke som Senterpartiet lever etter utsagnet om at sier man noe mange nok ganger, oppfattes det til slutt som en sannhet. Det kan virke som representanten har glemt at Senterpartiet i regjering rakk å legge ned fire HV-distrikt.

I 2017 er prioriteringen å øke tilgjengelighet og utholdenhet i Forsvaret ved å styrke vedlikeholdet og anskaffe reservedeler og beredskapsbeholdninger. Vi har de siste

årene opplevd et endret sikkerhetspolitisk bilde der gamle og nye trusler smelter sammen. Internasjonal terrorisme, organisert kriminalitet og cyberaktivitet virker sammen og gir komplekse utfordringer. Dette stiller økte krav til situasjonsforståelse, tilstedeværelse, reaksjonsevne og bidrag til NATO.

Lavt trussel- og spenningsnivå i våre nærområder har medvirket til at andre samfunnsoppgaver har vært prioritert framfor forsvar. Når vi nå forholder oss til en ny virkelighet, blir det viktigere å trappe opp satsingen. Med det første budsjettet i langtidsplanperioden gjør vi nettopp det. Den operative evnen og kampkraften styrkes betraktelig allerede i 2017. Innretningen av langtidsplanen og det økte budsjettet til Forsvaret reflekterer dette og innebærer også en meget tydelig nordområdeprofil med styrking av aktivitet og tilstedeværelse i nordområdene.

Regjeringen overtok et underfinansiert forsvar der materiell og våpensystemer sto lagret i mangel på vedlikehold – med tomme reservedelslager samt reduserte beredskaps- og ammunisjonslagre utgjorde dette et etterslep på over 2 mrd. kr. Etterslepet har avdekket en uholdbar forvaltning av materiell som har satt Forsvarets personell i en utfordrende situasjon i dagliglivet. Dette har regjeringen og departementet tatt tak i gjennom en målrettet satsing. Marinen seiler nå for første gang fire av fem fregatter.

I 2017 styrkes Hæren og Heimevernet i nord med økt øvingsaktivitet for Panserbataljonen, 2. bataljon og HVs innsatsstyrke i Finnmark, og HV-staben i Troms og Finnmark styrkes for alliert samarbeid. Vi fortsetter oppgraderingen av CV90 stormpanservogner, kampluftvern innføres, det investeres i nye tunge kjøretøy for Hæren og feltvogner for HV, og Grensevakten styrkes med et jegerkompani med mobilt luftvern og panserbekjempende våpen. I tillegg skal det investeres nærmere 30 mrd. kr – som jeg nevnte tidligere – i landmakten i neste 20-årsperiode, der utviklingen av landmakten skal utredes i løpet av neste år, hvor helikopterkapasitet til Hæren blir et viktig element.

Budsjettet skal også sikre tilstrekkelig aktivitet for å videreutvikle operativ evne i en kritisk omstillingsfase for Luftforsvaret, der innfasing av nye kampfly og driftssetting av de nye maritime helikoptrene NH90 vil kreve mer ressurser. Nye patruljefly skal sikre at overvåkingskapasiteten i våre havområder ikke bare opprettholdes, men styrkes. Med Evenes får vi et kraftsenter for Forsvaret i Ofotregionen, med ringvirkninger også for verdiskaping og arbeidsplasser.

Jeg er veldig glad for at regjeringspartiene og samarbeidspartiene kom fram til et godt budsjettforlik, og at Arbeiderpartiet støtter langtidsplanen. Nå går vi inn i et viktig gjenopprettingsarbeid for alle forsvarsgrenene i 2017, der den operative evnen og kampkraften vil styrkes betraktelig. Oppsummert skal flyene våre fly mer, marinens fartøyer, fregatter, korvetter, ubåter samt Kystvakta skal seile mer, hær og HV styrkes, og tilstedeværelsen og aktiviteten i nord økes.

**Presidenten:** De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

**Sylvi Graham (H) [17:39:38]:** Det var på sin plass at partiene i dag gratulerte regjeringen med godt diplomatisk håndverk og med at tilliten mellom våre to land, Kina og Norge, er gjenopprettet. Det er også svært passende med

en utenrikspolitisk budsjettdebatt på en utenrikspolitisk merkedag, for dagens nyhet kan fort få gode budsjettvirkninger for Norge.

Som bistandspolitisk talsperson for Høyre er jeg opptatt av virkemidler for å bekjempe nød og fattigdom. Bærekraftsmålene handler jo nettopp om det. Faktum er at den store nasjonen Kina har løftet masser ut av fattigdom og i dag er en av verdens to største økonomier. Derfor er dagens utenrikspolitiske gjennombrudd så viktig for Norge. Vi får igjen et normalisert samkvem med en av de største aktørene i verden.

Samkvem med og innsikt i en så sterk nasjon er selvfølgelig av stor betydning, ikke minst for vårt næringsliv, for selv om det har foregått handel mellom våre nasjoner også i de senere seks årene, har forhandlingene om en handelsavtale mellom Norge og Kina vært utsatt på ubestemt tid – fra november 2010. Derfor er det gledelig at regjeringen nå skal forhandle om en frihandelsavtale med Kina. Dette vil bli av stor betydning for maritim sektor, for sjømatnæringen og for IT- og energisektoren, for å nevne noen. Kina er jo verdens største energikonsument.

Som kjent har Telenor i dag 180 millioner kunder i Asia. I Kina alene har om lag 700 millioner mennesker smartphones, og vi ser hva dette kan bety.

I april i år, på vei til Mongolia, var jeg som medlem av Stortingets ASEP-delegasjon i Kina i et døgn. ASEP er parlamentarikerdimensjonen i det asiatiske-europeiske samarbeidet. Møtet i Ulan Bator hadde som et av sine hovedtema nettopp «connectivity» – økt samhandling – mellom Europa og Asia. Der var det også mye snakk om Kinas initiativ til «den nye silkeveien» – handelsruter mellom Europa og Asia, både til vanns og til lands – det såkalte «China's Belt and Road Initiative». Kina ønsker seg dialog og samhandel med Europa. Vi bør kunne tilby – og få tilbake – begge deler.

I et vennskap hører alle fasetter med, og Norges posisjoner vedrørende både havretten og menneskerettene er godt kjent. Disse legger vi ikke igjen hjemme i noen sammenheng når vi ferdes ute i verden – heller ikke på vår ferd i Asia.

I tidligere tider var Beijing kjent som en syklende by. Nå er det masser av biler der, men det jeg ikke visste da jeg kom dit i april, og som nettopp jeg som elbildeier gledet meg over, var at kinesiske myndigheters elbilpolitikk er meget ambisiøs. Elbilsalget i Kina ble firedoblet fra 2014 til 2015. I Kinas energimiks har andelen kull falt, mens vann og vind har økt. Her har vi også mye å snakke om – klima og miljø.

**Christian Tybring-Gjedde (FrP) [17:43:01]:** Vel, da ble det ikke noe av det jeg håpet i sted. Jeg vil understreke at også Fremskrittspartiet forholder seg til samarbeidsavtalen – åpenbart – men vi har også et forhold til våre velgere og vårt partiprogram, og hit på Stortinget er vi valgt av våre velgere og på vårt partiprogram. Vi er nødt til å se på det på den måten.

Vi er for frihandel, men vi ser at det kan være frihandel på andre betingelser enn dem vi har i dag. Vi kan eksempelvis se på fjerning av rettsliggjøringen av politikken – at vi mister noe av selvråderetten og nasjonal styring – se på eksport av trygderettigheter og på import av arbeidskraft. Det er noen negative konsekvenser av EØS-avtalen som Fremskrittspartiet ønsker å se på, det er noen uante conse-

kvenser fra den dagen vi signerte. Jeg tror egentlig hele saken er enig i det, men man vil ikke bruke de ordene. Og det er greit nok, jeg skal la det ligge.

Jeg vil i dette treminuttersinnlegget takke alle norske soldater som bidrar i internasjonale operasjoner. De gjør en fantastisk jobb. Jeg vil også understreke, også overfor forsvarsministeren, at det er veldig viktig når vi deltar i internasjonale operasjoner, at vi har en tydelig exit-strategi, at vi vet når oppdraget er gjort, at vi har tenkt på det før vi drar. Jeg tror en har sett det i mange internasjonale operasjoner at ingen land egentlig vet når de er ferdig med oppdraget. Afghanistan er et godt eksempel på det. Jeg kan egentlig ikke forstå når det oppdraget skal være ferdig. Jeg tror ingen egentlig ser det for seg.

Så er det viktig at soldater er soldater. De skal ikke bygge nasjoner. Med en gang man kommer i en situasjon der man sier at nå skal man bygge nasjonen, etter eventuelt å ha vunnet krigen, som vi egentlig ikke kan definere, må ikke soldatene få i oppdrag å bygge nasjonen. De er soldater, og de skal være soldater og ikke nasjonsbyggere.

Det er positivt at regjeringen sikrer samsvar mellom oppgaver, struktur og økonomi. Vi kunne alle ønske oss en større og bredere struktur og en konstant militær stasjonering på langt flere steder i landet. Militær krigføring er imidlertid i endring. Forsvaret kan ikke være stasjonært, det må være mobiliseringsklart og flyttbart. Regjeringen legger opp til en slik struktur gjennom kraftsamling og anskaffelse av strategiske systemer.

Det aller viktigste for et forsvar er imidlertid hvilken klartid man opererer med. Skal en klartid være troverdig og reell, må det innføres uforberedte øvelser med full mobilisering. Det er min oppfordring til forsvarsministeren at slike øvelser gjennomføres regelmessig, i tråd med kravene som stilles i NATO.

Regjeringens løft for Forsvaret har to hovedtema: bedre beredskap og bedre operativ evne. Oppstarten av Jegerkompaniet ved garnisonen i Sør-Varanger i 2017 er en del av denne prosessen. Videre vil Hæren styrkes gjennom økt trening og bedre tilgang på lagret materiell. Sjøforsvaret vil seile mer, og Luftforsvaret vil opprette høy aktivitet med flyving både med nye kampfly og med redningshelikoptre. Videre vil Kystvakten ligge mindre ved kai og også være mer til stede i Nord-Norge. Aktivitetsnivået ved HV videreføres, og treningsnivået for innsatsstyrkene vil være på 90 pst. Alt dette vil bidra til å sikre Norges suverenitet.

Med dette som bakteppe er det ingen som vil ønske seg tilbake til de rød-grønnes brukne geværs bevilgningspolitikk. Jeg kunne sagt mye om det, men har ikke mer tid.

**Regina Alexandrova (H) [17:46:19]:** Nordområdene er vårt viktigste utenrikspolitiske satsingsområde og er av stor betydning for Norge både sikkerhetspolitisk og økonomisk, der det overordnede målet er å trygge fred og skape stabilitet og forutsigbarhet. Med økende interesse for Arktis er det viktig at svalbardpolitikken medvirker til at utviklingen i nordområdene skjer på en fredelig og bærekraftig måte.

Tilstedeværelse i nord er avgjørende for å forstå og håndtere klimautfordringene. Derfor er Norges satsing på økt nasjonal og internasjonal forskningskompetanse på klima og miljø i nordområdene viktig for bedre miljøforvaltning og miljøvennlig og god ressursutnyttelse. Jeg er glad for at regjeringen i budsjettet styrker Svalbard Scien-

ce Forum, som fremmer Svalbard som en nasjonal og internasjonal forskningsplattform med hovedoppgave å koordinere og tilrettelegge for forskning på Svalbard. I tillegg styrkes forvaltningen av relevante forskningsprogram og forskningsinfrastrukturen i Ny-Ålesund.

Med tanke på den tragiske skredulykken på Svalbard sist vinter er det betryggende at snøskredvarslingen på Svalbard videreføres i budsjettet, slik at innbyggere og turister som ferdes i området, kan ha tilgang på god informasjon som trykker sikkerheten. Med økt aktivitet og turisttrafikk på Svalbard er regjeringens tiltak for å øke sikkerheten ved å styrke Sysselmannens politiavdeling og økt kontroll og nærvær av Sysselmannen på lufthavnen et riktig grep.

Med redusert aktivitet i kulldriften på Svalbard ønsker regjeringen å tilrettelegge for utvikling av eksisterende aktivitet, reiselivsnæringen og ny næringsvirksomhet for å opprettholde det norske samfunnet på øygruppa. Med samarbeidspartiene har regjeringen kommet til en god enighet, der bevilgningen til Longyearbyens lokalstyre økes med 2 mill. kr til dette formålet.

Kulturfeltet kan også gi viktige bidrag til reiselivet i form av både kompetanse og reiselivsprodukter, så derfor vil regjeringen bevilge midler til et residensprogram for kunstnere i tilknytning til Kunsthall Svalbard for å trekke flere kunstnere til øygruppa.

Det er bred enighet om svalbardpolitikken, og med svalbardmeldingen og dette budsjettet videreføres det gode samarbeidet på tvers av alle politiske partier.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [17:49:29]:** Fleire har vore innom handelsavtalar i sine innlegg i dag. Me har det siste året sett større omveltningar enn på svært lang tid. Få hadde for eit drygt år sidan trudd at Storbritannia ville melde seg ut av EU, at Donald Trump skulle verte president, eller at ein sjølverklært sosialist skulle kome nær ved å verte Demokratane sin presidentkandidat i USA.

Stadig fleire, spesielt i fagrørsla, peikar på at overnasjonale handelsavtalar og svekte nasjonale folkestyre har skapt større forskjellar og svekt løner og arbeidsvilkår for mange arbeidsfolk. No har til og med leiande økonomar gått attende på den ukritiske hyllinga av den akselererande globalismen. Victor Norman seier i Dagens Næringsliv 7. desember:

«Jeg mener vi – økonomiprofesjonen – må ta en del av ansvaret for at vi har fått Trump i USA, brexit i Storbritannia og høyrepopulistiske reaksjoner i Europa.»

I fjor handsama utanriks- og forsvarskomiteen ei melding om handel og globalisering. Der hadde Senterpartiet omfattande alternative merknader, og me vart kritiserte for å stå på utsida av norsk handelspolitikk. I innstillinga peika me m.a. på det som burde vere openberre problem for alle, når meldinga i liten grad skilde mellom handel som middel og handel som mål. Regjeringa skreiv m.a. i meldinga at «behovet for alle land sine interesser må balanserast mot behovet for fleksibilitet i dei nye handelsavtalane».

Senterpartiet har heile tida vore tydeleg på at frihandel ikkje er eit mål i seg sjølv, men at handel kan vere eit verkemiddel for å sikre velferd og tryggleik til borgarane. At overnasjonale avtalar som TTIP og TISA er sette på vent, er eg glad for, for eg trur at avtalane sin største effekt vil vere ei svekking av både folkestyret og kåra til arbeidstakarar i Noreg.

Det var difor overraskende at komiteens leiar frå Arbeidarpartiet i sitt innlegg var så kritisk til at desse avtalane no er sette på vent. Eg trudde – og det er mi erfaring med Arbeidarpartiet – at ein er sær oppteken av fagrørsla og lyttar til dei. I denne saka bør kanskje Arbeidarpartiet lytte nøyare til fagrørsla, som både her i Noreg og i andre europeiske land har peika på at dei nemnde handelsavtalane vil føre til svekte fagforeiningar, svekte rettar for arbeidstakarar, og ikkje minst at ein flytter makt ut frå folkevalde forsamlingar og inn i lukka styrerom, noko som igjen vil svekkje vanlege folk sine kår.

**Trine Skei Grande (V) [17:52:51]:** Jeg vil begynne med å takke Christian Tybring-Gjedde for at han gjorde meg oppmerksom på at Venstre sto inne i feil merknad. Som så mange andre har også vi – på side 5 – blitt med på en EØS-merknad, der vi bare skulle vært med på den første setningen. Da er det klarlagt, sjøl om de fleste nok har fått det klarlagt i løpet av debatten.

Jeg har lyst å kommentere det som blir sagt her om handelsavtaler. Det er et ugjendrivelig faktum at handel mellom mennesker fører til økt velferd. Det er et ugjendrivelig faktum at hvis land handler med hverandre, vil rikdommen i land øke. Det finnes sjølsagt gode handelsavtaler og dårlige handelsavtaler. Det finnes handelsavtaler som respekterer arbeidernes rettigheter, og det finnes handelsavtaler som ikke gjør det. Det finnes handelsavtaler som undergraver demokratiske institusjoner, og det finnes handelsavtaler som styrker demokratiske institusjoner. Handelsavtaler i seg sjøl er ikke problemet. Nei, de er faktisk en stor mulighet.

Så at man i USA har laget dårlige handelsavtaler, at man over tid har svekket arbeidernes rettigheter, at man over tid har svekket muligheten for å få til lønnsvekst også i den lavere middelklassen, er ikke argumenter mot handelsavtaler. Det er argumenter mot dårlig politikk, og det er det jo vi som legger grunnlaget for, når man lager slike handelsavtaler.

Hvis dagens tøvær overfor Kina fører til at det øker sjansen for at Norge skal få til en handelsavtale med Kina, er det fint hvis det er en god handelsavtale. Men jo mer jeg leser av den inngåtte avtalen, jo mer bekymret blir jeg. Det er en ekstremt ensidig avtale, og den innrømmer Norge lite egenkraft. I tillegg er det en avtale som er veldig mye strammere når det gjelder handlingsrommet for Norge, enn for f.eks. våre naboland. Så jeg tror vi trenger noen gode svar fra utenriksministeren på hva som virkelig ligger i de punktene.

Men trusselen er ikke land som gjør avtaler seg imellom. Trusselen er de som lager de dårlige avtalene.

**Presidenten:** Ønsker representanten Skei Grande å ta opp forslag nr. 2, fra Venstre?

**Trine Skei Grande (V) [17:55:34]:** Ja, det vil jeg.

**Presidenten:** Representanten Trine Skei Grande har tatt opp det forslaget hun refererte til.

**Harald T. Nesvik (FrP) [17:55:58]:** Etter å ha hørt et par av innleggene – særlig det fra min gode kollega Svein Roald Hansen – føler jeg et behov for å sitere noe fra komiteens innstilling, som også Fremskrittspartiet står inne

for. Og nå snakker jeg ikke om der hvor flere partier har gått ut, men det neste avsnittet, som lyder:

«Flertallet understreker at EØS-avtalen er av vital betydning for norsk næringsliv.»

Det er helt åpenbart – EØS-avtalen er svært viktig og kommer til å være viktig i mange år framover. Men hvis vi går tilbake og ser på hva som var diskusjon bl.a. i Storbritannia forut for brexit-situasjonen, var det at man ønsket å se på deler av den avtalen som gjaldt EU-systemet, som viser at også innenfor EU var det utfordringer, utfordringer som det er vel verdt å ta inn over seg, og som man bør se nærmere på.

Representanten Tybring-Gjedde var inne på ett av punktene, knyttet til det som har med eksport av velferdsordninger å gjøre. Det vet vi var et stort tema i Storbritannia. Det er også et tema som beveger seg mellom land, og det går an å se på deler av denne avtalen. Det er helt riktig at det ikke er noen reforhandlingsklausul når det gjelder EØS-avtalen som avtale, men det er helt åpenbart at dersom man ser områder hvor det kan være mulighet for å gjøre justeringer og endringer, bør man benytte seg av den muligheten når anledningen byr seg – gjerne i samarbeid med andre EU-land som også ønsker seg endringer. Vi må ikke være så hellig opptatt av vår egen avtale at vi ikke vil se om det er mulighet for forbedringer.

Hva med artikkel 19? Artikkel 19 i EØS-avtalen sier at vi også gradvis skal bygge ned tollbarrierene knyttet til landbrukssektoren. I hvor stor grad har vi gjort det? På område etter område kan vi se på endringer, men EØS-avtalen som instrument ligger der og skal ligge der.

Da jeg skrev min studentoppgave på begynnelsen av 1990-tallet, husker jeg godt at norske trailere med laks ble stoppet på grensen til Europa, nettopp fordi man ikke hadde gode nok avtaler. EØS-avtalen er viktig fordi vi får et standardisert opplegg. Det gjør også andre frihandelsavtaler viktige. Fremskrittspartiet er for frihandelsavtaler med flest mulig land, men vi må lage avtalene best mulig på vegne av norske bedrifter og Norges innbyggere. Det gjør vi, og det skal vi strekke oss etter å gjøre. Men det må ikke være slik at vi ikke kan se på – hvis det er mulig – om det kan gjøres positive endringer. Det er det dette dreier seg om, og det tror jeg alle i denne salen er enige i.

I den forbindelse er denne Kina-avtalen så viktig. Vi ser positive ringvirkninger og signaler fra næringslivet med en gang, vi ser det komme på plass. Så får vi se hvordan det går med lakseprisen, men jeg vil i hvert fall innstendig oppfordre fiskeriministeren – når han kommer tilbake – om å sørge for at vi får flere konsesjoner til å produsere enda mer laks, som kan selges «world wide».

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [17:59:17]:** Jeg synes det har vært en god debatt om hvordan Norge ytterligere kan bidra til fattigdomsbekjempelse gjennom satsing på utdanning, helse, næringsutvikling og klima- og energitiltak. Alt dette er viktig for økonomisk og sosial utvikling i de landene som vi yter bistand til. Jeg oppfatter også at det er bred tilslutning til regjeringens satsing på humanitær bistand i en tid hvor rekken av kriser, kriger og naturkatastrofer som rammer millioner av mennesker, nærmest kan synes uendelig.

Representanten Huitfeldt stilte spørsmål om satsingen på fornybar energi. Vi må bare erkjenne at fjoråret var et veldig vanskelig og spesielt år på grunn av de store flykt-

ningkostnadene som påløp, som gjorde at man måtte redusere budsjettbevilgningene da. Imidlertid er det lagt tilbake betydelige midler nå. Vi har et budsjett på 495 mill. kr, også takket være at det ble skjøtet på ytterligere 25 mill. kr i budsjettforliket, som gjør at vi fortsatt kan være en sentral samarbeidspartner innenfor fornybar energi i viktige samarbeidsland som Liberia, Nepal, Mosambik, Myanmar, Tanzania og Haiti. Med en konsolidert portefølje og med økte bevilgninger for 2017 ser vi nå framover mot en videreføring og fornyet innsats innenfor fornybar energi.

Investeringer i fornybar energi er kapitalintensivt. Regjeringen har derfor ønsket å dreie innsatsen innenfor fornybar energi mer i retning av private investeringer. Da kan det også være riktig å nevne at kapitaltilførselen til Norfunds investeringer i fornybar energi opprettholdes på et høyt nivå i budsjettet for 2017.

Så har jeg lyst til å slutte meg til det som Sylvi Graham sa om viktigheten av å bekjempe kjønnslemlestelse. Det er en grusom handling, og det er en lidelse som kvinner burde være spart for. Dette er så viktig at i den handlingsplanen for likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken som UD nå har lansert, er det egne programmer spesielt rettet mot kjønnslemlestelse. Det betyr at dette absolutt er et område som er i fokus, og som vil få prioritet.

Jeg er også glad for den tydelige støtten som Sylvi Graham ga til regjeringens fem tematiske satsinger. Det er også svært viktig å understreke at FNs bærekraftsmål nå skal ligge til grunn for norsk utviklingspolitikk.

Helt til slutt vil jeg si at jeg er veldig glad for den oppklaringen som er kommet knyttet til merknaden om EØS-avtalen, og at det fortsatt er bred støtte til avtalen i denne sal.

**Harald T. Nesvik (FrP) [18:02:33]:** For en sunnmøring er en taletid på 3 minutter relativt kort, så da trenger man å tegne seg flere ganger for å få sagt det man vil.

Jeg vil komme litt inn på bistand. Det er veldig viktig at den bistanden som vi gir til en rekke land, gjøres på en riktig måte, bl.a. ved at vi stiller krav for å motvirke korrupsjon, men ikke minst at vi ser at vi får effekt ut av de midlene som gis. Likevel er nettopp satsingen knyttet til utdanning og handel det aller, aller viktigste hvis vi skal få folk ut av fattigdom. Bistand i seg selv løfter ikke et eneste land ut av fattigdom. Bistand i seg selv fører ikke til at folk klarer seg i det langsiktige perspektiv. Det er handel og handel mellom land, at man faktisk kjøper varene, som bringer land ut av fattigdom og øker velferden. Derfor er det viktig at vi har det fokuset.

Det siste temaet jeg vil komme innom, er knyttet til forsvaret. Jeg vil gi stor honnør til forsvarsministeren som la fram en langtidsplan der hun var veldig klar på én ting, og det er at det som vi nå legger inn i langtidsplanen, må vi sørge for å finansiere. Vi må ikke kaste blått i øynene på dem der ute, i Forsvaret, og bare putte inn nye ting uten at man finansierer det. Det skaper en falsk trygghet. Det skaper feil forventninger. Og jeg vil gi stor honnør til forsvarsministeren for på vegne av regjeringen nettopp å ha vært veldig klar på det.

Det er fint at vi fikk til en avtale om langtidsplanen med Arbeiderpartiet, og senere også med Kristelig Folkeparti og Venstre, som finansierte opp også neste års grunnlag for både de investeringene og ikke minst de omleggingene som skal til. Dette er viktig, og det viser at Stortinget, når

man ønsker å få ting til, kan samarbeide og få ting til å fungere på en skikkelig måte. Det synes jeg tjener denne salen til stor ære – både det man gjorde i forbindelse med langtidsplanen, der man har ett flertall, og samtidig at man har respekt for hverandre og finansierer det opp også innenfor det budsjettmessige. Det mener jeg er viktig, for det sender et signal om at Forsvaret er viktig for alle sammen. Og så er det alltid slik at det gjøres endringer i langtidsplanene, og det foregår i regjeringen. Jeg har også sittet og hørt på at man er imot diverse endringer, men det er viktig å gjøre endringer nå, for vi må tilpasse oss til den tiden vi befinner oss i, og da kan vi ikke ha et forsvar for fortiden, vi må ha et forsvar for framtiden.

Jeg husker veldig godt at de rød-grønne i sitt arbeid knyttet til Heimevernet var med på å legge ned flere heimevernsdistrikt – flere enn man overhodet har diskutert i denne regjeringen. Det må man ta inn over seg. Vi må ikke si én ting fra denne talerstolen i opposisjon, og gjøre noe annet når vi sitter i posisjon.

Denne salen har sørget for at vi får et godt forsvarsbudsjett når det blir vedtatt i dag. I tillegg har vi også en god langtidsplan, og det er svært, svært viktig i årene som kommer.

**Ola Elvestuen (V) [18:05:51]:** Jeg vil også konsentrere meg om Forsvaret. Vi lever i en usikker verden, både i Europa og med vår store nabo i nord – men også internasjonalt, som flere har påpekt. Det er også gitt honnør til de styrkene vi har utenlands, som enten er i Afghanistan, i de kurdiske områdene i Irak, i Bagdad eller fortsatt vel også i Mali. Jeg tror det er få som for fem år siden kunne se for seg at det er nettopp der de norske styrkene er. Jeg synes også det understreker den usikkerheten som vi kan forvente framover.

Det er viktig for Venstre at vi styrker Forsvaret, at vi styrker Forsvaret de nærmeste årene. Nettopp derfor har vi lagt vekt på at vi allerede nå burde tatt en avgjørelse om landmakten, at det burde vært en styrking av Hæren. Stortinget har tidligere vedtatt både luftvern, oppgradering av stridsvogner og nytt artilleri. Nå skyves det ytterligere ut i tid gjennom at man venter på en ny landmaktstudie. For Venstre er det viktig at vi beholder et sterkt heimevern – 45 000 mann. De trenger mer trening, og det bør også inkludere Sjøheimevernet, fordi vi trenger et kystforsvar der også Kystjegerkommandoen er.

Når det gjelder behovene i den sikkerhetspolitiske situasjonen som er nå, er min bekymring innholdet i langtidsmeldingen, nettopp fordi den legger opp til så store investeringer. Enten det gjelder F-35 eller P-8 nå, og så store flyttinger som f.eks. flyttingen av en velfungerende luftbase på Andøya til Evenes, uten det grunnlaget vi mener man trenger å ha for å gjøre så store endringer, er det en sterk bekymring for at den usikkerheten gjør at når landmaktstudien kommer og man må gjøre prioriteringer senere, så er midlene bundet opp, og vi vil ikke kunne ta en beslutning om et sterkt landforsvar, og at man allerede nå har gjort beslutninger som gjør at det her blir en svekkelse, med en sammenslåing av heimevern og hær – og andre forslag.

Vi er helt enig i at vi trenger 52 F-35-fly. Vi er helt enig i at man må ha et MPA, enten det er Orion eller P-8. Og vi er helt enig i at man må ha en satsing på spesialstyrker og cyberforsvar, men vi må innlemme dette sånn at vi ikke svekker det som er hovedprioriteringen med et styrket

landforsvar. Derfor er Venstre godt fornøyd med at våre prioriteringer: beholde Kystjegerkommandoen, beholde aktivitet i Sjøheimevernet, styrking av Heimevernet og Hæren og opprettholde strukturen i Heimevernet, er med i budsjettavtalen, sånn at vi framover kan holde fast ved våre prioriteringer når landmaktstudien endelig kommer.

**Elin Rodum Agdestein (H) [18:09:11]:** Jeg må si at Senterpartiets – hva skal man kalle det – isolasjonistiske og proteksjonistiske linje i handelspolitikken er veldig spesielt å høre på. Det er faktisk en trussel mot våre nasjonale interesser. Bare å skulle tenke tanken på å vrake EØS-avtalen vil jeg si er å gamble med norsk næringslivs interesser og også med arbeidsplassene. I den krevende omstillingsperioden norsk økonomi er inne i nå, er det utrolig viktig å opprettholde forutsigbare handelspolitiske rammebetingelser for å sikre arbeidsplassene, skape nye, men også for å sikre grunnlaget for velferden. Jeg tror både norsk næringsliv, folk som jobber i konkurranseutsatte næringer, i skognæring, i havbruk og kystbaserte næringer langs hele norskekysten merker seg Senterpartiets retorikk.

Det jeg egentlig tok ordet for, var for på tampen av debatten å understreke betydningen av det arbeidet som gjøres for å styrke kvinners rettigheter og likestilling i utviklings- og utenrikspolitikken. Det er bred politisk enighet om at kvinners rettigheter og likestilling skal fremmes og styrkes gjennom målrettede tiltak og integreres i alt utviklingsarbeid. I arbeidet med å øke jenters tilgang til utdanning har Norge og statsministeren personlig påtatt seg en global lederrolle. Det er bekymringsfullt når vi ser at utviklingen til dels går i feil retning, at jenters og kvinners livsvilkår svekkes i en rekke land, og i områder som er preget av krig og konflikt. Tall fra UN Women viser at antall medlemsland i FN som har en autoritær utvikling, og der kvinners rettigheter og muligheter innskrenkes eller trues, er fordoblet på få år. Derfor er det utrolig viktig at den strategiske innsatsen for kvinner i våre fokusland styrkes i budsjettet, at vi fortsetter å satse tungt på jenters utdanning, mødrehelse og arbeidet mot kjønnslemlestelse, for vi vet at disse områdene er avgjørende for jenters og kvinners hverdag, for deres innflytelse i familien og i samfunnet.

På våre komitéreiser rundt omkring har vi møtt en rekke kvinner som har fortalt, gitt personlige vitnesbyrd om hvilken vanskelig situasjon de står i på grunn av disse forholdene. Derfor er det viktig at Norge, sammen med en del andre engasjerte land, har lyktes med å få likestilling inn som et eget bærekraftsmål og et tema som er innarbeidet på tvers i FNs utviklingsagenda. Norge er en sentral aktør i FN for å sikre at det ikke rokkes ved etablerte internasjonale forpliktelser som gjelder kvinners rettigheter, og at de etterleves.

**Svein Roald Hansen (A) [18:12:14]:** To kommentarer: Representanten Nesvik pekte på at EØS-avtalen kan forandres. Det er en dynamisk avtale som er under endring, i den forstand at det stadig kan komme regelverksutvikling basert på erfaringer. Det som kommisjonen nettopp har gjort bl.a., er å legge fram forslag til endringer når det gjelder det som kalles eksport av velferdstjenester. Der har man foreslått noen justeringer av reglene, f.eks. at man må ha vært tre måneder i arbeid i et naboland før man kan ta med seg opparbeidede rettigheter til ledighets-

trygd. Et annet eksempel er at hvis man ikke er arbeidsinnvandrer, men f.eks. pensjonist, og vil bosette seg i et annet land, må man ha helseforsikring.

Det man ikke foreslår endring på, og som ofte har vært framme i debatten her, er barnetrygd, fordi kommisjonen sier at barnetrygd som går over landegrensene, utgjør mindre enn 1 pst. av samlet barnetrygd i EU, og det anser de da ikke som et stort problem.

Men det er altså en stadig utvikling, og det som en samlet komité – nesten samlet i hvert fall, så vidt jeg husker – i handelsmeldingen, som vi behandlet i våres, pekte på, var å be regjeringen tenke litt utenfor boksen for å få bedret markedsadgang til fisk i EU. Så at det er behov for justeringer og endringer som bedre ivaretar våre interesser, er jeg ikke i tvil om, men det er noe annet enn å varsle at man skal si opp EØS-avtalen og erstatte den med noe man ikke vet hva er, slik som det skjedde i Storbritannia.

Så pekte representanten Navarsete på motstanden mot handelsavtaler, såkalte overnasjonale handelsavtaler – TTIP og TISA. Jeg vet ikke om det er riktige betegnelser. Det er helt riktig at man må sikre at den type avtaler ikke undergraver verken miljøstandarder eller sikkerhetsstandarder, forbrukerrettigheter eller arbeidstakerrettigheter. Men når det gjelder TTIP, ligger det som en forutsetning i forhandlingsmandatet fra kommisjonen, fra Europaparlamentet, at det ikke skal skje. Da synes jeg vi skal føre debatten på det grunnlaget, og ikke tro at det er noen mystiske menn i noen mørke bakrom som greier å overliste både europeiske regjeringer og Europaparlamentet. Og det er helt riktig at erfaringen med handelsavtaler kan være dårlig hvis man fører dårlig nasjonal politikk. Mangel på økonomisk framgang for middelklassen i USA siden 1970- eller 1980-tallet skyldes nasjonal politikk, ikke handelspolitikk.

**Presidenten:** Representanten Liv Signe Navarsete har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [18:15:33]:** Sånn er det når det er lite med taletid – då vert det kort.

Berre ein liten replikk til det med handelsavtaler. Eg ville setje pris på om representanten Agdestein eller nokon andre som har snakka så varmt no, kunne gi meg konkrete døme på i det minste ein bedrift som no har fått tilgang til EU sin indre marknad, gjennom EØS, og som ikkje hadde fått det gjennom den handelsavtalen som Noreg har hatt i mange tiår før.

Eg må presisere at Senterpartiet er for handel, me er for handel mellom sjølvstendige land, men mot dynamiske handelsavtaler som stel makt frå folkevalde, som flytter makta anten til andre fora overnasjonalt eller inn til multi-nasjonale selskap.

Det eg eigentleg skulle snakke om, er utviklingspolitikken, men det får me ta att i ein annan debatt.

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [18:16:48]:** På tampen av debatten er det selvfølgelig viktig både å takke for debatten og å komme med noen kommentarer til det som har kommet opp.

La meg begynne med å kommentere landmaktutredningen. Den legges fram i forbindelse med budsjettet for 2017, Prop. 1 S for 2016–2017, som komiteen tidligere har sluttet seg til og har beskrevet i innstillinga til langtids-

planen. Nettopp fordi det er en usikker verden – det er forandringer – og vi hadde et forsvar som var underfinansiert, kommer satsingene fra regjeringa i første året av langtidsplanen, i tillegg til det vi allerede har gjort i budsjettene, særlig for 2015 og 2016. Der er det særlig Sjøforsvaret og Etterretningstjenesten som har fått de største løftene, fordi det har vært helt nødvendig.

I dette budsjettet styrker vi Hæren med 6 pst. Det er en massiv og betydelig styrking – vi har ikke sett lignende på veldig mange år. I tillegg kommer de investeringene som gjøres i Hæren, bl.a. til kampvogner, kommunikasjons-systemer osv. Det er snakk om 5–6 mrd. kr i investeringer i kommende fireårsperiode.

Vi styrker HVs budsjett med 16 pst. Det er også en massiv styrking. Det er det viktig å understreke, fordi de styrkingene som regjeringa allerede hadde lagt inn, har mye å si for nettopp å bidra til å bygge den grunnmuren som er så viktig for å kunne øke aktivitetsnivået.

Så vil jeg til slutt kommentere at det ikke er riktig, det som representanten Elvestuen sier, at midler er bundet opp til f.eks. maritime patruljefly og ubåter, at beslutninger er tatt, eller at Hæren og Heimevernet skal slås sammen. Tvert imot er det satt av midler både til maritime patruljefly, ubåter, kampfly osv. og til store investeringer i landmakten. Vi skal sikre at vi har en sterk og relevant landmakt. Det er helt avgjørende for et land som Norge. Derfor er det satt av ca. 30 mrd. kr i 20-årsperspektivet til disse investeringene, som jeg var litt inne på i replikkvekslingen med representanten Elvestuen tidligere.

For å gi en sammenligning tenker jeg det kan være greit å se på det plangrunnlaget som lå i den inneværende langtidsplanen, altså for fireårsperioden 2013–2016. Der mente den forrige regjeringa at man skulle omprioritere 634 mill. kr fra utenlandsoperasjoner til andre tiltak i langtidsplanen. Det var basisen. Det var altså ingen friske penger, men det var basisen. I denne langtidsplanen er man godt kjent med hva rammene for fireårsperioden er. Vi begynner altså med å styrke budsjettet med 2,2 mrd. kr i det første året av langtidsplanen. Det er en massiv forskjell, som viser en tydelig satsing, en tydelig retning og en klar prioritering av Forsvaret.

**Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:20:10]:** Representanten Elin Rodum Agdestein bruker sterke ord mot Senterpartiet, så sterke ord at vi er en trussel mot nasjonale interesser. Jeg har hørt det før – jeg har hørt det før. Jeg har sjøl vært en trussel mot fedrelandet, som redaktøren i Drammens Tidende sa det på 1990-tallet. Det gjør ikke noe inntrykk, vi tåler det veldig godt.

EØS-avtalen er en hellig ku for både Arbeiderpartiet og Høyre her i salen. Det kommer til å utvikle seg til å bli et betydelig problem, for det er et faktum at det er nasjonalstaten som er den svakestes beste vern, det er i nasjonalstatene at en kan sikre folkestyret og sikre det demokratiet som alle tyr til når en skal rette opp urettferdighet i samfunnet.

Som representanten Svein Roald Hansen sa, er EØS-avtalen en dynamisk avtale. Nå er det ikke lenger bare Nei til EU som er enig i at den dynamiske avtalen er en husmannskontrakt, det er også Ja til EUs leder enig i. Statsministeren sa for øvrig også, i forbindelse med brexit, at EØS-avtalen var en meget dårlig avtale. Og når vi vet at EØS-avtalen er koplet til det som EU-tilhengere nå kaller

for et eksperiment uten forbilde – hele EU er jo et eksperiment uten forbilde – fordi det er innført en økonomisk union uten en politisk union, er det den systemfeilen som nå i stadig større grad viser seg som et problem, og som folk reagerer mot, helt naturlig nok.

Senterpartiet står for at vi skal erstatte EØS-avtalen med en handelsavtale – fra f.eks. å ha friest mulig bevegelse av arbeidskraft til regulert arbeidsinnvandring, fra en arbeidsinnvandring som vi har i dag, som skaper betydelige problemer. Jeg ber om at flere leser Riksrevisjonens rapport om arbeidslivskriminalitet, om sosial dumping i forbindelse med offentlige kontrakter og om manglende innbetaling av avgifter fordi vi ikke har sakene på stell, noe som er helt grunnleggende for å ha orden i arbeidslivet.

Nasjonal politikk er viktig, som representanten Svein Roald Hansen sa. Jeg er helt enig i det. Det går an å føre mer eller mindre god politikk innenfor rammene av EØS-avtalen. Nå føres det ikke god politikk, det er vi enige om. Men det som er det viktigste, er at vi per i dag har fått 12 000 rettsaker gjennom EØS-avtalen, som nå gjennom-syrer det norske samfunnet på stadig flere områder, og som fører til at folk kjenner større og større avmakt. Derfor må ikke minst EØS-avtalen erstattes med en handelsavtale.

**Ola Elvestuen (V) [18:23:16]:** Jeg er glad for at forsvarsministeren så tydelig understreker at vi skal ha en sterk og relevant landmakt. Så sa vel ikke jeg at vi har tatt beslutninger om å slå sammen hær og heimevern. Men at det er en bekymring omkring det at det er for mye som er låst opp i andre investeringer, er definitivt riktig.

Det har vært vanskelig å få ut tall i forbindelse med langtidsplanen. Venstre har spurt mye, og vi har måttet finne ut mye selv. Det sto vel én tabell i langtidsplanen.

Det er også til dels vanskelig å lese tallene som er i budsjettet. Jeg tror vel når det er referert til 16 pst. økning i Heimevernet, at det inkluderer en effektiviseringseffekt, som også er lagt inn som om det er en styrking.

Når vi ser på tidligere beslutninger, at Ørland har gått fra 5 mrd. kr til 15 mrd. kr – det er i hvert fall en betydelig økning, i milliardstørrelsen, på Ørland – er det klart at vi har en bekymring for flyttingen, f.eks. den fra Andøya til Evenes. Usikkerheten er det som gjør at vi mener vi burde tatt denne beslutningen nå, og at vi hadde hatt en tydeligere prioritering av hva vi ønsker å gjøre først. Nettopp det er en styrking av hær og landmakt. Det handler om å kjøpe artilleri, det handler om å ha et luftvern, det handler om oppgradering av panservåpen, i tillegg til at vi trenger å ha en styrking i antall og størrelse. Vi mener at vi her også bør se på det å ha en jegerbataljon i Porsanger, i tillegg til at vi må opprettholde den styrken som vi har i Heimevernet, inkludert et sjøheimevern.

Jeg må tro forsvarsministeren når hun sier at det er nok i langtidsplanen for å oppnå også en mekanisert og tradisjonell hærstruktur og styrking av denne. Det er definitivt noe. Det gjelder også den enigheten vi har om budsjettet for neste år, som Venstre er godt fornøyd med, der vi nettopp opprettholder de kapasitetene som vi er opptatt av at vi skal ha, og ikke bare for neste år, men beholde også inn i årene framover som et levende kystforsvar, med en kystjegerkommando, med et sjøheimevern, et styrket heimevern og også en styrking av Hæren.

**Presidenten:** Representanten Christian Tybring-Gjedde har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Christian Tybring-Gjedde (FrP) [18:26:32]:** Jeg tenkte jeg aller først skulle nevne – jeg har akkurat fått vite det av parlamentarisk leder Nesvik – at den russiske ambassadøren til Tyrkia har blitt skutt av en islamist i Ankara, tror jeg det var. Det er kanskje ganske greit å få med seg i en utenrikspolitisk debatt, så vi ikke blir helt navlebeskuende her heller.

Jeg vil si til representanten Svein Roald Hansen: Der som det er slik at EU har tatt initiativ til å gjøre noe med trygdeeksporten som foregår, gjennom EØS-avtalen eller EU-handel, kan jeg ikke forstå hvorfor Arbeiderpartiet ikke kunne være med på en merknad som sier akkurat det samme, at vi skal se på det. Det blir litt inkonsekvent. Absolutt alt er heller ikke gitt – at Norge f.eks. med Hellas og Polen har nøyaktig de samme handelspolitiske interesse- ne, er ikke gitt. Derfor er det mulig å se på en del ordninger knyttet til EØS-avtalen, ikke minst eksport av arbeidskraft, som er en stor utfordring mange steder.

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [18:27:41]:** Jeg hadde i utgangspunktet ikke tenkt å ta ordet igjen, men jeg er nødt til å oppklare det som er noen åpenbare misforståelser.

For det første: Økningen til Hæren og HV er realvekst-tall. Det er altså ikke inkludert effektiviseringsgevinster osv. Det er realvekst til begge deler.

Så til Ørland: Der har Stortinget vært jevnlig oppdatert gjennom budsjettproposisjonene om utviklingen i EBA-prosjektet på Ørland. Det er to faktorer som har gjort at Ørland blir dyrere enn opprinnelig planlagt. Det ene er at valgt hangarløsning – den som ble valgt i 2012 – ikke kan brukes fordi den ikke er sikker nok, og det må utvikles nye hangarkonsepter. Det har bl.a. med den sikkerhetspolitiske situasjonen og trusselbildet å gjøre, og det at vi står overfor andre trusler – bl.a. fra langtrekkende missilsystemer – enn det vi gjorde tidligere.

Det andre er støy, der Kommunaldepartementet har lagt noen støygrenser som gjør at det vil være mer kostnadskre- vende å løse ut boliger.

Dette er to faktorer som ville vært der uavhengig av hvor man la basen. Det er også Stortinget godt informert om. Kostnadsøkningen som så langt foreligger, er beregnet til om lag 1,6 mrd. kr, altså ikke fra 5 mrd. kr til 15 mrd. kr, som representanten Elvestuen sa. Det er på ingen måte tall som stemmer. Men Stortinget er godt orientert og informert om dette i budsjettproposisjonen.

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [18:29:25]:** Representanten Harald Tom Nesvik holdt et veldig klokt innlegg da han understreket at hovedansvaret for utviklingen i de enkelte land må ligge i landet selv. Det er også et veldig viktig prinsipp som nå er nedfelt i FN's bærekraftsmål.

På en dag som denne da utenriksministeren er i Kina, kunne det være litt fristende å ta fram et kinesisk ordtak om at det hjelper ikke å gi den fattige en fisk. Vi må faktisk lære ham å fiske. Det er kvintessensen av det at land må settes i stand til selv aktivt å bidra til sin egen utvikling.

I den forbindelse kan det være en hyggelig melding å gi at UD tar dette et skritt videre og lanserer nå et eget pro-

gram, «Fisk for utvikling». Det vet jeg fra min tid som fiskeriminister at faktisk er etterspurt. Norge er et land som har gode kunnskaper om både forvaltning og akvakultur, og vi er en ettertraktet partner av mange land globalt.

Det var Lundteigen som fikk meg til å ta ordet, for hans omgang med såkalte sitater fra statsministeren er ganske lemfeldig. Statsministeren har aldri sagt at EØS-avtalen er en dårlig avtale. Men det er en dårligere avtale for et Storbritannia som sitter ved bordet og faktisk kan være med og påvirke beslutningene som EU-medlem. Det var det statsministeren sa.

Jeg slutter heller ikke å forundre meg over hva det er for slags interesser Senterpartiet faktisk mener de ivaretar når man skal melde Norge ut av EØS. Norsk næringsliv ber ikke om det. Norsk fiskerinæring ber slett ikke om det. Norske studenter som kan studere ute i Europa, ber ikke om at EØS-avtalen skal skrotes. Norske pensjonister som bor i Spania, ber ikke om at EØS-avtalen skal skrotes. Sånn kunne jeg fortsette å liste opp alle fordelene med EØS-avtalen som vi i dag tar for gitt, men som ikke ville være en realitet hvis avtalen ikke lenger var til stede. Jeg skjønner ikke hvem sine interesser Senterpartiet faktisk mener de ivaretar. For det andre: Det er helt fantastisk, når man da på den ene sida mener de skal skrote EØS-avtalen. Hva er alternativet? Jeg har ikke sett ett fornuftig alternativ lagt på bordet som skulle ivareta de vitale interessene som EØS-avtalen i dag ivaretar, som er inngangen til 80 pst. av eksporten vår, og som har den forutsigbarheten som hele det norske næringslivet trenger i en verden der det er ganske trått på mange andre områder. Forutsigbarhet er så viktig med tanke på å sikre arbeidsplasser her hjemme langs hele vår lange kyst.

**Presidenten:** Representanten Elin Rodum Agdestein har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Elin Rodum Agdestein (H) [18:32:38]:** Det er mulig Senterpartiet tror at handelsavtaler kan erstatte EØS-avtalen, men det er det imidlertid stort sett bare Senterpartiet som tror på i norsk politikk.

Hva er det Senterpartiet har skjönt, som vi andre ikke har fått med oss? Det er heldigvis bred enighet i norsk handelspolitikk. Det jeg mener Senterpartiet underslår, er betydningen av markedsadgangen til EU. Man underslår også effekten det vil ha for norsk økonomi å skape usikkerhet om rammebetingelsene, og som statsråden sa: Hva er alternativet? Flere har fått det fram ganske bra i dag, bl.a. representanten Svein Roald Hansen – usikkerheten om hva som vil være innholdet i et alternativ, når man vil erstatte EØS-avtalen.

Det er veldig mye som tyder på at det er veldig lite sannsynlig at en reforhandlet avtale vil være bedre enn den vi har nå, jamfør EUs holdning til Storbritannia i forbindelse med brexit.

**Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:33:54]:** Jeg er glad for at det er flere som tar ordet om EØS og handelsavtaler.

Og jeg håper at flere kan gå til kildene og se hva som skjedde i stortingssalen i 1992, da EØS-avtalen ble drøftet her over to dager. Går en igjennom referatene og ser hva som ble sagt den gangen – hva som ble sagt om hvorvidt det var en dynamisk avtale eller ikke, hva som ble bedyret

om at avtalen ikke skulle gjelde på de og de områdene – kan en se hvem som har mest dekning for det som da ble sagt, og det som er situasjonen i dag.

Det er ganske entydig klart at det som EØS-avtalen ble framstilt som i 1992, var noe ganske annet enn det den har utviklet seg til. EØS-avtalen er koblet direkte til hele EU-systemet på sin dynamiske måte, og EU har systematisk gått i retning av å utvikle en union og har kommet så langt at en har innført en egen valuta. Problemet er bare at det å ha en egen valuta uten å ha en politisk overbygning, er det ingen andre land i verden som har. Det er derfor et eksperiment uten forbilde. En kan ikke ha en styring av et stort område uten å ha en politisk styring på toppen som er overordnet økonomien. Det har en ikke. Det får en ikke til fordi folk reagerer sterkere og sterkere mot den overnasjonalitet som der ligger.

Derfor sitter hele EU-systemet i dag i et skårfeste. En sitter i et skårfeste. En kommer verken opp eller ned, og det skaper stadig større vanskeligheter, og det reagerer folk på. Det er da ganske interessant å høre hvordan de som ser på EØS-avtalen som ei hellig ku, fornekte disse tingene.

Senterpartiet er opptatt av næringslivets interesser. Vi er opptatt av at de som driver fiske, de som driver skogbruk, og de som driver annen næringsvirksomhet, sjølsagt skal ha gode handelsforbindelser med EU. Det hadde en også før EØS-avtalen, ved handelsavtalen. Det kan vi få igjen, for vi må ha en gjensidig nytteavtale, og Norge har enormt rike naturressurser.

Det som blir klart underkommunisert fra EU-tilhengerne og EØS-tilhengerne, er konsekvensene og de negative konsekvensene for arbeidslivet. Jeg ber om at flere stortingsrepresentanter reiser rundt og ser hva som skjer i praksis i norsk arbeidsliv i dag. Det utvikler seg en kultur der som er den største trussel mot den norske arbeidslivsmodellen som har ført til seriøse og trygge forhold i norsk arbeidsliv.

Det er det viktig for Senterpartiet å ta fatt i, og det er nå en av de sentrale begrunnelsene for at vi må få en seriøs debatt om dette. Den ene saken kommer opp etter den andre om hvordan norsk høyesterett forholder seg til EU-systemet, og også om hvordan norsk høyesterett blir overkjørt av ESA, og det er et stort problem.

**Knut Arild Hareide (KrF) [18:36:52]:** Eg skal ikkje forlengje budsjettdebatten for mykje, men eg synest det er grunn til å påpeike at nettopp EØS-avtalen har vore eit lykkeleg kompromiss for dette landet. Viss me stiller oss spørsmålet om kor stort sannsyn det er for at Noreg blir medlem i EU, trur eg mange vil vere einige i at det ikkje er så stort sannsyn for at det skjer dei neste åra. Like lite sannsyn er det for at me vel å gå ut av EØS-avtalen. Eg meiner at EØS-avtalen har vore nettopp det lykkelege kompromisset.

For å bruke Lundteigens ord, han meiner det har vore eit eksperiment: Det har vore eit særskilt eksperiment, eit vellykka eksperiment, for norsk næringsliv og for det politiske Noreg. Me har i stor grad sjølvråderetten vår varetatt, men òg på område der me er nøydd til å samarbeide, gjer me nettopp det. Ikkje minst: Det norske folket er tydelege på at dei ikkje ønskjer seg inn i EU, men dei er òg veldig tydelege på at dei er glade i EØS-avtalen. Han er det altså 53 pst. som seier tydeleg ja til. Det er 29 pst. som sei-

er nei. Dei tala er altså blitt sterkare, og den norske befolkninga er òg meir positiv til EØS-avtalen. Så på vegner av EØS-partiet Kristeleg Folkeparti, me som fekk førstevalet vårt igjennom i desse åra på byrjinga av 1990-talet, synest eg det var ein fin måte å få avslutte denne debatten på.

**Presidenten:** Harald T. Nesvik har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Harald T. Nesvik (FrP) [18:38:49]:** Det var representanten Lundteigen som fikk meg til å ta ordet igjen. Å høre representantens to innlegg fikk meg til å tenke litt på hva som har skjedd de siste årene etter innføringen av EØS-avtalen. Det er klart man ser utfordringer, det har Fremskrittspartiet sagt, men Senterpartiet har altså siden innføringen av EØS-avtalen sittet i regjering i over halvparten av den tiden. Over halvparten av den tiden har altså det partiet som nå forteller nærmest med eder og galle hvor galen den er, sittet og styrt etter den.

Jeg har lagt merke til at Senterpartiet gjerne vil gå inn i en framtidig regjering med bl.a. den største forsvareren av EØS-avtalen, som mener at man ikke skal røre noe som helst, nemlig Arbeiderpartiet. Da er mitt spørsmål til Lundteigen: Vil det kunne være akseptabelt å gå inn i enda en periode og sitte og styre etter EØS-avtalen?

**Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [18:40:09]:** Etter to så gode innlegg nylig fra Hareide og Nesvik burde jeg ha avstått, men jeg fikk ikke svar på mine spørsmål til Senterpartiet, heller ikke i dag. Hvem sine interesser er det man ivaretar, og hva er alternativet? Når man går så høyt på banen og sier at man skal skrote en avtale som er så viktig, er man altså så ordfattig eller har slik mangel på evne til å forklare hva det er man i så fall skal ha i stedet. Det synes jeg vi fortjener å få et svar på, når man går så høyt på banen. Det er faktisk ikke til å begripe hvordan Senterpartiet er villig til å sette norske arbeidsplasser og norsk eksport på spill.

**Presidenten:** Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Per Olaf Lundteigen (Sp) [18:41:23]:** Jeg merker meg at ingen går inn på det som er hovedproblemet i EU, nemlig at en har en økonomisk union uten en politisk union, som fører til systemmessige problemer, og som folk reiser seg mot rundt omkring. Det bare fornektes.

Det som er klart, er at Senterpartiet har sittet i regjering, som representanten Nesvik sa, og vi har gjort oss våre erfaringer både i regjering og etterpå. Det som er viktig nå, er å få opp debatten om hva som er konsekvensene av EØS-avtalen for det som er viktigst for folk, nemlig inntekt for sitt arbeid. Det er i arbeidslivet en avklarer om det er stabilitet i et samfunn, og om det er ordnede forhold. Hvis utryggheten brer seg i arbeidslivet når det gjelder inntekt, er landet ute i kjempeproblemer. Det er det vi ser rundt omkring i Europa, og det er det vi ser også sniker seg inn i Norge ved at stadig færre føler trygghet for eget arbeid.

Våre interesser er altså knyttet til folks inntekter fra sitt arbeid, og alternativet er handelsavtalen.

**Bård Vegar Solhjell (SV) [18:42:47]:** Korleis vi skal få avslutta denne debatten, veit eg ikkje, men eg teikna meg likevel, for å seie at det på mange måtar er riktig, som representanten Hareide var inne på, at EØS-avtalen har det litt spesielle ved seg at ingen egentleg ville ha han – bortsett frå Kristeleg Folkeparti – men likevel har han stått seg i veldig lang tid.

Det eg har tenkt på mange gonger her i stortingssalen, i Europa-debattar og i andre samanhengar – særleg i situasjonar der vi egentleg er langt unna ein brei medlemskaps-debatt eller ein EØS-debatt ute i befolkninga – er at eg synest ofte det har vore vanskeleg å få tilhengjarar av EU-medlemskap og EØS-avtalen til å reflektere over og diskutere i litt rolege ordelag ein del av dei utfordringane ein likevel kan finne der. For det har jo gått nokre tiår no, og det har skjedd betydelege endringar sidan den gongen.

Om eg får nemne nokre endringar: Representanten Lundteigen har heilt rett i at det er ein spesiell situasjon. Ein har fått ein veldig sterk økonomisk integrasjon i EU utan ein tilsvarande politisk overbygning, og det er framleis slik at det er veldig stor forskjell på realøkonomiane i landa. Det er først og fremst eit problem i eurosona, som ikkje vi er ein del av, men det slår likevel ut i europeisk økonomi.

Det andre er at EØS-avtalen etter kvart har ført med seg ei rekkje nye avtalar, den siste no er EUs finanstilsyn. Etter kvart er det no allmenn aksept for at det betyr ei suverenitetsavståing i betydeleg grad frå oss. Det burde iallfall vere eit grunnlag for å debattere korleis EØS-avtalen er sett opp.

For det tredje: Dersom vi ser rundt oss i Europa no, er det ingen tvil om at arbeidsinnvandringa er eit stort tema som har ei veldig kraft inn i den politiske debatten. Storbritannia var det landet som hadde teke imot flest arbeidsinnvandrarar frå Aust-Europa. Det var sannsynlegvis eit stort og viktig underliggjande tema for deira avgjerd om brexit. Korleis arbeidsinnvandring slår inn i land, og korleis vi handterer det som ein del av EØS-avtalen, burde etter mitt syn vere grunnlaget for ein roleg og sakleg debatt der vi, med litt ulike utgangspunkt, i alle fall kunne diskutere om EØS-avtalen har svakheiter, og om det finst måtar å forbetre han på. Det synest eg er ein mangel, både i den debatten eg har sete og høyrte på no, og i andre EU- og EØS-debattar vi har hatt i Stortinget.

**Presidenten:** Representanten Trine Skei Grande har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

**Trine Skei Grande (V) [18:45:38]:** Jeg skulle vel ha latt Solhjell avslutte, for hans bemerkninger er en diskusjon som jeg også gjerne vil være med på.

Men den diskusjonen jeg ikke liker så godt, er diskusjonen der Lundteigen sier at EU ikke er en sterk nok føderasjon for å kunne bære en egen myntenhet. Det regner jeg med ikke betyr at han ønsker at det skal bli en sterkere føderasjon. Da er det noe annet som ligger bak, og det argumentet kommer i runde nummer to. Det handler om at det har sneket seg inn noen fra andre land som jobber her, og om å framstille det at vi har fri flyt av arbeidskraft som en trussel mot Norge, når det egentlig burde handle om hvordan vi sikrer like rettigheter og styrkede arbeidsforhold for alle som er arbeidere i Norge.

Denne troa på at det er umulig å ha rettigheter for folk som kommer fra andre land, den nekter jeg å tro på, jeg tror at vi kan ha like sterke rettigheter for alle som jobber i dette landet uansett. Da er det vi som lager et for dårlig regelverk, og ikke at det kommer for mange innvandrere hit.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 3 og 4.

Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 5 og 6 debatteres under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 5 [18:46:52]

*Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2016 under Utanriksdepartementet* (Innst. 140 S (2016–2017), jf. Prop. 23 S (2016–2017))

Sak nr. 6 [18:46:54]

*Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2016 under Forsvarsdepartementet* (Innst. 127 S (2016–2017), jf. Prop. 27 S (2016–2017))

**Presidenten:** Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

**Sylvi Graham (H) [18:47:59]** (ordfører for sak nr. 5): Jeg har stått på talerstolen her tidligere i dag og snakket om en inkurie, og jeg er nødt til å fortsette den melodien. Jeg må eksplisitt gjøre salen oppmerksom på at det er en berikket versjon av innstillingen til sak nr. 5 vi her behandler, og den ligger omdelt. Det dreier seg om en tallfeil i forslag til vedtak vedrørende kap. 161 post 70, der det i den beriktede versjonen står:

«Næringsutvikling, kan overførast, vert auka med 14 000 000 frå kr 139 000 000 til kr 153 000 000»

– ikke fra 1,6 mrd. kr, som det sto i innstillingen som var feil.

La meg også få si fra komiteen, som har laget en enstemmig innstilling, så får vi se hvor dette bærer hen, at vi har merket oss at det under programområde 2, Utanriksforvaltning, blir gjort framlegg om en nettoøkning på 139 mill. kr grunnet et merbehov på 159 mill. kr til FNs fredsbevarende operasjoner og et netto mindrebehov på 20 mill. kr til andre organisasjoner. Merbehovet til FNs fredsbevarende operasjoner skyldes overheng fra 2015, som er et resultat av FNs treårige syklus for forhandlinger om bidragsskalaen. Når det gjelder andre justeringer, de 20 mill. kr, skyldes det i hovedsak endrede valutakurser målt mot norske kroner.

Komiteen har også merket seg at det under programområde 3, Internasjonal utviklingshjelp, blir gjort framlegg om omdisponeringer på til sammen 662 mill. kr. Omdisponeringene er i hovedsak mulig på grunn av mindre ODA-godkjente asyl- og flyktningutgifter i Norge enn tidligere antatt. Det blir foreslått fra komiteens flertall at kap. 163 for humanitær hjelp økes med 486 mill. kr til hjelp i Syria og nabolandene, hvor de humanitære behovene, som kjent, fremdeles er svært store – altså en endring på 14 mill. kr fra regjeringens opprinnelige forslag.

Komiteen har merket seg at kap. 150, Utviklingshjelp til Afrika, foreslås økt med 50 mill. kr, at kap. 164, Fred, forsoning og demokratitiltak, økes med 2 mill. kr. – i dette tilfelle til arbeidet for kvinner rammet av konflikt i Irak, med fokus på kvinner fra områder frigjort fra ISIL – at kap. 170, FN-organisasjonar, foreslås økt med 15 mill. kr, at post 76 under dette kapittel foreslås økt for å støtte FNs fredsbyggingsfond, UN Peacebuilding Fund. Komiteen støtter også at kap. 171, Multilaterale finansinstitusjoner, økes med 51 mill. kr til nabolandsstøtte for Syria og til Verdensbankens nye flergiverfond for vann.

Flertallet har også fremmet et forslag som viser til at Banco D-Miro, en bank som eies av Misjonsalliansen gjennom Alliance Microfinance AS, og som når ut til over 40 000 lånekunder, i 2014 ble kåret til Ecuadors beste mikrofinansbank av Den interamerikanske utviklingsbanken. Vi er også kjent med at Banco D-Miros eksistens er truet som følge av jordskjelvet som nylig rammet landet. Over 4 000 lånekunder kommer fra de verst rammede områdene i provinsen Manabi, og det utgjør over 50 pst. av egenkapitalen. Derfor står Banco D-Miro overfor en enorm utfordring når banken nå vil få et betydelig tap på flere millioner US dollar på låneporteføljen. Det har vært et ønske om å sikre bankens videre drift, og derfor er de 14 mill. kr kommet inn.

Det er en glede å anbefale innstillingen, som i sum styrker vårt humanitære arbeid og bistandsarbeidet på grunn av frigjorte midler.

**Christian Tybring-Gjedde (FrP) [18:52:26]** (ordfører for sak nr. 6): Dette gjelder altså nødvendige budsjett-tekniske justeringer. Det skal være samsvar mellom bevilgninger og endrede budsjettforutsetninger.

Det er en total økning i bevilgningene til Forsvarsdepartementet på 328 mill. kr. De økte utgiftene går bl.a. til veteraner med psykiske belastningsskader, det er merutgifter til Rygge flyplass grunnet avvikling av Rygge sivile lufthavn, og det er ekstra utgifter til Frontex' grensekontrolloperasjon Triton. Det er et totalt justert forsvarsbudsjett til 50 837 mill. kr. Det er mange penger.

Proposisjonen ber også om godkjenning av anskaffelse av nye maritime patruljefly til erstatning for P-3 Orion og Jet Falcon. Dette er i tråd med allerede vedtatt langtidspan for Forsvaret. Kostnadsrammen for prosjektet er på 9 825 mill. kr. Anskaffelsen skjer via amerikanske myndigheter gjennom Foreign Military Sales.

Komiteen er tydelig på at kravet om industrisamarbeid ligger fast. Anskaffelse skal kun finne sted dersom det parallelt inngås industrisamarbeidsforpliktelser med norsk industri i tråd med vedtatt politikk på området. Det betyr at samarbeidet mellom amerikansk og norsk industri skal være tilsvarende anskaffelsesbeløpet, og at en forpliktende

og bindende intensjonsavtale om dette må være signert i forkant av kontraktinngåelse.

Anskaffelsesprosjektet har ikke vært gjenstand for ekstern kvalitetssikring, og mindretallet fremmer forslag om at dette blir utført og at alternative kandidater blir vurdert. Mindretallet ber også om at det fremmes en investeringsproposisjon. Jeg antar at mindretallet vil redegjøre for dette.

Jeg ønsker imidlertid å understreke at også Fremskrittspartiet registrerer denne noe uvanlige og raske fremdriftsprosessen og forutsetter at regjeringen, uavhengig av dette, har full kontroll ved alle sidene av prosjektene. Innfasing av flyene vil skje i perioden 2021–2022. Det er verdt å gjøre oppmerksom på at Luftforsvaret vil innfase flere store prosjekter i samme periode, og at dette vil bli krevende. Det er derfor viktig at det tas høyde for dette i arbeidet fremover.

I omgrupperingsproposisjonen informeres det videre om mulig endring av eierstrukturen i Aerospace Industrial Maintenance, AIM, i henhold til tidligere vedtatt politikk. Stortinget har tidligere gitt uttrykk for sine ambisjoner om å skape et sterkt norskeid miljø for luftmilitært vedlikehold. En sterk norsk forsvarsindustri er en forutsetning for et sterkt norsk forsvar.

Proposisjonen viser også til intern effektivisering og konkurranseutsetting av renholdstjenester. Dette er svært positivt og bidrar til at Stortingets bevilgninger til Forsvaret går til de oppgavene som velgerne og samfunnet forutsetter at Forsvaret skal løse.

**Anniken Huitfeldt (A) [18:55:12]** (komiteens leder): Den største enkeltsaken i det som her legges fram, er spørsmålet om de maritime patruljeflyene. Dette var en diskusjon vi hadde i forbindelse med langtidspanen, hvor det var uenighet i stortingssalen, men hvor 80 pst. av stortingsrepresentantene mente at dette er en viktig kapasitet, at det er av stor nasjonal betydning at vi har gode overvåkningsfly, og at det er vi som selv overvåker våre maritime havområder.

Det som er spesielt i denne saken, er at det ikke er gjennomført en ekstern kvalitetssikring, slik praksisen er på store prosjekter. Begrunnelsen for at det ikke er gjennomført en ekstern kvalitetssikring, er at prosjektet innebærer en lav risiko, men viktigst av alt er at det er en del høyt graderte elementer. Det betyr, på bakgrunn av at dette er et stort anskaffelsesprosjekt, at det er noe mindre informasjon til Stortinget enn det som er naturlig når det gjelder anskaffelser i en så høy prisklasse.

Nettopp på denne bakgrunn vil jeg understreke at regjeringen til dette anskaffelsesprosjektet har et særlig ansvar for å gjennomføre en omfattende intern kvalitetssikring, sikre god økonomi- og prosjektstyring og holde Stortinget kontinuerlig oppdatert om den videre utvikling i dette materielle prosjektet, med særlig vekt på kostnadsutvikling.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [18:57:08]**: Det er ikke vanleg at det er mykje usemje og debatt rundt salderingsproposisjonane. Små justeringar for kostnader for inneverande år er som oftast ikkje mykje å debattere. Gjennom framlegginga av Prop. 27 S har regjeringa like fullt lagt fram ein proposisjon som det må knytast nokre kommentarar til.

Ein salderingsproposisjon skal sjå bakover. Me skal sjå på året som har gått, om kostnader som er komne til gjennom året, er i tråd med det budsjettet regjeringa styrer etter. Det gjer sjølvsagt òg dei proposisjonane som er lagde fram. Likevel er det eigna til å overraske når regjeringa gjennom Prop. 27 S ber om fullmakt til å gjere ei svært stor investering. Regjeringa ber faktisk om ei fullmakt til å investere i nye overvakingsfly, ei investering med kostnader som med alt sannsyn vert mykje større enn 10 mrd. kr. Dette ber regjeringa om utan at Stortinget har fått noko anna enn eit heilt overordna anslag over kostnader, utan KS1 og KS2, med dei årsakene som leiaren i komiteen har gjort greie for, og med nokre linjer i ein omgrupperingsproposisjon. Dette er høgst uvanleg.

Den 29. august i år fekk eg svar på eit spørsmål om kostnader knytte til investering i nye P-8-overvakingsfly. Då svara statsråden i brev til Stortinget at ein ikkje kunne gi slike opplysningar, som ville vore viktige i handsaming av langtidsplanen, fordi ein ikkje hadde avgjort kva system og leverandør ein skulle velje, og at slike opplysningar kunne påverke potensielle leverandørar. Etter at saka då kjem til Stortinget på denne måten, som ei slags hastesak, er det grunn til å spørje seg om opplysningane i brevet til Stortinget samsvarar heilt med framdrifta i saka. Eg vil derfor be statsråden i sitt innlegg gjere greie for prosessen. Når ein inngjekk intensjonsavtale og bestemte seg i regjeringa, kvifor ønskte ein ikkje å gi Stortinget opplysningane eg etterspurde, som grunnlag for arbeidet med langtidsplanen?

Nedlegging av flybasen på Andøya var eit stort spørsmål i arbeidet med langtidsplanen for Forsvaret. Det er rett at det er eit stort fleirtal som gjekk inn for å leggje ned basen på Andøya, men det er ikkje dermed sagt at det er meir rett. Det spørsmålet har for så vidt ikkje noko i dagens debatt å gjere, men det vert likevel aktualisert ettersom regjeringa har lagt inn kjøp av overvakingsfly i salderinga av årets budsjett. Dermed vert det òg eit anna punkt eg gjerne vil be om at statsråden gjer greie for i sitt innlegg.

I Prop 27 S kan me lese at overvakingsfly skal leverast i 2021–2022. Vil basen på Evenes, som no skal byggjast ut, vere ferdig utbygd på det tidspunktet? Det er interessant, for det er knytt til moglegheita for eventuelt å ta imot dei flya på, og då òg fly dei frå, basen på Andøya. Korleis vil det i så fall påverke kostnaden ved flytting, og korleis vil det påverke den nedtrappinga og nedlegginga av flystasjonen på Andøya som Høgre, Framstegspartiet og Arbeidarpartiet ønskjer å gjennomføre? Det er spørsmål som er viktige, og som det kunne vore fint å få vite noko om før ein gir den fullmakta som kjem til å verte gitt her i dag.

Når det gjeld utanriksbudsjettet, er det meir ein tradisjonell omgrupperingsproposisjon, som det ikkje er så mykje å seie om, bortsett frå at det har gitt nokre moglegheiter til auka midlar til utviklingsarbeid.

Det er jo slikt ein normalt har det ein kallar ein salderingsproposisjon eller omgrupperingsproposisjon for, og det er difor grunn til å få litt meir informasjon om det som rører ved Forsvarets proposisjon her i dag.

Eg tek opp forslaga Senterpartiet saman med andre står bak.

Olemic Thommessen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

**Presidenten:** Da har representanten Liv Signe Navarsete tatt opp de forslagene hun refererte til.

**Knut Arild Hareide (KrF) [19:02:08]:** Det er ein betydeleg enklare jobb Stortinget har med behandlinga av omgrupperingsproposisjonane i år, enn me hadde i fjor. Grunnen til det er at talet på asylsøkjjarar har blitt lågare enn forventa, mens me i fjor opplevde det motsette. Me veit at på grunn av ODA-regelverket fører dette til betydelege endringar i utviklingsbudsjettet. Men denne gongen opplever me at me kan omdisponere nær ein halv milliard kroner på årets bistandsbudsjett til auka humanitær naudhjelp, og da er det naturleg at Syria står øvst på prioriteringslista.

Me brukar no årleg milliardbeløp på humanitær bistand til denne delen av den kriseramma regionen. Sivilebefolkninga i Syria og Irak lid under krigshandlingane. Millionar er internt fordrevne, og deira naboland har på kort tid måtta ta imot fleire millionar flyktningar. Svært mange har fått husly hos private. Mange flyktningleirar er overfylte. Når FN sine naudhjelpsappellar ikkje blir fullfinansierte, får ikkje flyktningar den hjelpa dei treng, og me går inn i ein kald vinter. Derfor kjem omdisponeringane av 486 mill. kr til humanitær bistand ved årets slutt ekstra godt med og kan bety ein forskjell for dei som treng det aller mest.

Eg vil òg vise til omgrupperingsproposisjonen innanfor Forsvarsdepartementet. Når det gjeld budsjettendringar, er det full einigheit om det. Det som denne gongen har skapt dissens i komiteen, var at regjeringa la inn ei sak som ikkje hadde noko med årets forsvarsbudsjett å gjere. Kristeleg Folkeparti meiner det er viktig at Noreg fortsatt skal ha eigen kapasitet til maritim overvaking i våre nærområde. Men Stortinget burde fått meir utfyllande informasjon før det blei lagt opp til vedtak om å godkjenne dette store investeringsprosjektet til rundt 10 mrd. kr. Me forventar at regjeringa kjem tilbake med ei eiga sak om kjøp av nye maritime overvakingsfly. Derfor støttar me forslag nr. 1, frå Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Om det forslaget skulle falle, vil me sekundært støtte tilrådinga frå komiteen.

**Ola Elvestuen (V) [19:05:09]:** Først vil jeg slutte meg til Knut Arild Hareides påpekning av det gledelige ved at vi her kan styrke humanitær bistand, gitt den situasjonen som er, spesielt i Midtøsten, men også ellers.

Jeg vil også ta opp det siste punktet, igangsettelse av et investeringsprosjekt for videreføring av MPA- og ISR-kapasitet, som ligger inne i denne salderingen av årets budsjett. Venstre finner det egentlig ganske underlig at den er her, og at det er et så lite grunnlag for å ta en beslutning fra Stortingets side, også i lys av at det er så kort tid siden behandlingen av langtidsplanen.

Jeg vil også påpeke at alle statlige investeringsprosjekter med antatt kostnad på over 750 mill. kr skal gjennomgå ekstern kvalitetssikring. Vi kan ikke se at en slik kvalitetssikring er gjennomført for dette prosjektet. Det er lite informasjon om investeringene i proposisjonen, og det vises også til en mulighetsstudie som man har hatt begrenset med tid til å sette seg inn i. Vi mener derfor at det ikke er tilstrekkelig grunnlag for å gi en tilslutning til igangsettelse av dette investeringsprosjektet, og vi vil derfor støtte forslag nr. 1.

Jeg ser fram til svaret på det spørsmålet som representanten Navarsete også stilte, om når vi kan forvente at P-8A kan være operative, om det er i 2021 eller 2022, og om det også vil føre til at man må ha investeringer på Andøya flystasjon, om dette er en dobbeltinvestering, og om Evnes da vil kunne være klar.

Jeg mener dette er et viktig spørsmål. Venstre hadde nok sett for seg at de investeringene vi allerede har gjort på Orion, kunne vært utnyttet lenger, men vi er ikke imot at man skal ha P-8A. Vi er villige til å gjøre den vurderingen, men mener at det burde ha kommet som en egen sak, ikke bare som en liten del av en proposisjon og en saldering av årets budsjett.

**Bård Vegar Solhjell (SV) [19:08:12]:** Først skal eg referere til SVs merknad i nysalderinga for Utanriksdepartementet. Der vil vi – veldig enkelt fortalt – ta til orde for at den mindrekostnaden Noreg har som følge av at det kom færre flyktningar i 2016, i heilskap skal brukast over bistandsbudsjettet til dei såkalla nærområda i Midtausten og i andre store humanitære kriser. Det er fullt mogleg, og det finst organisasjonar som effektivt, på slutten av året, kan ta i bruk ressursar til det. Eg tek hermed opp det lause forslaget, som ikkje ligg i innstillinga, og som ein for enkelheits skuld vel kan kalle ein inkurie, sidan eg leverte det inn på morgonen i dag.

Eg skal bruke hovuddelen av innlegget mitt til noko anna, for det er ikkje kvardagskost å diskutere ei investering på over 10 mrd. kr i ein debatt om salderinga av årets budsjett – og den høyrer da heller ikkje heime der. Denne investeringa bør, som alle andre store investeringar, fremjast i ein investeringsproposisjon, der Stortinget får full informasjon om alternativa og kostnadane. Alle investeringar over 750 mill. kr skal eksternt kvalitetssikrast gjennom KS1 og KS2, ifølgje Finansdepartementet og regelverket til ei kvar regjering. Det er ikkje gjort her, sjølv om investeringa er på over 10 mrd. kr. Det regelverket vart innført rundt tusenårsskiftet. Ein gjorde det på bakgrunn av mange store feilinvesteringar, særleg i forsvarssektoren og innan samferdsel – men òg for så vidt på andre område – og det har i ettertid hatt dokumenterbar effekt på å redusere førekosten av store feilinvesteringar i samfunnet.

Regjeringa seier at investeringa har «lav risiko», men poenget med kvalitetssikringsregelverket er jo nettopp å kvalitetssikre den typen vurderingar og redusere risiko. Historisk har vi sett for mange feilinvesteringar i staten generelt og i Forsvaret spesielt. Fregatt-investeringane er eitt eksempel. Dette vart òg sett på som ei trygg investering, men var det ikkje. Dei føreslåtte P-8A-investeringane må kvalitetssikrast skikkeleg, uavhengig av om regjeringa sjølv meiner det er låg risiko.

Eit argument som likevel kan peikast på, for å gjere dette raskt, er at det kan vere det høge graderingsnivået som gjer investeringa vanskeleg. Men det er vanskeleg å sjå at det ikkje finst ein fornuftig måte å kvalitetssikre så mykje som mogleg, så godt ein kan, gjennom kvalitetssikringsregimet. Eg kjenner ikkje til liknande eksempel på ei så stor investering som ikkje har gått gjennom det eksterne kvalitetssikringsregimet.

Fleire NATO-land har vedteke å fortsetje med P-3 Orion. Vi har nyleg brukt mykje pengar på å oppgradere det flyet. SV deler likevel regjeringa si understreking av behovet for maritim overvåkingskapasitet og har vore forberedt

på og teke stilling til at vi vil støtte ei oppgradering i den retninga. Men å kjøpe dei flya utan kvalitetssikring, utan meir informasjon enn det som ligg i nysalderinga og i den tilleggsinformasjonen vi har hatt tilgang til, og utan ein eigen investeringsproposisjon, som er brot på vanleg praksis for investeringar, er økonomisk uansvarleg. Det er vanskeleg, synest eg, å forstå det hastverket, målt opp mot den auka risikoen ein tek på seg ved ikkje å gjennomføre ei ekstern kvalitetssikring.

I mi tid i politikken kan ikkje eg huske å ha sett ei så stor investering med eit så svakt grunnlag for Stortinget, og som har hatt ei så svak ekstern kvalitetssikring, med tanke på reglementet som ligg til grunn. For meg ser det svært uklokt ut av forsvarsministeren og regjeringa å ta på seg det betydelege ansvaret som ligg i det for framtida. Eg vil understreke at SV ikkje er villig til det og vil gå imot den investeringa på den bakgrunn, trass i at vi deler intensjonen bak ho, nemleg at Noreg skal ha ein sjølvstendig og god maritim overvåkingskapasitet.

**Presidenten:** Representanten Bård Vegar Solhjell har tatt opp det forslaget han refererte til.

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [19:12:58]:** Jeg tror det er viktig å holde to debatter fra hverandre. Det ene er debatten om hvorvidt det er mulig å fremme denne type forslag i omgrupperingsproposisjonen – det har også vært gjort tidligere – og det andre er spørsmålet om kvalitets-sikringsprosedyrene.

For å videreføre en nasjonal evne til overvåkning – som jeg opplever at hele komiteen er opptatt av at vi skal ha – i tråd med Stortingets behandling av langtidsplanen, foreslår altså regjeringa å anskaffe fem P-8 Poseidon maritime patruljefly. Det understøtter den prioriteringen som Stortinget har gjort og den strukturen som Stortinget har valgt for Forsvaret. Det er helt avgjørende at vi skal kunne fortsette å ha en slik kapasitet. Når de flyene vi i dag opererer, skiftes ut, vil de allerede ha operert 50 pst. lenger enn den forrige utgaven vi hadde. Da vil flyene være 32 år gamle, en anseelig alder for et overvåkningsfly. For at vi skal opprettholde en relevant kapasitet, er det viktig at vi også anskaffer nye.

Omgrupperingsproposisjonen var regjeringas første anledning til å kommunisere formelt med Stortinget rundt dette, og det er altså en helt legal måte å kommunisere med Stortinget på. I omgrupperingsproposisjonen fremmer regjeringa de overordnede rammene for prosjektet og ber om fullmakt til å starte opp prosjektet innenfor den angitte kostnadsrammen. Fullmakten vil sette norske myndigheter i stand til å arbeide videre med vilkårene i en mulig avtale og til eventuelt å signere en formell kontrakt med amerikanske myndigheter i tide til å få flyene levert i henhold til tidsplanens ambisjon. Kjøpet er planlagt som en ordinær anskaffelse fra amerikanske myndigheter, i tråd med rammeverket for statlige investeringsprosjekter i forsvarssektoren.

Avtalen vil også innebære at Norge blir deltaker i en større kontrakt som amerikanske myndigheter framforhandler på vegne av seg selv og øvrige deltakernasjoner, slik at alle drar nytte av skalafordelene. Det forventes et formelt tilbud fra amerikanske myndigheter primo 2017. Gitt godkjenning av prosjektet i Stortinget vil det bli framforhandlet en kontrakt med sikte på avtaleinnngåelse i løpet

av første kvartal 2017. Stortinget vil på egnet måte bli informert om utviklingen i prosjektet.

Prosjektet følger grunnleggende styringsprinsipper og rutiner for å sikre kontroll med framdrift, kvalitet og utgifter. Basert på langtidsplanens forarbeider og ny tilleggsinformasjon er det utarbeidet et beslutnings- og styringsunderlag, hvor behovet er godt definert og mulige og relevante konseptuelle alternativer er vurdert.

Flyene som er foreslått anskaffet, er ferdig utviklet og allerede satt i operativ drift. For å styrke kvalitetssikringen av beslutningsgrunnlaget ble det ved oppstarten av prosjektet etablert en såkalt «planning case», en planstudie, med amerikanske myndigheter. Ordningen innebærer kjøp av planleggingstjenester og gir økt innsyn i amerikanske myndigheters estimater og relevante forhold angående operativ drift av flyene. Prosjektet er gjennom dette vurdert til å ha lav risiko med hensyn til det totale økonomiske omfanget. Den foreslåtte kostnadsrammen for materiellet utgjør inntil 9,825 mrd. kr. I tillegg kommer kjøp av utstyr over etterretningstjenestens budsjetter. Tilleggskostnadene over etterretningstjenestens budsjetter er gradert informasjon. Prosjektet inneholder noen høyt graderte elementer, og det er av denne grunn behov for å skjerme flere av elementene i prosjektet. De nærmere enkeltheter om de høyt graderte elementene i prosjektet kan ikke legges fram for innsyn, og prosjektet er derfor unntatt for ekstern kvalitetssikring av private konsulenter. Det vil si at det foregår selvsagt en kvalitetssikring av prosjektet, men altså ikke en ekstern kvalitetssikring av private konsulenter, og dette skjer i forståelse med Finansdepartementet. Økonomien som er ivaretatt, er i tråd med det som ligger i langtidsplanen.

Til slutt: Allerede i langtidsplanen står det at dagens P-3 Orion videreføres på Andøya fram til nye maritime overvåkningsfly innføres på Evenes i tidsrommet 2020–2023. Det ligger altså ikke noe nytt i denne anskaffelsesplanen, og det er helt i samsvar med det som ligger i langtidsplanen og med de forutsetningene vedtaket der er fattet på.

**Presidenten:** Det åpnes for replikkordskifte.

**Knut Arild Hareide (KrF) [19:17:39]:** Eg er heilt einig i det statsråden seier om at det er fullt mogleg å leggje fram den typen saker i omgrupperingsproposisjonen. Men det spørsmålet eg har, er om det ikkje burde ha vore ein meir utfyllande informasjon til eit prosjekt som er på rundt 10 mrd. kr. Da har eg lyst til å understreke at Kristeleg Folkeparti meiner det er viktig at Noreg framleis skal ha ein eigenkapasitet til maritim overvaking i våre nær-område. Men når me gjer den typen investeringar, er det viktig at Stortinget får så mykje informasjon som ein kan, og det synest eg er vanskeleg å kunne sjå ut frå den dokumentasjonen regjeringa har valt å leggje fram i omgrupperingsposisjonen.

Mitt spørsmål er: Ser statsråden at ein kunne fått ein meir utfyllande informasjon om eit så stort prosjekt?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [19:18:46]:** Det vil i et sånt prosjekt som jeg har redegjort for, være en del informasjon som er gradert. Det har det tidligere vært i samme type anskaffelser, og det kommer det nok sannsynligvis alltid til å være, at en del av avtaleverket her baserer seg på avtaler som er gradert og dermed ikke kan offentlig-

liggjøres. Derfor tilbyr jeg meg å komme til den utvidede utenriks- og forsvarskomiteé – der var jeg i forrige uke og redegjorde mer for noen av detaljene man ikke kan snakke om i åpen sal eller beskrive tekstlig. Vi har også gjort mulighetsstudien tilgjengelig for komiteen, sånn at den er mulig å lese og sette seg inn i. Den er også gradert, men er gjort tilgjengelig for komiteens medlemmer. Jeg håper det vil bidra til å gjøre informasjonstilfanget større enn det som av naturlige årsaker kan skrives om og snakkes om åpent.

Som jeg også sa i mitt innlegg, er vi selvsagt beredt til å holde Stortinget orientert om framdriften i prosjektet, men da i egnede former som gjør at man også kan omtale de graderte elementene.

**Bård Vegar Solhjell (SV) [19:19:57]:** Det er ikkje alt som er legalt, som er klokt. Det er heilt rett at når det gjeld investeringar, er det legalt å ikkje gjennomføre den alminnelege kvalitetssikringa, og det er definitivt legalt å leggje fram forslag om ei framtidig investering i nysalderinga. Begge delar er likevel svært uvanleg, og det er særleg uvanleg at ei så stor investering vert lagd fram med så lite informasjon og utan ekstern kvalitetssikring.

Eg vil stoppe opp ved eitt spørsmål for bare heilt å tydeleggjere det, og statsråden bringa det opp sjølv, nemleg Finansdepartementet, slik at det står for ettertida: Forstår eg deg riktig, at Finansdepartementet er einig i at dette er den beste måten å gjennomføre investeringa på, altså å la vere å gjennomføre kvalitetssikring gjennom KS1 og KS2? Er det riktig at Finansdepartementet er einig i det?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [19:20:58]:** Dette har ligget som en forutsetning fra vi begynte diskusjonene her. Basert på det faktum at vi har en del gradert informasjon – og til dels høyt gradert informasjon – som en del av dette prosjektet, har vi hatt en nær dialog med Finansdepartementet for å finne ut hva som er den beste måten å drive kvalitetssikring på. Da er den modellen som vi har valgt her, og som jeg nevnte noen av elementene i – bl.a. med denne «planning case», og også det å ha dialog på embetsnivå – det resultatet vi har kommet fram til, og som også Finansdepartementet er enig i.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [19:21:45]:** Det er mange spørsmål ein kan reise, i og med at det er eit så avgrensa tilfang av informasjon. Eg er innforstått med at ikkje alt kan vere offentleg i ei slik sak. Likevel er det viktig at den informasjonen som kjem til Stortinget, er rett. Då eg fekk svar den 29. august på spørsmålet mitt om kostnader knytte til investeringar, vart det hevda at ein ikkje kunne seie noko om det, på grunn av at det var fleire tilbydarar, og at slike opplysningar kunne påverke potensielle leverandørar. Eg finn grunn til å stille spørsmålet rett ut: Er det heilt sikkert at informasjonen som vart gitt i det brevet, var korrekt?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [19:22:41]:** For det første tror jeg det er viktig å huske på at i alle store investeringsprosjekt er det fram til kontraktene er inngått, en stor tilbakeholdenhet med å være veldig klar på de totale kostnadsrammene. Det samme gjelder for ubåter. Det er fordi vi skal ha en best mulig forhandlingsposisjon. Det samme gjelder også for kystvaktfartøy, som vi har trukket

til oss i tid fordi vi skal ha en best mulig forhandlingsposisjon. Det tror jeg nok også at representanten Navarsete mener er en klok tanke.

Som jeg sa i det lukkede møtet vi hadde i Stortinget på tirsdag, har det vært en dialog med amerikanske myndigheter over noe tid. Grunnen til det er at vi så på et tidlig tidspunkt – det så for så vidt også den forrige regjeringa – at tidspunktet nærmet seg da det var nødvendig å skifte ut de maritime patruljeflyene vi har i dag, med nye. Da måtte prosessene komme i gang. Det var det som var bakgrunnen også for denne mulighetsstudien, og det var det som var bakgrunnen for det svaret jeg ga til representanten Navarsete.

**Liv Signe Navarsete (Sp) [19:23:54]:** Likevel, som statsråden seier, så har ein over tid hatt ein dialog med amerikanske styresmakter. Det skulle berre mangle, det er jo ei svær sak. Og det er nettopp difor eg spør – knytt til det svaret som var sendt til Stortinget. Der var det tydeliggjort at det ikkje var avgjort kva leverandør ein skulle velje, kva system ein skulle velje, og det vart heile tida snakka i fleirtal. Medan det inntrykket som statsråden gir no, er at ein har halde seg til amerikanske styresmakter, og dei har vel då eitt produkt og éin leverandør, som alle-reie har denne flyserien i produksjon. Difor må eg få lov til å gjenta spørsmålet, for det er ikkje heilt samsvar mellom ... (presidenten klubber).

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [19:24:58]:** Som jeg redegjorde for i Stortinget på tirsdag i det møtet vi hadde, finnes det også andre leverandører. Det som er grunnen til at vi på et tidlig tidspunkt begynte en dialog med amerikanske myndigheter, er at vi allerede i dag har et samarbeid med amerikanske myndigheter, som strekker seg tilbake til begynnelsen av 1960-tallet. Det er selvsagt naturlig å fortsette den dialogen og se på hvilke muligheter som ligger der. Så har den dialogen, som jeg også redegjorde for i møtet, gradvis blitt mer konkret med tanke på en mulig anskaffelse. Som jeg redegjorde for i innlegget mitt nå, er det forventet at vi får et formelt tilbud fra amerikanske myndigheter i begynnelsen av 2017, men med relativt raske signeringer, rett og slett fordi det går en produksjonslinje som kan gi oss skalafordeler med tanke på pris. Det er vi selvfølgelig interessert i, i likhet med de andre som nå ønsker å anskaffe P-8.

**Ola Elvestuen (V) [19:26:13]:** Jeg undrer meg litt over dette hastverket. Det påpekes her at P-3 Orion, som vi har i dag, er gamle. Det er de, men de er jo nettopp oppgradert, for 1,5 mill. kr, tror jeg – nå skal jeg passe meg litt for tall, jeg brukte Offisersforbundets anslag på Ørland i sted – men de er i hvert fall oppgradert, så rent flyteknisk kan de fly videre. Så mitt spørsmål er: Hvorfor dette hastverket, det at dette må skje nå? Hvorfor kan man ikke vente og legge fram en ordinær proposisjon for Stortinget, så vi kan gjøre en helhetsvurdering av saken?

**Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [19:26:57]:** Vi har gjort en vurdering både i langtidsplanen, som komiteen har hatt anledning til å ta stilling til, og nå i forbindelse med omgrupperingsproposisjonen. Som representanten Elvestuen er godt kjent med, har våre maritime patruljefly blitt skiftet ut med jevne mellomrom. Det å nå drive sær-

lig overvåkning under vann er teknologisk svært krevende, og det er jo en av de viktige kapasitetene våre overvåkningsfly har, særlig nå som den teknologiske utviklingen og nye generasjoner ubåter i våre nærområder gjør det spesielt krevende. Våre maritime patruljefly har egentlig to komponenter. Den ene er selve flykroppen. Som vi alle vet, kan en flykropp i og for seg overleve lenge, men det handler også om det totale tekniske utstyret som er om bord, både til å følge, oppdage og eventuelt ramme mål også under vann.

**Presidenten:** Replikordskiftet er dermed omme. Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 5 og 6.

Sak nr. 7 [19:28:08]

*Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015, unntatt Riksrevisjonens rapport om revisjon av politiets og Forsvarets objektsikring – tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017) (Innst. 144 S (2016–2017), jf. Dokument 1 (2016–2017))*

**Martin Kolberg (A) [19:28:45]** (komiteens leder): Dokument 1 er et svært viktig dokument som gir Stortinget en god oversikt over regjeringens og forvaltningens arbeid i det forrige året. Også i år, i likhet med tidligere år, har vår riksrevisjon utarbeidet et omfattende og oversiktlig dokument, som har gitt komiteen en god mulighet til å gjennomgå alle departementenes arbeid og Riksrevisjonens arbeid med statsregnskapet. Jeg vil her fra Stortingets talerstol igjen takke Riksrevisjonen for et godt arbeid.

Med noen tydelige forbehold, som jeg skal komme tilbake til, er hovedkonklusjonen at vår forvaltning fungerer godt. Stortinget kan ha trygghet for at de vedtak som Stortinget gjør, blir fulgt opp, og at departementets arbeid er i tråd med lover og intensjoner som er satt. Komiteens merknader er på dette grunnlaget enstemmige. Jeg viser til at komiteens medlemmer vil gå nærmere inn på de områder de selv er ordførere for.

Riksrevisjonen har revidert statsregnskapet og regnskapet for administrasjonen av Svalbard. Det er nytt og bra at det også er avgitt revisjonsberetninger for departementenes egne regnskaper. Komiteen konstaterer med tilfredshet at det store flertallet av regnskapene har hatt god kvalitet og er derfor blitt godkjent. Det er grunn til å merke seg at av 240 regnskaper som er gjennomgått, er det bare ti som har fått det som kalles for modifiserte revisjonsberetninger. Komiteen er svært tilfreds også med dette.

Ett regnskap blir imidlertid ikke godkjent for tredje året på rad. Dette gjelder Veterinærinstituttet. Komiteen sier i sin innstilling at dette er svært kritikkverdig, og ber Landbruks- og matdepartementet endelig å sørge for at de feil og mangler som ligger i dette regnskapet, blir rettet opp, etter tre års arbeid, og jeg ser med tilfredshet at finansministeren følger med på dette. Dette er en unødvendig ting, egentlig, at det skjer på denne måten år etter år uten at vi greier å rette det.

Komiteen støtter de reformer som skal sikre bedre styringsinformasjon og mer åpenhet om offentlig pengebruk.

Så langt alt vel. Så vil jeg si: Det er færre antall vesentlige merknader nå enn i fjor. Det er bra. Men de merkna-

dene som er vesentlige, er i hovedsak på de områdene som har gått igjen over flere år. Det karakteriserer en samlet komité som svært alvorlig, også fordi det gjelder områder som berører, og er vesentlige for, befolkningen direkte. Hva snakker vi om? Vi snakker om samfunnssikkerhet og beredskap. Vi snakker om informasjonssikkerheten. Vi snakker om ytelser fra Nav, og vi snakker også om kontraktstyring og sikring i veisektoren. Det slås fast at manglende objektsikring gir risiko for at viktige samfunnsfunksjoner settes ut av spill i kritiske situasjoner, når vi, selvfølgelig, skal trenge dem mest. Dette har en direkte forbindelse med 22. juli 2011 og Gjørsv-kommisjonens innstilling og behandling, som Stortinget gjorde som følge av rapporten.

Komiteen sier at det er svært urovekkende at vi nå etter så lang tid får oss forelagt en innstilling som viser en så betydelig svikt i oppfølgingen av dette fra regjeringens side. Jeg vil bruke litt tid på å sitere fra Dokument 1 og fra komiteens innstilling, for det skal sies en del ting om dette fra Stortingets talerstol, selv om det står trykt i innstillingen. Hva handler dette om ifølge Riksrevisjonen og innstillingen? Jo, det handler om:

- «Nasjonal sikkerhetsmyndighet fremhever at svakheter i styringen av forebyggende sikkerhet på alle nivåer er vår mest vesentlige sikkerhetsutfordring.
- Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har ikke sørget for å styrke og bedre samarbeidet mellom politiet og Forsvaret, noe Riksrevisjonen finner svært alvorlig.
- Det er ikke sørget for god nok beskyttelse av viktige offentlige eiendommer med sikringsstyrker og permanent fysisk sikring av egne objekter.
- Det er risiko for at verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utøve tilstrekkelig beskyttelse og sikring av viktige objekter ved en trusselsituasjon.
- Politidirektoratet og Forsvaret har heller ikke etablert en permanent grunnsikring for egne skjermingsverdige objekter i henhold til kravene i lov om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) og forskrift om objektsikkerhet.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementets tiltak for permanent grunnsikring av øvrige departementers lokaler er forsinket og fortsatt ikke ferdig.»

Det står det. Dette er Riksrevisjonens rapport til Stortinget om viktige sider ved norsk sikkerhet, som er tatt inn i innstillingen, og som Stortingets kontrollkomité slutter seg til.

Her bruker altså Riksrevisjonen uttrykket «svært alvorlig», og da er det svært alvorlig, for det sterkeste uttrykk Riksrevisjonen kan bruke, er nettopp «svært alvorlig». Derfor har komiteen på dette grunnlaget enstemmig bestemt at denne delen av Dokument 1 skal behandles i en egen innstilling til Stortinget. Det er besluttet å avholde åpen høring om denne delen av Dokument 1 den 23. januar neste år.

På dette området foreligger det også en gradert rapport, og i samråd med presidentskapet og Riksrevisjonen vil det bli utarbeidet en avgradert rapport som vil bli lagt til grunn for den videre behandlingen av denne saken i Stortinget. Jeg sier allikevel, når både forsvarsministeren og justisministeren er til stede, at det er all grunn til også under denne debatten å rette spørsmål til regjeringen om hva som er de-

res kommentar til det som her framkommer, for Riksrevisjonen går til det meget uvanlige skritt å si at forsvarsministeren og justisministeren i sine svar til Riksrevisjonen ikke gir noen fullgod forklaring på hva som er grunnen til at objektsikringen ikke har skjedd som forutsatt og vedtatt av Stortinget.

Det knyttes også betydelige merknader til informasjonssikkerheten. Også under fjorårets behandling ble alvoret i dette understreket av komiteen. Det gjelder på en rekke viktige områder, og det gjelder en rekke statlige virksomheter. Det er også vesentlige merknader til innlands helikoptersikkerhet og varierende kontroll med kvaliteten på veinettet. Her viser jeg bare til merknadene.

Det siste jeg vil ta opp i dette innlegget, er en side ved innstillingen som komiteen har sett veldig alvorlig på. Jeg er godt informert om at representanten Grøvan vil gå dypere inn i dette, og jeg vil berømme representanten Grøvan og Kristelig Folkeparti for det arbeidet de har gjort med denne delen av innstillingen. Hva handler det om? Jo, det handler om noe veldig sårbart og noe veldig viktig, nemlig at det viser seg at tusenvis av barn ikke får det barnebidraget som de i henhold til loven har krav på. Det er selvfølgelig en situasjon som Stortinget oppunder jul ikke kan akseptere på noe sett og vis. Vi snakker her om 16 000 barn som ikke får det de skal ha – 4 000 barn får ingen ting i år, i denne måneden. Da er det noe galt, og jeg vet at representanten Grøvan vil gå nærmere inn på dette, men også her har komiteen gått til det skritt å fremme et konkret forslag overfor Stortinget, for her må det handles raskt. Dette kan vi rett og slett ikke leve med.

**Michael Tetzschner (H) [19:39:31]:** Til det siste innlegget vil jeg bemerke at man kunne få det inntrykk at det var staten som skyldte noen penger, og at staten holdt tilbake penger som rettmessig skulle mottas av sårbare grupper. Når det gjelder forskuttering av barnebidrag og underholdsbidrag, er saken den at det er en privatrettslig avtale mellom to private parter. Når den ene svikter, er det at staten går inn og forskutterer, mot at man får anledning til å drive dette inn, ut fra ganske sterke hjemler – bl.a. ved lønnstrekk. Det er en fremgangsmåte som ikke alltid bærer frukt hvis folk reiser til utlandet eller ikke har noen norsk arbeidsgiver – så det er sagt. Men vi skal gå inn i den debatten som representanten Grøvan fortjenstfullt har gjort oss oppmerksom på.

Som ordfører for Helse- og omsorgsdepartementet: Man vil sikkert huske fra i fjor at det var mange vesentlige og sterke anmerkninger til departementets oppfølging på enkelte punkter, slik at det i innstillingen ble avfyrt nokså sterk kritikk mot departementets oppfølging. Man fant det utilfredsstillende at departementet ikke hadde lyktes i å få underliggende virksomheter til å rapportere relevant og pålitelig regnskapsinformasjon, og at Riksrevisjonen dermed ikke har kunnet uttale seg om avlagte årsregnskap for Helsedirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt. Hvis man ser på rapporten i år, ser man at tingene har bedret seg. Det synes jeg vi – i vår jakt etter ufullkommenheten – skal erkjenne, selv om det fortsatt er ting som må gjøres.

Riksrevisjonen gjennomførte i 2015 en revisjon for å vurdere omfanget av urettmessige helserefusjoner. Refusjoner er i fagrevisjonen et av de vanskeligste områdene man kan begi seg inn på, men nå har man vurdert omfanget av urettmessige helserefusjoner utbetalt av Helsedirekto-

ratet. Det ble utbetalt til sammen 33,6 mrd. kr i refusjoner i 2015. En viktig del av Riksrevisjonens undersøkelse var å gjennomføre en analyse av utbetalingene, basert på sammenstilling av relevante data. Så var det slik at analysen ikke kunne gjennomføres, på grunn av forsinkelser i leveringingen av de finansielle data og fordi det var vesentlige feil og mangler ved det som ble levert. Riksrevisjonen kan da ikke utelukke at det en del steder forekommer vesentlig misbruk av midlene. Det er komiteen enig i har en stor grad av alvor over seg.

De to siste poengene jeg vil trekke frem her, er at det også er påpekt mangler i rapporteringen om resultater av tilskuddsordningen for kommunalt rusarbeid og svakheter i koordineringen av tilskuddsregelverket. Både komiteen og Riksrevisjonen har uttrykt en forventning om at departementet ordner opp i dette så raskt som mulig – eller «på egnet måte», som det står i innstillingen. Det kan jo overlate noe til fantasien.

Det siste punktet er at komiteen viser til at «Riksrevisjonen anbefaler Helse- og omsorgsdepartementet å etablere hensiktsmessige sanksjoner mot misbruk av blåreseptordningen, og forventer at departementet nå arbeider for å følge opp dette», i tråd med de anbefalingene som er gitt.

**Tom E.B. Holthe (FrP) [19:43:50]:** Mine ansvarsområder som ordfører for Dokument 1 er Barne- og likestillingsdepartementet samt Landbruks- og matdepartementet.

To av virksomhetene under Barne- og likestillingsdepartementet har fått vesentlige merknader for 2015. Merknadene til Forbrukerrådet gjelder modifisert beretning som følge av brudd på statlige regnskapsstandarder. Merknadene knyttet til Barne-, ungdoms- og familieetaten, Bufetat, gjelder mangelfull opplæring og veiledning av fosterforeldre og behov for bedre beskyttelse av sensitiv informasjon om barn.

Bufetat har vært en gjenganger blant etatene som har fått vesentlige merknader, men merknadene de siste årene gjelder forskjellige forhold som etaten har ordnet opp i når de har kommet opp. Jeg forventer selvfølgelig at forholdene som Riksrevisjonen har pekt på for regnskapsåret 2015, også blir rettet opp i ved nesterunde.

Utover dette har jeg for øvrig merket meg at det som følge av Stortingets behandling av Meld. St. 17 2015–2016 – Trygghet og omsorg – Fosterhjem til barns beste – nå er innført som et krav at alle fosterforeldre må gjennomgå grunnopplæring, og at departementet nå arbeider for å følge opp dette.

Landbruks- og matdepartementet skal dekke et bredt forvaltningsområde: matproduksjon, matpolitikk, jordbruk, skogbruk, reindrift, kulturlandskap, miljø, ressursvern og utvikling av nye landbruksbaserte næringer. Departementet har ansvar for en stor del av virksomheten i hele kjeden fra primærprodusent til forbruker. I tillegg har departementet ansvar for to underliggende forskningsinstitutter.

Departementet har iverksatt flere prosesser for å modernisere og forenkle forvaltningen. Mattilsynet innførte en ny organisasjonsmodell 1. februar 2015 og reduserte antall organisatoriske nivåer fra tre til to. Endringen skal gjøre det mulig for tilsynet å bruke mer ressurser på utøvende tilsyn og styrke kompetansemiljøene. Departementets ansvarsområde omfatter åtte regnskaper i tillegg til de-

partementets eget regnskap.

To av virksomhetene under departementet har fått vesentlige merknader for 2015: Veterinærinstituttet og Norsk institutt for bioøkonomi, NIBIO. Veterinærinstituttet fikk også vesentlige merknader for 2013 og 2014. Det er derfor gledelig at styret for Veterinærinstituttet har tatt grep og gjort helt nødvendige endringer, slik at en kan forvente at regnskapene for området nå kommer i orden. Det kan bl.a. opplyses om at det sommeren 2016 er gjort endringer i den administrative ledelsen av instituttet, og at virksomheten skal etablere en internrevisjon.

Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning og Norsk institutt for skog og landskap ble 1. juli 2015 slått sammen til Norsk institutt for bioøkonomi. Formålet med sammenslåingen var å styrke det tverrfaglige samarbeidet og samarbeidet med universitets- og høyskolesektoren. Det skal bl.a. brukes mer ressurser på utvikling av ny kunnskap, innovasjonsrettet arbeid og forvaltningsstøtte og mindre ressurser på administrasjon, drift og vedlikehold. Dette er en positiv utvikling i regjeringens anstrengelser for å redusere byråkratiet.

**Hans Fredrik Grøvan (KrF) [19:48:14]:** Jeg tar ordet som ordfører for den delen av Dokument 1 som gjelder Arbeids- og sosialdepartementet. Dette departementet har ansvar for ti virksomheter. En av virksomhetene fikk vesentlige merknader for 2015, nemlig Arbeids- og velferdsetaten. Den etaten har faktisk fått vesentlige merknader de fem siste årene. Dette er en stor virksomhet, som forvalter ca. en tredjedel av statsbudsjettet, og det angår svært mange mennesker i vårt land. Det er derfor av vesentlig betydning for hele vårt velferdssystem at vi kan stole på Nav, at vi kan stole på at systemene fungerer, og at vi kan forvente at folk som trenger ytelser, får riktig beløp utbetalt til rett tid.

I Dokument 1 for 2014 omtalte Riksrevisjonen vesentlige mangler ved internkontroll og sikkerhet i Arbeids- og velferdsetatens økonomisystem. Komiteen tok tak i dette i sine merknader i innstillingen til saken. Riksrevisjonens oppfølging av saken i 2015 viser at etaten har gjennomført flere tiltak, og at flere av manglene er utbedret. Det er bra. Samtidig merker vi oss at Riksrevisjonen vil følge saken videre.

Som sagt er det dessverre slik at Riksrevisjonen også for 2015 har en rekke merknader til Arbeids- og sosialdepartementet. Det handler om mangler i Arbeids- og velferdsetatens arbeid med avdekking, behandling og innkreving av feilutbetalte ytelser. Det dreier seg om svakheter i Arbeids- og velferdsetatens arbeid med innkreving av barnebidrag. Det påpekes vesentlige mangler i Arbeids- og velferdsetatens styringssystem for informasjonssikkerhet. Det dokumenteres mangelfull rapportering om resultater av tilskuddsordningen boligsosialt arbeid. Og Riksrevisjonen viser til at det ikke er god nok koordinering av tilskuddsordninger på det boligsosiale området. Det er altså merknader på flere saksområder her, og komiteen tar disse merknadene på alvor.

Men det er særlig to områder jeg vil gå nærmere inn på, og som komiteen i sine merknader vier ekstra oppmerksomhet. Det gjelder mangler i Arbeids- og velferdsetatens arbeid med avdekking, behandling og innkreving av feilutbetalte ytelser, og det gjelder svakheter i Arbeids- og velferdsetatens arbeid med innkreving av barnebidrag. På

disse to områdene mener jeg det er særlig grunn til å være oppmerksom. Jeg er også trygg på at jeg har hele komiteen med meg her, med grunnlag i merknadene i innstillingen.

Først til saken om feilutbetalte ytelser: Ifølge Riksrevisjonen har vi altså en situasjon der store statlige midler går tapt fordi krav etter feilutbetaling av trygdeytelser blir foreldet. Feilutbetalinger blir altså ikke oppdaget. Feil blir ikke avdekket, og penger blir ikke krevd tilbakebetalt før kravet har blitt foreldet. Hva snakker vi om her? Jo, vi snakker om hele 272,5 mill. kr som er konstatert foreldet i de feilutbetalingssakene som er behandlet i 2015. I tillegg til dette har etaten for 2015 beregnet at 129 mill. kr av de ubehandlede feilutbetalingssakene med stor sannsynlighet er foreldet.

Omfanget av foreldede saker viser at saksbehandlingstiden er uakseptabelt lang. Dette må vi nå få orden på. Feil må avdekkes og rettes opp i tide. Navs håndtering av feilutbetalte ytelser, slik det framkommer i rapporten, kan bidra til å undergrave tilliten til trygdesystemet. Jeg vil understreke dette, for det handler i bunn og grunn om selve tilliten til vårt trygdesystem. Vi har vært inne på dette før, også tidligere år. Det er nok å nevne saken om implementering av IKT-systemene i Nav.

Hvorfor greier vi ikke å etablere systemer som gjør at folk kan stole på at de får det de skal ha, til rett tid? Dette handler om tillit. Dette rokker ved selve grunnmuren i velferdssystemet vårt. Nav forvalter store beløp på vegne av fellesskapet. De forvalter midler som skal gå til dem som trenger det mest. Da må dette fungere. Jeg er fristet til å sitere komitéleder Kolbergs uttalelse fra forrige gang vi hadde Dokument 1 til behandling, den gang uttrykt som en frustrasjon over manglende resultatoppnåelse i Stortinget. Jeg skal sitere komitélederen, som sa det sann:

«Riksrevisjonen sier sitt, komiteen sier sitt, Stortinget sier sitt, og så hjelper det ikke noe. Det er et betydelig problem og et skår i gleden ved framleggelsen av innstillinga knyttet til Dokument 1 i år.»

Jeg vil faktisk bruke de samme ordene nå og gjøre dem til mine når det gjelder det vi ser av svikt i Nav og i oppfølgingen av Nav. Jeg vil be statsråden ta inn over seg at både komiteen og Riksrevisjonen mener det er sterkt kritikkverdig at departementet ikke har fulgt opp Nav godt nok i denne saken.

I forlengelsen av dette går jeg nå videre til den andre saken, som er minst like viktig, ja kanskje enda viktigere, og som også omhandler Nav, nemlig saken om barnebidrag. Riksrevisjonen har merknader knyttet til Navs arbeid med innkreving av barnebidrag. Riksrevisjonen mener det er en risiko for at barns trygghet og omsorgsbehov ikke ivaretas godt nok, fordi mange ikke får de barnebidragene de har krav på når foreldrene ikke bor sammen. I desember 2015 fikk over 16 000 barn ikke det bidraget de har krav på. Nær 10 000 fikk under halvparten av det de har krav på, og 4 622 av disse fikk ikke noe bidrag i det hele tatt. Utfordringene er særlig store der bidragspliktig er bosatt i utlandet eller er selvstendig næringsdrivende.

Riksrevisjonen finner det kritikkverdig at Arbeids- og sosialdepartementet ikke har fulgt godt nok opp at Nav benytter de virkemidlene som er tilgjengelige for innkreving av barnebidrag. Riksrevisjonen finner det også kritikkverdig at departementet ikke har avklart mulige nye og andre virkemidler som kan sikre barnets rettslige krav på underhold. Komiteen støtter denne kritikken. Vi må altså huske

på at vi her har å gjøre med barn – barn som ikke får sine rettmessige bidrag, en sårbar gruppe som her blir lidende. Komiteen mener det er kritikkverdig.

Jeg vil si at på disse to punktene, både når det gjelder departementets oppfølging av Nav, og når det gjelder manglende avklaring av nye virkemidler, er en etter min vurdering helt på grensen til å kunne si at dette er sterkt kritikkverdig – helt på grensen. Derfor fremmer vi også et forslag for Stortinget i denne saken. Det understreker den grad av alvor vi mener denne saken har. Komiteen mener en bør ta i bruk flere og nye virkemidler for å sikre at barn ikke blir lidende på grunn av manglende bidragsbetaling fra foresatt. Det er en samlet komité som står bak dette. Komiteen mener regjeringen bør vurdere nye tiltak som gjør at flere kan motta bidragsforskudd, enten ved at inntektsgrensen økes vesentlig, eller ved at en gir alle barn staten har et innkreivingsansvar for, rett til bidragsforskudd. Når nærmere 5 000 barn ikke får bidraget de har krav på i det hele tatt, og det dobbelte kun får halvparten av det de har krav på, setter dette mange i en situasjon som helt klart kan bidra til økt barnefattigdom, og som kanskje kunne ha vært unngått gjennom bruk av nye regler og rammeverk for utbetaling av bidragsforskudd.

De senere årene har fattigdom kommet på dagsordenen igjen på en sterkere måte. Flere har blitt oppmerksomme på at fattigdom ikke bare gjelder mennesker i andre land, men at det også stadig berører flere mennesker, og også barn, her i Norge. Bekjempelse av fattigdom generelt og barnefattigdom spesielt må og bør være et satsingsområde. Det er viktig at barn får vokse opp i trygghet, og at de kan delta i aktiviteter sammen med andre barn uten hinder av økonomi. Da er det ekstra ille hvis vi har offentlige systemer som ikke i tilstrekkelig grad bidrar til at barn får de ytelsene de har krav på, til rett tid. Det kan ikke være sann.

Derfor går komiteen til det skritt å fremme et konkret forslag i denne saken, et forslag en samlet komité står bak. Regjeringen får nå et oppdrag om å igangsette et arbeid for å sikre et annet system, som kan sikre disse barna som i dag mangler bidragstilskudd. Det kan gjøres enten ved at flere kan motta bidragsforskudd, ved at inntektsgrensen økes vesentlig, eller ved at man gir alle barn staten har et innkreivingsansvar for, rett til bidragsforskudd.

Når det gjelder nærmere detaljer om dette samt økonomiske beregninger knyttet til denne saken, viser jeg ellers til innstillingen.

Regjeringen sendte i april i år på høring et grunnlag for endringene i reglene om barnebidrag med forskrifter, og i statsbudsjettet for 2017 er det omtalt at departementet arbeider med oppfølging. Jeg har forventninger til det arbeidet, og jeg har registrert at saken også omtales i budsjettinnstillingen fra familie- og kulturkomiteen, som ble behandlet i Stortinget nå på onsdag. Også familie- og kulturkomiteen uttrykker sterk bekymring over at mange barn og småbarnsfamilier kan havne i en svært vanskelig økonomisk situasjon som følge av manglende bidragsutbetaling. I den samme innstillingen har Kristelig Folkeparti sammen med Arbeiderpartiet en forventning om at regjeringen iverksetter konkrete forbedringsinitiativer hva gjelder avdekking av misforhold, lengden på saksbehandlingstid og mangelfulle innkreivingsrutiner. Forbedringsarbeidet forutsettes dessuten å pågå løpende og uavhengig av framtidige regel- og forskriftsendringer.

Avslutningsvis vil jeg på vegne av komiteen gi tilslutning til Riksrevisjonens anbefalinger og en klar forventning om at tiltakene regjeringen nå utfordres på, vil og bør gi forbedringer. Dette handler om sårbare barn.

Jeg anbefaler herved komiteens innstilling.

**Per Olaf Lundteigen (Sp) [19:59:55]:** Jeg vil først vise til saksordførerens grundige orientering og innledning om saken. Det er alvorlige merknader fra Riksrevisjonen, som nok en gang i hovedsak gjelder de samme forholdene som har gått igjen i Dokument 1 de siste årene. Som nevnt er det samfunnssikkerhet og beredskap, informasjonssikkerhet, kontraktstyring i veisektoren og – ikke minst – ytelser fra Nav.

Når det gjelder objektsikring, vil jeg gå litt inn på det. Nasjonal sikkerhetsmyndighet påpeker at politi og forsvar ved bruk av sikringsstyrker skal sikre og beskytte utpekte eiendommer, objekter, når situasjonen tilsier det. Som saksordføreren sa, står det i Riksrevisjonens rapport at en ser situasjonen som «svært alvorlig». Det er det sterkeste uttrykket Riksrevisjonen kan bruke. Det er svært alvorlig at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet ikke har sørget for å styrke og bedre samarbeidet mellom politiet og Forsvaret om sikring og beskyttelse av utpekte eiendommer ved bruk av sikringsstyrker. Komiteen påpeker det som Riksrevisjonen har sagt, nemlig at de mener at verken politi eller forsvar, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utføre tilstrekkelig beskyttelse av viktige objekter når trusselsituasjonen tilsier det. Derfor er jeg helt enig i det som komiteen har kommet til, nemlig å ha en egen høring den 23. januar om temaet og da gå inn på det som angår hvilke eiendommer som må sikres, omfanget av fysisk anleggssikring, permanent sikring når det gjelder folk, og ikke minst – til slutt – beredskapsmessig sikring av eiendommer når det går alarm. Det siste er etter min vurdering altfor dårlig. Det er for lite folk. Heimevernet har en nøkkelrolle, det trengs heimevernssoldater her som har langt bedre trening og utstyr, og det trengs flere heimevernssoldater som kan stå for objektsikringen.

Når det gjelder Nav, er det feilutbetalinger i trygdeytelser som ikke avdekkes, og det er feilutbetalte ytelser som ikke kreves tilbake før kravene foreldes. Omfanget av de foreldete sakene viser at saksbehandlingstida er uakseptabelt lang. De feilutbetalte ytelsene kan undergrave tilliten til trygdesystemet. Det er ved utgangen av 2015 2,54 mrd. kr i utestående krav som gjelder feilutbetalinger. Det viktigste er at det har vært en økning hvert år etter 2004. Og hva var det som skjedde i 2004? Jo, da fikk vi basisen for Nav-reformen. Det går altså ikke rett vei. Riksrevisjonen påpeker at det er «sterkt kritikkverdig at Arbeids- og sosialdepartementet ikke har fulgt opp arbeids- og velferdsetats arbeid godt nok til å sikre at feilutbetalte ytelser avdekkes og behandles i tide». Det er komiteen enig i.

Jeg vil også kort gå inn på barnebidraget. Representanten Grøvan gjennomgikk det på en grundig måte. Det gjelder barns trygghet, det gjelder barns omsorgsbehov som ikke blir godt nok ivaretatt, og Riksrevisjonen sier at dette er kritikkverdig.

Jeg vil gjenta det som representanten Grøvan sa, at det er 16 000 unger som ikke fikk det barnebidraget de hadde krav på, i desember 2015. Riksrevisjonen har påpekt at desember ikke er spesiell, så det er en måned som er ganske betegnende for situasjonen. 16 000 barn fikk ikke det bar-

nebidraget de hadde krav på. Nær 10 000 av dem fikk under halvparten, og nærmere 5 000 fikk ingenting. Derfor må det gjøres et arbeid for å bedre den situasjonen, slik representanten Grøvan inngående gikk inn på.

Jeg vil også kort ta for meg fosterhjemssituasjonen. Fosterhjem skal være en trygg havn for de omkring 10 000 barna som befinner seg der. Riksrevisjonen påpeker at fosterforeldre får for lite opplæring, veiledning og oppfølging i å ta vare på barn med spesielle behov.

Barnevernsetaten må få økt oppmerksomhet fra Riksrevisjonen. Saken som Stavanger Aftenblad prisverdig har opplyst om, nemlig saken om «glassjenta», er et godt eksempel på behovet for en grundig gjennomgang som grunnlag for beslutninger framover.

Klima- og miljødepartementet er mitt ordførers ansvar. Det viser seg at Norsk Polarinstitutt har fått en vesentlig merknad i 2015 ved at det er svak etterlevelse av eForvaltningsforskriften, en forskrift som kom 25. juni 2004. Polarinstituttet «har ikke etablert et tilfredsstillende styringsystem for informasjonssikkerhet» i samsvar med denne forskriften, altså eForvaltningsforskriften, og det er kritikkverdig. Det er spesielt kritikkverdig at det er en gammel forskrift som skulle vært innarbeidet for mange år siden, også tatt i betraktning at den økende interessen for nordområdene som har vært vist fra en rekke land, har ført til at det er en krevende situasjon. Verken departementet eller Polarinstituttet har innsett sårbarheten i systemet og dermed mulighetene for fremmedes innsyn. Systemet må på plass snarest, slik komiteen enstemmig sier.

Til slutt: To av Riksrevisjonens sju hovedfunn gjelder samferdsel. Det ene er varierende kontroll med kvaliteten på veinettet, og det andre, som jeg vil gå noe inn på, er mangelfull oppfølging av innenlands helikoptersikkerhet. Luftfartstilsynet er her sentralt. Det har vært et lavt antall operative tilsyn i 2015. Det har vært en omfattende brevveksling med komiteen om hva som er årsaken til det, og det er vel rimelig klarlagt at det er både bevilgninger og prioritet fra Luftfartstilsynet som har ført til det. Når svakheten er påpekt, har det ført til at det i 2016 er blitt gjennomført langt flere tilsyn. Jeg vil si til slutt at praktiske tilsyn må oppprioriteres. Risikoen for å bli tatt for sviktende sikkerhetsarbeid må økes gjennom fysiske tilsyn hvor tilsynet er på plass der saken avgjøres.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

**Bård Vegar Solhjell (SV) [20:06:44]:** Eg sluttar meg til den grundige og gode gjennomgangen frå ordføraren av dei merknadene som komiteen har til Dokument 1, og andre talarar som har gått meir i djupna på ulike felt.

Eg hadde lyst til berre å knyte to kommentarar eller refleksjonar til dette dokumentet og merknadene våre. Det første er at dei som framstiller Noreg som eit land der det berre er surr og rot i byråkratiet, ansiktslause byråkratar og eg veit ikkje kva, kan neppe ha lese Dokument 1 frå Riksrevisjonen, noko veldig få dessutan har gjort.

I grunnen er det eit dokument som fortel om ei forvaltning som på dei fleste områda fungerer svært godt i Noreg. Det er orden i økonomien og i rekneskapane. Det vert utøvd svært god forvaltning på dei fleste områda. Feil på viktige område vert følgde opp og retta opp. Noreg er rett og slett eit ganske veldrive land.

Men det er òg i kvar gjennomgang frå Riksrevisjonen i Dokument 1 ei rekkje område som kan forbetrast. Ikkje minst er det, som mange talarar har vore inne på, nokre område der det er gjentakande feil og manglar. Særleg vil eg seie – når ein i tillegg tek høgd for å sjå nærmare på svara frå departementa: Eg trur at skal ein få eit klart bilete, må ein òg skule til korleis departementa sjølve har svarta på og gått inn i kritikken. Det kan vere f.eks. nyansar som manglar. Ein må ta omsyn til det faktum at ein del av problemstillingane er komplekse, f. eks. IKT og sikkerheit, som det tek tid å rette opp og gjere noko med. Men det går likevel fram at det er nokre område der det over tid har vore store utfordringar, og der det burde vere mogleg for det politiske systemet i fellesskap å handtere det betre enn det som vert gjort i dag.

Eg vil berre kort nemne to slike område. Det første er at i spørsmålet om beredskap og objektsikring, som både Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet igjen får kritikk for, burde det vere mogleg å få ei betre løysing på eller ei forbetring av i åra som kjem. Dette er etter kvart velkjende problem. Dei felles utfordringane er kjende. Òg samarbeidssituasjonen er det. Eg ser for meg at det burde vere eit mogleg tema å kome vidare på.

Det andre området er det som òg flest har vore inne på her oppe. Det er Arbeids- og velferdsetaten, som jo får omfattande kritikk på ei rekkje område. Det er ein etat som har veldig store utfordringar. Han er utruleg kompleks å drive. Men eg trur det må vere grunnlag for å seie at det kan gjerast omfattande forbetringar på punkt. Eg må seie at særleg på eitt punkt, nemleg utbetaling av barnebidrag, deler eg fullt ut representanten Grøvans innlegg, og eg trur det er viktig at vi tek det opp klart og tydeleg no.

Eg er klar over at når Riksrevisjonen undersøker departement, er ikkje det alltid den mest populære øvinga i departementa. Av og til hender det òg at det vert oppfatta som at dei ikkje fullt ut har forstått eller har teke inn over seg utfordringane i eit departement. Difor synest eg kanskje at nettopp der det over tid er utfordringar, der det har vore mogleg å svare, og der det vert dokumentert gjentakande utfordringar, burde det vere mogleg i fellesskap – utan at det er ein politisk kritikk av enkeltpersonar – å kome vidare med dei problema som vert påviste.

**Jette F. Christensen (A) [20:11:17]:** «Etter Riksrevisjonens mening er det sannsynlighet for at verken politiet eller Forsvaret, sammen eller hver for seg, vil være i stand til å utøve tilstrekkelig beskyttelse av viktige objekter når en trusselsituasjon tilsier det.»

Dette er et sitat fra Dokument 1-rapporten. Det bekymrer meg, og det overrasker meg.

Som Riksrevisjonen skriver, forventer Stortinget bedre samarbeid mellom politiet og Forsvaret etter terrorhendelsene 22. juli 2011. Stortinget arbeidet grundig og samvittighetsfullt både med å finne årsaken til hvorfor det kunne gå så forferdelig galt, og – aller viktigst – med å sikre landet slik at det skal være like trygt som fritt.

Kontrollkomiteen, som jeg selv satt i da, avholdt en rekke høringer, og daværende leder av kontrollkomiteen og nåværende justisminister, Anders Anundsen, sa:

«Det jeg savner, er noen som står i det og sier «jeg tar ansvar». Det er nesten ikke mulig å finne spor av den ansvarserkjennelse som jeg mener lederskap innebærer – en skyver ansvaret enten opp, ned eller til siden – og

det stemmer jo veldig godt med det som dere har konkludert med og skrevet i deres rapport.»

Her henviser han til Gjerv-rapporten. Det var som en oppfølging av den at det ble innført instruks om sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra Forsvaret og politiet i fred, krise og krig.

Riksrevisjonen har i denne rapporten undersøkt om det er blitt fulgt. Det ser ikke sånn ut. De finner at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet ikke har sørget for å styrke og bedre samarbeidet mellom politi og forsvar, sånn som instruksene krever, og sånn som Stortinget forutsatte og forventet. De to departementene har heller ikke sørget for at Politidirektoratet og Forsvaret har etablert en permanent grunnsikring for egne skjermingsverdige objekter i henhold til de kravene som både sikkerhetsloven og forskrift om objektsikkerhet tilsier.

Riksrevisjonen konstaterer også at arbeidet med permanente sikkerhetstiltak for departementets lokaler er forsinket og fortsatt ikke ferdig fra Kommunal- og moderniseringsdepartementets side.

Det er bare å konstatere at departementets lokaler mot terror og sabotasje fortsatt ikke er permanent på plass, på tross av at kontrollkomiteen i Innst. 169 S for 2015–2016 understreket at komiteen fant det «svært alvorlig» at objektsikkerhetsforskriftens krav til permanent grunnsikring ikke var oppfylt.

I sluttmerknadene sine skriver Riksrevisjonen, etter at statsrådene har uttalt seg, at de «merker seg at statsrådene ikke gir fullgod forklaring om årsakene til at arbeidet med objektsikring og grunnsikring ikke er gitt nødvendig prioritet».

Vi trenger det svaret, og derfor avholder vi høring i januar.

**Helge Thorheim (FrP) [20:15:02]:** Først vil jeg rette en takk til komiteens leder for en grundig innledning om komiteens merknader til Dokument 1, og som jeg slutter meg til.

Som ordfører for kapitlene 2.5 og 2.16 i innstillingen, som gjelder henholdsvis Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet, starter jeg med Forsvarsdepartementet.

Jeg viser til at Forsvaret, i likhet med politiet, har fått vesentlige merknader for svakheter knyttet til grunnsikring av egne skjermingsverdige objekter og bruk av sikringsstyrker til å sikre og beskytte utpekte eiendommer når situasjonen krever det.

Komiteen viser til at Riksrevisjonen ser svært alvorlig på at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet ikke har sørget for å styrke og bedre samarbeidet på dette området, som både instruksene om sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra Forsvaret og politiet krever, og som Stortinget har forutsatt i kjølvannet av terrorhendelsene 22. juli 2011.

Komiteen har besluttet å behandle rapporten om svakheter ved Forsvarets og politiets sikring av skjermingsverdige objekter i en egen innstilling, som vil bli avgitt til Stortinget på et senere tidspunkt.

Komiteen viser til at det er etablert en egen etat kalt Forsvarsmateriell. Etaten skal forestå materiellinvesteringer og materiellforvaltning i forsvarssektoren. Forsvarsmateriell har fått en rekke unntak fra økonomireglementet for å komme å jour med å føre et eget, selvstendig årsregnskap. Komiteen forventer at økonomireglementet blir et-

terlevd fra og med regnskapsåret 2016.

Komiteen vil for øvrig vise til at etterlevelserevisjonen som er gjennomført av avhending av militært materiell, vil bli inkludert i Riksrevisjonens rapport om salgsprosessen av to F-5 jagerfly, som Stortinget tidligere i år har bedt Riksrevisjonen om å gjennomføre.

Så over til Utenriksdepartementet: Komiteen viser til at «verken Utenriksdepartementet eller de underlagte virksomhetene har fått vesentlige merknader» i forbindelse med regnskapsavleggingen de siste fem årene. Samme beskrivelse ble gjort i fjor, så den perioden departementet og de underliggende virksomheter ikke har fått merknader, strekker seg lenger enn fem år. Komiteen finner dette svært tilfredsstillende.

**Martin Kolberg (A) [20:17:55]:** Jeg sa i mitt første innlegg at Dokument 1 er et veldig viktig dokument, som gir oss veldig godt oversyn over hva som har skjedd. Riksrevisjonen arbeider seriøst med dette over et år for å framstille sakene på en så riktig og objektiv måte som mulig overfor Stortinget.

Så er det, som alle kjenner til, en veldig omfattende behandling av saken i komiteen. Komiteen går ansvarsfullt inn i alle sider ved Dokument 1 og gjør seg opp meninger, noen ganger i tråd med hva Riksrevisjonen mener, andre ganger med alternative meninger, og den har – som det har framkommet i denne debatten – også gått til det skritt å fremme et helt konkret forslag om å be regjeringen løse et akutt problem knyttet til Norges barn.

Jeg vet ikke hvordan jeg skal tolke det, men hvis det ikke skjer noe nå, mens jeg snakker, er det ingen av statsrådene som vil delta i meningsutvekslingen med Stortinget om disse viktige feltene. Det karakteriserer jeg som svært oppsiktsvekkende. Det ville være fint hvis flere av dem nå ber om ordet og gir sitt besyv med. – Jeg tror arbeidsministeren ba om ordet nå; jeg syntes jeg så det. Det vil i tillegg være bra, for da kan vi få høre hennes synspunkter på de tingene som er tatt opp knyttet til hennes departement.

Barne- og familieministeren har all mulig grunn til bare å være fornøyd og burde gått opp og støttet komiteen, synes jeg. Det hadde ikke vært så dumt, for å si det litt folkelig.

Men aller mest bemerkelsesverdig er det selvfølgelig at forsvarsministeren var til stede, men fant grunn til å gå. Og i hvert fall inntil nå har justisministeren sittet musestille på plassen sin. Det er jeg usikker på hvordan jeg som komiteens leder skal tolke. Enten har han kanskje ikke lyst til å forsvare seg, det er mulig, eller så er han enig med komiteen – det kan også være mulig. Jeg legger til grunn at det ikke er uttrykk for arroganse når det feltet som han har ansvaret for – og det har han hatt i flere år – blir utsatt for så tydelig og alvorlig kritikk som er framkommet i Riksrevisjonens arbeid og i komiteens innstilling. Og jeg gjentar: Det er en enstemmig innstilling.

Nå er det riktig nok slik, og det skal jeg si til statsråd Anundsens forsvaret, at det skal komme en åpen høring. Men den delen av Dokument 1 som er åpen, er selvfølgelig ikke noe vi kan gå forbi når vi drøfter dette.

Jeg skal følge med på hva som eventuelt blir sagt av statsrådene etter at dette innlegget er holdt. Men jeg syntes det var nødvendig å si det, ettersom regjeringsrepresentantene helt til jeg nå holdt dette innlegget, ikke hadde noe behov for å si noe om det som er tatt opp i Dokument 1, og

som er framført av Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité. Det kan være et uttrykk for at denne regjeringen begynner å bli veldig sliten – og det forstår jeg.

**Statsråd Anniken Hauglie [20:21:41]:** Resultatet av den årlige revisjonen av Arbeids- og sosialdepartementets budsjett og departementets underliggende virksomheter er i all hovedsak tilfredsstillende. De fleste virksomhetene er det heller ikke noen merknader til. Når det gjelder Arbeids- og velferdsetatens regnskap, er det heller ikke i år funnet vesentlige mangler eller feil, og det er jeg svært glad for. Det har ikke vært realiteten tidligere.

Dog er det funnet noen feil og mangler, som også flere i denne salen har vært innom nå. Flere av de manglene og feilene som er avdekket, er det også gode prosesser for. Det er jeg glad for. Når det gjelder feilutbetalinger, som flere har vært innom, er det utvilsomt viktig med en målrettet og systematisk innsats for å få ned det beløpet. Det handler naturligvis om tillit til hele vårt velferdssystem at man avdekker og krever inn beløp som er feilutbetalt. Der har det skjedd betydelig de siste årene. Fra 2006 og fram til 2015 er det en femdobling både i det som er avdekket, og det som er innkrevd. Det er fortsatt en vei igjen å gå, men der er det gode prosesser.

Når det gjelder barnebidrag, som flere har vært innom, er det et svært viktig tema. Det er klart at mange barn ikke får det beløpet de skulle hatt. Som representanten Tetzschner var innom i sitt innlegg, er det i utgangspunktet de bidragspliktiges ansvar å sørge for å betale inn det de skal til sine barn, og så går staten inn og forskutterer når bidragspliktige ikke betaler. Ca. 95 pst. får det beløpet de skal ha, helt eller delvis. Så de aller fleste får, men vi ser at det er noen som ikke får det de skal. Etaten bruker i all hovedsak de virkemidlene etaten har til rådighet, men det er ikke alle beløp som er like enkle å drive inn, slik jeg også har redegjort for i mitt skriftlige svar til komiteen.

Vi skal nå se på om det finnes andre og flere virkemidler som kan komme på plass, om det er behov for endringer som gjør det lettere å drive inn flere midler, bl.a. mangler etaten i dag tilstrekkelig virkemidler for å drive inn barnebidrag fra selvstendig næringsdrivende. Det er noe av det vi naturligvis skal se på. Men jeg kan forsikre komiteen og Stortinget om at vi skal følge opp de merknadene som er kommet. Vi skal også melde tilbake igjen til Stortinget på egnet måte hvordan det skal gjøres.

**Statsråd Solveig Horne [20:24:34]:** Jeg regner med at representanten Kolberg er kjent med uttrykket «den som tier, samtykker». Men jeg er glad for at komiteen nå har merket seg at Bufetat har fulgt opp merknadene fra Riksrevisjonen. Både etaten og jeg er opptatt av at opplæringen av fosterforeldre skal være til barns beste. Fosterhjem er det mest brukte tiltaket når omsorgssituasjonen er sårn at barn ikke lenger kan bo hjemme hos sine foreldre. Da er det viktig at både kvaliteten og stabiliteten i fosterhjemmene er god. Noe av det viktigste vi kan gjøre da, er å gi god opplæring og veiledning til fosterhjemmet. Da er det også viktig å ha særlig oppmerksomhet på å rekruttere tilstrekkelig med riktige fosterhjem.

Stortinget har nå vedtatt fosterhjemsmeldingen, og den er vi i full gang med å følge opp. Der er både veiledning og oppfølging av det enkelte fosterhjem en del av arbeidet. Riksrevisjonen har også sett på at det er regionale ulikheter

i hvilke videreopplæringskurs som blir gjennomført, og derfor er det viktig at Bufetat også vurderer behovet for videreopplæring for fosterforeldre ut fra den lokale situasjonen. Derfor vil det være ulikheter, for det er – slik det også er beskrevet i Riksrevisjonens rapport – ulike behov i den enkelte region for hvor mange fosterhjem man må ha.

Det er også sånn at Bufetat og vi nå jobber for å få på plass et fullverdig styringssystem for informasjonssikkerhet og internkontroll, og enkelte av de feilene som er avdekket av Riksrevisjonen, er allerede rettet opp. Jeg er opptatt av at Bufetat skal ha høy grad av sikkerhet i sin informasjonsforvaltning, særlig med tanke på graden av sensitiv informasjon og også spesielt beskyttelse av sensitiv informasjon om barn. Vi er i hvert fall enig i Riksrevisjonens anbefalinger. Det er noe departementet følger opp.

Det flere har vært inne på, som går på bidragsforskudd: Jeg er i likhet med statsråd Hauglie enig i at det er en alvorlig sak, og noe regjeringen jobber med. Det er Arbeids- og sosialdepartementet som er ansvarlig for ordningen med forskuttering av barnebidrag og innkreving av barnebidrag, og som statsråden også var inne på, blir det fulgt opp.

Når det gjelder innlegget fra Lundteigen, som tar opp fattigdom, har jeg lyst til å understreke at for barn som lever i lavinntektsfamilier, er arbeidet for å unngå at fattigdom går i arv, og sikre at barn som lever i familier med lav inntekt, får den hjelp og oppfølging de skal ha, prioritert område for regjeringen. Det er en strategi med 64 tiltak som regjeringen har fremmet i samarbeid med Venstre og Kristelig Folkeparti. Det er styrking på flere områder, både lavere barnehagesatser og gratis kjernetid i barnehagen. Det er en nasjonal tilskuddsordning som nå er på rekordhøye 198 mill. kr, som også skal være med og gi tilgang på fritidsaktiviteter og ferietilbud, som er viktig for de barna som lever i lavinntektsfamilier.

**Statsråd Anders Anundsen [20:28:14]:** Det var litt forunderlig å høre indignasjonen i komitélederens siste innlegg. Jeg tror det er nødvendig å minne komitélederen på, som han selv gjorde fra talerstolen flere ganger, at den saken som primært dreier seg om bruken av sikringsstyrker for å beskytte objekter i samarbeid mellom Forsvars- og Justis- og beredskapsdepartementet, er gjenstand for egen høring i komiteen, og jeg har lagt til grunn at komiteen ønsker en grundig behandling og håndtering av saken i komitéhøringen. Jeg synes det ville være forunderlig om jeg skulle gjøre godt rede for det spørsmålet fra Stortingets talerstol når en vet at det i januar er lagt opp til en egen kontrollhøring om det spørsmålet. Jeg formoder at vi da vil komme tilbake både til helheten i de kritiske merknadene fra Riksrevisjonen og til detaljene.

Jeg har lyst til å gi noen merknader knyttet til et av de elementene som gjenspeiles i Dokument 1 for 2016–2017, men som også, og som flere har vært inne på, er knyttet til samarbeidet mellom forsvar og politi, for det er befestet et slags inntrykk av at det samarbeidet skal lide under alvorlige samarbeidsproblemer. Det samstemmer ikke helt med den oppfatningen Forsvaret og politiet har selv. Hvis en spør forsvarssjefen og politidirektøren om samarbeidet mellom Forsvaret og politiet er godt, vil begge svare ja, det er det. Hvis en spør sjefen for FOH og sjefen for beredskapsstyrkene om samarbeidet er godt, vil de svare ja, det er det. Hvis en snakker med operatørene, vil de svare det

samme.

Det betyr naturligvis ikke at det ikke er uenigheter mellom politi og forsvar – det vil det være, det har det alltid vært, og det tror jeg det alltid vil være, bl.a. knyttet til bruk av ulike innsatsfaktorer ved kritiske hendelser og prioriteringer av sådanne, og på en rekke andre områder hvor det fortsatt vil være diskusjoner, men jeg tror det samtidig er viktig å ta innover seg at det at det er diskusjoner, faktisk også kan være positivt. Gjennom diskusjoner og stor takhøyde er det mulig å bidra til å finne gode løsninger på praktiske problemer.

Selv om det fortsatt vil være noen utfordringer mellom politi og forsvar i grenseflater, som vi også har sett i flere offentlige utredninger tidligere, tror jeg ikke vi skal legge til grunn at det er en fundamental mangel på samarbeid mellom forsvar og politi. Det mener jeg rett og slett vil være helt feil. Men jeg er helt sikker på at vi kommer grundigere tilbake til det i høringen.

Det er svært uheldig at vi er i en situasjon hvor en ikke har sikret de objektene som skal sikres, med egne styrker på en god nok måte. Svikten er at det mangler et planverk for iverksetting av slik sikring med sikringsstyrker. Det er en instruks som ble vedtatt i 2012, og den ble, som komiteen er kjent med, fulgt opp fra departementets side i 2013 og rapportert slutført i 2014. Sånn sett er det veldig bra at Riksrevisjonen gjennom denne undersøkelsen har funnet ut at den sikringen likevel ikke har vært på plass. Det er hensikten med Riksrevisjonens arbeid: å gjennomgå og å undersøke om det er levert i henhold til forventningene.

Når det gjelder permanente sikringstiltak, har det vært en diskusjon over tid. Jeg tror vi skal ta den grundigere i høringen, det er grenser for hva jeg kan si om akkurat de spørsmålene. Men jeg har lyst til å henvise særskilt til samfunnssikkerhetsmeldingen «Melding om samfunnssikkerhet – risiko i et trygt samfunn», som nylig ble overlevert til Stortinget, hvor regjeringen rapporterer på alle de tiltakene som ble fremmet i den forrige samfunnssikkerhetsmeldingen i 2012, på de tiltakene som har vært gjenstand for behandling i den særskilte komité etter 22. juli 2011, inkludert det kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling la til grunn, og Gjerv-kommisjonens tiltakspunkter. Det er rapportert på en måte som jeg tror vi ikke har sett rapportert til Stortinget tidligere, og jeg legger til grunn at komiteen har med seg også dette inn i det arbeidet som skal gjøres i forberedelsene til komitéhøringen om disse spørsmålene.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [20:32:58]

*Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget (Innst. 143 S (2016–2017), jf. Dokument 3:1 (2016–2017))*

**Martin Kolberg (A) [20:33:26]** (komiteens leder og ordfører for saken): Som presidenten nettopp sa, skal Stortinget nå behandle Dokument 3:1, om Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner, som er behandlet av Stortinget, slik vi gjør hvert år.

Dokument nr. 3:1 får vanligvis liten oppmerksomhet,

på tross av at det er i dette dokumentet vi får svaret på om forvaltningen tar Riksrevisjonen og Stortinget på alvor. For når Riksrevisjonen følger opp de forvaltningsrevisjonene som er foretatt etter at det har gått tre år, er det for å undersøke om funnene, anbefalingene og Stortingets instruksjoner faktisk har blitt fulgt opp slik at større og mindre feil i vår store og kompliserte velferdsstat er rettet opp.

Jeg er glad for at så er tilfellet med de aller fleste sakene. Vi kan nå legge til grunn at forvaltningen selv har ønsket å rette opp feil, og at de gjør det. Jeg vil legge til at Dokument 3:1 nok en gang viser oss hvor viktig Riksrevisjonens arbeid er. For det er mer eller mindre meningsløst å vedta lover og forordninger hvis de ikke settes ut i livet. Og det er like meningsløst å behandle Riksrevisjonens rapporter uten at vi vet at de blir fulgt opp av dem det gjelder.

Riksrevisjonen lar det gå tre år før sakene følges opp. Det gis med andre ord god tid. Dersom det ikke er gjort nødvendige endringer etter tre år, blir saken fulgt opp igjen året etter.

Årets Dokument 3:1, for 2016–2017, omtaler oppfølgingen av 16 forvaltningsrevisjoner.

14 av sakene er avsluttet. De to sakene som følges videre, er Dokument 3:9 for 2011–2012, om havbruksforvaltningen, og Dokument 3:11 for 2012–2013, om skatte- og avgiftsmyndighetenes kontroll av merverdiavgiften. Dokument 3:13 for 2011–2012, om utbygging og fornyelse av jernbaneinfrastrukturen, omtales ikke, men blir fulgt opp av to egne forvaltningsrevisjoner, jf. Dokument 3:10 for 2015–2016, om effektiviteten i vedlikeholdet av jernbanenettet, som ble overlevert Stortinget i mars 2016, jf. Innst. 47 S for 2016–2017 og en undersøkelse om effekter av jernbaneinvesteringer, som er planlagt overlevert Stortinget i 2017.

Det er en enstemmig komité bak innstillingen. Jeg skal derfor ikke gå inn i hver enkelt av de 14 sakene som er avsluttet, men kort henvise til at det er til dels store og betydningsfulle spørsmål for befolkningen som vært behandlet blant disse 14 sakene: politiets håndtering av vinningskriminalitet, hvordan fornyingen av IKT i politietaten har stor betydning for de resultatene politiet oppnår, hvordan barnevernet sikrer at de barna som trenger det, får tilstrekkelig hjelp, og at ulike instanser greier å samarbeide om å gi dem det, om Nav-reformen fungerer etter hensikten, og om ungdom som får opplæring i bedrift, faktisk mottar en opplæring av tilstrekkelig høy kvalitet – alt sammen spørsmål som angår tusenvis av mennesker i landet vårt.

Men så er det også mer prosaiske spørsmål, men som like fullt er viktige – saker som handler om hvorvidt vi bruker de pengene vi har, på en riktig og god måte: at bygg i kunnskapssektoren ikke står og forfaller, men at det kreves husleie som kan dekke også vedlikehold, at bompenger blir krevd inn på en best mulig og billigst mulig måte – eller bompengeforvaltningen, som det også kalles – for å nevne to. Og en sak som er veldig viktig: om kommunene har oversikt over og kontroll med tjenestene som finnes.

Vi er også veldig tilfredse med at reindriftsordningen endelig er i orden etter at Riksrevisjonen i årevis har påpekt at det ikke er samsvar mellom beitemuligheter og antall dyr.

Som jeg sa innledningsvis, er det to saker som vil bli fulgt videre av Riksrevisjonen. Det er havbruksforvaltningen og skatte- og avgiftsmyndighetenes kontroll av merverdiavgift. Riksrevisjonens undersøkelse av havbruksfor-

valtningen ble sendt Stortinget i mars 2012. Komiteen hadde høring om saken i desember samme år, og saken ble behandlet i Stortinget i mars 2013. I sin innstilling viste komiteen til en rekke alvorlige sider ved havbruksforvaltningen som Riksrevisjonen hadde avdekket, og stilte seg bak Riksrevisjonens anbefalinger. Komiteens hovedanliggende var først og fremst at Fiskeridepartementet måtte sikre en helhetlig og oversiktlig forvaltning av næringen, slik at bl.a. tap som følge av sykdom og omfang av rømming ble betraktelig redusert. Vi mente det var behov for bedre virkemidler og sanksjonsmuligheter i tilsynsarbeidet, og at tilsynene måtte gi bedre preventiv effekt, videre at næringen på sin side burde ta ansvar etter prinsippet om at forurensere må betale. Forskningen, særlig på vaksiner, mente komiteen måtte intensiveres, slik at spesielt lakselusproblemet ikke fikk feste seg.

Riksrevisjonen ba i januar 2016 Nærings- og fiskeridepartementet om å redegjøre for status og hvilke tiltak som var iverksatt for å følge opp Riksrevisjonens undersøkelse og komiteens merknader.

I sitt svar fremhever departementet at lakselus og rømming av oppdrettsfisk er de to største utfordringene for havbruksnæringen. Regjeringen la i mars 2015 fram en melding til Stortinget – «Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett». I sin behandling av denne ba Stortinget regjeringen legge fram endelig forslag til produksjonsområder, utrede en utslippsmodell for hver enkelt aktørs tillatte miljøbelastning, utarbeide en handlingsplan for resistens mot avlusningsmidler og utarbeide en strategi mot rømming av oppdrettsfisk.

Departementet legger til grunn at iverksetting av disse tiltakene vil bidra positivt til utviklingen av en framtidsrettet havbruksnæring. Riksrevisjonen sier at den merker seg det.

Samtidig karakteriserer Riksrevisjonen situasjonen i næringen som alvorlig på flere områder. Det gjelder lakselus, økt forbruk av legemidler og genetisk påvirkning av villaks, for å nevne noe av det viktigste. Etter Riksrevisjonens mening står oppdrettsnæringen overfor store utfordringer, og selv om departementet arbeider med en rekke tiltak, er det for tidlig å si noe om effekten. Riksrevisjonen vil på dette grunnlaget følge saken videre. Komiteen har etter sin behandling sluttet seg til at Riksrevisjonen bør gjøre dette, og er altså enig i det. Dette er en meget viktig sak for Norge – alle forstår det – slik som havbruksnæringen er i dag, og hva den egentlig betyr for kystområdene våre spesielt.

Den andre saken Riksrevisjonen vil følge videre, er undersøkelsen av skatte- og avgiftsmyndighetenes kontroll av merverdiavgift, som ble sendt Stortinget i juni 2013.

Undersøkelsen hadde som målsetting å vurdere hvordan kontrollarbeidet bidrar til å nå Stortingets mål om korrekt fastsettelse av merverdiavgift. Riksrevisjonen fant flere svakheter og forbedringspunkter i kontrollen av merverdiavgift og anbefalte Finansdepartementet og underliggende etater å vurdere å iverksette tiltak for å forbedre samhandlingen mellom skatteetaten og tolletaten i kontrollarbeidet. Videre anbefalte de at Finansdepartementet burde iverksette tiltak for å sikre likebehandling ved bruk av tilleggsavgift, at skatteetaten og tolletaten burde iverksette tiltak for å bedre utvelgelsen av avgiftsoppgaver og deklarasjoner, samt tiltak for å måle effekten av informasjonsarbeidet. Riksrevisjonen anbefalte at skatteetaten

burde vurdere å styrke kontrollen av merverdiavgiftsregisteret og samtidig sikre en mer likeartet kontroll ved registrering av avgiftspliktige. Kontroll- og konstitusjonskomiteen sluttet seg til Riksrevisjonens anbefalinger og viste til at merverdiavgiftssystemet bygger på tillit mellom myndighetene og næringslivet og derfor må være gjenstand for relevant og god kontroll. Komiteen understreket alvoret i at kravet om likebehandling ikke ble ivarettatt, og var dermed glad for at Finansdepartementet ville følge dette opp.

Riksrevisjonen ba i april 2016 Finansdepartementet redegjøre for hvilke tiltak som var iverksatt for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger og komiteens merknader. Departementet har redegjort på alle områdene, og Riksrevisjonen registrerer at det er iverksatt en rekke tiltak for å følge opp anbefalingene som ble gitt, samt komiteens merknader. Det er likevel fortsatt områder som kan forbedres. Riksrevisjonen merker seg at ansvaret for merverdiavgift ved innførsel vil bli overført til skatteetaten fra 1. januar 2017. En viktig premis for endringen er at informasjonsutvekslingen mellom skatteetaten og tolletaten økes, noe som vil styrke kontrollen på merverdiavgiftsområdet generelt. Selv om det langt på vei er en positiv utvikling i forhold til de svakhetene som er påpekt, mener Riksrevisjonen at det gjenstår å se hvorvidt målet om styrket kontroll på merverdiavgiftsområdet generelt vil bli nådd. Riksrevisjonen vil derfor følge saken videre, og komiteen slutter seg til dette.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [20:34:53]

*Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar–30. juni 2016 (Innst. 152 S (2016–2017))*

**Martin Kolberg (A) [20:35:25]:** Kontroll- og konstitusjonskomiteen har gjennomgått statsrådet protokoller for første halvår 2016. Det er en grunnlovfestet oppgave i henhold til Grunnloven § 75 f, og etter Stortingets forretningsorden § 14-9 første ledd er det kontroll- og konstitusjonskomiteen som skal gjennomgå protokollene og avgi sin innstilling til Stortinget.

Jeg vil bare kort knytte noen kommentarer til den enstemmige innstillingen.

Komiteen har heller ikke denne gangen noe å bemerke til protokollene. Komiteen har merket seg at det ikke har vært noen dissenser i regjeringen i perioden 1. januar til 30. juni 2016. Benådningssakene i den aktuelle perioden har heller ikke avstedkommet noen merknader fra komiteen.

Departementene skal rutinemessig oversende utvidede søkerlister, der det gis opplysninger om samtlige søkere, inkludert dem som har fått sitt navn unntatt offentlighet. Komiteen har ingen merknader til embetsutnevnelser i perioden.

Forskrifter som er fastsatt, endret eller opphevet av Kongen i statsråd, inngår som en del av komiteens halvårslige gjennomgang. Komiteen har i denne omgang ikke funnet grunnlag for å be Stortingets utredningsseksjon om å gjennomgå utvalgte forskrifter, og har ingen merknader til forskriftene som er fastsatt, endret eller opphevet første

halvår 2016.

Kort oppsummert har komiteen ingenting å bemerke, og jeg framlegger med dette komiteens enstemmige innstilling om gjennomgangen av statsrådets protokoller fra 1. januar til 30. juni 2016 for Stortinget.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [20:37:14]

*Lov om godtgjørelse for stortingsrepresentanter (stortingsgodtgjørelsesloven) (Lovanmerkning 1 (2016–2017), jf. Lovvedtak 33 (2016–2017) og Innst. 51 L (2016–2017))*

**Presidenten:** Ingen har bedt om ordet.

*Votering*

Etter at det var ringt til votering, uttalte

**presidenten:** Da er Stortinget klar til å gå til votering.

*Votering i sak nr. 1*

**Presidenten:** Under debatten er det satt fram i alt 26 forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Torgeir Micaelsen på vegne av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet
  - forslagene nr. 2–17, fra Torgeir Micaelsen på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet
  - forslag nr. 18, fra Torgeir Micaelsen på vegne av Arbeiderpartiet
  - forslagene nr. 19 og 20, fra Olaug V. Bollestad på vegne av Kristelig Folkeparti og Senterpartiet
  - forslagene nr. 21–24, fra Kjersti Toppe på vegne av Senterpartiet
  - forslagene nr. 25 og 26, fra Karin Andersen på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- Det votes først over forslag nr. 26, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen stoppe prosessen med å på papiret overføre de ansatte ved Rettsmedisinsk avdeling fra Folkehelseinstituttet til OUS, samt spare de tittalls millionene dette vil føre til i unødvendige byråkratikostnader. Dersom regjeringen vil at en slik endring skal gjennomføres, må den kostnadsberegnes og utredes i samarbeid med angjeldende fagmiljø.»

Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

*Votering:*

Forslaget ble med 88 mot 15 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.57.20)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 25, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fryse alle forslag om nedleggelse av terapibasseng inntil ansvaret for bassen-

gene er avklart, og fullverdige alternativer er på plass.»  
Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

#### V o t e r i n g :

Forslaget ble med 93 mot 10 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.57.39)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 24, fra Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan det mest hensiktsmessig kan tilrettelegges for forskning ved Norsk helsearkiv.»

Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

#### V o t e r i n g :

Forslaget ble med 60 mot 43 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.57.57)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 23, fra Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for å utnytte kompetansen ved Norsk helsearkiv og sikre synergier opp mot forvaltning og utvikling av IKT-systemer for helsevesenet.»

Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

#### V o t e r i n g :

Forslaget ble med 54 mot 49 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.58.17)

**Presidenten:** Det votes over forslagene nr. 21 og 22, fra Senterpartiet.

Forslag nr. 21 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om ikke å innføre egenandeler på fysioterapi, beholde diagnoselisten for gratis fysioterapi og fremme nytt forslag i samarbeid med brukerorganisasjoner, og fremme sak til Stortinget om dette.»

Forslag nr. 22 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med reviert nasjonalbudsjett fremme en konkret, finansiert tiltaksplan for opptrapping av rehabiliterings- og habiliteringstilbudet i Norge.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil støtte forslagene.

#### V o t e r i n g :

Forslagene ble med 94 mot 9 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.58.34)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 20, fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte fremme

sak om oppfølging av Samhandlingsreformen med en særlig vekt på tiltak som styrker samhandlingen, forbedrer tilbudet til rus- og psykiatrispasienter i kommunene og forbedrer ordningen kommunale øyeblikkelig-hjelpstilbud.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

#### V o t e r i n g :

Forslaget ble med 87 mot 16 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.58.52)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 19, fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen arbeide for å tilbakeføre drift av IKT-infrastruktur i Helse Sør-Øst til egenregi og fremlegge sak for Stortinget som sikrer at grunnleggende IKT-infrastruktur i norsk helsevesen ikke out-sources.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

#### V o t e r i n g :

Forslaget ble med 88 mot 15 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.59.09)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 18, fra Arbeiderpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for å prioritere arbeidet med å bygge opp et tilbud for lindrende omsorg for eldre, slik at gode tiltak kan komme raskere på plass.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

#### V o t e r i n g :

Forslaget ble med 68 mot 35 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.59.26)

**Presidenten:** Det votes over forslagene nr. 2 og 6–17, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utsette etablering av et sentralt tjenestesenter for administrative tjenester i helse- og omsorgsforvaltningen i regi av Norsk Helsnett SF, inntil alle sider ved en slik eventuell etablering er grundig utredet.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at sykestuene i de fire kommunene i Nord-Troms: Nordreisa, Skjervøy, Kåfjord og Kvænangen, videreføres fra 1. januar 2017, ut fra en modell som kommunene finner formålstjenlig og som samtidig gir de beste tjenestene til befolkningen i regionen.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at et elektronisk registreringsverktøy for registrering av bruk av tvang i psykiatrien er tilgjengelig for de aktuelle helseforetakene innen utgangen av 2017.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om staten innenfor de bevilgede rammer skal ta en større prosentandel av lønnskostnadene for etter- og videreutdanningen for kommunesykepleiere, for å styrke kompetansen i helse- pleie- og omsorgstjenesten i flest mulig kommuner over hele landet.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for å prioritere utbyggingen av dagaktivitetstilbud for demente, slik at gode tiltak kan komme raskere på plass.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at investeringstilskuddet til heldøgns sykehjems- og omsorgsboliger likebehandler nybygg og oppgradering og modernisering av eksisterende bygningsmasse.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen avslutte forsøket med statlig finansiering av kommunal eldreomsorg og sørge for at de innsparer administrasjonskostnadene kan gå til ulike gode tiltak for eldre.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om en tiltaksplan for å sikre forsvarlige helsetilbud i norske fengsler.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre rapporteringsplikt for de midlene som bevilges til «Den kulturelle spaserstokken.»»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i revidert nasjonalbudsjett komme med tilbake med et justert forslag til refusjoner for tannbehandling som ivaretar pasienter med stort behov og dårlig råd.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en helhetlig gjennomgang av hvilke konsekvenser en eventuell endring av tilskuddsordningen til sentrene vil ha for fremtidig styrking av primærhelseforskning og sentrenes mandat.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber om at de foreslåtte endringer for egenandelsfritak 2 utsettes, og at regjeringen kommer tilbake med en ny vurdering av egenandelstakene med forslag til bedre og mer reelle skjermingsordninger i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge en helhetlig melding om oppfølging av NOU 2015: 17 Først og fremst, med spesiell vekt på hvordan man ivareta helheten i akuttkjeden og styrke legevaktstjenesten.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

#### V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 59 mot 44 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 20.59.46)

**Presidenten:** Det votes over forslagene nr. 3– 5, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag til utredning av ulike finansieringsmodeller for antibiotika i Norge, utover modellen med «de-linking», senest i revidert nasjonalbudsjett.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprettholde tilskuddet til telefon- og netjtjenesten Klara Klok, og eventuelt legge en mer omfattende netjtjeneste for ungdom til det allerede eksisterende, gode miljøet som er bygd opp i Bodø.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen redusere den innsatsstyrte finansieringen (ISF) i sykehusene til 40 pst.»  
Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslagene.

#### V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 59 mot 43 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 21.00.04)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen på egnet vis fremlegge en nasjonal tiltaksplan for god geografisk fordeling og bedre rekruttering av leger til distriktkommuner og rekrutteringssvake områder.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

#### V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ble med 53 mot 49 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 21.00.25)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

#### v e d t a k :

#### A.

#### Rammeområde 15 (Helse)

## I

På statsbudsjettet for 2017 bevilges under:

| Kap.     | Post | Formål                                                                                      | Kroner        | Kroner |
|----------|------|---------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------|
| Utgifter |      |                                                                                             |               |        |
| 700      |      | Helse- og omsorgsdepartementet                                                              |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                        | 235 264 000   |        |
| 701      |      | Direktoratet for e-helse                                                                    |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                        | 209 213 000   |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                        | 354 128 000   |        |
|          | 70   | Norsk Helsenett SF .....                                                                    | 112 236 000   |        |
|          | 71   | Medisinske kvalitetsregistre .....                                                          | 38 556 000    |        |
| 702      |      | Beredskap                                                                                   |               |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i> .....              | 24 579 000    |        |
|          | 70   | Tilskudd, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i> .....                              | 3 820 000     |        |
| 703      |      | Internasjonalt samarbeid                                                                    |               |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                        | 8 043 000     |        |
|          | 71   | Internasjonale organisasjoner .....                                                         | 58 811 000    |        |
| 710      |      | Folkehelseinstituttet                                                                       |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                        | 784 626 000   |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                        | 723 535 000   |        |
|          | 45   | Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> .                           | 21 750 000    |        |
| 712      |      | Bioteknologirådet                                                                           |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                        | 9 482 000     |        |
| 714      |      | Folkehelse                                                                                  |               |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 70, 74 og 79</i> ..... | 151 003 000   |        |
|          | 60   | Kommunale tiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i> .....                      | 78 969 000    |        |
|          | 70   | Rusmiddeltiltak mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i> .....                   | 116 788 000   |        |
|          | 74   | Skolefrukt mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i> ..                           | 20 151 000    |        |
|          | 79   | Andre tilskudd, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i> .                            | 66 449 000    |        |
| 720      |      | Helsedirektoratet                                                                           |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                        | 1 262 841 000 |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                        | 32 598 000    |        |
|          | 45   | Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> .                           | 4 211 000     |        |
|          | 70   | Helsetjenester i annet EØS-land .....                                                       | 47 602 000    |        |
| 721      |      | Statens helsetilsyn                                                                         |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                        | 129 342 000   |        |

| Kap. | Post | Formål                                                                                    | Kroner         | Kroner |
|------|------|-------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|--------|
| 722  |      | Norsk pasientskadeerstatning                                                              |                |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                                      | 181 455 000    |        |
|      | 70   | Advokatutgifter .....                                                                     | 37 214 000     |        |
|      | 71   | Særskilte tilskudd .....                                                                  | 36 975 000     |        |
| 723  |      | Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten                                                   |                |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                                      | 124 441 000    |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                      | 22 947 000     |        |
| 729  |      | Pasient- og brukerombud                                                                   |                |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                                      | 68 084 000     |        |
| 732  |      | Regionale helseforetak                                                                    |                |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                      | 19 686 000     |        |
|      | 70   | Særskilte tilskudd, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 72, 73, 74 og 75</i> ..... | 1 786 241 000  |        |
|      | 71   | Kvalitetsbasert finansiering, <i>kan overføres</i> .....                                  | 528 749 000    |        |
|      | 72   | Basisbevilgning Helse Sør-Øst RHF, <i>kan overføres</i> .....                             | 50 034 672 000 |        |
|      | 73   | Basisbevilgning Helse Vest RHF, <i>kan overføres</i> .....                                | 17 659 836 000 |        |
|      | 74   | Basisbevilgning Helse Midt-Norge RHF, <i>kan overføres</i> ..                             | 13 328 177 000 |        |
|      | 75   | Basisbevilgning Helse Nord RHF, <i>kan overføres</i> .....                                | 11 942 678 000 |        |
|      | 76   | Innsatsstyrt finansiering, <i>overslagsbevilgning</i> .....                               | 34 195 188 000 |        |
|      | 77   | Poliklinisk virksomhet mv., <i>overslagsbevilgning</i> .....                              | 3 251 892 000  |        |
|      | 78   | Forskning og nasjonale kompetansetjenester, <i>kan overføres</i> .....                    | 1 145 337 000  |        |
|      | 79   | Raskere tilbake, <i>kan overføres</i> .....                                               | 600 513 000    |        |
|      | 80   | Kompensasjon for merverdiavgift, <i>overslagsbevilgning</i> ..                            | 4 982 707 000  |        |
|      | 81   | Protonsenter, <i>kan overføres</i> .....                                                  | 75 000 000     |        |
|      | 82   | Investeringslån, <i>kan overføres</i> .....                                               | 1 566 883 000  |        |
|      | 83   | Opptreksrenter for lån f.o.m. 2008, <i>overslagsbevilgning</i>                            | 39 000 000     |        |
| 733  |      | Habilitering og rehabilitering                                                            |                |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 79</i> .....                           | 14 618 000     |        |
|      | 70   | Behandlingsreiser til utlandet .....                                                      | 125 057 000    |        |
|      | 72   | Kjøp av opptrening mv., <i>kan overføres</i> .....                                        | 3 468 000      |        |
|      | 79   | Andre tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> .....                                     | 6 000 000      |        |
| 734  |      | Særskilte tilskudd til psykisk helse og rustiltak                                         |                |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                                      | 50 395 000     |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter .....                                                            | 19 391 000     |        |
|      | 70   | Hjemhenting ved alvorlig psykisk lidelse mv. ....                                         | 2 635 000      |        |
|      | 71   | Tvungen omsorg for psykisk utviklingshemmede .....                                        | 81 012 000     |        |
|      | 72   | Utviklingsområder innen psykisk helsevern og rus.....                                     | 20 142 000     |        |

| Kap. | Post | Formål                                                                                 | Kroner        | Kroner |
|------|------|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------|
| 750  |      | Statens legemiddelverk                                                                 |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                                   | 287 554 000   |        |
| 751  |      | Legemiddeltiltak                                                                       |               |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                   | 10 750 000    |        |
|      | 70   | Tilskudd .....                                                                         | 54 303 000    |        |
| 761  |      | Omsorgstjeneste                                                                        |               |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 79</i> .....                        | 127 611 000   |        |
|      | 60   | Kommunale kompetansetiltak, <i>kan overføres</i> .....                                 | 129 289 000   |        |
|      | 61   | Vertskommuner .....                                                                    | 931 368 000   |        |
|      | 62   | Dagaktivitetstilbud, <i>kan overføres</i> .....                                        | 262 652 000   |        |
|      | 63   | Investeringsstilskudd, <i>kan overføres</i> .....                                      | 3 298 100 000 |        |
|      | 64   | Kompensasjon for renter og avdrag .....                                                | 841 700 000   |        |
|      | 65   | Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene, <i>overslagsbevilgning</i> ..... | 1 224 906 000 |        |
|      | 67   | Utviklingstiltak .....                                                                 | 68 908 000    |        |
|      | 68   | Kompetanse og innovasjon .....                                                         | 365 874 000   |        |
|      | 71   | Frivillig arbeid mv. ....                                                              | 16 560 000    |        |
|      | 72   | Landsbystiftelsen .....                                                                | 76 654 000    |        |
|      | 73   | Særlige omsorgsbehov .....                                                             | 23 490 000    |        |
|      | 75   | Andre kompetansetiltak .....                                                           | 11 211 000    |        |
|      | 79   | Andre tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> .....                                  | 103 789 000   |        |
| 762  |      | Primærhelsetjeneste                                                                    |               |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i> .....                        | 70 290 000    |        |
|      | 50   | Samisk helse .....                                                                     | 5 547 000     |        |
|      | 60   | Forebyggende helsetjenester .....                                                      | 307 511 000   |        |
|      | 61   | Fengselshelsetjeneste .....                                                            | 162 976 000   |        |
|      | 63   | Allmennlegetjenester .....                                                             | 89 349 000    |        |
|      | 64   | Opptappingsplan habilitering og rehabilitering .....                                   | 91 000 000    |        |
|      | 70   | Tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> .....                                        | 49 443 000    |        |
|      | 73   | Seksuell helse, <i>kan overføres</i> .....                                             | 55 628 000    |        |
|      | 74   | Stiftelsen Amatheia .....                                                              | 19 842 000    |        |
| 765  |      | Psykisk helse og rusarbeid                                                             |               |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 72</i> .....         | 129 710 000   |        |
|      | 60   | Kommunale tjenester, <i>kan overføres</i> .....                                        | 398 768 000   |        |
|      | 62   | Rusarbeid, <i>kan overføres</i> .....                                                  | 468 653 000   |        |
|      | 71   | Brukere og pårørende, <i>kan overføres</i> .....                                       | 145 952 000   |        |

| Kap. | Post | Formål                                                                         | Kroner         | Kroner |
|------|------|--------------------------------------------------------------------------------|----------------|--------|
|      | 72   | Frivillig arbeid mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i> .....     | 366 925 000    |        |
|      | 73   | Utviklingstiltak mv. ....                                                      | 142 251 000    |        |
|      | 74   | Kompetansesentre, <i>kan overføres</i> .....                                   | 304 700 000    |        |
|      | 75   | Vold og traumatisk stress, <i>kan overføres</i> .....                          | 173 031 000    |        |
| 769  |      | Utredningsvirksomhet mv.                                                       |                |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i> .....                | 14 548 000     |        |
|      | 70   | Tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> .....                                | 2 858 000      |        |
| 770  |      | Tannhelsetjenester                                                             |                |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i> .....                | 30 251 000     |        |
|      | 70   | Tilskudd, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i> .....                 | 256 274 000    |        |
| 780  |      | Forskning                                                                      |                |        |
|      | 50   | Norges forskningsråd mv. ....                                                  | 332 207 000    |        |
| 781  |      | Forsøk og utvikling mv.                                                        |                |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 79</i> ..... | 70 398 000     |        |
|      | 79   | Tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> .....                                | 64 067 000     |        |
| 783  |      | Personell                                                                      |                |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 79</i> .....                | 39 283 000     |        |
|      | 61   | Turnustjeneste .....                                                           | 145 557 000    |        |
|      | 79   | Andre tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> .....                          | 25 280 000     |        |
| 2711 |      | Spesialisthelsetjeneste mv.                                                    |                |        |
|      | 70   | Spesialisthjelp .....                                                          | 1 920 000 000  |        |
|      | 71   | Psykologhjelp .....                                                            | 287 000 000    |        |
|      | 72   | Tannbehandling .....                                                           | 2 507 000 000  |        |
|      | 76   | Private laboratorier og røntgeninstitut .....                                  | 891 200 000    |        |
| 2751 |      | Legemidler mv.                                                                 |                |        |
|      | 70   | Legemidler .....                                                               | 10 139 900 000 |        |
|      | 71   | Legeerklæringer .....                                                          | 6 000 000      |        |
|      | 72   | Medisinsk forbruksmateriell .....                                              | 2 003 500 000  |        |
| 2752 |      | Refusjon av egenbetaling                                                       |                |        |
|      | 70   | Egenandelstak 1 .....                                                          | 5 000 000 000  |        |
|      | 71   | Egenandelstak 2 .....                                                          | 1 067 600 000  |        |
| 2755 |      | Helsetjenester i kommunene mv.                                                 |                |        |
|      | 62   | Fastlønnssordning fysioterapeuter, <i>kan nyttes under post 71</i> .....       | 370 000 000    |        |
|      | 70   | Allmennlegehjelp .....                                                         | 4 845 000 000  |        |
|      | 71   | Fysioterapi, <i>kan nyttes under post 62</i> .....                             | 1 195 000 000  |        |
|      | 72   | Jordmorhjelp .....                                                             | 61 000 000     |        |

| Kap.      | Post | Formål                                      | Kroner        | Kroner          |
|-----------|------|---------------------------------------------|---------------|-----------------|
|           | 73   | Kiropraktorbehandling .....                 | 150 000 000   |                 |
|           | 75   | Logopedisk og ortoptisk behandling .....    | 142 000 000   |                 |
| 2756      |      | Andre helsetjenester                        |               |                 |
|           | 70   | Helsetjenester i annet EØS-land .....       | 25 000 000    |                 |
|           | 71   | Helsetjenester i utlandet mv. ....          | 445 000 000   |                 |
|           | 72   | Helsetjenester til utenlandsboende mv. .... | 210 000 000   |                 |
| 2790      |      | Andre helsetiltak                           |               |                 |
|           | 70   | Bidrag .....                                | 235 000 000   |                 |
|           |      | Totale utgifter .....                       |               | 189 741 608 000 |
| Inntekter |      |                                             |               |                 |
| 3701      |      | Direktoratet for e-helse                    |               |                 |
|           | 2    | Diverse inntekter .....                     | 70 003 000    |                 |
| 3703      |      | Internasjonalt samarbeid                    |               |                 |
|           | 2    | Diverse inntekter .....                     | 2 000 000     |                 |
| 3710      |      | Folkehelseinstituttet                       |               |                 |
|           | 2    | Diverse inntekter .....                     | 176 966 000   |                 |
|           | 3    | Vaksinesalg .....                           | 97 228 000    |                 |
| 3714      |      | Folkehelse                                  |               |                 |
|           | 4    | Gebyrinntekter .....                        | 2 311 000     |                 |
| 3720      |      | Helsedirektoratet                           |               |                 |
|           | 2    | Diverse inntekter .....                     | 37 746 000    |                 |
|           | 3    | Helsetjenester i annet EØS-land .....       | 46 896 000    |                 |
|           | 4    | Gebyrinntekter .....                        | 44 013 000    |                 |
|           | 5    | Helsetjenester til utenlandsboende mv. .... | 64 805 000    |                 |
| 3721      |      | Statens helsetilsyn                         |               |                 |
|           | 4    | Diverse inntekter .....                     | 1 492 000     |                 |
| 3722      |      | Norsk pasientskadeerstatning                |               |                 |
|           | 2    | Diverse inntekter .....                     | 1 420 000     |                 |
|           | 50   | Premie fra private .....                    | 18 018 000    |                 |
| 3723      |      | Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten     |               |                 |
|           | 50   | Premie fra private .....                    | 2 447 000     |                 |
| 3732      |      | Regionale helseforetak                      |               |                 |
|           | 80   | Renter på investeringslån .....             | 292 000 000   |                 |
|           | 85   | Avdrag på investeringslån f.o.m. 2008 ..... | 448 000 000   |                 |
|           | 86   | Driftskreditter .....                       | 5 170 000 000 |                 |
| 3750      |      | Statens legemiddelverk                      |               |                 |
|           | 2    | Diverse inntekter .....                     | 15 253 000    |                 |

| Kap. | Post | Formål                   | Kroner      | Kroner        |
|------|------|--------------------------|-------------|---------------|
|      | 4    | Registreringsgebyr ..... | 121 642 000 |               |
|      | 6    | Refusjonsgebyr .....     | 3 027 000   |               |
|      |      | Totale inntekter .....   |             | 6 615 267 000 |

#### Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 57 mot 46 stemmer.  
(Voteringsutskrift kl. 21.00.46)

Videre var innstilt:

## II

### Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Helse- og omsorgsdepartementet i 2017 kan:

| overskride bevilgningen under | mot tilsvarende merinntekter under |
|-------------------------------|------------------------------------|
| kap. 701, postene 1 og 21     | kap. 3701 post 2                   |
| kap. 703 post 21              | kap. 3703 post 2                   |
| kap. 710 post 1               | kap. 3710 post 2                   |
| kap. 710 post 21              | kap. 3710, postene 2 og 3          |
| kap. 714 post 21              | kap. 3714 post 4                   |
| kap. 720, postene 1 og 21     | kap. 3720, postene 2 og 4          |
| kap. 720 post 70              | kap. 3720 post 3                   |
| kap. 721 post 1               | kap. 3721 post 4                   |
| kap. 722 post 1               | kap. 3722 postene 2 og 50          |
| kap. 723 post 1               | kap. 3723 post 50                  |
| kap. 750 post 1               | kap. 3750 post 2                   |

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse, skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633 post 1 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

## III

### Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Helse- og omsorgsdepartementet i 2017 kan foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

| Kap. | Post | Betegnelse               | Samlet ramme     |
|------|------|--------------------------|------------------|
| 710  |      | Folkehelseinstituttet    |                  |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter | 180 mill. kroner |

## IV

### Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Helse- og omsorgsdepartementet i 2017 kan gi tilsagn utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

| Kap. | Post | Betegnelse            | Samlet ramme         |
|------|------|-----------------------|----------------------|
| 761  |      | Omsorgstjeneste       |                      |
|      | 63   | Investeringsstilskudd | 8 740,1 mill. kroner |
|      | 79   | Andre tilskudd        | 1 mill. kroner       |

## V

*Diverse fullmakter*

Stortinget samtykker i at:

1. investeringslån og driftskreditrammen til regionale helseforetak aktiveres i statens kapitalregnskap.
2. Helse- og omsorgsdepartementet i tilknytning til oppgjørsordningene for h-reseptlegemidler og fritt behandlingsvalg kan føre utgifter og inntekter uten bevilgning over kap. 720 Helsedirektoratet, hhv. post 71 Oppgjørsordning h-reseptlegemidler, og post 72 Oppgjørsordning fritt behandlingsvalg. Netto mellomregning med helseforetakene føres ved årets slutt i kapitalregnskapet for hver av ordningene.

## V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

## B.

## I

Stortinget ber regjeringen sikre en løsning som bidrar til at norsk helsetjeneste får en allmenn og nasjonal tilgang til solid, trygg og kvalitetssikret informasjon om alle legemidler som er i rutinemessig bruk til barn.

## II

Stortinget ber regjeringen vurdere hvilke konsekvenser avviklingen av diagnoselisten får for studenter og pasienter med lav inntekt kombinert med kronisk sykdom, og komme tilbake til Stortinget med denne vurderingen i forbindelse med Prop. 1 S (2017–2018).

**Presidenten:** Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de nå subsidiært støtter II.

## V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

*Votering i sak nr. 2*

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

## v e d t a k :

## I

I statsbudsjettet for 2016 gjøres følgende endringer:

| Kap.     | Post | Formål                                                                                                                                                       | Kroner    |
|----------|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Utgifter |      |                                                                                                                                                              |           |
| 703      |      | Internasjonalt samarbeid:                                                                                                                                    |           |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , for høyes med .....<br>fra kr 66 286 000 til kr 71 986 000                                                  | 5 700 000 |
| 714      |      | Folkehelse:                                                                                                                                                  |           |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , <i>kan nyttes under postene 70, 74 og 79</i> , nedsettes med .....<br>fra kr 163 776 000 til kr 163 376 000 | 400 000   |
|          | 60   | Kommunale tiltak, <i>kan overføres</i> , <i>kan nyttes under post 21</i> , nedsettes med .....<br>fra kr 43 910 000 til kr 42 310 000                        | 1 600 000 |

| Kap.     | Post | Formål                                                                                                                              | Kroner      |
|----------|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Utgifter |      |                                                                                                                                     |             |
| 722      |      | Norsk pasientskadeerstatning:                                                                                                       |             |
|          | 1    | Driftsutgifter, for høyes med .....<br>fra kr 163 488 000 til kr 175 888 000                                                        | 12 400 000  |
| 723      |      | Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten                                                                                             |             |
|          | 1    | Driftsutgifter, nedsettes med .....<br>fra kr 115 549 000 til kr 105 749 000                                                        | 9 800 000   |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , nedsettes med .....<br>fra kr 22 500 000 til kr 19 900 000                         | 2 600 000   |
| 732      |      | Regionale helseforetak:                                                                                                             |             |
|          | 76   | Innsatsstyrt finansiering, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med .....<br>fra kr 31 598 179 000 til kr 31 428 526 000          | 169 653 000 |
|          | 77   | Poliklinisk virksomhet mv., <i>overslagsbevilgning</i> , for høyes med .....<br>fra kr 4 082 931 000 til kr 4 090 000 000           | 7 069 000   |
|          | 78   | Forskning og nasjonale kompetansetjenester, <i>kan overføres</i> , for høyes med .....<br>fra kr 1 102 399 000 til kr 1 123 399 000 | 21 000 000  |
|          | 83   | Opptreksrenter for lån f.o.m. 2008, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med .....<br>fra kr 37 000 000 til kr 22 500 000         | 14 500 000  |
| 733      |      | Habilitering og rehabilitering:                                                                                                     |             |
|          | 72   | Kjøp av opptrening mv., <i>kan overføres</i> , nedsettes med .....<br>fra kr 1 674 000 til kr 0                                     | 1 674 000   |
| 734      |      | Særskilte tilskudd til psykisk helse- og rustiltak                                                                                  |             |
|          | 1    | Driftsutgifter, for høyes med .....<br>fra kr 50 351 000 til kr 56 351 000                                                          | 6 000 000   |
|          | 70   | Tvungent psykisk helsevern for pasienter som ikke har bosted i riket, for høyes med .....<br>fra kr 2 563 000 til kr 9 063 000      | 6 500 000   |
|          | 71   | Tvungen omsorg for psykisk utviklingshemmede, for høyes med .....<br>fra kr 69 078 000 til kr 85 478 000                            | 16 400 000  |
| 750      |      | Statens legemiddelverk:                                                                                                             |             |
|          | 1    | Driftsutgifter, nedsettes med .....<br>fra kr 271 098 000 til kr 269 098 000                                                        | 2 000 000   |
| 761      |      | Omsorgstjeneste:                                                                                                                    |             |
|          | 62   | Dagaktivitetstilbud, <i>kan overføres</i> , nedsettes med .....<br>fra kr 267 333 000 til kr 222 333 000                            | 45 000 000  |
|          | 64   | Kompensasjon for renter og avdrag, for høyes med .....<br>fra kr 909 600 000 til kr 925 100 000                                     | 15 500 000  |

| Kap.     | Post | Formål                                                                                                 | Kroner      |
|----------|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Utgifter |      |                                                                                                        |             |
|          | 65   | Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene, <i>overslagsbevilgning</i> , nedsettes med ..... | 389 251 000 |
|          |      | fra kr 1 045 500 000 til kr 656 249 000                                                                |             |
| 762      |      | Primærhelsetjeneste:                                                                                   |             |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i> , forhøyes med                | 20 000 000  |
|          |      | fra kr 67 419 000 til kr 87 419 000                                                                    |             |
|          | 63   | Allmennlegetjenester, nedsettes med .....                                                              | 60 000 000  |
|          |      | fra kr 99 604 000 til kr 39 604 000                                                                    |             |
|          | 70   | Tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> , forhøyes med .....                                         | 1 700 000   |
|          |      | fra kr 48 096 000 til kr 49 796 000                                                                    |             |
|          | 73   | Seksuell helse, <i>kan overføres</i> , forhøyes med .....                                              | 1 900 000   |
|          |      | fra kr 57 031 000 til kr 58 931 000                                                                    |             |
| 765      |      | Psykisk helse og rusarbeid:                                                                            |             |
|          | 60   | Kommunale tjenester, <i>kan overføres</i> , nedsettes med .....                                        | 46 800 000  |
|          |      | fra kr 383 171 000 til kr 336 371 000                                                                  |             |
|          | 73   | Utviklingstiltak mv., nedsettes med .....                                                              | 3 100 000   |
|          |      | fra kr 132 540 000 til kr 129 440 000                                                                  |             |
| 780      |      | Forskning:                                                                                             |             |
|          | 50   | Norges forskningsråd mv. nedsettes med .....                                                           | 21 000 000  |
|          |      | fra kr 357 551 000 til kr 336 551 000                                                                  |             |
| 781      |      | Forsøk og utvikling mv.                                                                                |             |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 79</i> , nedsettes med .....                        | 500 000     |
|          |      | fra kr 86 794 000 til kr 86 294 000                                                                    |             |
|          | 79   | Tilskudd, <i>kan nyttes under post 21</i> , nedsettes med .....                                        | 5 600 000   |
|          |      | fra kr 63 318 000 til kr 57 718 000                                                                    |             |
| 783      |      | Personell:                                                                                             |             |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 79</i> , nedsettes med .....                        | 500 000     |
|          |      | fra kr 38 994 000 til kr 38 494 000                                                                    |             |
| 2711     |      | Spesialisthelsetjeneste mv.:                                                                           |             |
|          | 70   | Spesialisthjelp, forhøyes med .....                                                                    | 32 875 000  |
|          |      | fra kr 1 830 000 000 til kr 1 862 875 000                                                              |             |
|          | 71   | Psykologhjelp, forhøyes med .....                                                                      | 11 000 000  |
|          |      | fra kr 270 000 000 til kr 281 000 000                                                                  |             |
|          | 72   | Tannbehandling, nedsettes med .....                                                                    | 65 000 000  |
|          |      | fra kr 2 415 000 000 til kr 2 350 000 000                                                              |             |
|          | 76   | Private laboratorier og røntgeninstutt, nedsettes med .....                                            | 55 000 000  |

| Kap.     | Post | Formål                                                                                | Kroner      |
|----------|------|---------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Utgifter |      |                                                                                       |             |
|          |      | fra kr 905 000 000 til kr 850 000 000                                                 |             |
| 2751     |      | Legemidler mv.:                                                                       |             |
|          | 70   | Legemidler, nedsettes med .....                                                       | 101 000 000 |
|          |      | fra kr 10 041 000 000 til kr 9 940 000 000                                            |             |
|          | 71   | Legeerklæringer, nedsettes med .....                                                  | 500 000     |
|          |      | fra kr 6 000 000 til kr 5 500 000                                                     |             |
|          | 72   | Medisinsk forbruksmateriell, nedsettes med .....                                      | 99 250 000  |
|          |      | fra kr 1 959 250 000 til kr 1 860 000 000                                             |             |
| 2752     |      | Refusjon av egenbetaling:                                                             |             |
|          | 70   | Egenandelstak 1, forhøyes med .....                                                   | 70 000 000  |
|          |      | fra kr 4 630 000 000 til kr 4 700 000 000                                             |             |
|          | 71   | Egenandelstak 2, nedsettes med .....                                                  | 4 000 000   |
|          |      | fra kr 172 000 000 til kr 168 000 000                                                 |             |
| 2755     |      | Helsetjenester i kommunene mv.:                                                       |             |
|          | 62   | Fastlønsordning fysioterapeuter, <i>kan nyttes under post 71</i> , forhøyes med ..... | 2 000 000   |
|          |      | fra kr 339 000 000 til kr 341 000 000                                                 |             |
|          | 70   | Allmennlegehjelp, forhøyes med .....                                                  | 93 625 000  |
|          |      | fra kr 4 575 000 000 til kr 4 668 625 000                                             |             |
|          | 71   | Fysioterapi, <i>kan nyttes under post 62</i> , forhøyes med .....                     | 43 500 000  |
|          |      | fra kr 1 920 000 000 til kr 1 963 500 000                                             |             |
|          | 73   | Kiropraktorbehandling, nedsettes med .....                                            | 2 000 000   |
|          |      | fra kr 146 000 000 til kr 144 000 000                                                 |             |
|          | 75   | Logopedisk og ortoptisk behandling, nedsettes med .....                               | 2 000 000   |
|          |      | fra kr 132 000 000 til kr 130 000 000                                                 |             |
| 2756     |      | Andre helsetjenester:                                                                 |             |
|          | 70   | Helsetjenester i annet EØS-land, nedsettes med .....                                  | 3 000 000   |
|          |      | fra kr 23 000 000 til kr 20 000 000                                                   |             |
|          | 71   | Helsetjenester i utlandet mv., nedsettes med .....                                    | 15 000 000  |
|          |      | fra kr 425 000 000 til kr 410 000 000                                                 |             |
|          | 72   | Helsetjenester til utenlandsboende mv., nedsettes med .....                           | 35 000 000  |
|          |      | fra kr 225 000 000 til kr 190 000 000                                                 |             |
| 2790     |      | Andre helsetiltak:                                                                    |             |
|          | 70   | Bidrag, forhøyes med .....                                                            | 4 000 000   |
|          |      | fra kr 195 000 000 til kr 199 000 000                                                 |             |
|          |      | Inntekter                                                                             |             |
| 3720     |      | Helsedirektoratet:                                                                    |             |

| Kap.     | Post | Formål                                                      | Kroner      |
|----------|------|-------------------------------------------------------------|-------------|
| Utgifter |      |                                                             |             |
|          | 5    | Helsetjenester til utenlandsboende mv., for høyes med ..... | 130 000     |
|          |      | fra kr 64 870 000 til kr 65 000 000                         |             |
| 3721     |      | Statens helsetilsyn:                                        |             |
|          | 2    | Salgs- og leieinntekter, nedsettes med .....                | 298 000     |
|          |      | fra kr 389 000 til kr 91 000                                |             |
|          | 4    | Diverse inntekter, nedsettes med .....                      | 622 000     |
|          |      | fra kr 2 350 000 til kr 1 728 000                           |             |
| 3722     |      | Norsk pasientskadeerstatning:                               |             |
|          | 50   | Premie fra private, for høyes med .....                     | 18 700 000  |
|          |      | fra kr 18 163 000 til kr 36 863 000                         |             |
| 3732     |      | Regionale helseforetak:                                     |             |
|          | 80   | Renter på investeringslån, nedsettes med .....              | 45 200 000  |
|          |      | fra kr 388 000 000 til kr 342 800 000                       |             |
|          | 85   | Avdrag på investeringslån f.o.m. 2008, for høyes med .....  | 9 500 000   |
|          |      | fra kr 405 000 000 til kr 414 500 000                       |             |
|          | 86   | Driftskreditter, nedsettes med .....                        | 100 000 000 |
|          |      | fra kr 300 000 000 til kr 200 000 000                       |             |
| 3750     |      | Statens legemiddelverk:                                     |             |
|          | 4    | Registreringsgebyr, nedsettes med .....                     | 3 700 000   |
|          |      | fra kr 111 900 000 til kr 108 200 000                       |             |

## II

*Tilføyelse av stikkord*

Stortinget samtykker i at stikkordet «kan overføres» tilføyes bevilgningen under kapittel 720 Helsedirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, i statsbudsjettet for 2016.

## III

*Tilføyelse av stikkord*

Stortinget samtykker i at stikkordet «kan overføres» tilføyes bevilgningen under kapittel 762 Primærhelsetjeneste, post 21 Spesielle driftsutgifter, i statsbudsjettet for 2016.

## Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

*Votering i sak nr. 3*

**Presidenten:** Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Marit Nybakk på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 2, fra Trine Skei Grande på vegne av Venstre

Det votes over forslag nr. 2, fra Venstre.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fase ut fossil oppvarming i alle forsvarsbygg innen 2018.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

## Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 94 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 21.02.30)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen avsette 1 pst. av BNI til bistand i de årlige budsjetter.»

Kristelig Folkeparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil støtte forslaget.

## Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble bifalt med 55 mot 48 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 21.02.52)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

A.

**Rammeområde 4  
(Utenriks)**

I

På statsbudsjettet for 2017 bevilges under:

| Kap.     | Post | Formål                                                                                                                     | Kroner        | Kroner |
|----------|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------|
| Utgifter |      |                                                                                                                            |               |        |
| 100      |      | Utenriksdepartementet                                                                                                      |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                       | 2 244 698 000 |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                                                       | 12 678 000    |        |
|          | 45   | Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> .....                                                       | 47 876 000    |        |
|          | 70   | Erstatning av skader på utenlandske ambassader .....                                                                       | 1 026 000     |        |
|          | 71   | Diverse tilskudd .....                                                                                                     | 26 755 000    |        |
|          | 72   | Hjelp til norske borgere i utlandet .....                                                                                  | 174 000       |        |
| 103      |      | Regjeringens fellesbevilgning for representasjon                                                                           |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                       | 57 274 000    |        |
| 104      |      | Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet                                                                              |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                       | 9 719 000     |        |
| 115      |      | Næringsfremme-, kultur- og informasjonsformål                                                                              |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i> .....                                                                      | 17 410 000    |        |
|          | 70   | Tilskudd til næringsfremme-, kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 1</i> .....            | 49 201 000    |        |
| 116      |      | Deltaking i internasjonale organisasjoner                                                                                  |               |        |
|          | 70   | Tilskudd til internasjonale organisasjoner .....                                                                           | 1 586 302 000 |        |
| 117      |      | EØS-finansieringsordningene                                                                                                |               |        |
|          | 75   | EØS-finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i> .....                                                           | 446 000 000   |        |
|          | 76   | Den norske finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i> ..                                                       | 408 000 000   |        |
|          | 77   | EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i> .....                                                           | 185 000 000   |        |
|          | 78   | Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i> ..                                                       | 185 000 000   |        |
| 118      |      | Nordområdetiltak mv.                                                                                                       |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70 og 71</i> .....                                                                | 32 882 000    |        |
|          | 70   | Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland, <i>kan overføres, kan nyttes under post 1</i> .....                    | 307 641 000   |        |
|          | 71   | Støtte til utvikling av samfunn, demokrati og menneskerettigheter mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 1</i> ..... | 62 610 000    |        |
|          | 76   | Tilskudd til internasjonale klima- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i> ..                                                 | 39 609 000    |        |

| Kap. | Post | Formål                                                                        | Kroner        | Kroner |
|------|------|-------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------|
| 119  |      | Globale sikkerhetstiltak                                                      |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i> .....                         | 2 119 000     |        |
|      | 70   | Globale sikkerhetstiltak, <i>kan overføres, kan nyttes under post 1</i> ..... | 12 339 000    |        |
| 140  |      | Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen                    |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                          | 1 544 954 000 |        |
|      | 45   | Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> .....         | 31 502 000    |        |
| 141  |      | Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)                                  |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                          | 266 758 000   |        |
| 144  |      | Fredskorpset                                                                  |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                          | 45 886 000    |        |
| 150  |      | Bistand til Afrika                                                            |               |        |
|      | 78   | Regionbevilgning for Afrika, <i>kan overføres</i> .....                       | 2 319 640 000 |        |
| 151  |      | Bistand til Asia                                                              |               |        |
|      | 78   | Regionbevilgning for Asia, <i>kan overføres</i> .....                         | 611 500 000   |        |
| 152  |      | Bistand til Midtøsten og Nord-Afrika                                          |               |        |
|      | 78   | Regionbevilgning for Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i> .....     | 556 000 000   |        |
| 153  |      | Bistand til Latin-Amerika                                                     |               |        |
|      | 78   | Regionbevilgning for Latin-Amerika, <i>kan overføres</i> .....                | 100 000 000   |        |
| 160  |      | Sivilt samfunn og demokratiutvikling                                          |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                          | 22 044 000    |        |
|      | 70   | Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i> .....                                    | 2 075 471 000 |        |
|      | 77   | Utvekslingsordninger gjennom Fredskorpset, <i>kan overføres</i> .....         | 142 000 000   |        |
| 161  |      | Næringsutvikling                                                              |               |        |
|      | 70   | Næringsutvikling, <i>kan overføres</i> .....                                  | 169 000 000   |        |
|      | 75   | NORFUND – tapsavsetting .....                                                 | 375 000 000   |        |
| 162  |      | Overgangsbistand/sårbare stater og regioner                                   |               |        |
|      | 70   | Overgangsbistand/sårbare stater og regioner, <i>kan overføres</i> .....       | 202 500 000   |        |
| 163  |      | Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter                            |               |        |
|      | 70   | Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i> .....                     | 4 436 124 000 |        |
|      | 72   | Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i> .....                               | 298 300 000   |        |
| 164  |      | Fred, forsoning og demokrati                                                  |               |        |
|      | 70   | Fred, forsoning og demokratitiltak, <i>kan overføres</i> .....                | 415 900 000   |        |
|      | 71   | ODA-godkjente land på Balkan, <i>kan overføres</i> .....                      | 175 000 000   |        |
|      | 72   | Global sikkerhet, utvikling og nedrustning, <i>kan overføres</i> .....        | 179 700 000   |        |
|      | 73   | Andre ODA-godkjente OSSE-land, <i>kan overføres</i> .....                     | 365 500 000   |        |
| 165  |      | Forskning, kompetanseheving og evaluering                                     |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                          | 91 918 000    |        |

| Kap. | Post | Formål                                                                                                     | Kroner        | Kroner |
|------|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------|
|      | 70   | Forskning, <i>kan overføres</i> .....                                                                      | 156 000 000   |        |
|      | 71   | Faglig samarbeid, <i>kan overføres</i> .....                                                               | 355 900 000   |        |
| 166  |      | Klima, miljø og fornybar energi                                                                            |               |        |
|      | 70   | Ymse tilskudd, <i>kan overføres</i> .....                                                                  | 5 500 000     |        |
|      | 72   | Klima og miljø, <i>kan overføres</i> .....                                                                 | 767 200 000   |        |
|      | 74   | Fornybar energi, <i>kan overføres</i> .....                                                                | 495 000 000   |        |
| 167  |      | Flyktningtiltak i Norge, godkjent som utviklingshjelp (ODA)                                                |               |        |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter .....                                                                             | 2 949 375 000 |        |
| 168  |      | Kvinneres rettigheter og likestilling                                                                      |               |        |
|      | 70   | Kvinneres rettigheter og likestilling, <i>kan overføres</i> .....                                          | 316 700 000   |        |
| 169  |      | Global helse og utdanning                                                                                  |               |        |
|      | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                       | 17 277 000    |        |
|      | 70   | Global helse, <i>kan overføres</i> .....                                                                   | 3 065 000 000 |        |
|      | 73   | Utdanning, <i>kan overføres</i> .....                                                                      | 1 837 000 000 |        |
| 170  |      | FN-organisasjoner mv.                                                                                      |               |        |
|      | 70   | FNs utviklingsprogram (UNDP) .....                                                                         | 585 000 000   |        |
|      | 71   | FNs befolkningsfond (UNFPA) .....                                                                          | 401 000 000   |        |
|      | 72   | FNs barnefond (UNICEF) .....                                                                               | 480 000 000   |        |
|      | 73   | Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i> .....                                                   | 277 000 000   |        |
|      | 74   | FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) .....                                                             | 350 000 000   |        |
|      | 75   | FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) .....                                                 | 125 000 000   |        |
|      | 76   | FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i> .....                                                     | 233 300 000   |        |
|      | 77   | FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i> .....                                                       | 130 000 000   |        |
|      | 78   | Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i> .....                                      | 217 300 000   |        |
|      | 79   | Ekspert, juniorekspert og FNs fredskorps, <i>kan overføres</i> .....                                       | 39 000 000    |        |
|      | 81   | Matsikkerhet og klimatilpasset landbruk, <i>kan overføres</i> .....                                        | 205 000 000   |        |
|      | 82   | FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i> .....           | 75 000 000    |        |
|      | 83   | Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i> .....                                                | 183 500 000   |        |
| 171  |      | Multilaterale finansinstitusjoner                                                                          |               |        |
|      | 70   | Verdensbanken, <i>kan overføres</i> .....                                                                  | 916 000 000   |        |
|      | 71   | Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i> .....                                                       | 770 500 000   |        |
|      | 72   | Strategisk samarbeid med multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner, <i>kan overføres</i> ..... | 110 500 000   |        |
| 172  |      | Gjeldslette og gjeldsrelaterte tiltak                                                                      |               |        |
|      | 70   | Gjeldslette, betalingsbalansestøtte og kapasitetsbygging, <i>kan overføres</i> .....                       | 270 000 000   |        |
| 480  |      | Svalbardbudsjettet                                                                                         |               |        |

| Kap.             | Post | Formål                                                   | Kroner      | Kroner         |
|------------------|------|----------------------------------------------------------|-------------|----------------|
|                  | 50   | Tilskudd .....                                           | 320 938 000 |                |
|                  |      | Totale utgifter .....                                    |             | 35 813 000 000 |
| <b>Inntekter</b> |      |                                                          |             |                |
| 3100             |      | Utenriksdepartementet .....                              |             |                |
|                  | 1    | Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene .....             | 16 501 000  |                |
|                  | 2    | Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene ..... | 178 418 000 |                |
|                  | 5    | Refusjon spesialutsendinger mv. ....                     | 46 324 000  |                |
|                  |      | Totale inntekter .....                                   |             | 241 243 000    |

**Presidenten:** Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

#### Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 59 mot 44 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 21.03.16)

Videre var innstilt:

## II

### Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 kan:

1.

| overskride bevilgningen under | mot tilsvarende merinntekter under |
|-------------------------------|------------------------------------|
| kap. 100 post 1               | kap. 3100 postene 2 og 5           |
| kap. 140 post 1               | kap. 3140 post 5                   |

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633 post 1 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

2. overskride bevilgningen under kap. 166 Klima, miljø og fornybar energi, post 70 Ymse tilskudd, mot tilsvarende inntekter under kap. 3166 Klima, miljø og fornybar energi, post 1 Salgsinntekter fra salg av bistanseidommer som er finansiert over bistandsbudsjettet, og som ikke er avskrevet ved innlemmelse i husleieordningen. Ubenyttede inntekter fra slikt salg kan tas med ved beregning av overførbart beløp under kap. 166 Klima, miljø og fornybar energi, post 70 Ymse tilskudd.

## III

### Omdisponeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 kan omdisponere inntil 2 mill. kroner per tiltak fra kap. 166 Klima, miljø og fornybar energi, post 70 Ymse tilskudd, til øvrige ODA-godkjente bevilgninger. Beslutning om bruk av midler utover dette og inntil 6 mill. kroner treffes av Kongen.

## IV

### Agio/Disagio

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 gis fullmakt til å inntektsføre/utgiftsføre uten bevilgning kursgevinst og -tap som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene under kap. 100/3100 Utenriksdepartementet og kap. 140/3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen, post 89 Agio/Disagio.

## V

### Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt fra Norge til tematisk støtte, multi-bi-prosjekter, samarbeidsprosjekter, stat-til-stat-bistand, støtte til internasjonale og lokale ikke-statlige aktører, kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

## VI

### Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 kan gi tilsagn om:

1. støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

| Kap. | Post | Betegnelse                                  | Samlet ramme        |
|------|------|---------------------------------------------|---------------------|
| 117  |      | EØS-finansieringsordningene                 |                     |
|      | 77   | EØS-finansieringsordningen 2014–2021        | 13 881 mill. kroner |
|      | 78   | Den norske finansieringsordningen 2014–2021 | 11 681 mill. kroner |
| 161  |      | Næringsutvikling                            |                     |
|      | 70   | Næringsutvikling                            | 45 mill. kroner     |
| 166  |      | Klima, miljø og fornybar energi             |                     |
|      | 74   | Fornybar energi                             | 30 mill. kroner     |

2. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation II (IFFIm II) med inntil 1 500 mill. kroner i perioden 2010–2020 under kap. 169 Global helse og utdanning, samt fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de akt-uelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån.
3. tilskudd til en global finansieringsordning for kvinne- og barnehelse med inntil 3 600 mill. kroner samlet i perioden 2015–2020 under kap. 169 Global helse og utdanning.
4. tilskudd til vaksinealliansen Gavi med inntil 6 250 mill. kroner i perioden 2016–2020 over kap. 169, post 70 Global helse.
5. tilskudd til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) med inntil 2 000 mill. kroner samlet i perioden 2017–2019 under kap. 169 Global helse og utdanning.

## VII

### *Garantifullmakter*

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 kan inngå garantier for perioden 2013–2018 for avtaler om kjøp av prevensjonsimplantater til bruk i utviklingsland, innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar for inntil USD 140 mill. Prevensjonsimplantatene skal være godkjent av Verdens helseorganisasjon (WHO), og avtalene skal være inngått med det formål å oppnå prisreduksjoner.

## VIII

### *Dekning av forsikringstilfelle*

Stortinget samtykker i at Kongen i 2017 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for gamle og nye garantier på inntil 500 mill. kroner. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

## IX

### *Toårige budsjettvedtak*

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i FAO, WHO, ILO, UNIDO, OECD, WTO, IAEA, IEA, Havbunnsmyndigheten, Den internasjonale havrettsdomstolen, Jugoslaviadomstolen, Mekanismen for internasjonale straffedomstoler (MICT) og for regulært bidrag til FN.

## X

### *Ettergivelse av fordringer*

Stortinget samtykker i at Kongen i 2017 kan:

- ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i handlingsplanen av 2004 Om gjeldslette for utvikling for inntil 500 mill. kroner under Garantiinstituttet for eksportkredits gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til faktisk utestående beløp på ettergivelsestidspunktet.
- ettergi statlige fordringer på Sudan som stammer fra den norske skipseksportkampanjen (1976–1980) for inntil 1 050 mill. kroner under Garantiinstituttet for eksportkredits gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til faktisk utestående beløp, inklusive påløpte renter, på ettergivelsestidspunktet. Gjelds-ettergivelsen gjennomføres uten bevilgning over bistandsbudsjettet og uten å belaste den norske gjeldsplanens ramme.

## XI

### *Utbetaling av tilskudd*

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 gis unntak fra bestemmelsene i stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av gitte bevilgninger på følgende måte:

- Utbetalinger av norske medlemskapskontingenter, pliktige bidrag og andre bidrag til internasjonale orga-

nisasjoner Norge er medlem av, kan foretas i henhold til regelverket til den enkelte organisasjon.

2. Utbetalinger av tilskudd til utviklingsformål kan foretas en gang i året dersom avtaler om samfinansiering med andre givere innenfor utviklingssamarbeidet tilsier det.
3. Eventuelle utbetalinger av regjeringens gave til TV-aksjoner kan i sin helhet utbetales som et engangsbeløp.
4. Utbetalinger av tilskudd til Climate Investment Fund (CIF) kan foretas i samsvar med fondets prosedyrer for fondsoppbygging.
5. Utbetalinger av tilskudd til følgende fond forvaltet av Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) kan foretas i henhold til regelverket til det enkelte fond: Early Transition Countries Fund, Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership Fund, Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership Regional Fund, EBRD Southern and Eastern Mediterranean Multi-Donor Account.
6. Utbetalinger av tilskudd til Ukraine Trust Fund for Military Career Transition forvaltet av NATO kan foretas i henhold til fondets regelverk.
7. Utbetalinger av bidrag til Northern Dimension Environment Partnership Support Fund (NDEP), Chernobyl Shelter Fund (CSF) og Nuclear Safety Account (NSA) kan foretas i samsvar med fondets prosedyrer for fondsoppbygging.
8. Utbetalinger av bidrag til Global Community Engagement and Resilience Fund kan foretas i henhold til fondets regelverk.
9. Utbetalinger av tilskudd til akutt nødhjelpsarbeid kan i enkelte tilfeller foretas for opptil ett år frem i tid når dette er påkrevd for å sikre raske og nødvendige investeringer.
10. Utbetalinger av tilskudd til fond forvaltet av Verdensbanken kan foretas i henhold til regelverket for det enkelte fond.

## XII

### *Bruk av gjeldsbrev og raskere trekk på gjeldsbrev*

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 kan fravike bevilgningsreglementet § 3 annet ledd ved utstedelse av gjeldsbrev i forbindelse med kapitalpåfyllinger under Det internasjonale utviklingsfondet, Det asiatiske utviklingsfondet, Det afrikanske utviklingsfondet og Den globale miljøfasiliteten.

## XIII

### *Deltakelse i kapitaløkninger i internasjonale banker og fond*

Stortinget samtykker i at:

1. Norge deltar i den sjette generelle kapitaløkningen i Den afrikanske utviklingsbanken med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen SDR 30 340 000. Innbetalingen foretas i løpet av årene 2011–2018, og belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond.
2. Norge deltar, i forbindelse med formalisering av Sør-Sudans medlemskap i Den afrikanske utviklingsbanken

(AfDB), i en selektiv kapital-økning i banken, med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen UA 570 000. Innbetalingen foretas i løpet av årene 2016–2023, og belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond. Kapita-løkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med UA 8 930 000.

3. Norge deltar i kapitalpåfyllingen til Den inter-amerikanske utviklingsbankens (IDB) organisasjon for privat sektor, Inter-American Investment Corporation (IIC), med en andel på USD 10,1 mill. innbetalt i syv årlige avdrag for perioden 2016–2022. Innbetalingene belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond.
4. Norge deltar i den 18. kapitalpåfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA-18) med et bidrag på til sammen 2 748 mill. kroner for perioden 2017–2019, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 70 Verdensbanken.
5. Norge deltar i den 14. kapitalpåfyllingen i Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF-14) med et bidrag på til sammen 1 617 mill. kroner for perioden 2017–2019, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond.
6. Norge deltar i den 12. kapitalpåfyllingen i Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF-12) med et bidrag på til sammen 229,44 mill. kroner for perioden 2017–2020, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond.
7. Norge deltar i kapitalpåfyllingen i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med en innbetalt andel på inntil 432 mill. kroner over perioden 2014–2018. Innbetalingene belastes kap. 166 Klima, miljø og fornybar energi, post 72 Klima og miljø.
8. Norge deltar i kapitalpåfyllingen i Det grønne klimafondet (GCF) med en innbetalt andel på inntil 1,6 mrd. kroner over perioden 2015–2018. Innbetalingene belastes kap. 166 Klima, miljø og fornybar energi, post 72 Klima og miljø.
9. Norge deltar i den tiende kapitalpåfyllingen av det internasjonale landbruksutviklingsfondet (IFAD10) med en andel på 315 mill. kroner for perioden 2016–2018, innbetalt i tre årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 171 Multilaterale finansinstitusjoner, post 71 Regionale banker og fond.

## XIV

### *Det internasjonale gjeldssletteinitiativet (MDRI)*

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2017 kan utstede en bindende forpliktelse til Det internasjonale utviklingsfondet (IDA) og Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF) for Norges bidrag til Det internasjonale gjeldssletteinitiativet (MDRI) i perioden 1. juli 2025 til 30. juni 2028 for Det internasjonale utviklingsfondet og i perioden 1. januar 2027 til 31. desember 2029 for Det afrikanske utviklingsfondet.

## Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

## B.

**Rammeområde 8**  
**(Forsvar)**

## I

På statsbudsjettet for 2017 bevilges under:

| Kap.     | Post | Formål                                                                                                   | Kroner        | Kroner |
|----------|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------|
| Utgifter |      |                                                                                                          |               |        |
| 1700     |      | Forsvarsdepartementet                                                                                    |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                     | 772 976 000   |        |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, overslagsbevilgning</i> .....                                | 121 860 000   |        |
|          | 43   | Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i> .....                                    | 15 610 000    |        |
|          | 71   | Overføringer til andre, <i>kan overføres</i> .....                                                       | 60 825 000    |        |
|          | 73   | Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i> .....                                                       | 28 127 000    |        |
|          | 78   | Norges tilskudd til NATO og internasjonale driftsbudsjetter, <i>kan overføres</i> .....                  | 297 491 000   |        |
| 1710     |      | Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg                                                                       |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter, <i>kan overføres</i> .....                                                               | 3 641 748 000 |        |
|          | 45   | Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760 post 45</i> ..... | 277 515 000   |        |
|          | 47   | Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1761 post 47</i> .....                       | 1 579 700 000 |        |
| 1716     |      | Forsvarets forskningsinstitutt                                                                           |               |        |
|          | 51   | Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt .....                                                        | 162 479 000   |        |
| 1720     |      | Felles ledelse og kommandoapparat                                                                        |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                     | 5 306 251 000 |        |
|          | 70   | Renter låneordning .....                                                                                 | 4 517 000     |        |
| 1723     |      | Nasjonal sikkerhetsmyndighet                                                                             |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                     | 258 716 000   |        |
| 1725     |      | Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben                                                    |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                     | 825 403 000   |        |
|          | 71   | Overføringer til andre, <i>kan overføres</i> .....                                                       | 21 129 000    |        |
| 1731     |      | Hæren                                                                                                    |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                     | 5 460 228 000 |        |
| 1732     |      | Sjøforsvaret                                                                                             |               |        |
|          | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                     | 4 236 223 000 |        |

| Kap.      | Post | Formål                                                                                                                                                       | Kroner        | Kroner         |
|-----------|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|----------------|
| 1733      |      | Luftforsvaret                                                                                                                                                |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                                                         | 4 774 506 000 |                |
| 1734      |      | Heimevernet                                                                                                                                                  |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                                                         | 1 378 353 000 |                |
| 1735      |      | Etterretningstjenesten                                                                                                                                       |               |                |
|           | 21   | Spesielle driftsutgifter .....                                                                                                                               | 1 714 268 000 |                |
| 1740      |      | Forsvarets logistikkorganisasjon                                                                                                                             |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                                                         | 1 797 022 000 |                |
| 1760      |      | Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold                                                                                                      |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760 post 45</i> .....                                                                                              | 1 502 392 000 |                |
|           | 44   | Fellesfinansierte investeringer, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i> .....                                                                        | 55 714 000    |                |
|           | 45   | Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1761 post 45</i> .....                                                    | 4 907 916 000 |                |
|           | 48   | Fellesfinansierte investeringer, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i> .....                                                                          | 71 500 000    |                |
|           | 75   | Fellesfinansierte investeringer, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760 post 44</i> ..... | 90 000 000    |                |
| 1761      |      | Nye kampfly med baseløsning                                                                                                                                  |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1761 post 45</i> .....                                                                                              | 194 686 000   |                |
|           | 45   | Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i> .....                                                                                        | 7 282 849 000 |                |
|           | 47   | Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i> .....                                                                                                               | 1 309 680 000 |                |
| 1790      |      | Kystvakten                                                                                                                                                   |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                                                         | 1 094 428 000 |                |
| 1791      |      | Redningshelikoptertjenesten                                                                                                                                  |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                                                         | 925 343 000   |                |
| 1792      |      | Norske styrker i utlandet                                                                                                                                    |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                                                         | 823 497 000   |                |
| 1795      |      | Kulturelle og allmennnyttige formål                                                                                                                          |               |                |
|           | 1    | Driftsutgifter .....                                                                                                                                         | 252 602 000   |                |
|           | 72   | Overføringer til andre .....                                                                                                                                 | 2 636 000     |                |
|           |      | Totale utgifter                                                                                                                                              |               | 51 248 190 000 |
| Inntekter |      |                                                                                                                                                              |               |                |
| 4700      |      | Forsvarsdepartementet                                                                                                                                        |               |                |
|           | 1    | Driftsinntekter .....                                                                                                                                        | 24 655 000    |                |
| 4710      |      | Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg                                                                                                                           |               |                |
|           | 1    | Driftsinntekter .....                                                                                                                                        | 3 321 834 000 |                |
|           | 47   | Salg av eiendom .....                                                                                                                                        | 269 425 000   |                |

| Kap. | Post | Formål                                                  | Kroner      | Kroner        |
|------|------|---------------------------------------------------------|-------------|---------------|
| 4720 |      | Felles ledelse og kommandoapparat                       |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 107 247 000 |               |
| 4723 |      | Nasjonal sikkerhetsmyndighet                            |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 11 392 000  |               |
| 4725 |      | Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben  |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 24 622 000  |               |
| 4731 |      | Hæren                                                   |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 63 993 000  |               |
| 4732 |      | Sjøforsvaret                                            |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 54 761 000  |               |
| 4733 |      | Luftforsvaret                                           |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 109 250 000 |               |
| 4734 |      | Heimevernet                                             |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 5 598 000   |               |
| 4740 |      | Forsvarets logistikkorganisasjon                        |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 82 943 000  |               |
| 4760 |      | Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 29 750 000  |               |
|      | 48   | Fellesfinansierte investeringer, inntekter              | 71 536 000  |               |
| 4790 |      | Kystvakten                                              |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 1 106 000   |               |
| 4791 |      | Redningshelikoptertjenesten                             |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 838 289 000 |               |
| 4792 |      | Norske styrker i utlandet                               |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 25 117 000  |               |
| 4795 |      | Kulturelle og allmenntilgode formål                     |             |               |
|      | 1    | Driftsinntekter .....                                   | 8 223 000   |               |
| 4799 |      | Militære bøter                                          |             |               |
|      | 86   | Militære bøter .....                                    | 500 000     |               |
|      |      | Totale inntekter .....                                  |             | 5 050 241 000 |

## Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 90 mot 9 stemmer.  
(Voteringsutskrift kl. 21.03.44)

## Videre var innstilt:

## II

*Merinntektsfullmakter*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:

a. Inntekter fra militære bøter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.

b. Inntekter ved salg av større materiell kan benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse av bevilgningen under kap. 1760 Forsvarsmateriell og anskaffelser av materiell, nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633 post 1 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift. Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas

med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

### III

#### *Bestillingsfullmakter*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan:

1. foreta bestillinger ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

| Kap. | Post | Betegnelse                                                | Samlet ramme        |
|------|------|-----------------------------------------------------------|---------------------|
| 1720 |      | Felles ledelse og kommandoapparat                         |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 430 mill. kroner    |
| 1725 |      | Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben     |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 75 mill. kroner     |
| 1731 |      | Hæren                                                     |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 30 mill. kroner     |
| 1732 |      | Sjøforsvaret                                              |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 910 mill. kroner    |
| 1733 |      | Luftforsvaret                                             |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 1 500 mill. kroner  |
| 1734 |      | Heimevernet                                               |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 65 mill. kroner     |
| 1740 |      | Forsvarets logistikkorganisasjon                          |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 1 010 mill. kroner  |
| 1760 |      | Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold   |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 1 100 mill. kroner  |
|      | 44   | Fellesfinansierte investeringer, nasjonalfinansiert andel | 80 mill. kroner     |
|      | 45   | Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold                 | 17 000 mill. kroner |
|      | 48   | Fellesfinansierte investeringer, fellesfinansiert andel   | 165 mill. kroner    |
| 1761 |      | Nye kampfly med baseløsning                               |                     |
|      | 45   | Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold                 | 34 335 mill. kroner |
| 1790 |      | Kystvakten                                                |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 2 080 mill. kroner  |
| 1791 |      | Redningshelikoptertjenesten                               |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 60 mill. kroner     |
| 1792 |      | Norske styrker i utlandet                                 |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 25 mill. kroner     |
| 1795 |      | Kulturelle og allmenntnyttige formål                      |                     |
|      | 1    | Driftsutgifter                                            | 2 mill. kroner      |

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 60 mill. kroner ut over det som dekkes av egne avsetninger.

## IV

*Tilsagnsfullmakter*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan gi tilsagn om økonomisk støtte ut over bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

| Kap. | Post | Betegnelse             | Samlet ramme    |
|------|------|------------------------|-----------------|
| 1700 |      | Forsvarsdepartementet  |                 |
|      | 73   | Forskning og utvikling | 68 mill. kroner |

## V

*Nettobudsjettering av salgsomkostninger*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 4760 Forsvarsmateriell og større anskaffelser og vedlikehold, post 45 Store nyanskaffelser og kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg, post 47 Salg av eiendom.

## VI

*Personell*

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2017 kan fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjonstjenesten og heimevernstjenesten slik det går frem av Prop. 1 S (2016–2017).
2. Enheter oppsatt med frivillig heimevernspersonell kan overføres til forsvarsgrener og fellesinstitusjoner, og benyttes i operasjoner i utlandet.

## VII

*Investeringsfullmakter*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter som er presentert som nye prosjekter i Prop. 1 S (2016–2017), innenfor de kostnadsrammer som der er omtalt.
2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i Prop. 1 S (2016–2017), herunder endrede kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesteringsprosjekter med en kostnadsramme under 500 mill. kroner.
4. starte opp og gjennomføre eiendoms-, bygge- og anleggsprosjekter (inkludert tilhørende innredning) med en kostnadsramme under 200 mill. kroner.
5. nytte bevilgningen på den enkelte investeringspost, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom formål, bygg- og eiendoms kategorier, anskaffelser og prosjekter som presentert i Prop. 1 S (2016–2017).
6. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
7. igangsette planlegging og prosjektering av bygge-, anleggs- og innredningsprosjekter innenfor rammen av bevilgningen på de respektive poster.

8. inkludere gjennomføringskostnader i investeringsprosjektene for innredning, eiendom, bygg og anlegg på post 45 og post 47.

## VIII

*Fullmakter vedrørende fast eiendom*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan:

1. avhende fast eiendom uansett verdi til markedspris når det ikke foreligger annet statlig behov for eiendommen. Eiendommene skal normalt legges ut for salg i markedet, men kan selges direkte til fylkeskommuner eller kommuner til markedspris, innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Dersom eiendommene er aktuelle for friluftsf- eller kulturformål, kan de selges på samme vilkår til Statskog SF hvis ikke fylkeskommuner eller kommuner ønsker å kjøpe eiendommene. Likeledes kan eiendommer som er nødvendige for å oppfylle samfunnets målsetting om å opprettholde en selvfinansiert sivil luftfart, selges direkte til Avinor AS. Dette gjelder følgende eiendoms kategorier:
  - rullebaner, taksebaner med tilhørende sikkerhetsområder, flyoppstillingsplasser og andre arealer og infrastruktur for flyoperasjoner
  - terminal innrettet mot det service- og tjenestebehov som forbrukere og myndigheter har bruk for
  - områder for kollektiv og privat tilbringertjeneste
  - kontorer og lignende
  - eiendommer for fremtidig utbygging
2. avhende fast eiendom til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

## IX

*Tidspunkt for belastning av utgiftsbevilgninger*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2017 kan belaste utgiftsbevilgninger for bestillinger gjennom NSPA (NATO Support and Procurement Agency), andre internasjonale organisasjoner eller andre lands myndigheter fra det tidspunkt materiell blir bestilt, selv om levering først skjer senere i budsjettåret eller i et etterfølgende budsjettår.

X

*Andre fullmakter*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet gjennom Forsvarsbygg i 2017 kan kjøpe/innløse boliger med fellesgjeld, slik at samlet gjeld knyttet til eierskap av slike boliger ikke overstiger 85 mill. kroner.

**Presidenten:** Det votes først over VII og IX.  
Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble bifalt med 94 mot 4 stemmer.  
(Voteringsutskrift kl. 21.04.00)

**Presidenten:** Det votes så over øvrige romertall.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

*Votering i sak nr. 4*

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

I

På statsbudsjettet for 2017 bevilges under:

| Kap.     | Post | Svalbardbudsjettet                                                 | Per post    | Sum kap.    |
|----------|------|--------------------------------------------------------------------|-------------|-------------|
| Utgifter |      |                                                                    |             |             |
|          |      |                                                                    | Kr          | Kr          |
| 1        |      | Tilskot til Svalbard kyrkje                                        |             |             |
|          | 70   | Tilskot til Svalbard kyrkje                                        | 5 234 000   | 5 234 000   |
| 3        |      | Tilskot til Longyearbyen lokalstyre                                |             |             |
|          | 70   | Tilskot til Longyearbyen lokalstyre                                | 153 506 000 | 153 506 000 |
| 4        |      | Tilskot til Svalbard Museum                                        |             |             |
|          | 70   | Tilskot til Svalbard Museum                                        | 12 250 000  | 12 250 000  |
| 5        |      | Syssele mannen (jf. kap. 3005)                                     |             |             |
|          | 1    | Driftsutgifter                                                     | 64 616 000  | 64 616 000  |
| 6        |      | Syssele mannens transportteneste (jf. kap. 3006)                   |             |             |
|          | 1    | Driftsutgifter                                                     | 198 500 000 | 198 500 000 |
| 7        |      | Tilfeldige utgifter                                                |             |             |
|          | 70   | Diverse tilskot                                                    | 1 400 000   | 1 400 000   |
| 9        |      | Kulturminnetiltak                                                  |             |             |
|          | 1    | Driftsutgifter                                                     | 1 975 000   | 1 975 000   |
| 11       |      | Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmeisteren for Svalbard |             |             |
|          | 1    | Driftsutgifter                                                     | 1 800 000   | 1 800 000   |
| 17       |      | Refusjon til Norsk Polarinstitutt                                  |             |             |
|          | 50   | Refusjon                                                           | 3 520 000   | 3 520 000   |
| 18       |      | Navigasjonsinnretningar                                            |             |             |
|          | 1    | Driftsutgifter                                                     | 7 200 000   | 7 200 000   |

| Kap.      | Post | Svalbardbudsjettet                                   | Per post    | Sum kap.    |
|-----------|------|------------------------------------------------------|-------------|-------------|
| 19        |      | Statens bygninger på Bjørnøya og Hopen               |             |             |
|           | 1    | Driftsutgifter                                       | 7 120 000   | 7 120 000   |
| 20        |      | Statsbygg, Svalbard (jf. kap. 3020)                  |             |             |
|           | 1    | Driftsutgifter                                       | 2 061 000   | 2 061 000   |
|           | 45   | Større utstysinnekjøp og vedlikehold, kan overførast | 0           | 0           |
| 22        |      | Skattekontoret, Svalbard                             |             |             |
|           | 1    | Driftsutgifter                                       | 3 800 000   | 3 800 000   |
|           |      | Sum svalbardbudsjettet                               |             |             |
|           |      | Sum departementets utgifter                          | 462 982 000 | 462 982 000 |
| Inntekter |      |                                                      |             |             |
|           |      |                                                      | Kr          | Kr          |
| 3005      |      | Sysselmannen (jf. kap. 5)                            |             |             |
|           | 1    | Diverse inntekter                                    | 200 000     | 200 000     |
|           | 2    | Refusjonar mv.                                       | 2 700 000   | 2 700 000   |
| 3006      |      | Sysselmannens transportteneste (jf. kap. 6)          |             |             |
|           | 1    | Leigeinntekter                                       | 0           | 0           |
| 3009      |      | Kulturminnetiltak (jf. kap. 9)                       |             |             |
|           | 1    | Diverse inntekter                                    | 0           | 0           |
| 3020      |      | Statsbygg Svalbard (jf. kap. 20)                     |             |             |
|           | 1    | Diverse inntekter                                    | 0           | 0           |
| 3022      |      | Skattekontoret, Svalbard (jf. kap. 22)               |             |             |
|           | 1    | Diverse inntekter                                    | 280 000     | 280 000     |
| 3030      |      | Skattar og avgifter                                  |             |             |
|           | 70   | Skattar m.m.                                         | 136 570 000 | 136 570 000 |
|           | 71   | Utførselsavgift                                      | 1 250 000   | 1 250 000   |
|           | 72   | Utmålsgebyr, årsavgift                               | 1 044 000   | 1 044 000   |
| 3035      |      | Tilskot frå statsbudsjettet                          |             |             |
|           | 70   | Tilskot                                              | 320 938 000 | 320 938 000 |
|           |      | Sum svalbardbudsjettet                               |             |             |
|           |      | Sum departementets inntekter                         | 462 982 000 | 462 982 000 |

## II

## § 1 Bruksområde for vedtaket

Dette vedtaket gjeld utskriving av skatt på formue og inntekt for inntektsåret 2017 etter føresegnene i lov 29. november 1996 nr. 68 om skatt til Svalbard. Vedtaket gjeld òg som grunnlag for utskriving av forskot på skatt for inntektsåret 2017, jf. lov om skatt til Svalbard § 5-1.

## § 2 Skatt på formue

Skatt på formue blir utrekna etter desse satsane:

## a) Personleg skattepliktig og dødsbu:

Det blir nytta same satsar og grensebeløp som Stortinget har vedteke skal gjelde på det norske fastlandet for formuesskatt til staten og kommunane (maksimumssats).

## b) Selskap og samanslutning som nemnt i skattelova § 2-36 andre ledd, og som ikkje er fritekne etter skattelova kapittel 2:

Det blir nytta same satsar og grensebeløp som Stortinget har vedteke skal gjelde på det norske fastlandet for formuesskatt til staten.

### § 3 Skatt på inntekt

Skatt på inntekt blir utrekna etter desse satsane:

- a) Inntekt som blir skattlagt ved lønnstrekk etter svalbardskattelova § 3-2:  
Låg sats: 8 pst.  
Høg sats: 22 pst.
- b) 24 pst. av den delen av selskapsoverskot som er høgare enn 15 mill. kroner, og som overstig summen av
  - 10 gonger kostnadene til løn som blir skattlagt ved lønnstrekk
  - 0,20 gonger skattemessig verdi av anlegg, fast eiendom og annan realkapital som er på Svalbard ved utgangen av inntektsåret.
- c) Anna inntekt: 16 pst.  
Personlege skatteytarar skal ha eit frådrag i alminneleg inntekt som er omfatta av c. på 20 000 kroner.

### § 4 Avrundingsreglar

Ved utrekning av skatt skal formue og inntekt avrundast nedover til næraste heile krone.

### § 5 Normalrentesatsen for rimeleg lån i arbeids-forhold

Normalrentesatsen som nemnd i skattelova § 5-12 fjerdede ledd, jf. svalbardskattelova §§ 3-1 og 3-2, skal vere den same som Stortinget har vedteke skal gjelde på det norske fastlandet.

### § 6 Aksjonær i utlandet

Skatt på utbytte mv. etter skattelova § 10-13, jf. svalbardskattelova § 3-1, er fastsett til 20 pst.

### § 7 Inntekt etter svalbardskattelova § 6-3

For inntekt som blir skattlagt etter svalbardskattelova § 6-3, skal satsen vere 8 pst.

## III

### Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykkjer i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 kan bestille varer for inntil 3 mill. kroner ut

over den totale løyvinga som er gitt under kap. 5, post 01 og kap. 6, post 01 på svalbardbudsjettet.

## IV

### Meirinntektsfullmakter

Stortinget samtykkjer i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 kan overskride løyvinga under

1. kap. 5 post 1 tilsvarende inntekter utover vedteke budsjett på kap. 3005 post 2.
2. kap. 6 post 1 tilsvarende inntekter utover vedteke budsjett på kap. 3006 post 2.
3. kap. 9 post 1 tilsvarende inntekter utover vedteke budsjett på kap. 3009 post 1.

## V

### Meirinntektsfullmakt

Stortinget samtykkjer i at Finansdepartementet i 2017 kan overskride løyvinga under kap. 22 post 1 tilsvarende inntekter utover vedteke budsjett på kap. 3022 post 1.

## VI

For budsjetterminen 2017 skal det svarast avgift til statskassen av kol som blir utført frå Svalbard, etter følgjande satsar:

- 1,0 pst. av verdien for dei første 100 000 tonna,
- 0,9 pst. av verdien for dei neste 200 000 tonna,
- 0,8 pst. av verdien for dei neste 300 000 tonna,
- 0,7 pst. av verdien for dei neste 400 000 tonna,
- 0,6 pst. av verdien for dei neste 500 000 tonna,
- 0,5 pst. av verdien for dei neste 600 000 tonna,
- 0,4 pst. av verdien for dei neste 700 000 tonna,
- 0,3 pst. av verdien for dei neste 800 000 tonna,
- 0,2 pst. av verdien for dei neste 900 000 tonna,
- 0,1 pst. av verdien for dei neste 1 000 000 tonna.

### Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

### Votering i sak nr. 5

**Presidenten:** Under debatten er det satt fram et forslag fra Bård Vegar Solhjell på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«I statsbudsjettet for 2016 blir det gjort følgjande endringar under:

| Kap. | Post | Formål                                                                                                               | Kroner        |
|------|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| 163  |      | Naudhjelp, humanitær hjelp og menneskerettar                                                                         |               |
|      | 70   | Naudhjelp og humanitær hjelp, <i>kan overførast</i> , vert auka med ...<br>frå kr 4 389 042 000 til kr 5 641 042 000 | 1 252 000 000 |

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil støtte forslaget.

### Votering:

Forslaget ble med 98 mot 4 stemmer ikke bifalt.  
(Voteringsutskrift kl. 21.04.44)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I statsbudsjettet for 2016 blir det gjort følgende endringer:

| Kap.     | Post | Formål                                                                                                                                                               | Kroner      |
|----------|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Utgifter |      |                                                                                                                                                                      |             |
| 116      |      | Deltaking i internasjonale organisasjoner                                                                                                                            |             |
|          | 70   | Tilskot til internasjonale organisasjoner, vert auka med .....<br>frå kr 1 551 475 000 til kr 1 690 475 000                                                          | 139 000 000 |
| 150      |      | Utviklingshjelp til Afrika                                                                                                                                           |             |
|          | 78   | Regionløyving for Afrika, <i>kan overførast</i> , vert auka med .....<br>frå kr 2 094 640 000 til kr 2 144 640 000                                                   | 50 000 000  |
| 161      |      | Næringsutvikling                                                                                                                                                     |             |
|          | 70   | Næringsutvikling, kan overførast, vert auka med .....<br>frå kr 139 000 000 til kr 153 000 000                                                                       | 14 000 000  |
| 163      |      | Naudhjelp, humanitær hjelp og menneskerettar                                                                                                                         |             |
|          | 70   | Naudhjelp og humanitær hjelp, <i>kan overførast</i> , vert auka med .....<br>frå kr 4 389 042 000 til kr 4 875 042 000                                               | 486 000 000 |
| 164      |      | Fred, forsoning og demokrati                                                                                                                                         |             |
|          | 70   | Fred, forsoning og demokratiltak, <i>kan overførast</i> , vert auka med .....<br>frå kr 390 900 000 til kr 392 900 000                                               | 2 000 000   |
| 165      |      | Forsking, kompetanseheving og evaluering                                                                                                                             |             |
|          | 01   | Driftsutgifter, vert redusert med .....<br>frå kr 120 537 000 til kr 110 584 000                                                                                     | 9 953 000   |
| 167      |      | Flyktningtiltak i Noreg, godkjende som utviklingshjelp (ODA)                                                                                                         |             |
|          | 21   | Spesielle driftsutgifter, vert redusert med .....<br>frå kr 7 371 607 000 til kr 6 719 560 000                                                                       | 652 047 000 |
| 170      |      | FN-organisasjonar m.m.                                                                                                                                               |             |
|          | 76   | FN og globale utfordringar, <i>kan overførast</i> , vert auka med .....<br>frå kr 223 300 000 til kr 238 300 000                                                     | 15 000 000  |
|          | 77   | FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overførast</i> , vert auka med .....<br>frå kr 120 000 000 til kr 140 000 000                                                       | 20 000 000  |
|          | 78   | Bidrag andre FN-organisasjonar m.m., <i>kan overførast</i> , vert auka med .....<br>frå kr 212 300 000 til kr 236 300 000                                            | 24 000 000  |
| 171      |      | Multilaterale finansinstitusjonar                                                                                                                                    |             |
|          | 72   | Strategisk samarbeid med multilaterale utviklingsbankar og finansinstitusjonar, <i>kan overførast</i> , vert auka med .....<br>frå kr 110 500 000 til kr 161 500 000 | 51 000 000  |

## Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

*Votering i sak nr. 6*

**Presidenten:** Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er forslagene nr. 1 og 2, fra Liv Signe Navarsete på vegne av Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Det votes over forslag nr. 2.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre ekstern kvalitetssikring (KS1 og KS2) av innkjøp av P-8A Poseidon før investeringsprosjektet fremmes for Stortinget, i tråd med Finansdepartementets retningslinjer.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

## Votering:

Forslaget fra Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 88 mot 15 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 21.05.35)

**Presidenten:** Det votes over forslag nr. 1.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en investeringsproposisjon for prosjektet «videreføring av MPA og ISR-kapasitet» i løpet av 2017, med vurdering av ulike alternativer i tillegg til P-8A Poseidon.»

Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

## Votering:

Forslaget fra Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 82 mot 21 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 21.05.52)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

## vedtak:

## I

I statsbudsjettet for 2016 blir det gjort følgende endringer:

| Kap.     | Post | Føremål                                                                                                                                                                 | Kroner     |
|----------|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Utgifter |      |                                                                                                                                                                         |            |
| 1700     |      | Forsvarsdepartementet                                                                                                                                                   |            |
|          | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 409 325 000 til kr. 417 315 000                                                                                          | 7 990 000  |
|          | 73   | Forsking og utvikling, <i>kan overførast</i> , blir redusert med .....<br>frå kr. 33 108 000 til kr. 32 039 000                                                         | 1 069 000  |
| 1710     |      | Forsvarsbygg og nye bygg og anlegg                                                                                                                                      |            |
|          | 45   | Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, <i>kan overførast, kan nyttast under kap. 1760, post 45</i> , blir auka med .....<br>frå kr. 300 592 000 til kr. 317 192 000 | 16 600 000 |
|          | 47   | Nybygg og nyanlegg, <i>kan overførast, kan nyttast under kap. 1761, post 47</i> , blir redusert med .....<br>frå kr. 1 568 663 000 til kr. 1 565 309 000                | 3 354 000  |
| 1716     |      | Forsvarets forskingsinstitutt                                                                                                                                           |            |
|          | 51   | Tilskot til Forsvarets forskingsinstitutt, blir auka med .....<br>frå kr. 187 567 000 til kr. 187 631 000                                                               | 64 000     |
| 1719     |      | Fellesutgifter og tilskot til føretak under Forsvarsdepartementet                                                                                                       |            |
|          | 1    | Driftsutgifter, blir redusert med .....<br>frå kr. 341 256 000 til kr. 324 858 000                                                                                      | 16 398 000 |

| Kap. | Post | Føremål                                                                                                                                              | Kroner      |
|------|------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, overslagsløyving</i> , blir auka med .....<br>frå kr. 118 541 000 til kr. 130 541 000                    | 12 000 000  |
|      | 43   | Til disposisjon for Forsvarsdepartementet, <i>kan overføres</i> , blir redusert med .<br>frå kr. 13 429 000 til kr. 2 999 000                        | 10 430 000  |
|      | 71   | Overføringer til andre, <i>kan overføres</i> , blir redusert med .....<br>frå kr. 58 779 000 til kr. 54 783 000                                      | 3 996 000   |
|      | 78   | Noreg sitt tilskot til NATOs og internasjonale driftsbudsjett, <i>kan overføres</i> , blir auka med .....<br>frå kr. 282 540 000 til kr. 299 754 000 | 17 214 000  |
| 1720 |      | Felles leiings- og kommandoapparat                                                                                                                   |             |
|      | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 3 766 041 000 til kr. 3 832 934 000                                                                   | 66 893 000  |
| 1723 |      | Nasjonalt tryggingsorgan                                                                                                                             |             |
|      | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 227 767 000 til kr. 244 168 000                                                                       | 16 401 000  |
| 1725 |      | Fellesinstitusjonar og -utgifter under Forsvarsstaben                                                                                                |             |
|      | 1    | Driftsutgifter, blir redusert med .....<br>frå kr. 2 070 503 000 til kr. 2 048 322 000                                                               | 22 181 000  |
|      | 70   | Renter låneordning, <i>kan overføres</i> , blir redusert med .....<br>frå kr. 9 408 000 til kr. 0                                                    | 9 408 000   |
|      | 71   | Overføringer til andre, <i>kan overføres</i> , blir auka med .....<br>frå kr. 19 156 000 til kr. 19 256 000                                          | 100 000     |
| 1731 |      | Hæren                                                                                                                                                |             |
|      | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 5 389 059 000 til kr. 5 432 920 000                                                                   | 43 861 000  |
| 1732 |      | Sjøforsvaret                                                                                                                                         |             |
|      | 1    | Driftsutgifter, blir redusert med .....<br>frå kr. 3 858 308 000 til kr. 3 852 657 000                                                               | 5 651 000   |
| 1733 |      | Luftforsvaret                                                                                                                                        |             |
|      | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 4 818 399 000 til kr. 4 932 694 000                                                                   | 114 295 000 |
| 1734 |      | Heimevernet                                                                                                                                          |             |
|      | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 1 239 317 000 til kr. 1 243 466 000                                                                   | 4 149 000   |
| 1735 |      | Etterretningstenesta                                                                                                                                 |             |
|      | 21   | Spesielle driftsutgifter, blir redusert med .....<br>frå kr. 1 563 455 000 til kr. 1 558 348 000                                                     | 5 107 000   |

| Kap.      | Post | Føremål                                                                                                                                                                 | Kroner      |
|-----------|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| 1740      |      | Forsvarets logistikkorganisasjon                                                                                                                                        |             |
|           | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 1 553 235 000 til kr. 1 666 524 000                                                                                      | 113 289 000 |
| 1760      |      | Nyskaffing av materiell og nye bygg og anlegg                                                                                                                           |             |
|           | 1    | Driftsutgifter, kan nyttast under kap. 1760, post 45, blir auka med .....<br>frå kr. 1 568 094 000 til kr. 1 589 372 000                                                | 21 278 000  |
|           | 45   | Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, kan overførast, kan nyttast under kap. 1761, post 45, blir redusert med .....<br>frå kr. 4 943 105 000 til kr. 4 926 931 000 | 16 174 000  |
| 1761      |      | Nye kampfly med baseløysing                                                                                                                                             |             |
|           | 1    | Driftsutgifter, kan nyttast under kap. 1761, post 45, blir redusert med .....<br>frå kr. 163 753 000 til kr. 163 023 000                                                | 730 000     |
|           | 45   | Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, kan overførast, blir auka med .....<br>frå kr. 6 948 915 000 til kr. 7 044 915 000                                           | 96 000 000  |
| 1790      |      | Kystvakta                                                                                                                                                               |             |
|           | 1    | Driftsutgifter, blir redusert med .....<br>frå kr. 1 087 792 000 til kr. 948 020 000                                                                                    | 139 772 000 |
| 1791      |      | Redningshelikoptertenesta                                                                                                                                               |             |
|           | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 933 059 000 til kr. 946 088 000                                                                                          | 13 029 000  |
| 1792      |      | Norske styrker i utlandet                                                                                                                                               |             |
|           | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 783 316 000 til kr. 816 670 000                                                                                          | 33 354 000  |
| 1795      |      | Kulturelle og allmenntilgjengelege føremål                                                                                                                              |             |
|           | 1    | Driftsutgifter, blir auka med .....<br>frå kr. 265 035 000 til kr. 275 677 000                                                                                          | 10 642 000  |
| Inntekter |      |                                                                                                                                                                         |             |
| 4710      |      | Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg                                                                                                                                      |             |
|           | 1    | Driftsinntekter, blir redusert med .....<br>frå kr. 4 287 229 000 til kr. 4 272 718 000                                                                                 | 14 511 000  |
|           | 47   | Sal av eigedom, blir auka med .....<br>frå kr. 300 000 000 til kr. 396 000 000                                                                                          | 96 000 000  |
| 4720      |      | Felles leiings- og kommandoapparat                                                                                                                                      |             |
|           | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....<br>frå kr. 113 227 000 til kr. 121 924 000                                                                                         | 8 697 000   |
| 4723      |      | Nasjonalt tryggingsorgan                                                                                                                                                |             |
|           | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....<br>frå kr. 15 800 000                                                                                                              | 15 800 000  |

| Kap. | Post | Føremål                                                         | Kroner     |
|------|------|-----------------------------------------------------------------|------------|
|      |      | frå kr. 9 182 000 til kr. 24 982 000                            |            |
| 4725 |      | Fellesinstitusjonar og -inntekter under Forsvarsstaben          |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 1 900 000  |
|      |      | frå kr. 60 682 000 til kr. 62 582 000                           |            |
| 4731 |      | Hæren                                                           |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 30 000 000 |
|      |      | frå kr. 65 911 000 til kr. 95 911 000                           |            |
| 4732 |      | Sjøforsvaret                                                    |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 21 000 000 |
|      |      | frå kr. 54 305 000 til kr. 75 305 000                           |            |
| 4733 |      | Luftforsvaret                                                   |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir redusert med .....                        | 20 000 000 |
|      |      | frå kr. 183 233 000 til kr. 163 233 000                         |            |
| 4740 |      | Forsvarets logistikkorganisasjon                                |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 44 709 000 |
|      |      | frå kr. 136 375 000 til kr. 181 084 000                         |            |
| 4760 |      | Nyskaffing av materiell og nye bygg og anlegg                   |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 24 900 000 |
|      |      | frå kr. 27 600 000 til kr. 52 500 000                           |            |
| 4761 |      | Nye kampfly med baseløysing                                     |            |
| (NY) | 45   | Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, blir løyvd med ..... | 96 000 000 |
| 4791 |      | Redningshelikoptertenesta                                       |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 16 852 000 |
|      |      | frå kr. 869 944 000 til kr. 886 796 000                         |            |
| 4792 |      | Norske styrker i utlandet                                       |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 25 000 000 |
|      |      | frå kr. 14 296 000 til kr. 39 296 000                           |            |
| 4795 |      | Kulturelle og allmenntilgjengelige føremål                      |            |
|      | 1    | Driftsinntekter, blir auka med .....                            | 5 316 000  |
|      |      | frå kr. 9 684 000 til kr. 15 000 000                            |            |

## II

*Bestillingsfullmakter*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2016 kan gjere tingingar ut over dei gjevne løyvingane. Den samla ramma for nye tingingar og gammalt ansvar skal ikkje overstige følgjande beløp:

| Kap. | Post | Nemning                          | Samla ramme   |
|------|------|----------------------------------|---------------|
| 1740 |      | Forsvarets logistikkorganisasjon |               |
|      | 1    | Driftsutgifter                   | 1 210 000 000 |

## III

*Investeringsfullmakter*

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2016 kan:

1. ette i gong eit nytt investeringsprosjekt som er presentert som nytt prosjekt til godkjenning i Prop. 27 S (2016–2017), innafor den kostnadsramma som der er omtalt.

**Presidenten:** Det voteres først over I og II.

*Votering i sak nr. 8*

*Votering:*

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

*vedtak:*

**Presidenten:** Det voteres så over III.  
Kristelig Folkeparti har varslet subsidiær støtte til innstillingen.

Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Dokument 3:1 (2016–2017) – Riksrevisjonens oppfølging av forvaltningsrevisjoner som er behandlet av Stortinget – vedlegges protokollen.

*Votering:*

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

*Votering:*

Komiteens innstilling ble bifalt med 88 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 21.06.21)

*Votering i sak nr. 9*

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

*Votering i sak nr. 7*

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

*vedtak:*

*vedtak:*

## I

Stortinget ber regjeringen vurdere regelverket for utbetaling av bidragsforskudd med formål å sikre et mer rettferdig system, samt utrede nye ordninger som sikrer at flere kan motta bidragsforskudd, og komme tilbake til Stortinget med forslag som gjør at barn ikke blir skadelidende ved manglende foreldrebidrag.

## II

Dokument 1 (2016–2017) – Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjett-året 2015, unntatt Riksrevisjonens rapport om revisjon av politiets og Forsvarets objektsikring – tillegg nr. 1 til Dokument 1 (2016–2017) – vedlegges protokollen.

**Presidenten:** Det voteres først over I.

Statsrådets protokoller for tidsrommet 1. januar – 30. juni 2016 vedkommende:

- Statsministerens kontor
- Arbeids- og sosialdepartementet
- Barne- og likestillingsdepartementet
- Finansdepartementet
- Forsvarsdepartementet
- Helse- og omsorgsdepartementet
- Justis- og beredskapsdepartementet
- Klima- og miljødepartementet
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Kulturdepartementet
- Kunnskapsdepartementet
- Landbruks- og matdepartementet
- Nærings- og fiskeridepartementet
- Olje- og energidepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Utenriksdepartementet – vedlegges protokollen.

*Votering:*

*Votering:*

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

**Presidenten:** Det voteres så over II.

*Votering i sak nr. 10*

*Votering:*

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

**Presidenten:** Sak nr. 10 gjelder tredje gangs behandling av lovsak og gjelder lovvedtak 33 (2016–2017) med den vedtatte anmerkning i Stortingets møte den 16. desember 2016. Det voteres dermed over lovforslaget med den vedtatte anmerkning fra andre gangs behandling.

## Votering:

Lovforslaget med den vedtatte anmerkning fra andre gangs behandling ble enstemmig bifalt.

**Presidenten:** Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved tredje gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 11 [21:07:45]

*Referat*

**Presidenten:** Det foreligger ikke referat.  
Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

---

Møtet hevet kl. 21.08.